

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Mediální a historiografický portrét George

Armstronga Custer

Michal Šik

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Moderní dějiny

Diplomová práce

**Mediální a historiografický portrét George
Armstronga Custer**

Michal Šik

Vedoucí práce:

Mgr. Martin Boček, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval Mgr. Martinu Bočkovi, Ph.D. za inspiraci, obětavý přístup, cenné rady a trpělivost nejen při odborném vedení mé práce, ale v průběhu celého mého studia. Můj dík rovněž patří Mgr. Martinu Urbanovi, Ph.D. a prof. PhDr. Josefu Opatrnému, CSc. Rád bych také vyjádřil poděkování členům mé rodiny, kteří rukopis práce četli a poskytli k němu nesmírně hodnotnou zpětnou vazbu. Za cenné informace a perspektivy děkuji T. J. Stilesovi. Zvláštní poděkování pak patří Robertu Utleymu, jehož drahá rada stála na samém počátku vzniku této práce, věnované jeho památce. (I would like to thank Mr. T. J. Stiles for providing valuable information and perspectives. Special thanks go to Mr. Robert Utley, whose dear encouragement was at the very beginning of my work. This thesis is dedicated to his memory.)

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně za použití uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2023

.....

Obsah

ÚVOD.....	1
1) MEDIÁLNÍ PREZENTACE V LETECH 1862–1876	12
2) MEDIÁLNÍ REFLEXE BITVY U LITTLE BIGHORNU A CUSTEROVY ROLE.....	22
3) FREDERICK WHITTAKER JAKO VÝCHOZÍ BOD HISTORIOGRAFICKÉ PRODUKCE.....	31
4) ELIZABETH CUSTEROVÁ A PÉČE O CUSTERŮV ODKAZ.....	42
5) SPOR O TERRYHO ROZKAZY.....	49
6) VAN DE WATERŮV OBRAT.....	56
7) ÚVODNÍ CESTA KE KONSENSU.....	66
8) „VIETNAMSKÁ“ TRANSFORMACE CUSTEROVY SYMBOLIKY	72
9) DRUHÁ CESTA KE KONSENSU.....	80
10) NÁSTUP KULTURNÍCH A SOCIÁLNÍCH TÉMAT.....	90
EPILOG.....	99
ZÁVĚR.....	110
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	116
RESUMÉ.....	125
PŘÍLOHY.....	128

Úvod

George Armstrong Custer zaujímá i po téměř 150 letech od své smrti v bitvě u Little Bighornu prominentní pozici v imaginaci společnosti Spojených států amerických. Jeho jméno primárně evokuje rezonanci mýtu Custerova posledního vzdoru (*Custer's Last Stand*), přední události komplexního myto-ideologického tropu americké kultury, mýtu hranice (*myth of the frontier*). Po odkrytí obalu dané mytologie z americké historie vystupuje na první pohled nepřiliš složitá a významná událost – bitva u Little Bighornu, v níž byly 25. června 1876 příslušníky indiánských kmenů Lakotů, Dakotů, Šajenů a Arapahů poraženy jednotky americké sedmé kavalerie pod Custerovým velením. Indiánské vítězství nad americkou armádou v podstatě pouze o rok oddálilo strategickou porážku kmenů severních plání amerického západu a s jistou dávkou zjednodušení by jej bylo rovněž možné nazvat posledním velkým otevřeným střetnutím dějinného procesu západní expanze, na jehož konečném vyznění se prakticky nepodílelo. Ve srovnání se skutečně zásadními událostmi americké historie je dějinná hodnota bitvy u Little Bighornu zcela marginální. Střet však v sobě ukrýval mytický potenciál, který poté, co byla o jeho výsledku americká veřejnost během oslav 100 let nezávislosti federativní republiky na začátku července 1876 informována, přejali a ve formě mnoha glorifikujících metafor rozvinuli novináři, prozaici, básníci, malíři, kteří dohromady vytvořili mýtus posledního vzdoru, heroického finálního odporu skupiny neohrožených amerických vojáků, bránících se „do posledního muže“ indiánským válečníkům. Ve své době se poslední vzdor stal předmětem fascinace a národní hrdosti. Byla to porážka, zahalená tajemnem, která v době „uzavírání hranice“ paradoxně znamenala vítězství, neboť působila jako memento tradičních hodnot – „smyslu pro povinnost“, „lásky k vlasti“ a „obětavého hrdinství“. Ve své metaforické podobě pak daný mýtus přetrval v proměněné symbolice dodnes.

Custer byl pro proces transformace bitvy u Little Bighornu v mýtus posledního vzdoru klíčovou postavou. Byl mladým „bojovníkem s indiány“, „udatným generálem“, pokládajícím život službě vlasti, a hrdinou oživené mytologie souboje agrární civilizace s „divošskými“ kočovníky. Custer bitvu personifikoval, svou smrtí u Little Bighornu vstoupil do panteonu amerických hrdinů a stal se trvalou součástí mýtu hranice. Díky tomu zaujímá v americké mytologii čelní pozici dodnes, přestože jeho současná symbolika od 60. let 20. století evokuje zcela odlišnou představu – Custer je dnes zjednodušeně řečeno spíše než hrdinou a vlastencem naopak reprezentantem „nespravedlnosti“, „arogance“, „brutality“, „rasismu“ a „zločinnosti“ západní expanze Spojených států. Přestože Custerova percepce fakticky více vypovídá o dobových sociokulturních hodnotách než o „skutečném“ náhledu na jeho osobu, Custerovo jméno americkou společností nepřestává rezonovat, jak ostatně dokládá aktuálně probíhající spor o zachování/stržení Custerova jezdeckého pomníku ve městě Monroe.

Pro svůj mytický a symbolický význam Custer nemohl být opomenut americkou historiografií, která jeho život a odkaz podrobila detailnímu zkoumání. V centru Custerovi věnované pozornosti dlouho stála primárně bitva u Little Bighornu, v níž byly autory každý jednotlivý pohyb a každé slovo kteréhokoliv z jejích účastníků pečlivě studovány ve snaze zjistit, co se v průběhu střetu stalo a kdo je odpovědný za způsobení „tragédie“. Prakticky ihned po příchodu prvních zpráv o porážce u Little Bighornu na stránky amerických periodik v červenci roku 1876 se Custer stal předmětem základního deskriptivního sporu. Kulturní a jazykový konsensus demokratických a republikánských periodik na jeho hrdinném statusu se nepřenesl do roviny kauzální. Zatímco pro první mediální tábor se stal Custer obětí okolností, které neměl ve své moci jakkoliv ovlivnit, percepcí druhého bloku byl „impulsivním“ důstojníkem s vinou za porážku a přímou odpovědností za smrt svých mužů. Toto úvodní dichotomické rozlišení nastavilo vzorové konceptuální schéma pro další výklad historiků, navazujících na práci novinářů. Zatímco pro autory glorifikující tradice, počínající Frederickem Whittakerem, byl Custer neomylným hrdinou, druhý tábor v americké historiografii, nejčastěji spojovaný se jménem Frederica Van de Watera, jej spatřoval spíše jako pošetilého „lovce slávy“. Tento základní spor o výklad Custerových činů a jeho povahy přetrvává místy dodnes přes usilovné snahy řady historiků dopracovat se v jeho hodnocení konsenzuálního náhledu. Vychází z kontroverze, kterou Custer vzbuzoval již za svého života, a která jej následovala i do jeho života posmrtného.

V posledních dekadách lze však na poli americké historiografie pozorovat tendenci oprostít Custeru od jeho symboliky, zbavit jej jeho legendy a proniknout ke „skutečnému“ Custerovi, „člověku čekajícímu na objevení“, jak jej v roce 1980 nazval Brian Dippie.¹ Za vědomí skutečnosti, že se Custerův život pochopitelně neomezoval pouze na několik hodin na prašném kopci v teritoriu Montana, vystupuje Custer z posledních dějepisných výzkumů stále více také v roli úspěšného důstojníka americké občanské války, spisovatele, politika či kapitalisty pozlaceného věku (*Gilded Age*). Stále častěji dochází američtí historici k poznání, že „skutečný“ Custer byl mnohovrstevnou osobností, plnou rozporů a nejistoty, ne symbolem, v který se svým kontroverzním životem a smrtí transformoval. Paradigma prolomil především v roce 2015 T. J. Stiles, který ve svém hluboce osobním portrétu představil Custeru jako komplexní postavu své doby. Bitvě u Little Bighornu věnoval pouze epilóg, čímž popřel její význam pro pochopení „skutečného“ Custeru: „*Custerova smrt soustředí naši pozornost na jeho roli bojovníka s indiány. On toho ale udělal daleko více — a byl kontroverzním pro mnohem více,*“ nechal se slyšet.² Zatímco Custerův veřejný obraz zůstává nadále jednoduše schematickým, vykročila americká historiografie vstříc hlubšímu porozumění Custerovi,

1 DIPPİE, Brian W. (ed.), *Nomad. George A. Custer in Turf, Field, and Farm*, Austin, London 1980, s. xiii.

2 CHIAVENTONE, Frederick J., *The Truth About George Armstrong Custer*. In: *Cowboys & Indians. Magazine of the West* [online], [cit. 2023-17-04]. Dostupné z: <https://www.cowboysindians.com/2016/04/the-truth-about-george-armstrong-custer/>.

„osvobozenému“ od jeho legendárního statusu, přestože pochopitelně zůstává otázkou, zda je něco podobného vzhledem k trvalosti mytologie hranice vůbec reálné.

Cílem předkládané diplomové práce je analýza Custerova „druhého života“ – jednak evoluce Custerova veřejného obrazu, především prostřednictvím studia dobového amerického periodického tisku, a současně percepce jeho osoby americkou historiografií. Autorova pozornost je primárně upřena na zastávané hledisko jednotlivých amerických novinářů a historiků v hodnocení Custerovy osoby. Kým v jejich očích byl? Jaké hodnoty v jejich imaginaci zastával a představoval? Jak se pohled americké historiografie na Custeru proměňoval? A proč jsou podle jednotlivých historiků Američané Custerem stále fascinováni? Další rovinu výzkumu pro autora představuje mytologie. Klade si výzkumné otázky, kdo stál na počátku mýtu posledního vzdoru a Custerovy osobní legendy? Jak americká historiografie a populární literatura, samy součásti kultury, tuto mytologii přejímaly a případně i samy utvářely? Jaká byla jejich role v procesu transformace Custerovy symboliky? Autor se také v komparaci zaměřil na skutečnost, do jaké míry stálo stanovisko americké historiografie v souladu s Custerovým dobovým veřejným obrazem. Cílem práce naopak není historiografická studie bitvy u Little Bighornu. Na tomto místě je ovšem nutné upozornit, že fenomén Custerovy interpretace je pochopitelně s odkazem a výkladem bitvy u Little Bighornu úzce provázán a nelze jej od něho zcela oddělit. Autor se i tak pokusil udržet v centru své optiky postavu Custeru do co největší možné míry.

Diplomová práce je rozdělena do deseti kapitol, v jejichž kompozici bylo zvoleno chronologické hledisko. První kapitola analyzuje Custerův veřejný obraz za jeho života v letech 1862–1876. Je zde demonstrováno úvodní formování pozdější Custerovy legendy, ke kterému Custer sám osobně přispíval. Ve druhé kapitole se autor zabývá mediální reflexí bitvy u Little Bighornu s akcentem kladeným na Custerovu vlastní roli v hodnocení jejího výsledku. Na konci kapitoly je ilustrováno, jak se posléze diskuse o odpovědnosti za porážku u Little Bighornu stala základem pozdějšího sporu o Terryho rozkazy. Třetí kapitola je věnována dílu Fredericka Whittakera, Custerova prvního a také patrně nejvíce kontroverzního životopisce. Whittaker nepochybně zformuloval glorifikující Custerův obraz v rámci dějepisné produkce, v kapitole je ovšem rovněž podrobena kritice teze o absolutnosti jeho vlivu. Ve čtvrté kapitole se autor zabývá rolí Elizabeth Custerové, která po smrti svého manžela po téměř 60 let pečovala o Custerův odkaz. Její vliv byl v daném ohledu nepopiratelný a definoval celou jednu epochu. Pátá kapitola analyzuje spor o Terryho rozkazy, který se vedl na přelomu 19. a 20. století především v odborných vojenských kruzích a poskytl klíčové argumenty na podporu Custerova jednání, stejně jako položil základy pozdější Custerově antitezi.

V šesté kapitole se autor zabývá historiografickým obratem, tendencí k „narovnání“ Custerova odkazu ve 20. a 30. letech 20. století, prostupující dílem Earla Brininstoola a posléze vrcholící přelomovou interpretací Frederica Van de Watera. Sedmá kapitola je věnována úvodní cestě americké historiografie v náhledu na

Custerovu osobu ke konsensu, kdy díla Edgara Stewarta a Jaye Monaghana v 50. letech 20. století poprvé spojila předchozí vlivy do „střízlivých“ syntéz. V osmé kapitole se autor zabývá „vietnamskou“ sociokulturní transformací Custerovy symboliky v 60. a 70. letech 20. století, v průběhu které se Custerovo jméno stalo symbolem „zločinnosti“ západní expanze. Devátá kapitola analyzuje snahu americké historiografie vyrovnat se v 70. a 80. letech 20. století jednak s dřívější Van de Waterovou koncepcí a jednak s uskutečněnou proměnou Custerovy symboliky. V závěrečné kapitole se autor věnuje nástupu kulturních a sociálních témat a přístupů do širšího výzkumu Custerovy osoby a bitvy u Little Bighornu, zasazujících celý fenomén do obsáhlejšího sociokulturního kontextu. Vývoj od konce 90. let 20. století do současnosti následně mapuje formou epilogu.

Diplomová práce byla zpracována na základě textové analýzy a interpretace dobového amerického periodického tisku a vybraných děl odborné i populární literatury. Rozsah tematické literatury je nesmírný. Často tradované tvrzení zní, že o žádném jiném střetu americké historie s výjimkou bitvy u Gettysburgu toho nebylo napsáno více než o bitvě u Little Bighornu. Jeffrey Wert zase v roce 1996 uvedl, že se Custer stal předmětem více knih a článků než kterýkoliv jiný Američan kromě Abrahama Lincolna.³ Autor není schopen potvrdit či vyvrátit validitu daných tezí, na každý pád je ovšem širší literatury skutečně kolosální. Již v roce 1953 se nechal slyšet William Graham, že o bitvě u Little Bighornu byly napsány „stovky, tisíce knih, pamfletů, článků v magazínech a novinách“.⁴ Do aktuální tematické bibliografie z roku 2011 zahrnul Micahel O’Keefe již zhruba 8 500 položek.⁵ Autor tedy musel nutně postupovat selektivně. Díla k předkládané analýze se snažil volit na základě jejich vlivu, věhlasu a citovanosti v následné literatuře. Pokusil se o sestavení co nejvíce reprezentativní složky děl ke každé ze sledovaných chronologických kategorií. Autorův pohled je proto logicky nejvíce upřen na nejvýznamnější práce formující Custerův posmrtný obraz, jimž je věnována důkladnější pozornost. Jde mimo jiné především o díla Fredericka Whittakera, Elizabeth Custerové, Frederica Van de Watera, Jaye Monaghana, Stephena Ambroseho, Evana Connella, Roberta Utleyho, Louise Barnettové a T. J. Stilese. Selektivní výběr prací s sebou pochopitelně přináší řadu rizik – od neúplnosti indukce po nesprávné, až chybné využití komparace. Zda se autorovi podařilo do analýzy zahrnout vypovídající skladbu zásadních a nejvýznamnějších děl, nechává na posouzení čtenáři.

V rámci dané textové analýzy není primární pozornost upřena na faktografickou validitu jednotlivých prací, ale na zastávané hledisko autora, na obraz Custera, který na stránkách svých děl „vytváří“. Odborná i populární literární produkce se sama o sobě stává předmětem výzkumu. Autorovým cílem je převážně představení obecně přijatého Custerova obrazu, nikoliv analýza historiografické produkce z metodologického a

3 WERT, Jeffrey D., *Custer. The Controversial Life of George Armstrong Custer*, New York 1996, s. 11.

4 GRAHAM, William Alexander, *The Custer Myth. A Source Book of Custeriana*, Mechanicsburg 2000, s. xviii.

5 O’KEEFE, Michael, *Custer, the Seventh Cavalry, and the Little Big Horn. A Bibliography. Volume I*, Norman 2012, s. xxv.

kvalitativního hlediska. Přesto ale bylo místy nutné zvolený postup opustit, a výsledná práce se tak do jisté míry zabývá i určitou problematikou praktického výzkumu. Pozornost současně nemůže být upřena pouze na tvorbu akademické obce. Dvě nejvlivnější Custerovy biografie napsali autoři, kteří byli povoláním novináři a prozaici, jejichž díla stála svým zpracováním na pomezí historie a populární literatury. Mezi vášnivé studenty bitvy u Little Bighornu pak patřili také muži, kteří svou profesí byli fyziology, podiatry, básníky či vedoucími stavby železnic.⁶ Přesto se i jejich díla mnohdy stala neopominutelnou součástí předkládaného bádání. Je rovněž potřeba upozornit na skutečnost, že jsou v práci analyzovány výhradně publikace amerických autorů, přestože by bylo posléze nepochybně přínosné komparovat zjištěné výsledky s přístupem české historiografie, zejména pak se třemi publikacemi českého historika Josefa Opatrného *Konec syna jitřní hvězdy. Poslední bitva generála Custeru u Little Bighornu* (1994), *Kde leží indiánská zem. Konec bojů na Velkých pláních* (1998) a *Velká siouxska válka* (2005). Protože je předkládaná práce primárně historiografickou studií, ne studií kulturní, byly sociokulturní determinanty analyzovány pouze okrajově. Předmětem výzkumu se tak nestala až na výjimky například beletrie či jiné předměty populární kultury nebo také kontrafaktuální historie. Jelikož jde v případě předkládaného výzkumu spíše než o detailní rozbor o zohlednění ústředních trendů, spatřuje dále autor možné rozšíření látky v tematické segmentaci a detailnější komparativní analýze Custerových jednotlivých rolí s přihlédnutím k zevrubnějšímu hodnocení jeho vojenské kariéry v občanské válce, bitvy u Washity či v bližším pohledu na sporné otázky průběhu a výsledku bitvy u Little Bighornu.

Rozličnými částmi tématu se již zabývala řada amerických historiků.⁷ Úloze tisku v souvislosti s bitvou u Little Bighornu věnoval nejrozsáhlejší práci *Shooting Arrows and Slinging Mud. Custer, the Press, and the Little Bighorn* (2013) James Mueller, který se zaměřil zejména na politickou rovinu celého problému, při jejíž analýze došel k závěru, že se bitva u Little Bighornu nestala volebním tématem roku 1876. Mueller rovněž zhodnotil roli tisku v procesu mytizace bitvy. Tisk podle něho sice patrně položil základ řady mýtů a legend, ale současně odvedl skvělou faktografickou práci. Ve své pozdější studii *“Custar” in the News. George Armstrong Custer in the Gettysburg Campaign* (2014) Mueller podrobil zkoumání Custerovu mediální prezentaci během občanské války. Reakcí západního tisku Spojených států na výsledek bitvy u Little

6 CAUDILL, Edward, ASHDOWN, Paul, *Inventing Custer. The Making of an American Legend*, Lanham, Boulder, New York, London 2015, s. 273. Louise Barnettová zmiňuje, že až na výjimky Custer nepřitáhl pozornost akademických historiků, neboť přes všechnu svou kontroverzi a záhadnou smrt nebyl z (velké) historické perspektivy nijak důležitou postavou. BARNETT, Louise, *Touched by Fire. The Life, Death, and the Mythic Afterlife of George Armstrong Custer*, New York 1996, s. 403.

7 V českém jazyce k tématu existují v podstatě pouze dva krátké popularizační články Josefa Opatrného *Co se stalo u Little Big Hornu. Proměny pohledu na střetnutí mezi bílou a rudou Amerikou* z roku 2006 a Petra Květiny *Archeologie Custerovy poslední bitvy* z roku 2013, reflektující interpretaci bitvy u Little Bighornu Richarda Foxe. OPATRŇY, Josef, *Co se stalo u Little Big Hornu. Proměny pohledu na střetnutí mezi bílou a rudou Amerikou*. In: Dějiny a současnost 28, 2006, 3, s. 30–33.; KVĚTINA, Petr, *Archeologie Custerovy poslední bitvy*. In: Dějiny a současnost 35, 2013, 9, s. 44–47.

Bighornu se v jedné ze svých kapitol knihy *Bound to Have Blood. Frontier Newspapers and the Plains Indian Wars* (2011) zabýval Hugh Reilly.⁸ Bezprostřední reakci novin z teritoria Montana, tedy oblasti, kam zprávy o bitvě u Little Bighornu doputovaly k široké veřejnosti nejdříve, ve své studii *Montana Editors and the Custer Battle* (1976) analyzoval Rey Myers.⁹ Reflexí dané problematiky ze strany jižanských periodik se zase ve své studii *The Southern Response to Custer's Last Stand* (1971) zabýval Brian Dippie, který došel k závěru, že zdejší tisk bitvu u Little Bighornu okamžitě přenesl do politické roviny a využil ji bezprostředně k útoku na vládnoucí republikánskou administrativu. Přínosné byly dále pro autora studie Bruce Rosenberga *How Custer's "Last Stand" Got Its Name* (1972)¹⁰ a Harrisona Lana *Custer's Massacre. How the News First Reached the Outer World* (1953). Aktuální práci k tématu pak v současnosti představuje studie autorské dvojice Thomase Terryho a Donalda Shawa *Custer and the "Savages". Newspaper Coverage of the Indian War, Summer 1876* (2017), která se téma pokusila uchopit aplikací statistické metody a zachycením četnosti výskytu zvolených pojmů.¹¹

Roli tisku v souvislosti s bitvou u Little Bighornu zasvětil jednu kapitolu své práce *Custer and the Great Controversy. The Origin and Development of a Legend* (1962), zabývající se původem mýtu a kontroverze kolem bitvy u Little Bighornu, Robert Utley. Ten v publikaci jako jeden z prvních autorů zdůraznil úlohu tisku při formování jím definované Custerovy kontroverze (*Custer Controversy*), tedy problematiky, pod kterým se pro něho skrývala odpověď na otázky, zda Custer porušil rozkazy svého nadřízeného generála Alfreda Terryho, zda major Marcus Reno ponechal u Little Bighornu Custeru napospas svému osudu, co se na samotném Custerově bojišti událo nebo kým vlastně Custer byl. Utley uvedl, že tisk položil základy evoluce Little Bighornu do jedné z nejvíce nepochopených, zmatených a kontroverzních událostí amerických dějin: „*Téměř každý mýtus o Little Bighornu, který se dnes maskuje jako historie, lze nalézt rovněž ve zprávách tisku z července 1876,*“ napsal.¹² Utleyho práce byla ve skutečnosti revizí jeho původní diplomové práce *The Custer Controversy. An Historiographical Study of the Battle of the Little Big Horn for the Period 1876–1900* z roku 1952 a jako taková současně představuje východisko pro studium historiografické roviny Custerovy osoby a bitvy u Little Bighornu. Utley vyzdvihl důležitou úlohu Fredericka Whittakera při formování Custerova historického obrazu, stejně jako autor

8 Viz REILLY, Hugh J., *Bound to Have Blood. Frontier Newspapers and the Plains Indian Wars*, Lincoln, London 2011, s. 39–63.

9 MYERS, Rex C., *Montana Editors and the Custer Battle*. In: Montana. The Magazine of Western History 26, 1976, 2, s. 18–31.

10 ROSENBERG, Bruce A., *How Custer's "Last Stand" Got Its Name*. In: The Georgia Review 26, 1972, 3, s. 279–296.

11 TERRY, Thomas C., SHAW, Donald L., *Custer and the "Savages". Newspaper Coverage of the Indian War, Summer 1876*. In: SACHSMAN, David B. (ed.), *The Press in a Changing America, 1865–1900*, London, New York 2017, s. 269–295.

12 UTLEY, Robert Marshall, *Custer and the Great Controversy. The Origin and Development of a Legend*, Lincoln, London 1998, s. 38–39.

této práce ovšem upozornil, že odborníky byl Whittaker ve své době pro své zřetelné zaujetí podroben ostré kritice. Ve svém díle Utley také jako první autor podrobněji analyzoval spor o Terryho rozkazy z přelomu 19. a 20. století, vylíčil neutuchající fascinaci bitvou u Little Bighornu a Custerovou legendou a zhodnotil tematickou literaturu mezi lety 1876–1900. Dílo pak skrze stručnější náhled na Van de Waterův obrat vyvedl až do 50. let 20. století, která podobně jako autor práce charakterizoval jako éru „umírněnosti“ a „realismu“.

Zhodnocení velké části historiografické produkce pak věnoval určité pasáži své práce *Custer's Last Stand. The Anatomy of an American Myth* (1976) Brian Dippie, který později v roce 1994 knihu doplnil o novou předmluvu, v níž na několika stranách reflektoval pokračující stav bádání mezi oběma publikacemi. Transformaci Custerova obrazu v populární kultuře zkoumal ve své studii *From Little Bighorn to Little Big Man. The Changing Image of a Western Hero in Popular Culture* (1976) Paul Hutton. Shirley Leckieová ve své knize *Elizabeth Bacon Custer and the Making of a Myth* (1993) demonstrovala, jakým způsobem Elizabeth Custerová ovlivňovala z pozadí probíhající spor o Terryho rozkazy, přičemž poskytla i celkové zhodnocení a komplexní kontext debaty. Úlohou periodického tisku a historiografie v utváření Custerovy legendy se poté zabývala i autorská dvojice Edwarda Caudilla a Paula Ashdowna v práci *Inventing Custer. The Making of an American Legend* (2015). V kapitole *The Custer Story in History* oba autoři sestavili větší historiografickou studii, analyticky a tematicky zkoumající populární literaturu a historiografickou produkci, která se podle nich svou rozsáhlostí stala sama „součástí příběhu“.¹³ Stejně jako autor práce dospěli Caudill a Ashdown k závěru, že tisk byl zdrojem historie i mýtu zároveň a že byl současně základem Custerovy antiteze, ztělesněné posléze Van de Waterem.¹⁴ S tím ostatně později souhlasil i Utley.¹⁵ Whittakerův podíl v případě utváření „mytického“ Custerova autoři vyzdvihli na úkor Elizabeth Custerové. Věnovali se i Van de Waterovu obratu a „objektivnějšímu“ náhledu 50. let, který podle nich nezapadal ani do Whittakerovy tradice, ani do antiteze Van de Watera. Následně se zabývali mimo jiné díly Connella, Utleyho, Barnettové, Werta, Jamese Donovana či Nathaniela Philbricka. Podle jejich soudu se veřejný zájem o Custerova zdá být přehnaný vzhledem k jeho faktickému dějinnému významu. Custerův příběh podle nich zůstal relevantním i do 21. století, protože je součástí mýtu o americkém stvoření skrze hranici a „tragédii“, v níž „*byl statečný, mladý manžel zabit při naplňování osudu národa*“.¹⁶ Stejně jako mýtus ztracené věci (*Lost Cause*) podle nich připomíná americký „národní hřích“ a současně oslavuje „ducha bojovníka“.¹⁷

Pro autora byly zároveň cenným zdrojem předmluvy pozdějších vydání některých analyzovaných děl, které svým způsobem představují kratší „studie“, shrnující

13 CAUDILL, ASHDOWN, s. 4.

14 Tamtéž, s. 230–231.

15 Dopis Roberta Marshalla Utleyho autorovi, 13. 4. 2021, archiv autora.

16 CAUDILL, ASHDOWN, s. 303–304.

17 Tamtéž, s. 304.

životopisy autorů a zhodnocení jejich prací. Tak například Hutton reflektoval dílo Van de Watera (1988), Brian Pohanka práce Earla Brininstoola (1994) či Williama Grahama (2000) a Utley a Gregory Urwin knihu Whittakera (1993). Whittakerův krátký životopis zpracoval rovněž v jedné ze svých závěrečných kapitol díla *A Terrible Glory. Custer and the Little Bighorn. The Last Great Battle of the American West* (2008) Donovan. Autor také jako pramenu pro analýzu koncepce autorů užíval v mnoha případech publikovaných rozhovorů či pozdějších vydaných memoárů – v případě Stephena Ambroseho *To America. Personal Reflections of an Historian* (2002) či Utleyho *Custer and Me. A Historian's Memoir* (2004).

Autor na tomto místě považuje za nezbytné objasnit některé v práci užívané pojmy. Nejprve jde o termíny „mýtus“ a „legenda“, s nimiž je v tematické literatuře operováno značně variabilně. Graham ve své práci z roku 1953 užil pojmu „Custerův mýtus“ pro „fikce, invence, fantastické příběhy a legendy“, obestírající bitvu u Little Bighornu.¹⁸ Co Graham myslel „mýtem“, nazval Utley spíše „legendou“ a odlišil Custerova mýtu, legendy a symbolu od „skutečného“ Custerova: „*Studoval jsem Custerova natolik, abych jej nepovažoval za mýtus, ale za prvotřídního vojáka, i když patrně za chybujícího člověka.*“¹⁹ Pro Lawrence Frosta byly pak „legendy“ jednoduše „nepravdou“. Ve svém díle *Custer Legends* (1981) Frost mínil legendou spor či spekulaci.²⁰

Autor se v práci rozhodl přidržet definice dvou kulturních historiků, kteří k pojmu „mýtus“ přistupují jako ke komplexní reprezentaci kulturních hodnot. Pro Dippieho mýtus implikuje „představu založenou více na tradici [...] než na skutečnosti, přijatou myšlenku“.²¹ Mýty podle něho existují pouze v našich myslích a ve skutečnosti jsou spojením toho, co vidíme, s tím, co vidět chceme: „*Z kulturního hlediska jsou to zakořeněná přesvědčení, sdílená celou společností.*“²² Pro Dippieho účely termín zahrnuje koncept Custerova posledního vzdoru, „statický obraz v rámci příběhu“, přičemž mýtus posledního vzdoru je pro něho „větším“ než „Custerova osobní legenda“. Richard Slotkin pak ve své práci z roku 1985 mýtus Custerova posledního vzdoru zahrnul do širšího zkoumání mýtu hranice, který je pro něho centrálním myto-ideologickým tropem americké kultury a „*konceptů Ameriky jako široce otevřené země neomezených možností pro silného, ambiciózního, soběstačného jedince, aby si prorazil cestu na vrchol*“.²³ Mýtus Slotkin definoval slovy: „*Mýty jsou příběhy čerpané z historie, které používáním po mnoho generací získaly symbolickou funkci, jež je*

18 GRAHAM, *The Custer Myth*, s. xvi.

19 Dopis Roberta Marshalla Utleyho autorovi, 13. 4. 2021, archiv autora.; UTLEY, Robert Marshall, *Custer. Cavalier in Buckskin*, Norman 2001, s. 19.

20 CAUDILL, ASHDOWN, s. 271.

21 DIPPİE, Brian W., *Custer's Last Stand. The Anatomy of an American Myth*, Lincoln, London 1994, s. 2.

22 Tamtéž.

23 SLOTKIN, Richard Sidney, *Regeneration Through Violence. The Mythology of the American Frontier, 1600–1860*, Middletown 1973, s. 5.

ústřední pro kulturní fungování společnosti, která je vytváří.“²⁴ Historická zkušenost je podle něho zachována ve formě narace a prostřednictvím periodických převyprávění se tyto příběhy stávají tradicionalizovanými. Jejich formální kvality a struktury jsou následně stále více konvencionalizovány a abstrahovány, dokud nejsou redukovány na soubor evokujících a rezonujících „ikon“. Každý nový kontext, v němž je příběh vyprávěn, mu dodává smysl, neboť narace implikuje metaforické spojení mezi vyprávěnou minulostí a přítomností: „Mýty se nakonec stávají součástí jazyka jako hluboce zakódovaný soubor metafor, jež mohou obsahovat veškerá ‚poučení‘, která jsme se naučili z naší historie, a všechny podstatné prvky našeho vidění světa.“²⁵ Mýtus je jednoduše historií maskovanou jako archetyp a uchovávanou jako součást jazyka.²⁶

Pro autora práce tedy „mýtus“ zahrnuje jednak mýtus Custerova posledního vzdoru a jednak širší koncept mýtu hranice. Osobní „Custerova legenda“ pak stojí odděleně na nižší úrovni a myslí se jí tradované ikonické a symbolické příběhy, spojené výhradně s Custerovou osobou, stejně jako nejrůznější nepodložené skutečnosti, nepřesnosti, polopravdy, smyšlenky či vyložené lži ve shodné vazbě. Jde o roli, kterou v rámci širší mytologie hranice v původní či transformované podobě Custer zastával a dodnes zastává. Autor odlišuje snahu americké historiografie, pokoušející se od Custerovy legendy oprostít, a dospět k „objektivnímu“ posouzení Custerova.

Autor užívá dalších termínů. Custeriana je pojmem zavedeným v roce 1953 Grahamem, pro něhož termín zahrnoval „nejen věci, týkající se generála Custerova, ale také události a osoby spojené a související s jeho posledním tažením, ať už přímo či nepřímo“.²⁷ „Věcmi“ měl Graham na mysli kromě literatury také kulturní předměty typu fotografií, obrazů, filmů a dalších hmotných objektů. V tomto pojetí s termínem jako s „historickou subspecialitou“ operuje i Dippie.²⁸ Autor vztáhl pojem custeriana na celkovou populární literaturu i historiografickou produkci o Custerovi a Little Bighornu, která v sobě zahrnuje nejrůznější historiografické přístupy od vojenské, orální, kulturní a sociální historie po interdisciplinární propojení s archeologií a etnografií. Místy užívá spojení „custerovská literatura“ v podobném významu, tedy k označení literatury s přímou či nepřímou vazbou na postavu Custerova. Autor naopak neoperuje s termínem Michaela Elliotta „custerologie“, který byl Elliottem zaveden pro „druh lingvistického dialektu, jazyk, který si někteří Američané (včetně některých amerických indiánů) zvolili k popisu vztahu současného světa, v němž žijí, k minulým konfliktům mezi Spojenými státy a severoamerickými indiány“.²⁹ Navzdory v americkém dějepisectví zažitě praxi se autor také rozhodl nepracovat s termíny „custefil“ (*Custerphile*) k označení Custerových

24 SLOTKIN, Richard Sidney, *The Fatal Environment. The Myth of the Frontier in the Age of Industrialization 1800–1890*, Norman 1998, s. 16.

25 Tamtéž.

26 Tamtéž, s. 23–24.

27 GRAHAM, *The Custer Myth*, s. xvii.

28 DIPPPIE, *Custer's Last Stand*, s. ix.

29 ELLIOTT, Michael A., *Custerology. The Enduring Legacy of the Indian Wars and George Armstrong Custer*, Chicago, London 2007, s. 275.

příznivců a „custerfob“ (*Custerphobe*) k pojmenování Custerových odpůrců, a to nejen z čistě technického důvodu, na nějž upozornila Barnettová, že anglický termín „Phobe“ spíše implikuje pociťovat z něčeho strach než mít vůči něčemu averzi.³⁰ S touto diferenciací přišel původně v roce 1934 Van de Water, který jím zamýšlel zdůraznit, jak byl Custer kontroverzní osobou, jejíž výsledný obraz byl rozporný i 60 let po jeho smrti: „*Jen málokdo z těch, kdo jej zažili, jsou stále naživu, ale nad jeho odkazem, jeho činy, jeho povahou a zejména jeho smrtí se custerfobové a custerfilové sváří stejně jako jeho skuteční současníci,*“ napsal.³¹ Pro autora ovšem podobné rozlišení představuje až příliš schematický analytický koncept, implikující kategorický předsudečný soud a *a priori* negující většinu nuancí historiky zastávaných hledisek vůči Custerovi.

Zápis slova „indián“ autor zachovává v souladu s výkladem Pravidel českého pravopisu s malým počátečním písmenem, přestože si je vědom výhrad, kterých proti tomuto stylu zápisu vznesla česká historička Markéta Křížová.³² V práci je pak často odkazováno pouze na „indiány“, ne na výčet jednotlivých indiánských kmenů. Jiné deskriptivní tvary pro obyvatele severoamerického kontinentu z doby před evropskou kolonizací autor ponechává pouze v přímých a nepřímých citacích, případně zřetelných parafrázích. Při překladu indiánských jmen z anglického jazyka se autor snažil respektovat v českém prostředí již zažitá vzory. V tomto směru byl pro autora více než užitečný *Seznam českých a anglických podob indiánských osobních jmen*, který sestavil český lingvista a expert na jazyk Lakotů Jan Ullrich ve svém překladu knihy *Lid Rudého oblaka*.³³

Anglický termín „frontier“, kterým bývá označována oblast Spojených států na hranici postupu západní expanze, je v práci uváděn buď jako „hranice“ nebo jako „pohraničí“. Při zápisu názvu samotné bitvy z června 1876 zvolil autor termín „Little Bighorn“, který je dnes mezi historiky obecně preferovanější než dřívější tříslavné označení „Little Big Horn“. Autor rovněž považuje za důležité objasnit užívání pojmů „regiment“, „kompanie“ a „batalion“. Regiment byl v roce 1876 v hierarchii taktické organizace nejvyšším útvarem americké kavalerie. Děлил se na 12 kompanií, které mohly být následně v případě potřeby seskupeny do několika batalionů.³⁴ Před bitvou u Little Bighornu rozdělil Custer svůj sedmý kavalerní regiment (v práci uváděn jednoduše jako sedmá kavalerie), čítající zhruba 670 vojenských příslušníků, do třech batalionů, přičemž ten nejpočetnější pod jeho přímým velením čítal pět kompanií.³⁵ Kurzívou autor zapisuje původní termíny a názvy z anglického jazyka v prvním pádu, stejně jako přímé

30 BARNETT, s. 416.

31 VAN DE WATER, Frederic Franklyn, *Glory-Hunter. A Life of General Custer*, Indianapolis, New York 1934, s. 18.

32 Viz KŘÍŽOVÁ, Markéta, *Mayové*, Praha 2011, s. 7.

33 HYDE, George Elmer, *Lid Rudého oblaka. Dějiny oglalských Lakotů*, Praha, Litomyšl 2007, s. 305–309.

34 FOX, Richard Allan, *Archaeology, History, and Custer's Last Battle. The Little Big Horn Reexamined*, Norman 1993, s. 342.

35 PHILBRICK, Nathaniel, *The Last Stand. Custer, Sitting Bull, and the Battle of the Little Bighorn*, London 2010, s. 313.

citace. Nepřímé citace pak uvádí v kurzívě pouze v případě, kdy tvoří větu s přísudkem, jinak je ponechává v běžném zápise pouze za použití uvozovek. Paginaci analyzovaných děl autor připojuje jedině za situace, kdy z daných prací již v textu dále necituje. Paginaci pak neuvádí tam, kde s díly nepracoval přímo a poznatky vyvodil ze studia sekundární literatury.

1) Mediální prezentace v letech 1862–1876

Veřejný obraz George Armstronga Custer se začal utvářet během americké občanské války, konfliktu probíhajícího v letech 1861–1865, v jehož průběhu se Custer po roce 1861 jako čerstvý absolvent zkráceného studia Vojenské akademie Spojených států amerických ve West Pointu zúčastnil většiny zásadních armádních operací „východního dějiště“ války od první bitvy u Bull Runu po kapitulaci Konfederace u Appomattoxu a dosáhl obdivuhodné vojenské kariéry, korunované na jaře roku 1865 povýšením do hodnosti generálmajora armády Unie a završené proslulými slovy generála Philipa Sheridana, adresovanými Custerově manželce Elizabeth po podpisu příměří, že „*by se jen stěží našla v našich řadách [unionistické armády, poznámka autora] osobnost, která k dosažení tohoto cíle přispěla více než váš udatný manžel*“.¹ Své úvodní pozornosti v souvislosti s válečným střetem nabyla Custerova osoba ze strany tehdejších amerických tištěných médií patrně v červenci 1862, kdy psal jistý člen lékařského personálu na palubě parníku S. R. Spaulding do periodika *Hartford Daily Courant*, že v hodnosti poručíka postupoval Custer s generálem Georgem McClellanem a jeho štábem podél řeky Chickahominy ve Virginii a v okamžiku, kdy McClellan vyjádřil touhu znát hloubku vodního toku, Custer bez váhání sesedl, přebrodiv se na protější břeh a poté se navrátil zpět. McClellan měl za takto pohotovou iniciativu mladého důstojníka odměnit povýšením do hodnosti kapitána a učinit jej svým pobočником. Ve skutečnosti šlo o verzi události, záměrně šířenou McClellanovým štábem, s cílem vyzdvihnout McClellanův charakter, Custer samotný nebyl primárním předmětem ocenění. Tato zmatená narace se posléze stala základem pro tradovanou verzi události v mnoha pozdějších Custerových biografiích.²

Postupem let a pokračujících bojů občanské války Custerova vojenská hvězda neustále stoupala, což se odrazilo i v narůstajícím zájmu o jeho postavu ze strany předních celostátních amerických periodik a jejich korespondentů. Ve své reportáži o průběhu bitvy u Culpeper Court House ze září 1863 psal dopisovatel deníku *New York Herald*, že útok generála Custer proti konfedačnímu dělostřeleckému postavení byl veden s „nepřekonatelnou chrabrostí“ a dále uvedl, že přestože se Custerova jednotka musela k nepříteli probíjet skrze rokli a poté postupovat do kopce proti palbě protivníka, nebyla nikterak zpomalena rychlost či odrazena kuráž „chlapeckého generála [se]

1 Philip Henry Sheridan Elizabeth Custerové (dále EC), Appomattox, 10. 4. 1865, MERINGTON, Marguerite, *The Custer Story. The Life and Intimate Letters of General George A. Custer and His Wife Elizabeth*, Lincoln, London 1987, s. 159.

2 *Hartford Daily Courant*, 3. 7. 1862, „City Intelligence“, nečíslováno. Na danou skutečnost upozornil T. J. Stiles, podle něhož Custer ve skutečnosti zkoušel hloubku řeky Chickahominy, ale ne spontánně a ne pod dohledem McClellana, vstoupit do jejího toku mu fakticky nařídil brigádní generál John Barnard. Viz STILES, T. J., *Custer's Trials. A Life on the Frontier of a New America*, New York 2016, s. 52–53; s. 476. Pro skutečnost, jak se Custer stal McClellanova štábu, viz MCCLELLAN, George Brinton, *McClellan's Own Story. The War for the Union, The Soldiers Who Fought It, The Civilians Who Directed It and His Relations to It and to Them*, New York 1887, s. 364. Srovnej s George Brinton McClellan EC, 6. 8. 1876, MERINGTON, s. 31.

zlatými kadeřemi“ a jeho statečné jednotky.³ V podobném duchu „brilantního útoku do kopce“ pak o daném střetu referoval i pro politický magazín *Harper's Weekly* ilustrátor a korespondent Alfred Waud.⁴ Tak se zrodil obraz „chlapeckého generála“, který měl od roku 1863 Custer v americké imaginaci nadále definovat.

Ke Custerovým velkým příznivcům patřil během občanské války zejména reportér *New York Times* Edward Paul, pro něhož představovala Custerova třetí divize kavalerií sborů „nejlepší jednotku pro zprávy“.⁵ Paul na stránkách svého listu důstojníka líčil jako chladnokrevného kavalíra, jehož strategie a projevené schopnosti pod nepřátelskou palbou měly být „hodné Napoleona“.⁶ Custer byl oslavován „opakovaným jásotem“⁷ a slovy zpravodaje se mu dostávalo takového uznání ze strany členů jeho michiganské brigády, „že nikdy neodolali pokušení propuknout ve veselí, když se s ním setkali“.⁸ V očích Paula si Custer zasloužil uznání za realizaci jedné z „nejúspěšnějších a nejskvělejších bojů, které se kdy v této nebo v kterékoliv jiné válce odehrály“.⁹ Pro své „mistrovské pohyby“ a mimořádnou „taktickou schopnost“ byl Custer, vždy „v čele své jednotky“, vyzdvihován i v listech *New York Herald* či *New York Tribune*.¹⁰ V srpnu 1864 psal korespondent *Tribune*, že „budoucí spisovatelé beletrie nalezou v brigádním generálu Custerovi většinu vlastností, které tvoří prvotřídního hrdinu, a příběhy o jeho odvaze se budou tradovat kolem nejednoho krbu poté, co stará vlajka znovu zavlaje od Maine po Záliv [myšleno Mexický záliv, poznámka autora]“.¹¹ Reportér Custeru charakterizoval jako důstojníka drobné postavy, s modrými očima a vlasy zlaté barvy, oděného v námořnické modré košili a tmavě modrých kalhotách. Podle jeho soudu nechoval žádný jiný důstojník v řadách unionistické armády vůči nepříteli „upřímnější opovržení“ a současně nebyl mezi nepřáteli známější a obávanější než Custer. „Vždy obezřetný, nikdy unáhlený“ Custer k válce přistupoval jako šachista, studující pole, či jako orel, pozorující svou kořist: „Upřímný a nezávislý ve svém vystupování, gen. C. spojuje kvality skutečného gentlemana s vlastnostmi vynikajícího a nebojácného vojáka,“ shrnul korespondent.¹² Ve druhé polovině válečného konfliktu tak lze pozorovat konstantní růst zájmu, jemuž se mezi největšími americkými periodiky Custer těšil.

Custer se současně stále častěji stával námětem řady ilustrací, jež v dané době před počátkem možnosti přetiskovat v periodikách fotografie představovaly nejvýznamnější, respektive v podstatě jedinou vizuální složku tiskovin. V březnu 1864

3 DAVIDSON, N., „Meade's Army“, *New York Herald*, 15. 9. 1863, s. 3.

4 WAUD, Alfred Rudolph, „The Army of the Potomac“, *Harper's Weekly*, 3. 10. 1863, s. 635.

5 MERINGTON, s. 137.

6 PAUL, Edward A., „The Battle of Cedar Creek“, *New York Times*, 27. 10. 1864, s. 8.

7 Tentýž, „From Gen. Sheridan“, *New York Times*, 20. 3. 1865, s. 1.

8 Tentýž, „The Great Cavalry Road“, *New York Times*, 21. 3. 1865, s. 1.

9 Tamtéž.

10 BULKLEY, Solomon T., „Sheridan!“, *New York Herald*, 17. 5. 1864, s. 1.; *New York Tribune*, 3. 3. 1864, „From the Army of the Potomac“, s. 1.; Tamtéž, 4. 3. 1864, „Details of Gen. Custer's Raid Toward Charlottesville“, s. 1.

11 *New York Tribune*, 22. 8. 1864, „From the Shenandoah Valley“, s. 6.

12 Tamtéž.

se Custer objevil na obálce *Harper's Weekly* ve vyobrazení, na němž vede do boje kavalerii se vztyčenou šavlí ve své pravé ruce, ovšem bez svých osobitých „zlatých kadeřů“ poté, co si před svou svatbou s Elizabeth Baconovou v únoru 1864 účes zkrátil.¹³ Magazín v uvedeném březnovém čísle později uveřejnil Custerův biografický portrét, ve kterém napsal, že se Custer vyznamenal především v bitvě u Williamsburgu během Poloostrovního tažení na jaře 1862.¹⁴ Jen o týden později publikoval *Harper's* ilustrační kompozici, ve které Custer znovu zaujímal zásadní roli.¹⁵ V listopadu 1864 se pak Custer stal předmětem Waudova vyobrazení, na němž byl znázorněn, jak představuje na půdě Ministerstva války (*War Department*) ve Washingtonu konfедераční bitevní standarty, ukořistěné v bitvě u Cedar Creeku.¹⁶ Magazín napsal, že když bylo během ceremonie oznámeno, že byl Custer jmenován generálmajorem, vyvolala tato skutečnost velké nadšení shromážděného davu.¹⁷ Vřelého přijetí se následně Custerovi dostalo rovněž během Velké přehlídky armád (*Grand Review of the Armies*) ve Washingtonu v květnu 1865 po skončení občanské války. List *New York Times* psal, že na mnoha místech průvodu bylo Custerovi hlasitě aplaudováno a že byl tento konkrétní důstojník zatížen mnoha darovanými věnci a kyticemi.¹⁸ V závěru občanské války tak byl Custer bezpochyby unionistickým důstojníkem s nepopíratelným věhlasem, který si byl pozornosti, jež mu byla věnována, sám vědom a přirozeně jej těšila.¹⁹

I přesto tento soud by neměla být Custerova mediální prezentace v období občanské války příliš přeceňována. Jamese Mueller výstižně upozornil na skutečnost, že minimálně do roku 1864 stál Custer takřka úplně v pozadí probíhajících dějů a i později byl ve srovnání s unionistickými důstojníky, jako byli Sheridan, Hugh Kilpatrick nebo Alfred Pleasonton, v reportážích největších amerických periodik zcela podružným aktérem. Byl nazýván „chrabrým“ (*gallant*) či „šviháckým“ (*dashing*), ale těmito pojmy označovali korespondenti většinu generálů Unie.²⁰ Rovněž z výchozí analýzy vybraných dobových publikací, věnujících se občanské válce, lze zřetelně rozpoznat, že Custerova role v průběhu konfliktu byla pro jejich autory naprosto marginální – Custer byl většinou zmiňován pouze ve výčtu jednotlivých velitelů kavaleriálních jednotek, nebyl nikterak charakterizován, a ze stránek těchto textů v žádném případě nevystupuje jako zásadní činitel daných procesů.²¹ Otázka Custerova vstupu do americké imaginace je tak

13 *Harper's Weekly*, 19. 3. 1864, s. 177.

14 Tamtéž, „Generals Kilpatrick and Custer“, s. 187.

15 Tamtéž, 26. 3. 1864, s. 200–201.

16 Tamtéž, 12. 11. 1864, s. 721.

17 Tamtéž, „Sheridan's Victory“, s. 721.

18 *New York Times*, 24. 5. 1865, „Review of the Armies“, s. 1.

19 Viz George Armstrong Custer (dále GAC) EC, 23. 4. 1864, Virginia, MERINGTON, s. 93.; GAC EC, 28. 10. 1864, Martinsburg, Virginia, MERINGTON, s. 129.; GAC EC, 11. 3. 1865, Virginia, MERINGTON, s. 141.; EC GAC, 13. 3. 1865, Washington, MERINGTON, s. 142.

20 MUELLER, James E., „Custar“ in the News. *George Armstrong Custer in the Gettysburg Campaign*. In: David B. Sachsman (ed.), *A Press Divided. Newspaper Coverage of the Civil War*, London, New York 2014, s. 158.

21 Viz například GREELEY, Horace, *The American Conflict. A History of the Great Rebellion in the*

ve skutečnosti mnohem složitější, než by se z pozdějšího vyznění některých Custerových biografii, prohlašujících Custeru v tomto momentu za „národního hrdinu“ a „nejznámějšího z divizních velitelů“, mohlo na první pohled zdát.²²

Po skončení občanské války Custer zůstal členem amerických armádních sborů. Nejprve se podílel na dohledu nad rekonstrukcí ve válce poraženého Jihu a poté působil na západní hranici Spojených států, kde se v průběhu následující dekády zapojil do několika významných střetnutí s původním indiánským obyvatelstvem oblasti Velkých plání.²³ Poté, co byl jmenován podplukovníkem sedmého kavalerního regimentu se sídlem ve Fort Riley v Kansasu, se v roce 1867 zúčastnil tažení generála Winfielda Hancocka proti indiánským kmenům jižních plání, o kterém do únorového vydání roku 1868 periodika *Harper's Monthly Magazine* referoval ilustrátor a korespondent Theodore Davis.²⁴ V srpnu 1867 byl Custer znázorněn na celé sérii Davisových ilustrací, kupříkladu jak ve svém obleku z jelenice a se dvěma pistolemi za pasem vášnivě hovoří s lakotským vůdcem jménem Zabíječ Paunijů.²⁵ Toto vyobrazení předjímalo Custerovu novou roli předního amerického bojovníka s indiány, v níž začal důstojník během svého působení na západě vystupovat.

V listopadu 1868 Custer se sedmou kavalerií udeřil na vesnici indiánského kmene Šajenů u řeky Washita. Tento střet byl považován za první zásadní vítězství americké armády na jižních pláních a výrazně přispěl k upevnění Custerovy pověsti. Slovy *Harper's Weekly* měl Custer zničením „jednoho z nejneprátelštějších indiánských táborů“ i přes vlastní ztráty nabýt „čerstvých vavřínů“.²⁶ Podle Davise „udatný boj sedmé kavalerie“ u Washity indiánům demonstroval skutečnost, že nejsou v zimní sezóně imunní vůči útokům bělochů, což je mělo přinutit k odchodům do rezervací.²⁷

United States of America, 1860–'65. Volume II., Hartford 1866.; HEADLEY, Joel Tyler, *The Great Rebellion. A History of the Civil War in the United States. Volume II.*, Hartford 1866. V roce 1889 Rossiter Johnson charakterizoval Custeru pouze ke konci svého výkladu jako „brilantního“. JOHNSON, Rossiter, *A Short History of the War of Secession 1861–1865*, Boston, New York 1889, s. 531. Viz také čtyřsvazkovou sérii dějin občanské války, vydávanou v 80. letech 19. století redaktory magazínu *Century* Clarencem Buelem a Robertem Johnsonem JOHNSON, Robert Underwood, BUEL, Clarence Clough (ed.), *Battles and the Leaders of the Civil War. Volume I, II., III., IV.*, New York 1884–1888.

22 Viz například AMBROSE, Stephen Edward, *Crazy Horse and Custer. The Parallel Lives of Two American Warriors*, New York 1975, s. 189; s. 196.; DONOVAN, James, *A Terrible Glory. Custer and the Little Bighorn. The Last Great Battle of the American West*, New York, Boston, London 2009, s. 52–53.; STEWART, Edgar Irving, *Custer's Luck*, Norman 1955, s. 167.

23 Termínem bývá označována nížinatá oblast Spojených států západně od řek Mississippi a Missouri, ohraničená na západě Skalnatými horami. Dříve byla západní část tohoto regionu nazývána „Velkou americkou pouští“, pojmem, který poprvé v roce 1820 použil americký průzkumník Stephen Harriman Long. BILLINGTON, Ray Allen, *Westward Expansion. A History of the American Frontier*, Albuquerque 2001, s. 53; s. 111.

24 DAVIS, Theodore Russel, *A Summer on the Plains*. In: *Harper's New Monthly Magazine* 36, 1868, 213, s. 292–307. Kromě Davise doprovázel Hancockovu expedici rovněž britský novinář Henry Morton Stanley, zastupující periodika *New York Herald* a *Missouri Democrat*.

25 *Harper's Weekly*, 3. 8. 1867, s. 484.

26 Tamtéž, 19. 12. 1868, „The Indian War“, s. 802.

27 DAVIS, Theodore Russel, *Winter on the Plains*. In: *Harper's New Monthly Magazine* 39, 1869, 229, s. 33.

Bitva u Washity však pro Custeru měla i svou stinnou stránku. Nejenže byl pro svůj postup kritizován předními východními humanisty, jako byl právník a abolicionista Wendell Phillips, jenž se posléze nechal slyšet, že zná jen „tři divochy na pláních“ – Sheridana, plukovníka Eugene Bakera a Custeru,²⁸ ale hlas kategoricky odsuzující jeho počínání zazněl i od člena jeho vlastní jednotky, kapitána Fredericka Benteena, který Custeru v ironicky laděném dopise svému příteli Williamu De Gresseovi odsoudil za to, že podle jeho soudu ponechal svému osudu 20členný oddíl pod velením majora Joela Elliotta, který se v průběhu střetu oddělil od hlavního tělesa regimentu a byl následně indiány obklíčen a naprosto zničen – vojáci měli slovy Benteena zemřít v zoufalství a obklopeni hordou „rudých démonů“.²⁹ Zatímco Elliott a jeho muži zoufale bojovali o život, měl se Custer nevzrušeně zabývat inventářem zabavené indiánské kořisti a poté vydat rozkaz k odjezdu z dobyté vesnice. Zmrzačená mrtvá těla Elliottových mužů byla nalezena o dva týdny později. De Gresse Benteenův text předal místnímu periodiku *Missouri Democrat*, kde byl dopis bezprostředně v únoru 1869 publikován. O necelý týden později jej také přetiskl východní deník *New York Times*,³⁰ čímž se Benteenově anonymní kritice dostalo celostátní publicity, ačkoliv podle svých slov důstojník „neměl nejmenší tušení, že [jeho dopis] bude zveřejněn“.³¹ Benteenova otevřená kritika Custeru dohnala k nepřičetnosti a měla svou dohru – Custer si předvolal všechny důstojníky regimentu a vyzval původce uveřejněného textu, ať předstoupí. Když se Benteen Custerovi k autorství přiznal, oba důstojníci na sebe po určitou dobu upřeně hleděli, než Custer shromáždění ukončil se slovy, že se „v této záležitosti ještě uvidí“.³² Přestože se již pak Custer k aféře nikdy nevrátil, kauzou bezpochyby utrpěla jeho pověst a celý incident vedl ve svém důsledku k výraznému rozdělení regimentu.

V následujících letech upoutala Custerova osoba pozornost amerických periodik například v souvislosti s oficiální státní návštěvou ruského velkoknížete Alexeje na západě Spojených států v roce 1872, již Custer doprovázel jako člen Alexejovy lovecké výpravy. Celé události se ze zástupců „metropolitního“ tisku věnoval zejména *New York Herald*, jehož redaktor byl vášnivým sportovcem a příznivcem rozšiřování hranice.³³ Custeru označil za „jednoho z oslavovaných hrdinů kavalerie“ a „vedle generála Sheridana nejvíce šviháckého kavalerního důstojníka ve službě“.³⁴ Custer lovil ve svém „známém hraničářském loveckém kostýmu z jelenice“ a pokud by měl namísto „komického klobouku z tulení kůže“ pouze sepnutá pera ve vlajících vlasech, zdál by se novináři evokovat „velkého indiánského náčelníka“.³⁵ O dva roky později pak Custer

28 MARDOCK, Robert Winston, *The Reformers and the American Indian*, Columbia 1971, s. 71–72.

29 BENTEEN, Frederick William, „The Battle of the Washita“, *Missouri Democrat*, 9. 2. 1869, nečíslováno.

30 *New York Times*, 14. 2. 1869, „The Battle of the Washita“, s. 6.

31 Frederick William Benteen Theodoru W. Goldinovi, 17. 2. 1896, GRAHAM, *The Custer Myth*, s. 206.

32 PRICE, Robert Newton, „A Defense of Colonel Benteen“, *Philadelphia Times*, 15. 3. 1879. In: GRAHAM, *The Custer Myth*, s. 213.

33 SLOTKIN, *The Fatal Environment*, s. 407.

34 *New York Herald*, 16. 1. 1872, „The Imperial Buffalo Hunter“, s. 7.

35 Tamtéž.

osobně vedl průzkumnou expedici do Černých hor, která podle *Harper's Weekly* vzbudila větší pozornost než kterákoliv jiná výprava od skončení občanské války.³⁶ Regionální zájem měl na expedici především list *Chicago Inter-Ocean*, který vyslal mapovat Custerův postup svého reportéra Williama Eleroye Curtise. Curtis poté zasílal své články i do periodika *New York World* a Custeru líčil nejen jako „kavalerního hrdinu“,³⁷ ale i jako „štíhlého, tichého gentlemana s tváří světlou jako dívka“.³⁸ Custer byl pro Curtise rovněž skvělým literátem, „zdvořilým hostitelem“ či „velkorysým bavičem“.³⁹ Slovy Richarda Slotkina byla výprava hvězdnou hodinou Custerovy popularity – „chlapecký generál“ občanské války se nyní stával dalším Johnem Frémontem a otevíral Spojených státům nové hranice.⁴⁰ Přestože byly výsledky Custerovy expedice ve skutečnosti sporné, americkou veřejnost brzy „poblouznily“ zprávy o tamních bohatých ložiscích zlaté rudy a následný příliv zlatokopů do oblasti „nového El Dorada“ se stal jednou z příčin vypuknutí Velké siouxske války na severních pláních v roce 1876.

Custer ovšem za svého života nebyl pouze vojákem, ale také pozoruhodně činným spisovatelem, pro kterého psaní představovalo oblíbenou kratochvíli dlouhých služeb na západních armádních stanovištích. Mezi lety 1867–1875 zaslal celkem 15 textů do newyorského sportovního časopisu *Turf, Field and Farm* pod pseudonymem „Nomad“.⁴¹ Díky těmto příspěvkům, jež se týkaly jeho loveckých výprav, vstoupil Custer do role literáta, muže schopného hovořit ke kultivovaným lidem jako ke svým vlastním. Custer se s humorem obracel k publiku gentlemanských lovců a přirovnával lov bizonů ke sportům, které jeho čtenáři sami dobře znali.⁴² Od roku 1872 pak začal psát více podrobněji o své vojenské službě do prestižního newyorského měsíčníku *Galaxy*. Na jeho stránkách například popsal svůj „úspěch“ u Washity, vyzdvihl svou zdatnost jako předního bojovníka s indiány a vymezil se proti vládní indiánské politice.⁴³ Tyto Custerovy články vycházely až do podzimu 1874, kdy byly v okamžiku Custerových příprav na výpravu do Černých hor vydány v knižní podobě pod názvem *My Life on the Plains*.⁴⁴ Tehdejší vrchní velitel armády Spojených států William Sherman později označil Custerovy populární texty o poměrech na západních pláních za „zdaleka nejlepší, jaké [...] kdy četl“ a nechal se slyšet, že každý člen jeho rodiny si Custerův svazek přečetl s „hlubokým zájmem“.⁴⁵ Benteen je na druhou stranu

36 *Harper's Weekly*, 12. 9. 1874, „The Black Hills Expedition“, s. 753. Více viz KRAUSE, Herbert, OLSON, Gary D., *Prelude to Glory. A Newspaper Accounting of Custer's 1874 Expedition to The Black Hills*, Sioux Falls 1874.

37 CURTIS, William Eleroy, „The Unknown West“, *Inter Ocean*, 1. 7. 1874, s. 2.

38 Tentýž, „Camped in Dakota“, *Inter Ocean*, 9. 7. 1874, s. 2.

39 Tamtéž.

40 SLOTKIN, *The Fatal Environment*, s. 324.

41 DIPPIE, *Nomad*, s. xiv.

42 SLOTKIN, *The Fatal Environment*, s. 395.

43 Tamtéž, s. 407.

44 CUSTER, George Armstrong, *My Life on the Plains. Or, Personal Experiences With Indians*, New York 1874.

45 William Tecumseh Sherman GAC, 14. 12. 1875, St. Louis, Missouri, MERINGTON, s. 244. Sherman

sarkasticky překřtil na *My Lie on the Plains* – „Má lež na pláních“.⁴⁶ Svou literární a publicistickou tvorbou, ve které hájil svou pověst a vymezoval se vůči svým protivníkům, Custer pochopitelně výrazným způsobem přispíval k formování svého veřejného obrazu – podle Slotkina jej jeho příspěvky začaly etablovat jako živoucí legendu.⁴⁷

Se začátkem Velké siouxske války, konfliktu probíhajícího v letech 1876–1877, se na jaře 1876 Custer připravoval na postup do pole v rámci dakotské kolony, jednoho ze tří velkých těles americké armády, která měla za svůj cíl přinutit odebrat se do rezervací „nepřátelské“ příslušníky indiánských kmenů Lakotů a severních Šajenů.⁴⁸ V březnu 1876 byl ovšem Custer předvolán do Washingtonu, aby svědčil v kongresových slyšeních. Výbor kongresmana Hiestera Clymera tehdy vyšetřoval údajnou korupční kauzu, do které měl být kromě obchodníků na západních stanicích zapleten ministr války (*Secretary of War*) William Belknap a také bratr úřadujícího prezidenta Spojených států Ulyssese Granta Orvil. Custer v celém procesu, jehož výsledkem byla pozdější Belknapova rezignace a poškození pověsti Grantovy republikánské administrativy v důležitém volebním roce, vystupoval jako klíčový svědek a jeho výpověď, podaná 29. března a 4. dubna 1876, doplněná o text „Belknapova anakonda“, publikovaný v *New York Herald*,⁴⁹ byla senzací, již se okamžitě chopila ke Grantovi nepřátelská demokratická periodika. Grant obratem zbavil Custeru účasti na tažení proti indiánům. Poté, co se důstojník marně dožadoval schůzky s prezidentem v Bílém domě, odjel i přes svou degradaci na začátku května do Chicaga s cílem připojit se ke svému regimentu. Rozzuřený Grant nařídil Sheridanovi, tehdejšímu veliteli Vojenské divize Missouri (*Military Division of the Missouri*), aby Custeru nechal zatknout za to, že opustil Washington bez povolení. Tento prezidentův krok ovšem vyvolal vlnu veřejného pobouření. Demokratický list *New York Herald* napsal, že Custer, „vážený armádní důstojník“, byl Grantem veřejně ponížěn a obětován jeho zlovůli ve snaze zakrýt zločiny jeho rodiny a prezidenta nazval „moderním Caesarem“.⁵⁰ Metafora nejen vyvolávala představu Granta jako „vojenského despoty“ pro své demokraty kritizované nakládání s rekonstrukcí Jihu, ale také postavila Custeru do role „křesťanského mučedníka římské tyranie“.⁵¹ Grant totiž sice nakonec po intervenci Alfreda Terryho, vedoucího

později Custerovi řekl, že píše tak zdatně, že jsou lidé toho názoru, že je skutečným autorem jeho textů jeho manželka Elizabeth, načež mu Custer odvětil: „*No, generále, pak bych měl získat uznání za výběr manželky.*“ GAC EC, 17. 4. 1876, Washington, MERINGTON, s. 290–291.

46 UTLEY, *Cavalier in Buckskin*, s. 58–59.

47 SLOTKIN, *The Fatal Environment*, s. 395.

48 Skupiny indiánů, jež se shromažďovaly kolem lakotských a šajenských vůdců, kteří nepodepsali smlouvu z Fort Laramie z roku 1868 a odmítali se jejím zněním řídit. Nepřátelští indiáni žili mimo vytyčené území rezervace, respektive se někdy k rezervačním správám přesouvali pouze na zimu, ale jinak zbytek roku trávili svým tradičním kočovným způsobem života.

49 *New York Herald*, 31. 3. 1876, „Belknap’s Anaconda“, s. 4. Custer obecně v zákulisí spolupracoval s reportérem demokratického *New York Herald* Ralphem Meekerem na odhalení Belknapova případu. SLOTKIN, *The Fatal Environment*, s. 425.

50 *New York Herald*, 4. 5. 1876, „The President Stands by Belknap“, s. 6.; Tamtéž, 6. 5. 1876, „Custer Sacrificed“, s. 7.

51 SLOTKIN, *The Fatal Environment*, s. 444–445.

Dakotského oddělení (*Department of Dakota*) Missourijské divize, ustoupil, trval ovšem na tom, aby tažení velel Terry osobně, což vedlo Herald k závěru, že „ponížení“ přetrvalo, že Grant urazil Custerovu prestiž a že se tedy důstojník vydává do pole obtížen hanbou a v nemilosti.⁵² Republikánská periodika byla v celé věci rozdělena mezi ta, která byla Custerovým zatčením v rozpacích a snažila se problém bagatelizovat, a ta, jež se pokusila o stranickou obranu a Custeru charakterizovala jako „hrdinu šestákových románů, chorobně usilujícího o pozornost“.⁵³ To dodalo Custerově roli v pozdější katastrofě u Little Bighornu explicitní stranický význam a hluboce ovlivnilo legendu, která o ní byla utvořena – její část totiž pravila, že Grantovo jednání přivedlo Custeru do zoufalé situace a že jeho následné činy odrážely sebevražedné odhodlání vykoupit svou čest vítězstvím za každou cenu, přestože má tato konstrukce ve skutečnosti jen pramalý základ.⁵⁴

Terryho dakotskou kolonu měl při tažení původně z řad žurnalistů doprovázet Clement Lounsberry, redaktor a majitel v jedné osobě místního dakotského týdeníku *Bismarck Tribune*. Lounsberry se ovšem musel nakonec kvůli onemocnění své manželky účasti vzdát ve prospěch svého zaměstnance Marka Kellogga, jenž se následně stal jediným zástupcem tisku v rámci Terryho výpravy.⁵⁵ Korespondent primárně zastupoval *Bismarck Tribune*, ale jeho reflexe rovněž příležitostně publikovaly i východní noviny *New York Herald* nebo *Chicago Times*, které později Kellogga shodně označovaly za svého dopisovatele. Své reportáže o průběhu kampaně Kellogg zasílal do Tribune pod pseudonymem „Frontier“. První z jeho textů byl v týdeníku publikován 17. května 1876 – Kellogg si v něm pochvaloval organizaci výpravy a seznámil své čtenáře se všemi důstojníky, z jejichž řad na něho zapůsobil především Custer, o kterém se novinář nechal slyšet, že „je všude nápadný, oblečen ve svém šviháckém obleku z jelenice. [...] Generál je plně připraven na srážku s nepřátelskými rudými d'ábly a běda sběrači skalpů, který by mu nebo jeho armádním společníkům zkřížil cestu,“ napsal.⁵⁶ Ve dnech 24. května, 14. a 21. června 1876 pak byly v Tribune vydány další tři Kelloggovy příspěvky, v nichž reportér nadále připomínal Custerovy kvality. Ten z jeho textů vystupoval jako neúnavný muž „plný života a odvahy“, neznající strach: „Jeho muži jej respektují a pod jeho vedením si troufnou činit statečné věci.“⁵⁷ Kelloggova poslední reportáž byla publikována až v červenci 1876 poté, co již byla americká veřejnost informována o výsledku bitvy u Little Bighornu. V tomto textu charakterizoval žurnalista Custeru zcela nejúplněji: „Nejpodivnější génius armády, muž silných impulsů, srdečného přátelství a trpkého nepřátelství, rychlého, nervózního

52 *New York Herald*, 10. 5. 1876, bez titulku, s. 6.

53 Tamtéž, 13. 5. 1876, „Grant and Custer“, s. 4.

54 SLOTKIN, *The Fatal Environment*, s. 428–429.

55 SAUM, Lewis O., *Colonel Custer's Copperhead. The "Mysterious" Mark Kellogg*. In: Montana. The Magazine of Western History 28, 1978, 4, s. 19.; *Bismarck Weekly Tribune*, 17. 5. 1876, „Big Horn News“, nečíslováno.

56 KELLOGG, Mark, „Terry's Expedition“, *Bismarck Weekly Tribune*, 17. 5. 1876, nečíslováno.

57 Tentýž, „Big Horn Expedition“, *Bismarck Weekly Tribune*, 24. 5. 1876, nečíslováno. Viz také Tentýž, „Big Horn Expedition“, *Bismarck Weekly Tribune*, 21. 6. 1876, nečíslováno.

temperamentu, neochvějně odvahy, vůle a odhodlání, muž s elektrickou mentální kapacitou, železnou kostrou a konstitucí, statečný, věrný a chrabřejší voják, který má vřelé přátele i zahořklé odpůrce, nejtvrdší jezdec, největší průbojník s neúnavnou ostražitostí, překonávající zdánlivé nemožnosti, s ambicí uspět ve všem, do čeho se pustí, muž správné věci, jak si ji vykládá, respektovaný a milovaný svými stoupenci, kteří by jej svobodně následovali do „spárů pekelných“. [...] Nemyslete si, že přeháním. Obraz pera je věrný životu a je nakreslen nejen na základě skutečného pozorování, ale i zkušenosti, která mě nemůže zmást.“⁵⁸ Z prezentovaných výňatků je zjevné, že důstojník novináři osobnostně značně imponoval a že Custer současně svou „romantickou“ povahou v očích Kellogga zcela zastínil samotného velitele kolony Terryho, přestože Terryho pochopitelně Kellogg ve svých textech z hodnostních důvodů kladl vždy na první místo.

V průběhu tažení Custer nadále utvářel pohled veřejného mínění. Kromě další spolupráce s magazínem *Galaxy*, jemuž 16. června 1876 adresoval část svých memoárů, věnujících se počátkům své kariéry v občanské válce, se s Custerem před výpravou tajně dohodl vydavatel New York Herald James Gordon Bennett mladší, aby deníku zasílal anonymní texty, poskytující periodiku informace o probíhající indiánské válce z první ruky.⁵⁹ První Custerův článek vyšel 19. června 1876⁶⁰ a dva důstojníkovy texty byly publikovány dokonce až po jeho smrti. Dva dny po samotném průběhu bitvy u Little Bighornu 27. června 1876 *Herald* otiskl článek, ve kterém Custer popisoval vojenské tábořiště v ústí řeky Powder.⁶¹ Dne 11. července pak v článku pod dramatickým titulkem Herald *A Voice From the Tomb* Custer ostře zkritizoval postup majora sedmé kavalerie Marcuse Rena během průzkumné mise a zmiňoval, že by se otázkou počínání tohoto Custerova poddůstojníka mělo zabývat nejvyšší vojenské vedení, protože Reno podle jeho soudu porušil své rozkazy a současně promeškal vhodný okamžik k útoku na indiány.⁶² „Obávám se, že jejich selhání při sledování stop ohrozilo naše plány tím, že vesnici informovalo o naší přítomnosti. Mysli na drahocenný ztracený čas,“ napsal současně Custer v soukromé korespondenci své manželce Elizabeth.⁶³ Tím, že byl Custerův text, veřejně ostouzející Rena, publikován až poté, co byla americká veřejnost informována o porážce u Little Bighornu, již sloužil v následné debatě dvěma účelům – akcentoval Custerovo osobní hrdinství v předvečer „mučednictví“ a nabídl vedlejšího padoucha nastalého dramatu.⁶⁴

Po 8. červnu 1876 se Terryho oddíl setkal s dalším armádním tělesem, pátrajícím po indiánech, montanskou kolonou pod vedením plukovníka Johna Gibbona. Terry

58 KELLOGG, Mark, „Mr. Kellogg's Last Letters“, *New York Herald*, 11. 7. 1876, s. 3.

59 SLOTKIN, *The Fatal Environment*, s. 429. K otázce Custerova autorství dále citovaných textů viz O'KEEFE, s. 793–794. Viz také KNIGHT, Oliver, *Following the Indian Wars. The Story of the Newspaper Correspondents Among the Indian Campaigners*, Norman 1960, s. 202.

60 CUSTER, George Armstrong, „The Indian War“, *New York Herald*, 19. 6. 1876, s. 2.

61 Tentýž, „After Sitting Bull“, *New York Herald*, 27. 6. 1876, s. 7.

62 Tentýž, „A Voice From the Tomb“, *New York Herald*, 11. 7. 1876, s. 3. Dopis byl datován ke 22. červnu 1876, kdy se Custerova sedmá kavalerie oddělila od zbytku Terryho kolony.

63 GAC EC, červen 1876, tábor v údolí řeky Powder, teritorium Montana, MERINGTON, s. 305.

64 SLOTKIN, *The Fatal Environment*, s. 457.

došel k závěru, že by se velké indiánské uskupení mohlo nacházet na horním toku Little Bighornu, přítoku větší a mohutnější řeky Bighorn. Jeho odhad následně potvrdila průzkumná akce pod vedením majora Rena, který našel stopy několika indiánských táborů, mířících západním směrem. Po Renově návratu připravil Terry plán dalšího postupu, se kterým 21. června na palubě parníku Far West seznámil velící důstojníky Gibbona, Custer a majora Jamese Brisbina. Custer měl se sedmou kavalerií nejprve postupovat proti proudu řeky Rosebud až k místu, kde Reno spatřil stopy indiánů, a poté je následovat. Sám Terry se pak měl společně s Gibbonem přesunout k ústí Little Bighornu a indiány obklíčit, případně jim odříznout únikovou cestu na sever.

Custer poté postupoval proti proudu Rosebudu a 23. června narazil na stopu indiánského tábora. Šlo o indiány, kteří se o necelý týden dříve v bitvě u Rosebudu utkali s wyomingskou kolonou pod velením generála George Crooka, přicházející z jihu, a vyřadili Crookovu jednotku z dalších bojových operací. Custer o srážce a o skutečnosti, že Crook již dále na sever nepostupuje, neměl tušení. Ráno 24. června detekovali jeho zvědi známky velké indiánské vesnice asi den pochodu vzdálené. Následujícího dne došel Custer patrně k závěru, že je jeho jednotka indiány odhalena a nařídil celému regimentu rychlý postup do údolí Little Bighornu. U pramene Ash Creeku (později Reno Creeku) rozdělil svou jednotku na tři, respektive čtyři části. Kapitán Benteen byl se třemi kompaniemi vyslán na průzkumnou misi dvě míle nalevo od původního směru podél úpatí *Wolf Mountains*.⁶⁵ Vedení tří dalších kompanií obdržel major Reno, zatímco Custer si podržel přímé velení nad pěti dalšími kompaniemi. Renovi Custer nařídil, aby postupoval kupředu a udeřil na jižní konec indiánské vesnice, přičemž majorovi slíbil blíže nespecifikovanou „podporu“.

Reno se ovšem při svém útoku zalekl počtu odhodlaných indiánských válečníků před sebou. Nejprve zformoval obranné postavení a nakonec vydal rozkaz ke zmatenému ústupu na blízký hřeben, který dnes nese jeho jméno (*Reno Hill*). Neorganizované stažení jednotky se proměnilo v panický úprk, během něhož Renův oddíl utrpěl těžké ztráty. Custer mezitím zřejmě zamýšlel udeřit na indiánský tábor z druhé strany řeky, jeho manévr ovšem skončil ještě fatálnějším neúspěchem než v případě Rena, jelikož vedl k totální destrukci Custerovy jednotky. Celkově padla u Little Bighornu zhruba polovina Custerova regimentu, pod přímým podplukovníkovým velením bylo pobito všech 210 mužů, dalších 53 pak zahynulo při Renově útoku a následných bojích.⁶⁶ Během 26. června se ještě indiáni pokoušeli dorážet na obranné pozice Renových vojáků na hřebeni, ale po zpozorování ze severu přicházejících Terryho a Gibbonových jednotek pak ráno 27. června ve spěchu své ležení opustili a zamířili jižním směrem po proudu řeky k pohoří *Bighorn Mountains*. O těžké porážce americké armády měla být brzy nato informována americká veřejnost.

65 Indiánská vesnice se v těchto místech mezi 18. a 24. červnem 1876 skutečně zastavila. UTLEY, Robert Marshall, *Kopí a štít. Život a doba Sedícího býka*, Praha 1999, s. 184–185.

66 Tamtéž, s. 199.

2) Mediální reflexe bitvy u Little Bighornu a Custerovy role

Zprávy o zdrcující porážce amerických sil pod Custerovým velením u Little Bighornu zasáhly americkou společnost během triumfálních oslav 100 let existence nezávislé federativní republiky. Slavnosti se tehdy po celých Spojených státech nesly v duchu glorifikace pokroku moderní civilizace a akcentu národních úspěchů minulosti. Ve Philadelphii, dějišti ratifikace Deklarace nezávislosti v roce 1776, se po 100 letech od podpisu daného dokumentu konala s ústředním tématem „Století pokroku“ světová výstava, která do největšího města státu Pensylvánie přivedla téměř 10 milionů návštěvníků.¹ O, pro Spojené státy „tragickém“ vyústění střetu u Little Bighornu byla většina americké veřejnosti, přesvědčená o své dějinné neomylnosti a neohroženosti, informována poprvé 6. července, respektive více detailněji 7. července 1876. Bennettův *New York Herald* ve svém obsáhlém textu, sestaveném na základě spěšné Lousberryho expedice z dakotského Bismarcku, kde v noci z 5. na 6. července zakotvil parník *Far West* s raněnými muži z bitvy u Little Bighornu na palubě,² potvrdil smrt „chrabrého kavalerního velitele“ a jeho mužů a připomněl, že od „Fettermanova masakru“ v roce 1866³ americké jednotky nezaznamenaly v bojích s indiány tak těžkou porážku.⁴ V titulku vydání *New York Times* ze 6. července stálo demonstrativně: „*Masakr našich jednotek.*“⁵ V úvodníku následujícího dne pak list napsal, že většina amerických občanů bude zprávou zaskočena, protože již zapomněli, že se vůbec nějaká válka vede: „*Vývoj indiánské války na severozápadě sledovalo tak málo čtenářů, že drtivá Custerova porážka a jatka chrabrého velitele a jeho mužů vyvolají úžas i poplach zároveň.*“⁶ Newyorský *Sun* spojil zprávy o těžké vojenské porážce s oslavami nezávislosti, když napsal, že tato „ostuda, skvrna na naší civilizaci“, představuje „temný mrak vznášející se nad našimi stoletými oslavami“.⁷ Prvotní reakcí amerických periodik na výsledek bitvy u Little Bighornu tak bylo naprosté zděšení.

V následujících dnech se bitva u Little Bighornu stala na stránkách předních amerických listů předmětem spontánní mytizace. Podle Slotkina proměnili novináři bezprostředně bitvu u Little Bighornu v mýtus Custerova posledního vzdoru jako zásadního ideologického objektu, jehož význam se vztahoval na celou řadu dobových sociálních a politických konfliktů.⁸ „[...] bojovali jako tygři, [...] ano, padli stejně

1 WHITE, Richard, *The Republic for Which It Stands. The United States During Reconstruction and the Gilded Age, 1865–1896*, New York 2017, s. 288.

2 LANE, Harrison, *Custer's Massacre. How the News First Reached the Outer World*. In: *The Montana Magazine of History* 3, 1953, 3, s. 49.

3 Incident z prosince 1866, kdy indiáni v rámci války Rudého oblaka úspěšně zaskočili před Fort Phil Kearny armádní jednotku pod vedením kapitána Williama Fettermana, kterou následně zcela zničili, podobně jako v případě o 10 let pozdějšího střetu u Little Bighornu.

4 *New York Herald*, 7. 7. 1876, „Sensation in St. Louis“, s. 4.

5 *New York Times*, 6. 7. 1876, „Masacre of Our Troops“, s. 1.

6 Tamtéž, 7. 7. 1876, „An Indian Victory“, s. 4.

7 *Sun*, 7. 7. 1876, „The Little Big Horn Massacre“, nečíslováno.

8 SLOTKIN, *The Fatal Environment*, s. 435; s. 476.

velkolepě jako Homérovi polobozi,“ stálo v úvodníku New York Herald⁹ a v podobném tónu o události hovořily noviny *Chicago Times*, které Custerův útok označily za „tygří útok šviháckých kavaleristů na 5 000 Siouxů“. ¹⁰ List *Atlanta Constitution* přirovnal porážku Custerových mužů k bitvě u Thermopyl,¹¹ *New York Herald* pak také k britskému útoku lehké brigády v bitvě u Balaklavy, která se o 22 let dříve odehrála v rámci krymské války.¹² Dne 19. července 1876 publikoval newyorský magazín *Daily Graphic* ilustraci Custerova posledního vzdoru, jejímž autorem byl uznávaný malíř William Cary, známý pro svá dramatická vyobrazení amerického západu.¹³ Caryho kresba dosáhla okamžité popularity, byla široce přetiskována a nastavila vizuální standard pro desítky dalších budoucích vyobrazení posledního vzdoru, na kterých stojí „odvážný“ Custer nad množstvím svých raněných mužů a koní a brání se dotírajícím indiánským válečníkům.¹⁴ Již 10. července přetiskl *New York Tribune* oslavnou báseň Walta Whitmana *A Death Song for Custer*,¹⁵ jež slovy Slotkina líčila boj kavaleristů „v přísném heroismu“ – chlapecký generál se stal hrdinou „naší [bílých] rasy“, který byl obklíčen a násilně zabit divochoy. Jeho smrt se stala potvrzením hodnot národního vykoupení a křesťanského sebeobětování – obětí, kompenzující „sobecký materialismus“ pozlaceného věku.¹⁶ Whitman byl ovšem pouze jedním z mnoha autorů poetického ztvárnění posledního vzdoru. Ve své práci *Custer's Last Stand. The Anatomy of an American Myth* z roku 1976 spočetl Brian Dippie asi celkem 150 básní na Custerovo téma, z nichž polovina byla napsána v 19. století a 30 z nich pouze v roce 1876.¹⁷ Básníci prezentovali příběh bitvy způsobem, jímž veřejnosti kladli na piedestal hrdinství natolik, že prakticky vyloučili veškeré ostatní úvahy nad jejím vlivem. Ve 100. roce národa hledali znamení, důkaz národní vznešenosti, který našli v Custerově posledním vzdoru a podobnými spontánními reakcemi udali tón mnoha pozdějším spisovatelům.¹⁸

V procesu mytizace bitvy u Little Bighornu zaujímal prominentní místo sám Custer. Od prvních dnů vycházely jeho životopisy, připomínající zejména důstojníkovy úspěchy a zásluhy v občanské válce. Glorifikaci Custerovy osoby vedl především Bennettův *New York Herald*, který v tomto ohledu sehrál zásadní roli – ze všech

9 *New York Herald*, 7. 7. 1876, „The Gallant Custers“, s. 6.

10 MUELLER, James E., *Shooting Arrows and Slinging Mud. Custer, the Press, and the Little Bighorn*, Norman 2013, s. 41.

11 Tamtéž, s. 62.

12 *New York Herald*, 7. 7. 1876, „The Slaughter Near the Little Horn River–Death of General Custer“, s. 6.

13 COWARD, John M., *Making Sense of Savagery. Native American Cartoons in The Daily Graphic*. In: *Visual Communication Quarterly* 19, 2012, 4, s. 204.

14 Paul Hutton odhalil pouze jednu dřívější ilustraci posledního vzdoru, která se objevila na obálce *The Illustrated Police News* 13. července 1876, šest dní před slavnější Caryho ilustrací pro *Daily Graphic*. Viz HUTTON, Paul Andrew (ed.), *The Custer Reader*, Lincoln, London 1992, s. 549.; COWARD, s. 213.

15 WHITMAN, Walt, „Death-Sonnet for Custer“, *New York Tribune* 10. 7. 1876, s. 5.

16 SLOTKIN, *The Fatal Environment*, s. 10.

17 DIPPPIE, *Custer's Last Stand*, s. 13.

18 Tamtéž, s. 13; s. 29.

novinářů uchoпил Bennett příběh s největší pozorností a do hloubky rozvinul jak jeho mytický rozměr, tak ideologický a symbolický význam.¹⁹ Již 7. července prohlásil Custeru za statečného vojáka, za nejlepšího bojovníka s indiány po Sheridanovi a napsal: „*Země mu poskytne svůj obdiv, své slzy, svou lítost, omluví jeho chybu, pokud tedy nějakou spáchal, a vepíše jeho jméno jasným písmem na listinu slávy.*“²⁰ V podání Heraldů se stal Custer „rytířem beze strachu a bez úhony“²¹ či ztělesněním antického hrdiny: „*Jaké jméno je jasnější než jméno Leonidy, který padl stejným způsobem jako Custer. Činy našeho mladého kapitána a jeho malé skupiny jsou hodny stejného uznání, jakého se dostává Leonidovi, a budou připomínány do té doby, než je ve své sobeckosti necháme zemřít.*“²² Klasický antický mýtus nabyt nového významu – stejně jako Leonidas bránil Thermopyly „do posledního muže“ proti peršanským „barbarům“, hájil „vznešený“ Custer agrární americkou civilizaci před vnějším ohrožením v podobě primitivních kočovných „divochů“. Kdyby však byl u Little Bighornu úspěšný, o výsledku bitvy by se tolik nehovořilo: „*V našich indiánských válkách lze získat jen málo slávy. Úspěch je považován za samozřejmost a porážka je zemi přijímána s překvapením. Pro Custerovu slávu je štěstím, že hrozné neštěstí u řeky Little Big Horn nepřežil.*“²³ Právě až svou „heroickou“ smrtí u Little Bighornu se Custer stal v dobové imaginaci téměř bezprostředně nesmrtelným členem amerického panteonu.

Herald brzy oznámil záměr vystavět v prostorách West Pointu Custerův pomník, na jehož vztyčení vyhlásil dobrovolnou sbírku.²⁴ Tato iniciativa se stala v dalších dnech jedním z trvalých témat stránek Heraldů. První odpovědi na apel deníku dorazily již 11. července, titulky jednotlivých vzkazů se pak nesly v oslavném duchu – „Pět dolarů od srdce“, „Poctě statečnosti“, „Řek na památku amerického Leonidy“ nebo „Od vlastenecké školačky“.²⁵ Custerův pomník neměl být v představě Heraldů trofejí indiánských válek, ani osobní Custerovou poctou, jako spíše mementem vojenské statečnosti, oddanosti a povinnosti, měl připomínat, že i v této „zahnívající době“ má stále americká společnost ve svých řadách muže, kteří jsou schopni položit život za vyšší hodnoty.²⁶ Sběrka ovšem rychle ztratila tempo s tím, jak od Little Bighornu pozornost Američanů postupně odvrátily jiné události, a na finální dílo se tak nakonec muselo čekat až do roku 1879.

19 SLOTKIN, *The Fatal Environment*, s. 468.

20 *New York Herald*, 7. 7. 1876, „The Slaughter Near the Little Horn River–Death of General Custer“, s. 6.

21 Tamtéž, 10. 7. 1876, „The Dead Cavalrymen“, s. 3. V originálním znění z francouzského jazyka „le chevalier sans peur et sans reproche“. Touto frází byl obvykle označován francouzský rytíř Pierre Terrail de Bayard, který se proslavil zejména svými činy v italských válkách. Jako voják byl Bayard považován za ztělesnění rytířství a ze jednoho z nejlepších velitelů své doby. Bayardem nebyl Custer označen poprvé, již v roce 1871 psal Custer své manželce, že jej při jedné ze slavnostních večeří v New Yorku novinář a básník Edmund Stedman nazval „rytířem beze strachu a bez úhony“ a „mladým americkým hrdinou“. GAC EC, New York 1871, MERINGTON, s. 239.

22 *New York Herald*, 12. 7. 1876, „A Monument to Custer“, s. 6.

23 Tamtéž, 10. 7. 1876, „Our Dead Correspondent“, s. 4.

24 Tamtéž, „A Monument for Custer“, s. 4.

25 Tamtéž, 15. 7. 1876, „The Custer Memorial“, s. 3.

26 Tamtéž, 21. 7. 1876, „Honors to Custer and His Men“, s. 4.

Přestože se lze na stránkách amerického periodického tisku v červenci 1876 setkat zcela nesporně s převažující glorifikací Custer a jeho osudu, celá problematika rovněž přinášela své rozpory. Obecně je možné shrnout, že listy hájící ideály Demokratické strany jako Bennettův *New York Herald*, *New York World* nebo newyorský *Sun* sice připouštěly, že Custer mohl postupovat ukvapeně, ale důstojníka většinou vyobrazovaly jako heroického velitele, jehož porážku zaviniily okolnosti, které on sám nebyl schopen nijak ovlivnit. Na druhou stranu republikánská periodika jako *New York Tribune*, *Chicago Tribune* či *New York Times* měla tendenci vyzdvihovat, že Custer u Little Bighornu chyboval. V prvních dnech zaujal patrně nejostřejší stanovisko *Chicago Tribune*, který neváhal Custeru okamžitě obvinít, že se „stal obětí své vlastní unáhlené chrabrosti, která byla fatální také pro 261 dalších členů pěti kompanií jeho jednotky“.²⁷ *Tribune* ve své kritice pokračoval i v následujících dnech, 8. července například napsal: „Je obtížné kritizovat tak chrabrého muže a vynikajícího vojáka, jakým Custer byl, ale zprávy z místa boje a prohlášení jeho nadřízených ukazují na to, že svou unáhleností a nerozvážeností způsobil tu nejkatastrofálnější chybu, která nestála život pouze jeho, ale i dalších téměř 300 chrabrých důstojníků a vojáků, a [také] umožnila indiánům uniknout. Pokud by postupoval v souladu se svými instrukcemi, ve kterých stálo, že nemá bojovat s indiány, dokud se neobjeví Gibbonova kolona, mohla být po 24 hodinách indiánská válka ukončena.“²⁸ *Chicago Tribune* tak přišel s jasnou interpretací – Custer nejednal v souladu s rozkazy svého nadřízeného, postupoval na vlastní pěst a nejenže svou chybou přivedl do záhuby svůj oddíl, ale i celé indiánské tažení ke krachu.

New York Tribune postupoval obezřetněji, když 7. července napsal, že pokud byl Custer takovýmto způsobem poražen, muselo to být kvůli tomu, že „jeho entuziasmus převládá nad jeho úsudkem“.²⁹ *Tribune* připomněl Custerovy úspěchy v občanské válce a napsal: „Gen. Custer byl statečný a ve své bezstarostnosti neměl zábrany, jak ukazuje způsob jeho smrti. Byl odvážným a šviháckým důstojníkem, který neznal strach, ale ani rozvahu. [...] Zemřel stejným způsobem, jakým žil, bojem z plných sil [...] v čele svých mužů.“³⁰ Už další den *Tribune* uvedl, že podle názoru některých důstojníků Custer k Little Bighornu postupoval proti výkladu svých rozkazů: „Vyšší armádní důstojníci, bez ohledu na svůj zármutek ohledně osudu gen. Custer, se shodují na tom, že [Custer] porušil rozkazy a tvrdí, že i v případě vítězství by mu hrozil proces před vojenským soudem.“³¹ List *New York Times* zase 9. července napsal, že Custer měl vyčkat příchodu Gibbonových jednotek: „Kdyby čekal na spolupráci [...], nemusel natolik oslabit svou útočnou sílu, jako to učinil, a ve vsí pravděpodobnosti by se smutná událost toho denního boje otočila.“³² Že byl Custerův „agresivní“ postup zbrklý, uvedl ve svém

27 *Chicago Daily Tribune*, 7. 7. 1876, „The Campaign“, s. 2.

28 Tamtéž, 8. 7. 1876, „The Story of the Massacre“, s. 4.

29 *New York Tribune*, 7. 7. 1876, „Custer's Terrible Defeat“, s. 1.

30 Tamtéž, „Obituary. George A. Custer“, s. 5.

31 Tamtéž, 8. 7. 1876, „The War with the Sioux“, s. 1.

32 *New York Times*, 9. 7. 1876, bez titulku, s. 6.

úvodníku pod titulkem „*Custerova katastrofa*“ také 8. července *Omaha Republican*.³³ *St. Louis Globe Democrat* napsal, že Custerův útok byl „*strašlivou chybou, neomluvitelnou chybou, která bude zcela jistě zemi stát více životů, než kolik jich bylo ztraceno 25. června*“.³⁴ *Baltimore Advertiser* obvinil „bojovného“ Custeru z ukvapenosti a z touhy získat všechnu slávu pro sebe – podle listu měl jeho tragický osud sloužit jako odstrašující příklad dalším velitelům tažení.³⁵ Custeru z „porušení rozkazů“ osočil také chicagský *Inter Ocean*, pro který dospěl William Curtis k závěru, že často příliš sebevědomý Custer mohl považovat vítězství za naprosto jisté a nepřipouštět si realitu, jež hovořila proti němu. Přestože měl osud „hrstky mužů statečně bojujících s nepřemožitelnou silou divochů“ vzbudit „nejvřelejší obdiv“ a zároveň „nejhlubší zármutek nad jejich osudem“, byla to ve skutečnosti percepce listu bezúčelná ztráta: „*Ale byla to zbytečná oběť, strašné vynaložení života bez jakýchkoliv výsledků a právě tento odraz zotrhuje bolest, kterou je všude cítit z osudu Custeru a jeho galantních mužů*“.³⁶ Republikánská periodika tak Custeru v postupu k Little Bighornu jednoznačně odsoudila, přestože současně nepochybovala o tom, že on a jeho muži byli hrdiny, kteří položili život za americké hodnoty. Poslední vzdor byl prezentován v heroickém duchu nezávisle na stranické příslušnosti novin.

Kulturní a jazykový konsenzus ale neznamenal konsenzus politický a republikánská rétorika prvních dnů pouze předznamenala transformaci bitvy u Little Bighornu ve stranickou otázku v důležitém volebním roce 1876. Zatímco republikánská periodika útočila kromě Custerova postupu také na demokratickými kongresmany ovládanou Sněmovnu reprezentantů z nedostatku podpory armádě, měly demokratické listy tendenci z porážky vinit administrativu prezidenta Granta a bránit Custerovu osobu jako oběť „katastrofálního selhání“ Grantovy indiánské politiky.³⁷ Newyorský *Sun* označil za viníka „strašného masakru“ Granta a současně napsal, že Custerovo jméno je nyní „*zapsáno k těm, na které se bude [navěky] pamatovat*“.³⁸ Deník *Chicago Daily News* sice chybu spatřoval v neuposlechnutí Terryho rozkazů Custerem a v titulku psal: „*Porušení rozkazů–fatální chyba*“,³⁹ přesto ovšem vyzdvihl Custerovu odvahu a upozornil na skutečnost, že Grantův dřívější osobní atak „přinutil“ Custeru zaútočit proti přesile.⁴⁰ Rovněž Bennettův *New York Herald* se navrátil ke své jarní rétorice,

33 *Omaha Republican*, 8. 7. 1876, „The Custer Disaster“, nečíslováno.

34 MUELLER, *Shooting Arrows*, s. 55–56.

35 *Baltimore American and Commercial Advertiser*, 8. 7. 1876, bez titulku, nečíslováno.

36 *Inter Ocean*, 8. 7. 1876, „Custer and His Men“, s. 4.

37 Pojmem „Grantova indiánská mírová politika“ (*Grant's Indian Peace Policy*) byl označován kurs vládní politiky vůči dosud „nepacifikovaným“ domorodým indiánským kmenům po Grantově nástupu do prezidentského úřadu v roce 1869, kurs jakéhosi „podmanění laskavostí“ (*conquest by kindness*). Místo toho, aby byli zcela „vyhlazeni“, měli být příslušníci zbylých „divokých“ kmenů soustředěni ve velkých rezervacích, kde se měli „civilizovat“, tedy bydlet v domech, obdělávat pole a navštěvovat školy a kostely minimálně do té doby, než by se dostali na kulturní a společenskou úroveň bělochů. WALTMANN, Henry G., *Circumstantial Reformer. President Grant & the Indian Problem*. In: *Arizona and the West* 13, 1971, 4, s. 326.

38 *Sun*, 7. 7. 1876, „A Name Made Glorious“, nečíslováno.

39 MUELLER, *Shooting Arrows*, s. 64.

40 Tamtéž.

když připomněl, že Custer měl původně celé operaci velet, ale nakonec „*byl ten chrabřý důstojník, který nějakým způsobem urazil Caesara naší doby, nahrazen generálem Terryem a omezen na velení jeho vlastního kavalerního regimentu*“.⁴¹ Pokud by byl Custer vrchním velitelem, jak bylo původně plánováno, celé tažení by se ubíralo jiným směrem a Custer by žil: „*Ale v ďábelskou hodinu prezident, jednající pod [vlivem] nedůstojného popudu [...] degradoval statečného Custera, umístil jej do tak podřízeného postavení, že tažení ztratilo výhody jeho rad a vedení.*“⁴² Přestože Bennett zmiňoval podíl Terryho a Sheridanovy viny na konečné porážce, jelikož „*to byla jejich věc, ne jeho [Custerova], aby se dobře informovali o síle protivníka,*“⁴³ z vojenského fiaska obviňoval převážně Granta: „*Jenom stěží by bylo příliš kruté říci prezidentu Grantovi: ‚Pohled na své ruce!‘ jsou rudé krví Custera a jeho statečných 300 [mužů].*“⁴⁴ Od prvních dnů se tak Bennett rozhodl využít Custerovy smrti k politickému boji, k osočení Granta, jenž stál v centru jeho pozornosti, a ke kritice prezidentovy indiánské politiky.

Grantovu administrativu ostře hanila také periodika na západě a jihu Spojených států, kde byla skrze symboliku bitvy u Little Bighornu akcentována další politická témata, zejména pokračující rekonstrukce Jihu po skončení občanské války. V jižanském tisku Custerova porážka nedosáhla stejné mytické rezonance jako v metropolitních médiích, naopak byla převedena do regionální roviny – stala se dalším dokladem skutečnosti, že země potřebuje „reformu“, kterou bylo myšleno listopadové vítězství demokratů v prezidentských volbách a ukončení dlouhé vlády republikánů.⁴⁵ „*Krev Custara [sic!] a jeho ušlechtilých 300 mužů volá: ‚Reformu! Reformu!‘,*“ napsal texaský *Dallas Herald*.⁴⁶ Jižanská periodika současně upozorňovala na to, že federální jednotky stále „okupují“ státy bývalé Konfederace, zatímco na západě Spojených států tyto armádní síly chybí, což se mělo stát Custerovi osudným. „*Kdyby byl Custar [sic!], nad jehož osudem naříkáme, podpořen jednotkami, které se v tuto chvíli nachází v Louisianě, výsledky hrozného masakru u Little Hornu 25. června by byly velmi odlišné,*“ napsal 9. července 1876 *Dallas Herald* pod výmluvným titulkem „*Custarova [sic!] vražda*“.⁴⁷ Grant byl na jihu jako bývalý unijní generál a později i symbol „radikální“ rekonstrukce vnímán takřka jako hotové ztělesnění ďábla, a není tak divu, že jižanský tisk v létě 1876 vycítil příležitost a odhodlal se zaútočit přímo na prezidentovu osobu.⁴⁸ „*Ten muž byl pronásledován jako pes. [...] Prezident je spolupachatelem jeho vraždy a oběti jeho velení. Za katastrofu je zodpovědná Republikánská strana. [...] Celá tato diskuse o ‚lehkomyslné odvaze‘ [Custera] má pouze zakrýt darebáctví,*“ napsal

41 *New York Herald*, 7. 7. 1876, „The Disastrous Indian Campaign“, s. 4.

42 Tamtéž, „The Slaughter Near the Little Horn River–Death of General Custer“, s. 6.

43 Tamtéž, 8. 7. 1876, „Details of the Indian Massacre“, s. 6.

44 Tamtéž, 7. 7. 1876, „The Slaughter Near the Little Horn River–Death of General Custer“, s. 6.

45 DIPPIE, Brian W., *The Southern Response to Custer's Last Stand*. In: Montana. The Magazine of Western History 21, 1971, 2, s. 20.

46 *Dallas Daily Herald*, 8. 7. 1876, bez titulku, nečíslováno.

47 Tamtéž, 9. 7. 1876, „Custar's Murder“, nečíslováno.

48 DIPPIE, *The Southern Response*, s. 26.

Custerův přítel a vydavatel *Louisville Courier-Journal* Henry Watterson.⁴⁹ Některé z jižanských novin přišly dokonce s konspirační teorií, že Grant záměrně vyslal Custeru na západ se značně podhodnoceným počtem vojáků, aby se důstojníka zbavil, a ten tak nemohl podávat informace o dalších korupčních aférách. Podle deníku *Galveston Daily News* se Grant chtěl Custerovi pomstít za to, že o Belknapově aféře vypovídal podle své vojenské cti: „Grant toho muže znal a věděl, kde ho ranit [...] Grant bodl jako první a když to dělal, tak věděl, že to Siouxové dokončí. Custer nebyl zaskočený v těch horách smrti, s překvapením se setkal ve Washingtonu.“⁵⁰ *Fort Worth Democrat* podal Custerovu smrt, jako by šlo o čin organizovaného zločinu: „Custar [sic!] toho věděl až příliš mnoho o prodeji na obchodních stanicích, aby ohrozil zájmy Granta a Belknapa. Jeho předčasná smrt pro ně bude velkou úlevou.“⁵¹ *Mayfield Monitor* z malého města v Kentucky zase uvedl: „Mrtví už nic neprozradí. Custer již nebude odhalovat shnilost na ministerstvu války. Grant ho poslal na západ a Siouxové mu efektivně zavřeli ústa.“⁵² *Wheeling Register* dokonce celou problematiku postavil do biblické roviny a Custerovu smrt připodobnil k příběhu Davida a Urijáše z druhé knihy Samuelovy – Urijáš (Custer) byl vyslán izraelským králem Davidem (Grant) do předem ztraceného boje, aby zde našel smrt, a David tak pro sebe mohl získat jeho ženu Bat-šebu.⁵³

Přestože se bitva u Little Bighornu stala v létě 1876 předmětem politického boje mezi demokratickými a republikánskými listy, nebyla nakonec volebním tématem amerického prezidentského souboje roku 1876 mezi Samuelem Tildenem a Rutherfordem Hayesem, a to zejména proto, že se většina země shodovala na tom, jak celý problém vyřešit, tedy co nejrychleji ukončit válku a následně reformovat „indiánské záležitosti“. Na začátku srpna 1876 například psal *New York Herald*: „Toto v žádném ohledu není stranická otázka. Demokraté i republikáni jsou jednotní, pokud jde o naši povinnost vůči indiánům.“⁵⁴ Demokraté sice kritizovali Grantovu administrativu a její politiku, zatímco republikáni se ji snažili hájit, obě strany však ve své podstatě dospěly v otázce řešení celé situace ke konsensu. Tato jednota sama o sobě znemožnila jakoukoliv další předvolební politickou diskusi, jelikož nebyla potřeba debatovat o něčem, na čem se oba dva hlavní politické tábory shodovaly. Grant, na něhož demokratická periodika osobně útočila, se již potřetí o prezidentský úřad neucházel a oba kandidáti na post prezidenta nebyli s indiánskou politikou spojováni takřka vůbec. V otázce volebního významu tak bitva u Little Bighornu nedosáhla úrovně rasových problémů jihu Spojených států, vládní korupce nebo složité hospodářské situace.⁵⁵ Bitva

49 MUELLER, *Shooting Arrows*, s. 61.

50 C. J., „The Fall of Custer“, *Galveston Daily News*, 19. 7. 1876, nečíslováno.

51 *Fort Worth Daily Democrat*, 9. 7. 1876, bez titulku, nečíslováno.; MUELLER, *Shooting Arrows*, s. 75. *Fort Worth Daily Democrat*, 12. 7. 1876, „No Dispatch“, nečíslováno.

52 MUELLER, *Shooting Arrows*, s. 75.

53 P., „Uriah, Again—Another Witness Removed“, *Wheeling Daily Register*, 8. 7. 1876, nečíslováno

54 MUELLER, *Shooting Arrows*, s. 106.

55 Tamtéž, s. 83.

se stala mytickou událostí americké historie, ale ne proto, že by rozhodla volební klání roku 1876.

Na stránkách tisku se v létě 1876 současně rozpoutala ostrá diskuse mezi vojenskými důstojníky a účastníky bitvy u Little Bighornu, která do značné míry předznamenala pozdější spor o Terryho rozkazy z přelomu 19. a 20. století. Kontroverzi rozpoutal nezamýšleně sám Terry, který sestavil po průzkumu bojiště u Little Bighornu hned dvě hlášení o průběhu a výsledku střetu. V tom prvním ze dne 27. června 1876 pouze obecně popsal okolnosti bitvy a Custerovi nepřipsal žádnou vinu. Naproti tomu ve své druhé, důvěrné zprávě ze 2. července 1876, určené pouze očím Shermana a Sheridana, Terry tvrdil, že jeho původní plán vyžadoval spolupráci mezi Gibbonovými a Custerovými jednotkami, že Custer neměl útočit do příchodu Gibbonova oddílu 26. června a že pokud by svůj útok na indiánskou vesnici odložil, „*nemohu pochybovat o tom, že bychom měli být úspěšní*“.⁵⁶ Custer naproti tomu k Little Bighornu postupoval rychleji, než se očekávalo, a navíc nesplnil některé z úkolů, jimiž jej Terry pověřil. Sherman pak nevědomě předal Terryho tajné hlášení do rukou reportéra listu *Philadelphia Inquirer*, který pořídil jeho kopii a 7. července 1876 vyšlo v daném periodiku v plném znění.⁵⁷ Zveřejnění Terryho soukromé zprávy dva dny předtím, než noviny přinesly jeho „faktické prohlášení“ z 27. června, vedlo mnohé k jasnému závěru, že Custer porušil rozkazy. Pro jiné pak situace vyznívala způsobem, že se Terry snažil chránit svou vlastní osobu tím, že již od začátku osočoval z neuváženosti Custerova.⁵⁸ Kromě Terryho posléze Custeru obvinil i Gibbon nebo dokonce sám prezident Grant, který se nechal na začátku září 1876 slyšet: „*Pohlížím na Custerův masakr jako na oběť jednotek, způsobenou samotným Custerem, bylo to úplně zbytečné, úplně zbytečné.*“⁵⁹ Na Custeru dále zaútočil například plukovník Samuel Sturgis, který v bitvě u Little Bighornu ztratil svého syna Jamese, a prohlásil, že si podle jeho soudu Custer žádný památník nezaslouží a že nechápe snahu New York Herald a dalších listů, kteří se snaží z Custerova vytvořit „poloboha“ a vybudovat památník pouze jeho osobě a ne padlým vojákům sedmé kavalerie.⁶⁰

Během pokračující diskuse o korektnosti Custerova postupu se podplukovníka zastal bývalý konfедераční generál Thomas Lafayette Rosser, který byl Custerovým osobním přítelem i protivníkem, jenž se s Custerem v průběhu občanské války utkal v několika střetech během vojenské kampaně v údolí Shenandoah ve Virginii. Rosser napsal v dopisu, publikovaném periodikem *St. Paul Pioneer Press* a později přetištěném v New York Herald, že z textu zveřejněných Terryho rozkazů Custerovi lze usuzovat předpoklad, že Custer měl zaútočit na vesnici sám. Rosser dále psal, že Custerova znal od dětství: „*Mohu říci, že jsem během těch čtyř let strašné války nikdy nepotkal energičtějšího, udatnějšího nebo nebezpečnějšího nepřítele a v mírových časech*

56 Pro znění obou hlášení viz *Army and Navy Journal*, bez titulku, 15. 7. 1876, s. 791.

57 *Philadelphia Inquirer*, 7. 7. 1876, „The Indian Massacre“, s. 1.

58 MUELLER, *Shooting Arrows*, s. 36–37.

59 *New York Herald*, 2. 9. 1876, „President Grant“, s. 2.

60 STURGIS, Samuel Davis, „Colonel Sturgis on Custer“, Tamtéž, 18. 7. 1876, s. 3.

geniálnějšího, duchaplnějšího a rytířtějšího gentlemana a přítele než generálmajora George A. Custer. ⁶¹ Později Rosser uvedl, že v momentě, kdy se Custerovi naskytla ojedinělá příležitost, jak ukončit celé tažení, neexistoval jediný důvod, proč by neměl zkusit zariskovat: „[...] přestože byl neúspěšný, nebyl podle mého názoru zbrklý a neriskoval více než v mnoha vítězných případech dříve. Udělal to, co se z 99 případů ze 100 podaří, ale zde šlo o náhodnou fatální výjimku, která však pouze potvrzuje pravidlo.“ ⁶² Rosser naopak na stránkách tisku rozpoutal diskusi o postupu majora Rena, jehož ostře napadl a vyjádřil názor, že Custer by byl býval úspěš, kdyby Reno splnil svůj úkol a Custerův útok simultánně podpořil.

Reno se nejprve hájil ve svém hlášení z 5. srpna, v němž uvedl, že od Custerova obdržel pouze rozkaz postupovat vpřed a udeřit na indiánskou vesnici. Brzy ovšem zjistil, že se dostal do „pasti“, neboť jej indiáni početně přecíslili, a proto musel ustoupit. Podle Rena jej Custer zamýšlel podpořit útokem na vesnici z boku dále po proudu Little Bighornu, ale indiáni na něho byli připraveni, jeho jednotku odrazili a zničili. Identifikoval několik příčin konečné porážky – značnou početní převahu indiánů, Custerův až příliš rychlý postup k Little Bighornu, útok za bílého dne místo ranního přepadu a „nešťastné“ rozdělení regimentu na tři oddíly. ⁶³ Posléze Reno osobně odpověděl přímo Rosserovi 8. srpna 1876. ⁶⁴ Podle následného názoru New York Herald, kde svou obhajobu Reno publikoval, mělo být touto výpovědí potvrzeno, že „Reno neměl ani poněti o Custerově postupu v den fatální bitvy, a tudíž není nijak vinen z toho, že nepodpořil svého udatného společníka ve zbrani“. ⁶⁵ Na Renovu obhajobu zareagoval o dva týdny později opět Rosser, který napsal, že nikdy nezpochybnil Renovu odvahu, ale že major neměl dát pokyn k sesednutí, a naopak zaskočil indiány v táboře prudkým útokem. Podle Rossera byl Reno na rozdíl od Custerova v otevřeném poli, kde mohl lépe operovat a manévrovat. ⁶⁶ Na tuto Rosserovu další kritiku již Reno neodpověděl a debata o jeho sporné roli v bitvě u Little Bighornu poté pokračovala i v následujících letech.

61 ROSSER, Thomas Lafayette, „Rosser’s Tribute to Custer“, *New York Herald*, 11. 7. 1876, s. 3–4.

62 Tentýž, „The Custer Massacre“, *Tamtéž*, 22. 8. 1876, s. 5.

63 *Army and Navy Journal*, 5. 8. 1876, „Colonel Reno’s Official Report. Custer’s Fight with Sitting Bull“, s. 836.

64 *New York Herald*, 8. 8. 1876, „The Indian War“, s. 5.

65 *Tamtéž*, „Reno and Custer“, s. 4.

66 ROSSER, Thomas Lafayette, „The Custer Massacre“, *New York Herald*, 22. 8. 1876, s. 5.

3) Frederick Whittaker jako výchozí bod historiografické produkce

Během pokračující diskuse o dopadu bitvy u Little Bighornu a Custerově odkazu vstoupil na dané pole v roce 1876 také Frederick Whittaker. Tento původem britský prozaik, básník a novinář, který byl ve druhé polovině 19. století plodným a oblíbeným autorem šestákových románů, vydal nejprve v červenci 1876 v příloze periodika *Army and Navy Journal* svou oslavnou báseň *Custer's Last Charge*,¹ následovanou romanticky laděným textem *General George A. Custer* pro zářijové vydání magazínu *Galaxy*.² V něm Custer, který byl u Little Bighornu zabit ve věku 36 let, přirovnal k řadě světových historických osobností, které rychle dosáhly mimořádné slávy a následně zemřely v poměrně raném věku života. Custer se tak Whittakerovi jevil sdílet životní osud Juana de Austria, anglického krále Jindřicha V., Alexandra Makedonského, Rafaela Santiho či George Byrona.³ Vzory těchto osobností pak Whittaker stavěl do protikladu s mladými hrdiny, kteří podle něho měli „přežít svůj životní vrchol“ – těmi pro něho byli Alkibiadés, Napoleon Bonaparte nebo Joachim Murat. Custer se ve Whittakerových očích stal oním šťastným typem hrdiny, který umírá mladý, na vrcholu svých sil a osobní slávy, a na něhož je následně dalšími generacemi vzpomínáno: „*Nikdy neexistoval život zarovnanější, ucelenější a symetričtější než u George A. Custer, favorita štěstěny, posledního z kavalírů.*“⁴ Custerovo jméno mělo podle Whittakera připomínat brilantní činy odvahy a všeho, co je vznešené a okouzující: „*Pouze Custerovi bylo dáno spojit romantický život dokonalého úspěchu se smrtí dokonalého hrdinství, spojit nádheru Slavkova s Thermopylami, útočit jako Murat, zemřít jako Leonidas.*“⁵ Svou smrtí u Little Bighornu Custer, Whittakerovou percepcí jediný muž, jehož skon byl ve válkách s indiány stejně velkolepý jako skon Leonidův, završil výstavbu dokonalého romantického hrdiny. Provoláním „*Requiescat in gloria*“ (ať odpočívá ve slávě) svůj chvalozpěv Whittaker zakončil.⁶

Těmito slovy se však prozaik s Custerem ani zdaleka nerozloučil nadobro. Již dříve, nejpozději na počátku srpna 1876, pojal ideu zpracovat Custerovy životní osudy v podobě rozsáhlé biografie. Dohodl se na spolupráci s nakladatelstvím Sheldon and Company, které dříve v *Galaxy* vydávalo vlastní Custerovy texty, a bezprostředně kontaktoval vdovu po zesnulém důstojníkovi Elizabeth Custerovou, která byla schopna rozpoznat potenciál, jaký by Whittakerovo případné dílo mohlo mít na Custerovo posmrtné renomé, a poté, co se se spisovatelem setkala, souhlasila, že mu bude v práci

1 WHITTAKER, Frederick, „Custer's Last Charge“, *Army and Navy Journal*, 15. 7. 1876, nečíslováno.

2 WHITTAKER, Frederick, *General George A. Custer*. In: *Galaxy* 22, 1876, 3, s. 362–371.

3 Tamtéž, s. 362.

4 Tamtéž, s. 363.

5 Tamtéž.

6 Tamtéž, s. 371.

nápomocna.⁷ Poskytla tak Whittakerovi cenný přístup k osobní korespondenci manželského páru a zprostředkovala mu spojení s několika obyvateli města Monroe, kde Custer strávil velkou část dětství a kde tehdy žila řada jeho pozůstalých příbuzných. Mezi nimi figurovali Custerovi rodiče Emanuel a Marie či Custerova nevlastní sestra Lydia Reedová, jež Whittakerovi předala dopisy, které jí Custer dříve adresoval. Osobní korespondenci později Whittaker označil za svůj „nejcennější materiál“.⁸ Spisovatel se rovněž setkal například s Annie Yatesovou, vdovou po kapitánu Georgi Yatesovi, nebo s Custerovým bývalým spolužákem Johnem Bulkleym. Při sestavování své biografie dále vycházel z Custerových vlastních textů, zejména ze svazku *My Life on the Plains*, z něhož ve své práci často přetiskoval celé několikastránkové pasáže, které mnohdy tvořily značnou, někdy téměř veškerou náplň jednotlivých kapitol. Pramenem mu pak byly také novinové články, oficiální dokumenty Ministerstva války včetně hlášení a telegramů důstojníků a další vlastní korespondence s některými, v díle nejmenovanými důstojníky sedmé kavalerie, s nimiž konzultoval průběh bitvy u Little Bighornu. Podle Utleyho měl k popisu bitvy u Little Bighornu zdroj ze strany nejméně dvou účastníků střetu – kapitána Thomase Weira, blízkého Custerovi, a jednoho z důstojníků, kteří bojovali v údolí pod Renem, patrně kapitána Mylese Moylana či kapitána Thomase Frenche.⁹ Whittakerovi tak v žádném případě nelze upřít alespoň zjevnou snahu o v rámci možností řádnou heuristiku a shromáždění co největšího počtu tehdy dostupných pramenů.

Své robustní dílo o takřka 700 stranách psaného textu Whittaker dokončil v neuvěřitelně krátké době již v polovině listopadu 1876 a 9. prosince jej vydal pod plným názvem *A Complete Life of Gen. George A. Custer, Major-General of Volunteers, Brevet Major-General U. S. Army, and Lieutenant-Colonel Seventh U. S. Cavalry*. Knihu, v níž se na základě vlastních slov snažil představit světu život „jednoho z mála skutečně velkých mužů, které Amerika stvořila“,¹⁰ věnoval americkému lidu a zvláště americké kavalerii, v jejíchž řadách stejně jako Custer za občanské války sám bojoval. Custer byl ve Whittakerově podání typickým příkladem amerického „samorosta“ (*self-made man*), který sice pocházel z nižších společenských poměrů, ale vlastními silami a obdivuhodnou pílí se i přes potíže vypracoval až na úplný společenský vrchol, čímž odhalil svou ryzí „ušlechtilost“. To mu sice vyneslo řadu zarytých nepřátel, ale žádný muž si je podle Whittakera nezasloužil méně než on: „Svět nikdy nepoznal polovinu skutečné vznešenosti jeho života ani desetinu obtíží, s nimiž se potýkal.“¹¹ Snahou Whittakera proto bylo „napravit tento nedostatek poznání, nakreslit věcnými a

7 DONOVAN, s. 347.

8 WHITTAKER, Frederick, „Custer’s Biographer“, *Army and Navy Journal*, 6. 1. 1877, s. 347.

9 WHITTAKER, Frederick, *A Complete Life of General George A. Custer. Volume 2. From Appomattox to the Little Big Horn*, Lincoln, London 1993, s. xii–xiii (předmluva Robert Marshall Utley).

10 WHITTAKER, Frederick, *A Complete Life of Gen. George A. Custer, Major-General of Volunteers, Brevet Major-General U. S. Army, and Lieutenant-Colonel Seventh U. S. Cavalry*, New York 1876, s. 1.

11 Tamtéž.

opravdovými barvami skutečný portrét takového rytíře romance, který svět nepočtil svou přítomností od časů Bayarda“.¹² Již v úvodu svého díla tak čtenáři nastínil jasné preference, s nimiž ke studiu Custerovy osoby přistoupil. Sám se přiznal k jisté názorové transformaci – při psaní díla jej prý oslnil „rychlý a fenomenální“ vzestup Custerovy kariéry a teprve až po pečlivé a kompletní analýze Custerovy povahy z množství jeho soukromé korespondence, po nevědomém odhalení jeho nejnítějnějších myšlenek a tužeb, se Whittaker dle svých slov naučil Custerův charakter plně ocenit, přestože původně ke svému dílu přistupoval za zcela odlišných předpokladů.¹³ Celkově se jeví být autorem, který svému tématu při tvorbě práce zcela propadl a do předmětu své biografie se nepokrytě „zamiloval“.

Mezi hlavní rysy Custerovy povahy patřily podle Whittakera dobrota, smysl pro povinnost, laskavost, oddanost a láska. Rodina pro něho stála na prvním místě: „*Zdá se, že na něho dodnes [jeho rodina, poznámka autora] nenahlíží jako na skvělého vojáka, ale jako na vzorného syna a bratra, který nikdy nezanedbal povinnost a nikdy nepolevil ve své lásce.*“¹⁴ Ve společnosti byl nesmírně lehkovážný, s chlapeckým sklonem k dovádění a hravosti.¹⁵ Uměl odpouštět, nebyl schopen zlomyslnosti, byl oddán cti a jeho jedinou chybou byla jeho až přílišná upřímnost: „*Jako voják nemá na své zbroji žádnou skvrnu, jako muž nemá žádnou skvrnu na své cti.*“¹⁶ Byl neobyčejně tichým a přemýšlivým mužem, který nikdy neztrácel hlavu ani v tom nejprudším žáru bitvy a při taženích byl vzorem ostražitosti, takže *nikdy nebyl během celé své kariéry zaskočen.*¹⁷ Custer, pozoruhodně fyzicky zdatný a pohledný jako Apollón,¹⁸ byl mužem rytířských zásad a od svého vstupu na West Point „vojákem do morku kostí“,¹⁹ který v brilantnosti zastínil i ty nejvíce romantické hrdiny Jihu. Whittaker současně popřel představu Custeru jako „lehkomyslného kavalíra“, čímž se vymezil vůči dřívější rétorice republikánských periodik. Jelikož byl „*nejlepším kavalerním velitelem, jakého kdy Amerika stvořila*“,²⁰ mohl Custer ve Whittakerových očích stát po boku Hannibalova „blesku“ Maga, Saladina nebo pruských kavalerních velitelů Friedricha von Seydlitze či Hanse von Zietena.²¹ Společně se Sheridanem pro něho Custer disponoval bleskovým a správným rozhodováním v klíčovém okamžiku bitvy v takové míře, jako touto schopností disponovali Napoleon, Oliver Cromwell, švédský král Gustav II. Adolf či antičtí vojevůdci Julius Caesar a Hannibal Barkas.²² Custerova kariéra na pláních se pak podle Whittakera vyznačovala shodnými vlastnostmi, které mu zajistily úspěch v

12 WHITTAKER, *A Complete Life of Gen. George A. Custer*, s. 1–2.

13 Tamtéž, s. 1.

14 Tamtéž, s. 10.

15 Tamtéž, s. 625.

16 Tamtéž, s. 628.

17 Kurzíva původní, poznámka autora. Tamtéž, s. 609–610.

18 Tamtéž, s. 35.

19 Tamtéž, s. 15.

20 Tamtéž, s. 614.

21 Tamtéž.

22 Tamtéž, s. 610–611.

občanské válce. V lakonickém shrnutí je Custer pro Whittakera jednoduše „dokonalým generálem na koni“.²³

Whittakerův Custer nechybuje a jako takový pochopitelně nikterak neselhal ani v bitvě u Little Bighornu. Whittaker naopak rozvinul dřívější Rosserovu kritiku Rena a jednoznačně uvedl, že pokud by Reno bojoval způsobem, jakým to od něho Custer očekával a Benteen v bitvě uposlechl Custerova posledního rozkazu, stal by se střet „Custerovým posledním a největším indiánským vítězstvím“.²⁴ Whittaker neváhal přímo napsat, že Custer byl v bitvě svými poddůstojníky „zrazen“, což mělo v důsledku vést k jeho konečné porážce.²⁵ Spisovatel se rovněž nebránil obvinít v té době ještě úřadujícího prezidenta Granta, když uvedl, že kdyby Grant, hnaný soukromou mstou, neodvolal Custeru z velení dakotské kolony, Custer by žil a indiánská válka by byla urovnána.²⁶ Dakotskou kolonu by totiž vedl nejlepší bojovník s indiány v armádě a Reno s Benteenem by si nikdy nedovolili porušit Custerovy rozkazy, pokud by neměli na paměti, že se nachází v nemilosti.²⁷ Na závěr svého díla Whittaker vyzval k ustavení vyšetřovacího soudu, který by „*obhájil jméno padlého hrdiny před nelítostnou zlobou, která jej nejprve zabila a pak jej pronásledovala až za hrob*“.²⁸ Šlo o nesmírně vážná nařčení, která ve své době doslova rozpoutala bouři a vedla k dalším vyostřeným diskusím v rámci Custerovy kontroverze.

Přestože Whittakerovo dílo nese některé z jasně rozpoznatelných dobových pozitivistických rysů, je jeho celková koncepce veskrze romantická se svým pojetím historie jako hrdinského příběhu²⁹ v Carlyleově duchu. Podle Slotkina lze ve Whittakerově interpretaci Custerova života spatřovat celou řadu kulturních vlivů. Při líčení Custerova dětství byla Whittakerovi inspirací díla dvou soudobých amerických autorů „chlapeckých románů“, Horatio Algera a Marka Twaina.³⁰ Následná narační výstavba Custerova dvoření se své pozdější manželce Elizabeth pak invokuje další podněty – jako Cora v Posledním Mohykánovi, Becky v Tomu Sawyerovi či Eva v Chaloupce strýčka Toma se Elizabeth stává „vykupitelským romantickým objektem“, jehož pouhé pohledy odhalují mladému „divochovi“ vyšší poznání a dosažení její lásky a respektu představuje vyvrcholení Custerova mravního vývoje.³¹ Práce pak obsahuje klasické reference díla Jamese Coopera – Whittaker například líčí, jak Custerovi snaha potrestat „indiánského zločince“ jménem Děšť ve tváři přinesla nesmiřitelného nepřítele a motiv pomsty jako v případě Cooperova Maguy vrcholí u Little Bighornu, kde Děšť ve tváři zabíjí Custeru puškou poskytnutou Grantovým Úřadem pro indiánské

23 WHITTAKER, *A Complete Life of Gen. George A. Custer*, s. 614.

24 Tamtéž, s. 606.

25 Tamtéž, s. 607.

26 Tamtéž.

27 Tamtéž, s. 608.

28 Tamtéž.

29 WHITE, Hayden, *Metahistorie. Historická imaginace v Evropě devatenáctého století*, Brno 2011, s. 99–100.

30 SLOTKIN, *The Fatal Environment*, s. 503.

31 Tamtéž, s. 505.

záležitosti.³² Podle Whittakera měl Custer u Little Bighornu příležitost z bitvy utéci, ale nakonec se úmyslně rozhodl zahynout se svými muži a přinést svému národu na oltář obět'. Celé Whittakerovo symbolické vyvedení je tak biblické – pouze potrestáním viníků a uctěním nevinného hrdiny může Whittakerovou percepcí americký národ odvrátit hrozící degeneraci a Custerova smrt bude sloužit k regeneraci amerických institucí pouze tehdy, bude-li považována za obět' podobnou Kristu. Custer je Kristem, Grant Pilátem, Reno Jidášem a Děšť' ve tváři římským vojákem.³³ Whittaker zamýšlel svého čtenáře okouzlit a nabídnout mu příklad hodný následování. Ve svém díle vytvořil obraz takřka dokonalého Custer, který nebyl pouze skvělým kavalerním důstojníkem, hrdinou a romantickým rytířem, ale i oddaným synem a manželem, „samorostem“ a americkým vlastencem, který se neváhal pro svůj národ „obětovat“. Touha získat didaktické poučení z minulosti tak pro něho v samém důsledku ospravedlnila produkci zcela idealizované biografie, která ovšem měla k poctivému hodnocení Custerova charakteru daleko.

Závěry autora patrně nejkontroverznějšího Custerova životopisu měly iniciační vliv, který by ovšem neměl být zcela přeceňován. Ve své době se Whittakerovo dílo setkalo se značně smíšeným přijetím. Zřejmě jako úplně první přišel se zhodnocením publikace list *New York Herald*, jenž dostal se svolením nakladatele možnost do knihy nahlédnout ještě několik dní před jejím vydáním a již 30. listopadu 1876 Whittakerovu knihu nazval „zajímavým příběhem života moderního Bayarda“ a „jediným autorizovaným životem generála Custer“, obsahujícím dosud nepublikované dopisy a telegramy.³⁴ Ze strany Heraldu šlo ovšem jinak spíše o převyprávění obsahu díla než o recenzi ve skutečném slova smyslu. V lednu 1877 vydal své dojmy z knihy v podobném duchu i *New York Tribune*, který Custerovu životní dráhu nazval „kariérou rytířského vojáka, jehož tragický osud vyvolal u amerického lidu vzrušení všeobecných sympatií“.³⁵ *Tribune* pozoruhodně přiznal, že i když Whittakerovo podání není zcela nestranné a často prozrazuje vliv nadšeného obdivu, je jinak „prosté servilního pochlebování“ a prokazuje upřímný záměr nalézt pravdu.³⁶

Mnohem kritičtější pak ke knize byly podrobnější recenze ze strany předních amerických magazínů. Autor recenze pro únorové vydání roku 1877 magazínu *Galaxy*, periodikum Whittakerova nakladatele, čerstvě vydanou publikaci nijak přehnaně nevelebil. Ocenil nadšení, se kterým životopisec ke své práci přistoupil a nekonečnou rozmanitost příhod a osobních vzpomínek, jimiž byla jeho narace prokládána.³⁷ Některé pasáže však podle něho byly vyprávěny až příliš „staromódně“ a Whittakerův přístup byl až příliš umělecký (básnický) v tom smyslu, že dával před skutečnou historií přednost okázalosti a efektnosti svých obrazů, i když byly některé jejich části pouhým

32 SLOTKIN, *The Fatal Environment*, s. 509.

33 Tamtéž, s. 510.

34 *New York Herald*, 30. 11. 1876, „General Custer“, s. 8.

35 *New York Tribune*, 16. 1. 1877, „New Publications“, s. 6.

36 Tamtéž.

37 *Galaxy* 23, 1877, 2, „Current Literature“, s. 281.

„výplodem fantazie“. Podle recenzenta bylo rovněž velkým nedostatkem této „jinak atraktivní biografie nerozumné stranictví, které, jak [sám] kapitán Whittaker ukazuje, jeho hrdinovi v životě tolik ubližovalo a které jej neopouští ani po jeho smrti“.³⁸ Podrobil kritice Whittakerovu práci s prameny, zejména jeho kompozici určité části textu na autoritě novinových článků: „Kniha kapitána Whittakera nabízí materiál pro ‚přicházejícího historika‘, nelze na ni však nahlížet jako na zcela bezpečnou historickou autoritu,“ uzavřel autor recenze, pro něhož tak Whittakerovo dílo představovalo i přes svou jistou kvalitu značně pochybnou práci.³⁹

Hodnocení Whittakerovy knihy vydal poté v březnu 1877 i magazín *Nation*, který shrnul, že Whittaker napsal velmi dobrou knihu, ale „odpudivě velkou a těžkou“.⁴⁰ Svazek o 650 stranách pro recenzenta magazínu v současné „uspěchané době“ představoval vážné břemeno a nebylo podle něho zcela jisté, zda se americká veřejnost zajímá o Custerova natolik, aby uvítala tak těžkopádné memoáry – Custer přeci jenom dosáhl v průběhu své kariéry „pouze“ pozice velitele jízdní divize a jeho sláva kavaleristy byla zastíněna tou Sheridanovou a sdílena s několika dalšími schopnými důstojníky. Také autor recenze pro *Nation* se jasně vyslovil proti Whittakerovu zjevnému zaujetí – ten podle něho mohl na první pohled klamat, ale byl ve skutečnosti tak velkým Custerovým obdivovatelem, že bylo třeba brát jeho obhajobu s rezervou.⁴¹ Whittaker v mnoha ohledech odvedl svou práci mimořádně dobře a patrně udělal mnoho pro ustavení slávy svého hrdiny, ale v případě eventuálního druhého vydání práce mu recenzent doporučil zredukovat její objem a zvážit, zda je vhodné srovnávat Custerova s Caesarem či Hannibalem.⁴² Kniha byla podle něho napsána dobře, ale bez většího šarmu.

Kritika publikace pak dorazila také od polooficiálního vojenského amerického periodika *Army and Navy Journal*, pro něž Whittaker sám pracoval. Recenzent zmínil, že Whittaker napsal velmi čtivou knihu, svědčící o velké pili vzhledem ke krátkému časovému horizontu, který měl k dispozici pro shromáždění veškerých materiálů a přípravu díla k tisku. Podle autora recenze byla však „bezostyšná chvála jeho hrdiny“ nepochybně „nejsnazším“ způsobem, jak napsat biografii, a sám by si dle svých slov přál, aby byla Custerova kariéra posuzována v „soudnějším“ a „klidnějším“ duchu.⁴³ Pochválil rejstřík, líčení amerického domácího života, zkušeností mladého kadeta vojenské akademie a fungování pravidelné armády, při popisu vážnějších zážitků „válečného hrdiny“ se však podle něho zdálo, že uprostřed vzrušení z brilantních útoků životopisec „ztrácí hlavu“ a „lehkomyšlným perem“ bez ohledu na fakta zastihuje životy ostatních mužů ve snaze, aby se jedno jméno v historii „blýskalo“ více „zářivě“.⁴⁴

38 *Galaxy* 23, 1877, 2, „Current Literature“, s. 282.

39 Tamtéž.

40 *Nation*, 22. 3. 1877, „Whittaker’s Life of Custer“, s. 179.

41 Tamtéž, s. 180.

42 Tamtéž, s. 181.

43 *Army and Navy Journal*, 23. 12. 1876, „New Books“, s. 314.

44 Tamtéž.

Recenzent také upozornil, že stále nebyly známy veškeré okolnosti o průběhu bitvy u Little Bighornu, a že tak není z Whittakerovy strany zcela na místě hnát k odpovědnosti za tragédii a z nepřímého zavinění Custerovy smrti Granta, Rena a Benteena.⁴⁵ Whittaker adresoval o dvě čísla později redakci Journalu dopis, ve kterém se pokusil očistit svou biografii od obvinění z „bezohledného“ stranictví a zejména od teze, že dospěl ke svým závěrům „bez ohledu na fakta“.⁴⁶ Periodikum ovšem ve svém komentáři k tomuto Whittakerovu vyjádření autorovy metody zpochybnilo a uzavřelo, že neshledává v několikaměsíčním „trpělivém výzkumu“ či svědomité touze ze strany autora „řikat pravdu, jak ji vidí on“ žádný relevantní důvod pro vznesení obvinění, ovlivňující pověst důstojníků, kteří si nezaslouží být veřejně haněni bez možnosti bránit se.⁴⁷

To ovšem spisovatele nijak neodradilo od další činnosti ve shodném duchu – i po roce 1876 se snažil dokázat validitu svých tezí a nepolevoval ve veřejné kritice Custerových poddůstojníků, ať už jej k tomu vedly motivy očistit Custerovo jméno, jak tvrdil Elizabeth Custerové, nebo podpořit prodeje své knihy, jak soudili někteří jeho kritici, kteří v jeho iniciativě spatřovali spiknutí.⁴⁸ Autor této práce se přiklání k názoru, že Whittaker byl jakýmsi „Custerovým kouzlem“ uhranut natolik,⁴⁹ že se pro něho stala obrana důstojnickovy památky a „spravedlivé potrestání skutečných viníků“ otázkou cti. Poté, co Grant jeho knihu zcela ignoroval a Benteen napsal dopis do *Army and Navy Journal*, ve kterém Whittakerova obvinění zesměšnil, zaměřil prozaik svou hlavní pozornost na Rena, ne na Benteena, o kterém později řekl, že je zcela bez viny za katastrofu u Little Bighornu.⁵⁰ Debata o Renově počínání během bitvy u Little Bighornu byla znovu otevřena v roce 1878 poté, co byl v novinách publikován Whittakerův dopis Williamu Corlettovi, delegátovi z teritoria Wyoming. Corlett dopis předal generálu Henrymu Banningovi, předsedovi kongresového Sněmovního výboru pro vojenské záležitosti, který začal na základě jeho iniciativy podporovat vyšetřování okolností „Custerova masakru“.⁵¹ „Bude krev Custer a jeho statečných mužů volat po spravedlnosti navždy? Pro čest amerického lidu věřím, že ne,“ napsal již Whittaker dříve.⁵² Jeho zarputilá iniciativa měla nakonec své důsledky.

O konání soudního přelíčení, jímž by po řadě osobních útoků očistil své jméno, požádal sám Reno. Whittaker se následného vyšetřovacího soudu v Chicagu osobně zúčastnil, 22. ledna 1879 dorazil do největšího města státu Illinois za účelem „zajistit

45 *Army and Navy Journal*, 23. 12. 1876, „New Books“, s. 314.

46 WHITTAKER, Frederick, Custer's Biographer, *Army and Navy Journal*, 6. 1. 1877, s. 347.

47 *Army and Navy Journal*, 6. 1. 1877, s. 345.

48 Viz například PRICE, Robert Newton, „Custer and Reno“, *Philadelphia Times*, 13. 3. 1879. In: GRAHAM, *The Custer Myth*, s. 330–332.

49 A to přesto, že se spolu oba muži osobně setkali pouze jedinkrát v newyorské kanceláři svých vydavatelů *Sheldon and Company* na jaře roku 1876.

50 *New York Times*, 24. 1. 1879, „Reno at the Custer Massacre“, s. 1.

51 Tamtéž, 16. 6. 1878, „The Custer Massacre“, s. 8.

52 WHITTAKER, Frederick, „The Death of Custer“, *New York Herald*, 24. 11. 1877, s. 4.

spravedlnost památce generála Custer“⁵³ a v polovině února 1879 se nechal slyšet pro místní periodikum *Chicago Times*, že je jeho cílem obhájit Custeru jako znamenitého vojáka a sebe sama jako „muže pravdy“.⁵⁴ Když však přišla řada na jeho vlastní výpověď, musel před soudem přiznat, že údajné přísežné prohlášení, podepsané zesnulým důstojníkem Thomasem Weirem a obviňujícím Rena a Benteena ze zkázy Custerova batalionu, o kterém dříve hovořil v tisku, ve skutečnosti neexistuje. Kromě svého názoru tak neměl soudu co nabídnout a jeho svědectví bylo v podstatě zbytečné.⁵⁵ Jediným důstojníkem, který Rena v průběhu líčení kritizoval, byť jen mírně, byl poručík Edward Godfrey, který Rena obvinil z „nervózní bázlivosti“, a v březnu 1879 tak byl k Whittakerově nevoli Reno shledán nevinným.⁵⁶ Ve zbytku roku napsal Whittaker ještě dva útočné novinové články do newyorského *Sunu* a periodika *Philadelphia Times*.⁵⁷ V únoru 1879 zpochybnil celé řízení vyšetřovacího soudu, které podle něho bylo „pouhým výsměchem spravedlnosti“, neboť se armádní představitelé snažili celou věc „zamést pod koberec“.⁵⁸ V březnu 1879 pak odpověděl bývalému důstojníku Robertu Priceovi, který jej obvinil ze snahy zneužít Weirovu památku a zakrýt Custerovo selhání přenesením viny na jiné. Custerova „přirozená lehkomyšlnost“ se podle Price vymykala všem precedentům a poté, co záměrně porušil výslovné rozkazy svého nadřízeného, přivedl svou jednotku do záhuby: „*Kdyby přežil, byl by s největší pravděpodobností zbaven služby vojenským soudem a nedůvěra, vyplývající z rozhodnutí pozdějšího vyšetřovacího soudu, vyjadřuje názor celé armády,*“ nechal se Price slyšet.⁵⁹ Whittaker ve své odpovědi tvrdil, že „*nikdy nepředstíral, že by měl Weirovo svědectví*“.⁶⁰ Poté se již na adresu celé věci odmlčel, pouze v roce 1882 ještě jednou zpracoval Custerův život v krátkém románu pro mládež. V 80. letech 19. století se stal horlivým zastáncem spiritualismu⁶¹ a zemřel jen šest týdnů po Renově smrti v roce 1889 za bizarních okolností, když si patrně při pádu ze schodů svého domu vstřelil kulku do hlavy z pistole, kterou u sebe obvykle nosil.⁶²

53 *New York Times*, 24. 1. 1879, „Reno at the Custer Massacre“, s. 1.

54 Znění Whittakerova vyjádření o čtyři dny později přetiskl *New York Herald*. Viz WHITTAKER, Frederick, „Card From Custer’s Historian“. In: *New York Herald*, 16. 2. 1879, s. 12.

55 PRICE, Robert Newton, „Custer and Reno“, *Philadelphia Times*, 13. 3. 1879. In: GRAHAM, *The Custer Myth*, s. 330.

56 *New York Times*, 7. 3. 1879, „Major Reno Exonerated“, s. 2. Přetisk soudního rozsudku je dostupný například in: GRAHAM, William Alexander, *The Story of the Little Big Horn. Custer’s Last Fight*, New York 1959, s. 152–158.

57 DONOVAN, s. 379.

58 WHITTAKER, Frederick, „Gen. Custer and Maj. Reno“, *Sun*, 26. 2. 1879, nečíslováno.

59 PRICE, Robert Newton, „Custer and Reno“, *Philadelphia Times*, 13. 3. 1879. In: GRAHAM, *The Custer Myth*, s. 332.

60 DONOVAN, s. 379; s. 481.

61 Fenoménu, který vznikl ve druhé polovině 19. století ve Spojených státech na předpokladu, že se živí lidé mohou stýkat s duchy zemřelých, obvykle prostřednictvím média. Známým spiritualistou byl například Alfred Russel Wallace. JOHANNSEN, Albert, *The House of Beadle and Adams and Its Dime and Nickel Novels. The Story of a Vanished Literature. Volume II.*, Norman 1950, s. 301.

62 *New York Tribune*, 14. 5. 1889, „Shot Himself As He Fell“, s. 1.

Whittakerův odkaz není zcela jednoznačný. Ve své knize nepochybně zformuloval glorifikující obraz „heroického“ Custer, který se s obměnami vyskytoval v literární produkci až do 50. let 20. století. V oblasti mytologie posledního vzdoru byl ale jeho vliv naprosto okrajový. Historici kulturních dějin Slotkin a Dippie se shodují na skutečnosti, že bitva u Little Bighornu již v sobě sama o sobě skrývala mytický potenciál. Pro běžného Američana se stala stejně neskutečným a exotickým střetem jako antická bitva u Thermopyl.⁶³ Celou událost nepřežil žádný z amerických vojáků, dodnes je střet zahalen jistým mystériem, a každý si tak do něho mohl projektovat své vlastní představy o hrdinství padlých. Lidstvo bylo navíc vždy fascinováno bitvami, ve kterých byla jedna ze stran kompletně zničena – ať šlo o střetnutí Řeků s Peršany u Thermopyl, o odpor Franků pod paladinem Rolandem u Roncevaux nebo o texaskou obranu pevnosti Alamo, vždy se podobné střety stávaly nejenom předmětem fascinace, ale i národní hrdosti a oslavy obětování.⁶⁴ Povaha bitvy a jejího vyústění tak byla mytická již sama o sobě.

Zásadní pak bylo načasování bitvy. Zatímco Američané žasli nad „mechanickými zázraky“ doby, vystavenými ve Philadelphii, Custer a jeho muži padli rukou „divochů“ na západních pláních. V roce 1876 byl Custerův poslední vzdor anachronismem, výjimkou potvrzující pravidlo v dějinném procesu pro Američany „vítězné“ západní expanze a jako takový byl téměř od okamžiku svého vzniku považován za hrdinskou vzpomínku, neboť působil jako memento tradičních hodnot – smyslu pro povinnost, lásky k vlasti a obětavého hrdinství.⁶⁵ Custerův poslední vzdor, nejnetypičtější z pohraničních událostí, se tak stal *typickou* událostí indiánských válek. Byla to porážka, která v době „uzavírání“ hranice paradoxně znamenala vítězství, byl to poslední vzdor za celou americkou minulostí.⁶⁶ Dějinný význam bitvy u Little Bighornu ve skutečnosti nebyl nijak zásadní a střet v podstatě pouze o rok oddálil strategickou porážku Lakotů a Šajenů. Řada jiných událostí měla daleko větší dopad na budoucí běh amerických dějin. Poslední vzdor byl ale podstatný, neboť byl užíván jako metafora, která přetrvala i do pozdějších dob: „*Custerův poslední vzdor se stal součástí obnoveného a revidovaného mýtu hranice, přenášený budoucími generacemi stejně tak, jako byly dřívější mýty chápány Custerem a jeho současníky.*“⁶⁷ Zatímco byl odkaz bitvy brzy zachvácen stranickými spory a nesčetnými kontroverzemi, vstoupili do hry básníci, malíři, romanopisci a showmani, kteří za pomoci faktů i fantazie „*zachránili z plamenů*“ podstatu posledního vzdoru – jeho prvek zoufalého hrdinství, čímž se zrodil mýtus.⁶⁸ Sám Custer byl zcela zásadní postavou pro proces mytizace, který pokračoval po celý zbytek 19. století. Byl mladým hrdinou v jelenici, který v „heroickém“ boji proti

63 DIPPİE, *Custer's Last Stand*, s. 7.

64 HUTTON, Paul Andrew, *From Little Bighorn to Little Big Man. The Changing Image of a Western Hero in Popular Culture*. In: *Western Historical Quarterly* 7, 1976, 1, s. 45.

65 DIPPİE, *Custer's Last Stand*, s. 10.

66 Tamtéž, s. xi.

67 SLOTKIN, *The Fatal Environment*, s. 12.

68 DIPPİE, *Custer's Last Stand*, s. 11.

„nepřekonatelné přesile“ a v souboji civilizace s divočinou padl jako hrdina amerického přesvědčení o zjevném údělu (*manifest destiny*),⁶⁹ a stal se tak „mučedníkem pokroku“. Svým způsobem bitvu personifikoval – ne bezdůvodně se bitva u Little Bighornu proměnila v mýtus *Custerova* posledního vzdoru a ne nadarmo neslo dnešní Littlebighornské bojiště (*Little Bighorn Battlefield*) do roku 1991 název *Custerovo* národní bojiště (*Custer National Battlefield*).⁷⁰ Veškeré zmíněné kulturní determinanty vytvořily předpoklady pro transformaci Custerovy smrti v součást mýtu hranice. Whittaker byl ovšem ve svém důsledku pouhým činitelem v tvorbě mýtu, rozhodně ne jeho původcem, přestože jeho podíl na formování Custerovy legendy je jinak nepopíratelný.

Nelze ani říci, že by se Whittaker stal jednoznačnou autoritou pro následnou historiografickou produkci, jelikož diskuse a polemika o Custerově jednání a odkazu bitvy u Little Bighornu probíhala po celý zbytek 19. století. V odborných vojenských kruzích Whittaker respektován nebyl a jeho závěry v pozdějším sporu o Terryho rozkazy nebyly vojenskými odborníky brány vůbec v potaz. Whittakerův vliv v oblasti populární historie byl nepochybný – v 80. a 90. letech 19. století vycházelo k tématu bitvy u Little Bighornu velké množství literatury, přičemž autoři těchto děl se většinou opírali o Whittakerovy závěry a interpretace. V řadě z nich byl Whittaker jediným zdrojem, v jiných byl zase bezostyšně plagován.⁷¹ „Zkoumat populární Custerovu literaturu 80. a 90. let 19. století znamená číst znovu a znovu Whittakera,“ napsal Utley, pro něhož spisovatelé ve zbytku 19. století jednoduše rozvinuli dřívější mytizaci bitvy: „Jejich metody se ve větší či menší míře vyznačovaly křečovitou interpretací, nekritickým užíváním tištěných zdrojů, nekritickým přijímáním pochybných svědectví a literárním zdobením, bližícím se často směšným extrémům. [...] Této literární nezodpovědnosti vděčí Custerova legenda za svou dlouhověkost a své přední místo mezi mýty, jimiž americká historie oplývá od Kolumba po MacArthura.“⁷² I zde ale daný závěr neplatil absolutně. Již na jaře 1877 vydala svou knihu analyzující průběh Velké siouxske války a Custerova života Frances Fuller Victorová, spisovatelka a historička, která se jinak ve své práci soustředila na historii západu Spojených států, zejména severozápadního pacifického pobřeží.⁷³ Jerome Greene výstižně upozornil na fakt, že se Victorová stala nejen první ženou, která napsala biografické dílo o Custerovi, ale byla i vůbec první osobou, která široce zpracovala události Velké siouxske války.⁷⁴ Přestože

69 Přesvědčení, že americká kontinentální expanze je Božím předurčením, které zároveň ospravedlňovalo vytlačování původních obyvatel amerického západu. Tuto frázi poprvé použil v roce 1845 novinář John O'Sullivan v měsíčníku *Democratic Review*, když odsoudil přetrvávající odpor k definitivní anexi Texasu Spojenými státy. PRATT, Julius W., *The Origin of "Manifest Destiny"*. In: *American Historical Review* 32, 1927, 4, s. 797–798.

70 MUELLER, James E., *Ambitious Honor. George Armstrong Custer's Life of Service and Lust for Fame*, Norman 2020, s. 303.

71 UTLEY, *Custer and the Great Controversy*, s. 56. Srovnej s Tamtéž, s. 155–158.

72 Tamtéž, s. 121; s. 135.

73 Více viz MARTIN, Jim, *A Bit of Blue. The Life and Work of Frances Fuller Victor*, Salem 1992.

74 VICTOR, Frances Fuller, *Our Centennial Indian War and the Life of General Custer*, Norman 2011, s. xi (předmluva Jerome Greene).

události převážně neinterpretovala a její podání bylo do značné míry nezaujaté, nechala Victorová k Whittakerově kritice Rena a Benteena hovořit hodnocení periodika *Army and Navy Journal* z ledna 1877. Reno pak podle ní kritiku své osoby vyvrátil ve svém hlášení a ve své odpovědi Rosserovi ze srpna 1876.⁷⁵ Zatímco se tedy Whittaker postavil k počínání Rena ostře, Victorová byla k majorovým činům shovívavější a její podání Custerovy kariéry mohlo být v tomto ohledu podle Greena ve své době vnímáno jako antiteze Whittakera.⁷⁶

Na podzim 1877 pak Whittakera ostře napadl reportér James Talbot, který se krátce po Custerově porážce zúčastnil pozdějších operací Velké siouxske války pod plukovníkem Wesleyem Merritem, a následně do zářijového vydání *Penn Monthly* roku 1877 adresoval příkrou polemiku s Whittakerovými závěry. Whittaker nebyl podle Talbota způsobilý vyjádřit nestranný názor, protože se jednak spoléhal na rozporuplné a nespolehlivé zdroje a jednak byl zcela zaujatý ve prospěch svého hrdiny, jehož se snažil obhajovat na úkor všech ostatních.⁷⁷ Talbot současně tvrdě napadl i Custerův odkaz a vyprodukoval patrně jeden z vůbec nejzavilejších textů na Custerovu adresu, a to i podle měřítek pozdějších ke Custerovi značně kritických prací. Custer podle něho při svém postupu k Little Bighornu „záměrně porušil své rozkazy, ignoroval porozumění, zničil plán spolupráce, přivedl svou jednotku ke katastrofě a nepřímo se stal zodpovědným za dlouhou a nákladnou následující kampaň“.⁷⁸ Důvod Custerova jednání byl podle Talbota zřejmý – důstojník se nacházel v nemilosti a doufal, že brilantním bojem s indiány získá zpět ztracenou přízeň a hrdinské vavříny: „*Takto pobízený zájmem a ambicí bylo jeho jedinou touhou předběhnout a zaútočit na indiány sám, neboť věřil, že jeho úspěch (nesnil o možnosti neúspěchu) jej nejen zbaví odpovědnosti za porušení rozkazů, ale přinese mu větší uznání, když dosáhne úspěchu bez spolupráce s ostatními a v rozporu s plánem přijatým jeho velícím důstojníkem.*“⁷⁹ Příliš slepý na to, aby viděl, kam kráčí, a s důvěrou ve svou „šťěstěnu“ vjel Custer bezhlavě a pošetile do onoho strašlivého údolí smrti. Talbot v podstatě Custeru obvinil z přímého zavinění hromadné vraždy svých podřízených, jejichž nevinné životy měl důstojník položit na oltář své sobecké ctižádosti: „*Custer šel do toho boje ne jako voják, aby splnil svou povinnost, ne jako vlastenec, aby sloužil své zemi, ale jako George A. Custer, aby zvítězil a byl oslavován jako hrdina.*“⁸⁰ Talbot tak předjímal pozdější Custerův obraz „lovce slávy“ – důstojníka, který záměrně porušil své rozkazy a obětoval své muže ve snaze o „dosažení sobeckých cílů“. Ve zbytku 19. století si lze jen stěží představit interpretaci, jež by se od Whittakerových závěrů lišila více.

75 VICTOR, Frances Fuller, *Eleven Years in the Rocky Mountains and Life on the Frontier. Also a History of the Sioux War, and Life of Gen. George A. Custer with Full Account of His Last Battle*, Hartford 1877, s. 56.

76 VICTOR, *Our Centennial Indian War*, s. xv.

77 TALBOT, James Joseph, *Custer's Last Battle*. In: *Penn Monthly* 8, 1877, 9, s. 680.

78 Tamtéž, s. 692.

79 Tamtéž, s. 693.

80 Tamtéž, s. 695.

4) Elizabeth Custerová a péče o Custerův odkaz

Podle Shirley Leckieové nebyl mezi Custerovými posmrtnými interprety nikdo důležitější než jeho manželka Elizabeth: „*Její vnímání toho, kdo byl její manžel a co znamenal jeho život a smrt, formovalo a zbarvovalo veřejné mínění, dokud nezemřela.*“¹ Přestože s ní jiná teoretička Elizabethiny role Louise Barnettová nesouhlasila se slovy, že moc, kterou Elizabeth historici připisují, je přehnaná, a spíše akcentovala význam „národní potřeby anachronického hrdiny“,² byl skutečný vliv Elizabeth Custerové na odkaz svého manžela nesmírný a nepopíratelný a jako takový definoval celou jednu éru. Elizabeth držela nad památkou svého manžela ochrannou ruku po celých 57 let svého vdovství, v jehož rámci se snažila ze všech sil potlačit značnou část probíhající debaty, aby neustále udržovala v kurzu „idealizovanou verzi osobnosti svého manžela“.³ Do velké míry byla v této své činnosti úspěšná.

Poté, co byla informována o smrti svého manžela, procházela na určitý čas velmi těžkým obdobím: „*Od té doby odešel život ze srdcí ‚plačících žen‘ a Bůh je požádal, aby kráčely dál samy a ve stínu,*“ napsala později ve svých memoárech, když reflektovala atmosféru mezi manželkami důstojnického sboru, které v bitvě u Little Bighornu ztratily své protějšky.⁴ Mezi kondolencemi, jež jí přicházely, byl projev soustrasti od generála McClellana, pod nímž Custer sloužil v občanské válce a který nyní Elizabeth psal, že jako voják a občan lituje smrti „nejschopnějšího a chrabrého vojáka, čistého a ušlechtilého gentlemana“ ve službách amerického národa: „*Nežil ani nezemřel nadarmo, protože si buďte jista, že jeho dlouhá historie skvělé služby a povaha jeho smrti budou dlouho sloužit jako vzor pro ty, kteří mají skutečné instinkty kavaleristy. Jsem si jistý, že až bude známa pravá historie té poslední bitvy, jasně se ukáže, že Custer udělal přesně to, co měl.*“⁵ Elizabethinu skleslost po ztrátě manžela ovšem ještě prohloubily kontroverze kolem bitvy u Little Bighornu, stejně jako rozpory provázející vydání Whittakerovy biografie. Elizabeth údajně shledala Whittakerovu knihu špatně napsanou a John Bulkley ji varoval, že spisovatel využívá Custerovu „posvátnou paměť“ pro své vlastní obohacení.⁶ I tak ovšem Whittakerova práce Elizabeth nepochybně posloužila, neboť prozaikovo hrdinské vyličení Custerova života korespondovalo s jejím vlastním vnitřním přesvědčením.

V následujících letech se Elizabeth stala veřejně činnou osobou, účastnila se mnoha různých přednášek a veřejných vystoupení⁷ nebo otevřeně kritizovala Custerův

1 LECKIE, Shirley Anne, *Elizabeth Bacon Custer and the Making of a Myth*, Norman, London 1993, s. xiii.

2 BARNETT, s. 5; s. 401–402.

3 LECKIE, *Elizabeth Bacon Custer*, s. xviii.

4 CUSTER, Elizabeth Clift, *Boots and Saddles. Or Life in Dakota with General Custer*, New York 1885, s. 269.

5 George Brinton McClellan EC, 6. 8. 1876, MERINGTON, s. 326.

6 LECKIE, *Elizabeth Bacon Custer*, s. 230.

7 *New York Times*, 7. 11. 1891, „Life on the Western Plains“, s. 8.

pomník, vztyčený ve West Pointu, z dílny Wilsona McDonalda, v němž byl Custer podle jejích slov vyobrazen jako „60letý muž“, vyzbrojený v obou rukou jako „desperát“ v „nesourodé“, „nesprávné“ a „nevojenské“ uniformě.⁸ Její usilovné volání po demontáži McDonaldova díla bylo nakonec vyslyšeno v roce 1885.⁹ Kromě těchto aktivit byla nesmírně činná na literárním poli. Ideu k sepsání pamětí ze společného 12letého života se svým manželem musela Elizabeth přechovávat v hlavě minimálně od roku 1877, kdy ji k tomu v dopise podněcoval Whittaker, spatřující v tom jistý druh katarze.¹⁰ Na literární dráhu pak Elizabeth vstoupila o osm let později, když vydala první ze své trilogie memoárů *“Boots and Saddles”. Or Life in Dakota with General Custer*. V díle Elizabeth velmi živě a v osobním stylu vylíčila život po boku svého manžela, jehož „ozvěna“ jí prý byla inspirací, v tehdejší dakotském teritoriu před bitvou u Little Bighornu. Jelikož se kniha dobře prodávala,¹¹ následovala v roce 1887 svůj debut vydáním práce *Tenting on the Plains. Or General Custer in Kansas and Texas*, již na úvod doplnila životopisným medailonem Custerova. Tento svazek se věnoval závěru občanské války, poválečným událostem v Louisianě a Texasu, Custerovu vstupu do sedmé kavalerie nebo Hancockovu tažení. V roce 1890 v poměrně krátké době završila svou vzpomínkovou trilogii vydáním díla *Following the Guidon*. Třetí svazek Elizabethiných pamětí počínal bitvou u Washity a končil létem 1869 služby v Kansasu, než byl Custer převelen do Kentucky. V roce 1901 byly všechny tři knihy shrnuty do útlého kompendia *The Boy General. Story of the Life of Major-General George A. Custer* v edici Mary Burtové.¹² Tato publikační činnost etablovala podobně jako dříve Custerova i Elizabeth do role zručné a poměrně známé literátky, jejíž díla byla široce čtena.

Custer, vystupující z děl své manželky, byl takřka ideálním mužem a manželem. Byl nejen tím „nejagilnějším“ a „nejaktivnějším“ mužem, jakého kdy Elizabeth poznala, a skvělým jezdcem na koni,¹³ ale i oddaným milovníkem domácích zvířat a mazlíčků,¹⁴ pozorným a vášnivým čtenářem¹⁵ nebo ctitelem dobré hudby.¹⁶ Díky Custerově přirozeně bujaré a veselé povaze byl manželský pár schopen překonat veškeré strasti života na hranici s humorem a s neustálým smíchem na rtech. Custer byl současně oddaným synem, pro něhož představovalo loučení s matkou „nejtěžší zkoušku v životě“: „*Taková odloučení byla jedinou příležitostí, kdy jsem viděla, jak nad sebou zcela ztratil kontrolu, a vždy jsem se toho okamžiku hrozila.*“¹⁷ Byl rovněž poctivým

8 *New York Times*, 23. 4. 1880, „West Point’s Custer Statue“, s. 5.

9 Tamtéž, 22. 6. 1885, „Art Notes“, s. 3.

10 DONOVAN, s. 381.

11 Již v srpnu 1885 referoval deník *New York Times*, že se knihy prodalo 11 000 kusů. Viz *New York Times*, 31. 8. 1885, „Literary Notes“, s. 3.

12 BURT, Mary Elizabeth (ed.), *The Boy General. Story of the Life of Major-General George A. Custer*, New York 1901.

13 CUSTER, Elizabeth, *“Boots and Saddles”*, s. 108.

14 Tamtéž, s. 55–56.

15 Tamtéž, s. 145.

16 Tamtéž, s. 216–217.

17 Tamtéž, s. 94.

důstojníkem, který i přes určitou animozitu trval na tom, aby byla Elizabeth v jejich domě ze zásady ke všem stejně pohostinná, a to i v případě jeho nejzarytějších nepřátel.¹⁸ Ve válce dosáhl obdivuhodné sebekázně své „zbrklé povahy“ tím, že se naučil principu „odpouštět je božské“ vůči svým nepřátelům.¹⁹ Elizabeth ve svém díle odhalila i jistou část Custerovy citlivé povahy – ve všech menších, malichernějších aktech každodenního života vyžadoval okamžité uznání a v očích Elizabeth byl „jako ženou“, která „*jen sotva může existovat bez povzbuzování*“.²⁰ V pozici morální podpory Elizabeth pro Custeru vystupovala například v případě jeho literární tvorby.²¹ Elizabethino dílo bylo ovšem naplněno i rozdílným vnímáním jevů – zatímco pro Custeru znamenala tažení proti indiánům potěšení, pro Elizabeth představovala pouze měsíce osamění, smutku, úzkosti a hrůzy, vždy pro ni nastávala „černá hodina“.²² O to bouřlivější a radostnější pak byla opětovná shledání manželského páru.²³ Byl-li Whittaker autorem Custerova obrazu „dokonalého vojáka“, stal se nově Custer v díle Elizabeth také naprosto „dokonalým manželem“ a mužem neobyčejného charakteru.

Podle Barnettové úspěch Elizabethiných knih do značné míry spočíval na obrazu manželského páru, který ztělesňoval „viktoriánský“ pohled na ženskost a otevřeně přiznával své vlastní obavy, zranitelnost a slabost.²⁴ Elizabethiným dílem strach skutečně prostupoval – například když se v určitých pasážích čtenáři svěřovala s vědomím, že by byla v případě napadení indiány patrně vojáky zastřelena, než aby jako žena upadla do indiánského zajetí. Myšlenka na danou skutečnost ji provázela jako memento pokaždé, když se nacházela v nějakém nebezpečí.²⁵ Custer pak pro Elizabeth vždy působil jako uklidňující komfort – jeho přítomnost měla blahodárný vliv a rozptylovala jakékoliv obavy. Kromě toho byl život, který Custerovi vedli, plný romantiky – setkávali se s indiány, pestrými postavami amerického západu a žili v „nezkroceném“ přírodním prostředí. Ve svém díle tak Elizabeth v době, kdy bylo osidlování amerického západu na vrcholu a kdy každý rok stovky žen zažívaly stejné těžkosti jako dříve ona, znovu vytvořila zmizelý svět armády na hranici.²⁶

Přestože ve svých dílech Elizabeth zvolila především deskriptivní hledisko, reflektovala zejména události domácího života všedního dne a do hodnocení vojenských záležitostí se příliš nepouštěla, byla její díla pochopitelně i další polemikou v rámci Custerovy kontroverze. V „*Boots and Saddles*“ z porážky u Little Bighornu Elizabeth nepřímo obvinila vládní indiánskou politiku, v jejímž důsledku byli podle

18 CUSTER, Elizabeth, „*Boots and Saddles*“, s. 139–140.

19 CUSTER, Elizabeth Clift, *Tenting on the Plains. Or General Custer in Kansas and Texas*, New York 1887, s. 24–25.

20 CUSTER, Elizabeth, „*Boots and Saddles*“, s. 178.

21 Viz EC GAC, 17. 6. 1876, Fort Abraham Lincoln, teritorium Dakota, MERINGTON, s. 303.

22 CUSTER, Elizabeth, „*Boots and Saddles*“, s. 13.

23 Tamtéž, s. 192.

24 BARNETT, s. 367.

25 CUSTER, Elizabeth, „*Boots and Saddles*“, s. 74.

26 BARNETT, s. 367.

jejího názoru indiáni z rezervací vyzbrojeni lépe než samotní vojáci sedmé kavalerie.²⁷ Při útoku na indiánskou vesnici pak Custer podle Elizabeth očekával, že jej v boji podpoří Renova část regimentu, ta však byla na ústupu.²⁸ Rena Elizabeth po celý zbytek života pokládala za odpovědného za to, k čemu u Little Bighornu došlo a v roce 1926 dokonce vystoupila proti vztyčení pomníku na jeho památku.²⁹ V *Tenting on the Plains* zase Elizabeth odpověděla těm kritikům, kteří jako veteráni dobrovolnických sil publikovali díla odsuzující „kruté“ Custerovo jednání v Louisianě a Texasu, a nyní jim sama decentně a nenápadně kontrovala.³⁰ Ochrana manželova odkazu pro ni vždy stála na prvním místě jakékoliv literární tvorby.

Přijetí Elizabethiných děl bylo převážně pozitivní. Deník *New York Tribune* označil *“Boots and Saddles”* za jeden z „nejživějších popisů vojenského života na severozápadě“ a dodal, že hlavní kouzlo knihy spočívalo v podání osobnosti Elizabethina hrdiny: „*Custer byl mužem mnoha skvělých a fascinujících kvalit a v tomto jednoduchém a láskyplném vyprávění o jeho charakteru působí vítězněji než kdy dříve.*“³¹ V literární příloze *Harper’s New Monthly Magazine* roku 1890 přirovnal Laurence Hutton Elizabeth k britské královně Viktorii – stejně jako ona byla podle něho Elizabeth „vzorem věrnosti“ a „oddanou vdovou“, která zvětšovala skutky svého chrabrého manžela a náklonnost k němu v posloupnosti tištěných knih.³² Hutton ocenil, že se ve svých dílech Elizabeth nesoustředila čistě na vojenské záležitosti, ale spíše nechala hovořit ženskou perspektivu života na hranici.³³ Převládajícím prvkem ve *Following the Guidon* byla podle Huttona „láskyplná láska – láska k manželovi, jehož se snaží zvětšit, a náklonnost k vojákům pod jeho velením“.³⁴ Na tuto americkou vdovu mohli být podle Huttona Američané hrdí více, než kdyby to byla ta „nejutěšenější z anglických královen“.³⁵

Pokud bylo cílem Elizabeth udržet Custerův heroizovaný veřejný obraz, lze říci, že až do své smrti v roce 1933 musela být s výsledky své činnosti převážně spokojena. V následujících 50 letech po bitvě u Little Bighornu byl minimálně na stránkách amerického periodického tisku Custer stále hrdinou. Dlouho byl nazýván „statečným“ a „nejudatnějším“ hrdinou, „křesťanským vojákem“,³⁶ „slavným bojovníkem s indiány“³⁷

27 CUSTER, Elizabeth, *“Boots and Saddles”*, s. 266.

28 CUSTER, Elizabeth, *Tenting on the Plains*, s. 21.

29 CONNELL, Evan Shelby, *Son of the Morning Star. General Custer and the Little Bighorn*, New York 1993, s. 47.

30 Viz COGLEY, Thomas Sydenham, *History of the Seventh Indiana Cavalry Volunteers*, La Porte 1876, s. 164–167 a s. 176–177. Později viz například také WEST, Emmet C., *History and Reminiscences of the Second Wisconsin Cavalry Regiment*, Portage 1904, s. 27–31.; LECKIE, *Elizabeth Bacon Custer*, s. 249.

31 *New York Tribune*, 24. 4. 1885, „New Publications“, s. 6.

32 HUTTON, Laurence, *Literary Notes*. In: *Harper’s New Monthly Magazine* 81, 1890, 483, s. 1.

33 Tamtéž.

34 Tamtéž.

35 Tamtéž, s. 2.

36 *New York Times*, 17. 11. 1877, „New Publications“, s. 5.

37 *New York Tribune*, 26. 3. 1893, „Gossip in the Club World“, s. 19.

či „littlebighornským mučedníkem“³⁸ a o bitvě u Little Bighornu se minimálně do roku 1920 v tisku hovořilo jako o „Custerově masakru“.³⁹ Bitva byla vzpomínána a užívána jako příměr k britské porážce „z rukou divochů“ u Isandlwany na jihu Afriky v roce 1879⁴⁰ nebo k incidentu v roce 1894, při kterém byli v tehdejší Rhodesii pobiti důstojník Allan Wilson a jeho muži během první matabelské války ve střetu, který se následně stal trvalým mementem rhodéské koloniální historie a je považován za britský ekvivalent Custerova posledního vzdoru.⁴¹ V roce 1886 bylo novinami informováno o prvním výročním aktu bitvy u Little Bighornu⁴² a o více než 20 let později se pak reportér *New York Times* pozastavoval nad faktem, že o památku littlebighornského bojiště vláda Spojených států dostatečně nedbá.⁴³

Custer se v pozitivním duchu objevoval i v několika vybraných memoárech pamětníků, ať již šlo o operní pěvkyni Claru Kelloggovou, která si se „zlatovlasým mládencem“ za jeho života vytvořila blízký vztah a v roce 1913 na něho vzpomínala jako na „nejživějšího tvora“, plného elánu,⁴⁴ nebo o folkloristu a lingvistu Charlese Lelanda, který ve svých pamětech z roku 1893 líčil setkání s manželským párem Custerových slovy: „*V tom muži bylo zářivé a radostné rytířství a ušlechtilá jemnost smíšená s neustálou veselostí [jeho] manželky, jaké se obávám, že tuto zemi opouští.*“⁴⁵ Leland ocenil Elizabethiny knihy, které měly podle něho být jednou „*jediným důkazem, že takoví lidé kdy existovali – tak nebojácní, tak znalí každé formy nebezpečí, strádání a zkoušek, a přes toto všechno radostní a dokonce bezstarostní. [...] Indiáni nakonec získali jeho skalp a s ním odešel jeden z nejušlechtilejších mužů, jaké kdy Amerika stvořila.*“⁴⁶ Již dříve adresoval jako přílohu do Whittakerova díla svou osobní vzpomínku na Custerovu divadelní herec a Custerův osobní přítel Lawrence Barrett. Jeho slovy byl Custer chlapecké, bystré a humorné povahy,⁴⁷ měl zálibu v divadelních představeních a „nadšenějšího auditora“ prý Barrett nikdy nepoznal.⁴⁸ Svou smrtí se stal nesmrtelným rytířským hrdinou,⁴⁹ který padl způsobem, jakým si by zemřít přál.⁵⁰ Barrettovy paměti tak představují unikátní svědectví o ryzím přátelství a uznání, jehož se Custerovi ze strany populárního amerického herce druhé poloviny 19. století dostalo.

38 *New York Times*, 5. 6. 1910, „Speaks at Custer Dedication“, s. 3.

39 *New York Tribune*, 28. 3. 1920, „Buffalo Bill, Indian Fighter, Showman and Empire Builder“, s. 4.

40 *New York Times*, 12. 2. 1879, „The Disaster in South Africa“, s. 4.; Viz také *New York Herald*, 12. 2. 1879, „England in South Africa–The Zulu War“, s. 6.

41 *New York Tribune*, 14. 1. 1894, „A Bush Massacre“, s. 6.

42 *New York Times*, 27. 6. 1886, „The Custer Massacre“, s. 3.

43 *New York Times. Magazine Section*, 16. 2. 1908, „Vandal’s Work on Custer’s Battlefield“, s. 1.

44 KELLOGG, Clara Louise, *Memoirs of an American Prima Donna*, New York, London 1913, s. 58.

45 LELAND, Charles Godfrey, *Memoirs*, New York 1893, s. 333.

46 Tamtéž.

47 BARRETT, Lawrence, *Personal Recollections of General Custer*. In: WHITTAKER, *A Complete Life of Gen. George A. Custer*, s. 632.

48 Tamtéž, s. 635.

49 Tamtéž, s. 630.

50 Tamtéž, s. 642–643.

V roce 1910 byla rukou Elizabeth odhalena další Custerova socha v Monroe v americkém státě Michigan z dílny Edwarda Pottera.⁵¹ Při dané příležitosti vystoupil také tehdejší americký prezident William Howard Taft, který se ve svém projevu nechal slyšet, že Custer byl jedním z největších kavaleristů všech dob: „*Od Bull Runu po Appomattox, v každé krvavé bitvě potomacké armády byl pravou rukou vůdce sil jako velitel jízdní brigády. Brigádním generálem ve 23 letech, generálmajorem ve 25 letech, prokázal ve svém životě stejnou mladost a sílu, jakou nacházíme u většiny velkých vojáků světa.*“⁵² Další z amerických prezidentů progresivní éry, Theodore Roosevelt, zase jindy podle Elizabeth nazval Custer „zářícím světlem pro veškerou mládež Ameriky“.⁵³ V roce 1932 byl pak odhalen další Custerův pomník v jeho rodišti New Rumley ve státě Ohio. Národního uznání se Custer dočkal pojmenováním *Custer Highway*, federální silnice z Des Moines v Iowě do národního parku Glacier v Montaně.⁵⁴ Skladatel John Philip Sousa zase změnil název hudební skladby *A Cavalry Charge* Gustava Ludera na *Custer's Last Charge* a z chráněného území *Otter Forest* v Montaně se stalo *Custer Forest*.⁵⁵

Jen svou neustálou „všudypřítomností“ byla Elizabeth schopna potlačit velkou část probíhající debaty. Mnoho mužů ji odmítalo urazit a o bitvě u Little Bighornu a Custerově odkazu hovořit, dokud byla naživu. Tohoto postoje se držel například Luther Hare, který sloužil u Little Bighornu u indiánských zvědů a v roce 1893 řekl, že jimi byl Custer varován před mimořádným počtem válečníků před sebou. Hare věřil, že „*generál Custer byl za celou katastrofu vinen, ale kvůli velké úctě, kterou choval k paní Custerové, nedovolil, aby byl v tomto smyslu citován*“.⁵⁶ Když pak George Yates mladší, Elizabethin kmotřenec a syn kapitána Yatese, zabitého u Little Bighornu, pátral v roce 1915 po informacích od důstojníka ve výslužbě Francise Gibsona, odpověděl mu Gibson: „*Musí být ujasněno, že se nenechám zatáhnout do žádné kontroverze kolem té politováníhodné události.*“⁵⁷ Podle Gibsona přeživší mlčeli a jako jeden z důvodů, proč se přeživší jako on „*ani nepokusili o omluvu, že jsou naživu*“, uvedl „*náklonnost a přízeň k paní Custerové*“.⁵⁸ Elizabeth ovšem zemřela v poměrně vysokém věku 4. dubna

51 MERINGTON, s. 327.

52 *New York Times*, 5. 6. 1910, „Speaks at Custer Dedication“, s. 3.

53 D'EVELYN, Thomas, *What Happened at Little Bighorn? A Narrative That Demystifies Custer's Last Stand*. In: *Christian Science Monitor*, 31. 10. 1984 [online], [cit. 2023-01-03]. Dostupné z: <https://www.csmonitor.com/1984/1031/103108.html>. Další prezidentskou stopu zanechal v souvislosti s Custerem Ronald Reagan, který nejprve v roce 1940 Custeru ztvárnil ve snímku *Santa Fe Trail* a o 40 let později po transformaci Custerova obrazu napsal, že byl sám stále „Custerovým nadšencem“: „*Jeho obraz byl postupem času rozmazaný a zkreslený, ale ve skutečnosti to byl skvělý důstojník a vůbec ne takovým vychloubač, jak jej jeho odpůrci prezentují. A onoho osudného dne rozhodně nebyl v honbě za slávou. Své rozkazy plnil do puntíku.*“ Ronald Reagan Davidu Humprey Millerovi, 21. 6. 1984, HART, John P. (ed.), *Custer and His Times. Book Five*, Dexter 2008, s. ix.

54 MERINGTON, s. 328.

55 LECKIE, *Elizabeth Bacon Custer*, s. 280–281.

56 William Alexander Graham Robertu Goldwaite Carterovi, 30. 3. 1925, GRAHAM, *The Custer Myth*, s. 312.

57 GRAHAM, *The Custer Myth*, s. xxiv.

58 Tamtéž, s. xxiv.

1933, pouhé čtyři dny před svými 91. narozeninami. Přežila většinu Custerových současníků, obhájce i odpůrce, a ze všech důstojníků sedmé kavalerie, bojujících u Little Bighornu, žil déle než ona nakonec pouze plukovník Charles Varnum.⁵⁹

I její zásluhou tak Custer dlouho zůstával hrdinou i v historiografické produkci. První Custerovy biografie 20. století, Fredericka Dellenbaugha *George Armstrong Custer* (1917) a Frazia Huntta *Custer. The Last of the Cavaliers* (1928), v nichž „kavalírská“ verze Custera dosáhla svého vrcholu,⁶⁰ byly stále vysoce „hagiografické“.⁶¹ Později se do vlastního studia Little Bighornu pustil například plukovník Charles Bates, který s Elizabeth udržoval osobní korespondenci a v roce 1936 k 60. výročí bitvy vydal svůj ne příliš rozsáhlý, ale o to údernější pamflet *Custer's Indian Battles*. Custer hrál podle Batese společně se svou manželkou významnou roli v „heroickém dramatu dobytí západu“.⁶² Původní Whittakerovu kritiku Rena a Benteena Bates povýšil na vyšší úroveň, když přímo napsal, že oba Custerovi poddůstojníci byli neschopní vést proti indiánům jakékoliv armádní operace. Kdyby měl ve svém důstojnickém štábu Custer schopnější muže, u Little Bighornu by zvítězil: „*Nebyl to jeho plán, který selhal, byli to muži, kterým musel důvěřovat, že jej uskuteční.*“⁶³ Custer až do konce udržoval ofenzivu a čekal na podporu ze strany svých podřízených, která ovšem nikdy nepřišla. Zemřel jako hrdina, a v jeho odvaze tak americká mládež podle Batese bude vždy nalézat inspiraci.⁶⁴ Nezodpovězenou otázkou pak zůstává, jak vlivnou by se případně stala Batesova nedokončená a nikdy nepublikovaná rozsáhlejší Custerova biografie, na které plukovník před svou smrtí v roce 1943 dlouho pracoval a jejíž měla být zmíněná brožura pouze předzvěstí.⁶⁵

59 V době bitvy poručík. CUSTER, Elizabeth Clift, „*Boots and Saddles*“. *Or Life in Dakota with General Custer*, Norman 1961, s. xxiii (úvod Jane R. Stewartová).

60 SLOTKIN, *The Fatal Environment*, s. 511.

61 VAN DE WATER, Frederic Franklyn, *Glory-Hunter. A Life of General Custer*, Lincoln, London 1988, s. 12 (předmluva Paul Andrew Hutton).

62 BATES, Charles Francis, *Custer's Indian Battles*, Bronxville 1936, s. 8.

63 Tamtéž, s. 36.

64 Tamtéž.

65 GHENT, William James, „When Custer Fought the Indians“, *New York Times. Book Review*, 8. 11. 1936, s. 22.

5) Spor o Terryho rozkazy

I přes usilovné snahy Elizabeth Custerové o ochranu památky svého manžela ovšem vždy výklad Custerova odkazu znesnadňovalo přetrvávání řady kontroverzí a sporných otázek, týkajících se průběhu bitvy u Little Bighornu a jejích příčin, které plně nevyřešily ani výsledky vyšetřovacího soudu z roku 1879. Po celý zbytek 19. století stál v centru debaty o bitvě u Little Bighornu zejména spor o výklad Terryho rozkazů Custerovi, respektive o skutečnost, zda Custer postupoval v souladu s Terryho rozkazy, nebo je naopak (záměrně) porušil.¹ Polemika probíhala především ve vojenských kruzích mezi přímými účastníky Velké siouxske války a dalšími vysloužilými veterány indiánských válek. Mnozí z těchto důstojníků byli i po „uzavření“ hranice stále vojensky aktivní a účastnili se ke konci 19. století například pozdější americké války se Španělskem v roce 1898. Elizabeth pochopitelně mezi vojenské autority nepatřila, a proto byla nucena střežit odkaz svého manžela přímo či nepřímo uplatňovaným vlivem v pozadí probíhající debaty.

Navzdory bezprostřední kritice Custerova ze strany republikánských periodik, Terryho, Gibbona a Granta byli mnozí z jiných armádních důstojníků ke Custerově postupu v pozdějších letech shovívavější. Generál George Crook se v dubnu 1878 na cestě po tichomořském pobřeží vyjádřil pro místní deník *Daily Alta California*, že z porážky nevinil Rena, ani Custer ovšem podle jeho soudu nepřišel o život v důsledku své „unáhlenosti“: „*Ten statečný voják neměl žádné prostředky k tomu, aby znal přesný počet indiánů, které hledal, a až když bylo příliš pozdě, zjistil, jak velkým způsobem byl přecíslen.*“² Generál McClellan zase na Custerova ve svých memoárech z roku 1887 vzpomínal jako na „jednoho z nejstatečnějších vojáků armády a obdivuhodného kavalerního velitele“.³ Podle McClellana Custer v onen osudný den bitvy u Little Bighornu jednoduše zopakoval taktiku, kterou tak často úspěšně používal proti jiným velkým skupinám indiánů. Ti, kteří jej obvinili z bezohledné nerozvážnosti, by byli podle McClellana mezi prvními, kdo by jej nařkli z bázlivosti, kdyby na indiánskou vesnici u Little Bighornu nezaútočil, a tak umožnil nepříteli uniknout: „*Zemřel, jako žil, statečný voják. Celá jeho kariéra mě nutí věřit, že měl dobré důvody pro to, aby jednal tak, jak jednal,*“ napsal McClellan.⁴

Elizabeth tak byla nucena poprvé vystoupit na obranu svého manžela až v 90. letech 19. století, kdy se naplno rozhořel spor o Terryho rozkazy. Úvodní kontroverzi vyvolal v roce 1890 článek *Custer's Last Battle* v periodiku *Harper's New Monthly Magazine* Charlese Kinga, důstojníka, který dříve na americkém západě sloužil pod Crookem.⁵ King původně ocenil knihu *Tenting on the Plains* z roku 1887 a Elizabeth jej

1 Pro znění Terryho rozkazů viz například *Army and Navy Journal*, 15. 7. 1876, bez titulku, s. 791.

2 *Daily Alta California*, 12. 4. 1878, „General Crook“, nečíslováno.

3 MCCLELLAN, s. 123.

4 Tamtéž, s. 365.

5 Viz KING, Charles, *Campaigning with Crook and Stories of Army Life*, New York 1890.

považovala za svého přítele. Nyní se jí ovšem podle Leckieové cítila být zrazena, když si přečetla, že ve svém článku připsal hlavní odpovědnost za porážku u Little Bighornu jejímu manželovi.⁶ Terry podle Kinga u Little Bighornu plánoval simultánní akci, ale Custer svého nadřízeného zklamal „neobvyklým způsobem“, když dorazil na bojiště o den dříve, než bylo plánováno, a aby to dokázal, postupoval při tom s „horečnou netrpělivostí“ dnem i nocí do úplného vyčerpání své jednotky.⁷ Elizabeth se nechala slyšet, že jí připadá nepochopitelné, že *Harper's* text publikoval bez toho, aniž by ji o tom informoval, a King musel v omluvě Elizabeth ujistit, že článek napsal před sedmi lety a stanoviska v něm uvedená již nyní neodráží jeho současný postoj.⁸ Elizabeth ovšem takový výsledek nedostačoval a rozhodla se Kingovým veřejným obviněním kontrovat.

Ve snaze čelit Kingově kritice požádala Nelsona Milese, tehdy čerstvě honorovaného generálmajora pravidelné armády a dřívějšího Custerova dobrého osobního přítele,⁹ aby sestavil text na obranu památky jejího manžela. Když Miles odmítl, oslovila Elizabeth Edwarda Godfreyho, jehož argumentace získala její nadšený souhlas.¹⁰ Godfrey se zúčastnil bitvy u Little Bighornu jako poručík Benteenova batalionu a navzdory soudobé kontroverzi, spojené s jeho jednáním během nechvalně proslulého masakru Lakotů ze strany americké armády u Wounded Knee, předložil na konci prosince 1890 svůj slíbený článek v únoru 1891 k publikaci magazínu *Century*.¹¹ Ve stejné době se Elizabeth doslechla o postojích zastávaných plukovníkem ve výslužbě Jamesem Fryem, který zprošťoval jejího manžela viny za porážku u Little Bighornu. Vzhledem ke svým známostem a osobnímu přátelství s redaktory *Century* Clarencem Buelem a Robertem Johnsonem Elizabeth zajistila, aby v *Century* Godfreyho článek doprovodil i krátký Fryův komentář.¹² Fry se měl ve svém textu současně vyjádřit vůči obvinění, které při pamětní ceremonii na pohřbu Terryho po důstojníkově smrti v prosinci 1890 vyslovil na adresu Custerova reverend Theodore Munger. Ten se nechal slyšet, že „*Custerův fatální postup byl v přímém rozporu s ústními i písemnými rozkazy*“.¹³ Když Custerova „unáhlenost“ a „porušení rozkazů“ skončily úplným zničením jeho jednotky u Little Bighornu, měl podle Mungera Terry následně zamlčet skutečnost, že Custer porušil rozkazy, aby nepošpinil památku svého „statečného, ale netaktního“ podřízeného.¹⁴ Mungerova slova Elizabeth rozhořčila, a Fry tak byl z její strany požádán, aby jeho výroky vyvrátil.¹⁵ „*Toto je hodina, na níž jsem čekala patnáct*

6 LECKIE, *Elizabeth Bacon Custer*, s. 257.

7 KING, Charles, *Custer's Last Battle*. In: *Harper's New Monthly Magazine* 81, 1890, 483, s. 381–382.

8 LECKIE, *Elizabeth Bacon Custer*, s. 258.

9 MILES, Nelson Appleton, *Serving the Republic. Memoirs of the Civil and Military Life of Nelson A. Miles, Lieutenant-General, United States Army*, New York, London 1911, s. 110.

10 LECKIE, *Elizabeth Bacon Custer*, s. 258.

11 Tamtéž, s. 260.

12 Tamtéž.

13 *New York Times*, 5. 1. 1892, „Did Custer Disobey Orders?“, s. 8.

14 Tamtéž. Pro znění Mungerových slov viz také WILSON, James Grant, *Two Modern Knight Errants*. In: *Cosmopolitan* 11, 1891, 3, s. 302.

15 LECKIE, *Elizabeth Bacon Custer*, s. 260.

let,“ sdílela Elizabeth v dopise Buelovi vroucně svá očekávání – od obou připravovaných textů očekávala, že konečně odzbrojí veškeré odpůrce jejího manžela a navždy je zdiskredituje.¹⁶

Radost Elizabeth poněkud zhořkla poté, co se doslechla o skutečnosti, že Godfreyho článek obsahuje výrok, připisovaný kapitánu Mylesi Moylanovi, který měl říci, že Custer udělal největší chybu svého života, když nenechal při útoku na indiánskou vesnici regiment pohromadě. Elizabeth proti tomu protestovala a žádala, aby byl Moylanův komentář z výsledného textu vyškrtnut. Ať její žádost přišla příliš pozdě, nebo zdali jí Godfrey či redakce odmítli vyhovět, zůstala Moylanova citace v době vydání článku v *Century* na začátku ledna 1892 zachována.¹⁷ Oba texty ovšem i přesto převážně zprošťovaly Custeru viny za armádní porážku u Little Bighornu. Godfrey shledával příčiny debaklu ve třech bodech – přesile nepřátel a jejich nečekané soudržnosti, Renově panickém úprku z údolí a poruchovosti zbraní.¹⁸ Fry zase vinil plán celého tažení, který byl podle jeho soudu založen na mylné představě o početním stavu protivníka a neznalosti terénu.¹⁹ Pokud by Custer u Little Bighornu nezaútočil a indiáni by armádě unikli, byl by podle Frye Custer veřejně zatracen, jeho útok tak byl vynucen okolnostmi. Custer, stejně jako jeho nadřízení, věřil tomu, že zhruba 600 vojáků jeho jednotky bude čelit maximálně 800 indiánským bojovníkům, a jeho útok tak podle Frye nevykazoval ani znaky „zoufalství“, ani „unáhlenosti“.²⁰ Fry se vyjádřil i k dřívějšímu Mungerově komentáři. Munger za svůj zdroj označil plukovníka Roberta Hughese, který po několik let působil jako náčelník Terryho štábu a v roce 1876 se dokonce oženil s Terryho sestrou Clarou Henriettou.²¹ Hughes ovšem nepověřil Mungera takové prohlášení sdělit a podle Frye navíc nebyl schopen specifikovat, jaké rozkazy Custer porušil. „*Ve skutečnosti žádné takové rozkazy existovat nemohou,*“ shrnul ve svém textu celou úvahu Frye.²² Podle něho totiž neexistovala žádná jiná vydaná sada rozkazů než ta, kterou Terry Custerovi předložil 22. června 1876, a v rámci ní Custer žádný z Terryho rozkazů neporušil.²³ Godfreyho přesvědčivá narace a Fryova precizní argumentace ve svém výsledku působily průkazným dojmem, a na jistou dobu se tak mohlo zdát, že se Godfrey-Fryova interpretace bitvy u Little Bighornu stala paradigmatem, jež v odborných kruzích ukončilo veškeré dosavadní pochybnosti o Custerově roli.

Navzdory nadějím Elizabeth, že zmíněné texty jednou provždy očistí Custerovu památku, ale naopak došlo ke znovuotevření celé debaty.²⁴ Plukovník Henry Carrington

16 LECKIE, *Elizabeth Bacon Custer*, s. 261.

17 Tamtéž.

18 GODFREY, Edward Settle, *Custer's Last Battle. By One of His Troop Commanders*. In: *Century Magazine* 43, 1892, 3, s. 383.

19 FRY, James Barnet, *Comments by General Fry on the Custer Battle*. In: *Century Magazine* 43, 1892, 3, s. 386.

20 Tamtéž, 387.

21 *Fall River Daily Globe*, 30. 10. 1909, „Gen. Robert P. Hughes“, s. 3.

22 FRY, s. 386.

23 Tamtéž.

24 LECKIE, *Elizabeth Bacon Custer*, s. 262.

již v polovině 1892 zpochybnil uvažování obou autorů – ani jeden se podle něho nezmiňoval o Terryho rozkazu, aby Custer „provedl širokou zajíždku, poskytující Gibbonovi dostatek času ke spolupráci s ním proti indiánům v údolí Big Hornu“.²⁵ Custerovo selhání podrobit se tomuto rozkazu následně mělo vést k jeho „předčasnému útoku“.²⁶ Také Hughes se proti oběma důstojníkům vymezil – pokusil se hájit před Fryovými veřejnými obviněními a adresoval svůj vlastní článek *Century*. Ze strany redakce magazínu však byl odmítnut, pokud by neomezil jeho délku na počet slov Fryova dřívějšího komentáře. Vzhledem k tomu, že pro Frye byl již rozsáhlou základnou, na níž mohl stavět svou argumentaci, předchodí Godfreyho článek, nemohl Hughes nabízené podmínky přijmout, a tak spíše čekal, jaký efekt oba texty vyvolají.²⁷ V roce 1895 přejal Godfrey-Fryovu interpretaci ve své stati *A History of the Last Quarter-Century in the United States* pro *Scribner's Magazine* Elisha Andrews, tehdejší prezident prestižní Brownovy univerzity z Providence ve státě Rhode Island. Andrews napsal, že někteří Terryho přátelé obvinili Custeru, že v bitvě u Little Bighornu porušil Terryho rozkazy, to však bylo dle jeho soudu „vyvráceno“. Že byl ovšem při přípravách k útoku Custer poněkud neopatrný, téměř unáhlený, o tom se dalo podle Andrewse jen stěží pochybovat.²⁸ V červenci 1895 Andrews Hughesovi v dopise potvrdil, že to, co ve svém textu uvedl, bylo výslovně založeno na Godfreyho a Fryově výkladu v *Century*.²⁹ To vedlo Hughese k přechodu do akce a k předložení několika svých skutečností a závěrů, aby „očistil Terryho památku“.

Text, který následně Hughes zveřejnil v ryze profesionálním vojenském periodiku *Journal of the Military Service Institution of the United States*, byl koncipován především jako polemika s Fryovými, ne Godfreyho závěry. Hughes v něm uvedl, že přestože dříve reverenda Mungera nezmocnil, aby ve svém projevu na Terryho pohřbu použil jeho prohlášení, byl jinak kazatel plně oprávněn učinit takové sdělení v souladu s fakty, jelikož bylo zcela pravdivé: „Jednoznačně jsem uvedl, že generál Custer porušil rozkazy generála Terryho.“³⁰ Ve svém následném rozboru se Hughes pokusil demonstrovat, kde přesně toto porušení rozkazů Custerem shledával. Závěrem mu bylo, že Terry vytvořil takřka dokonalý plán, který Custer zhatil *záměrným* porušením rozkazů, a to ne pouze v jednom případě. Kdyby Gibbon a Custer jednali u Little Bighornu ve shodě, jak Terry původně plánoval, k pozdější katastrofě by nedošlo.³¹ Custerův útok na vesnici mohl být podle Hughese uvážlivý vzhledem k tomu, co tehdy Custer věděl a viděl. Vše nasvědčovalo tomu, že jsou indiáni na útěku, a pokud to byla pravda, nešlo dle Hughese jeho taktiku kritizovat. Problém byl v tom, že se ocitl tam,

25 LECKIE, *Elizabeth Bacon Custer*, s. 262–263.

26 Tamtéž.

27 HUGHES, Robert Patterson, *The Campaign Against the Sioux in 1876*. In: *Journal of the Military Service Institution of the United States* 8, 1896, 79, s. 2.

28 ANDREWS, Elisha Benjamin, *A History of the Last Quarter-Century in the United States*. In: *Scribner's Magazine* 17, 1895, 6, s. 732–733.

29 HUGHES, s. 2.

30 Tamtéž, s. 3.

31 Tamtéž, s. 33.

kde mu jeho rozkazy v danou chvíli zakazovaly být.³² Hughes tak výrazně zpochybnil dřívější Fryův závěr a sestavil pečlivě vyříbené zdůvodnění, opřené o v textu široce publikované primární prameny, jež se stalo základem pozdější Custerovy antiteze a zásadně narušilo Godfrey-Fryovo paradigma.

Hughesově stati, publikované ve vojenském časopise, se však ve své době nedostalo takové pozornosti ani dopadu jako v případě Godfreyho článku, který se stal jedním ze základních a uznávaných textů pro poznání okolností bitvy u Little Bighornu a nejobsáhlejších publikovaných podání bitvy ze strany jejího přímého účastníka.³³ Na Custerovu stranu se navíc v celém sporu začaly stavět další velké vojenské osobnosti doby, zejména Nelson Miles, který již mohl v roce 1896 hovořit z autority velícího generála armády Spojených států. Miles ve svých memoárech *Personal Recollections and Observations of General Nelson A. Miles* z roku 1896 spatřoval příčinu selhání celého tažení v podcenění síly nepřátelských indiánů ze strany vládních úřadů a malého povědomí o povaze terénu, kterým musely jednotlivé kolony postupovat. Podle Milese Custer k Little Bighornu postupoval pomalu a rozvážně, nikoliv zbrkle, a vinu za porážku spatřoval v porušení, respektive nedodržení Custerových rozkazů ze strany Rena a Benteena. Vůči Custerovi byla podle Milese ze strany jeho „zarytých nepřátel“ vznesena celá řada neopodstatněných a nespravedlivých obvinění, pro Milese byl ovšem Custer hrdinou a „nebojácným velitelem“: „*Nemám trpělivost s těmi, kteří kopou do mrtvého lva,*“ napsal.³⁴ Na podporu svých tvrzení přišel s velkým trumfem – přísězným prohlášením nejmenovaného svědka, podle něhož měl Terry v noci z 21. na 22. června 1876 Custeru verbálně instruovat, že až narazí na indiánský tábor, bude muset použít svůj vlastní úsudek a provést to, co uzná za nejvhodnější postup.³⁵ Nejenže se tak v celém sporu jasně postavil na Custerovu stranu, ale současně předložil důkaz, který by, pokud by byla potvrzena jeho platnost, celou debatu v podstatě ukončil.³⁶

Když ve stejném roce vydal Elisha Andrews svůj dřívější článek v souborném vydání, aktualizoval jej o aktuálně probíhající spor a své závěry tentokrát opřel o stanovisko Milese. Hughes podle něho ve svém textu uvedl mnoho zajímavých úvah, ale Andrewsovi se zdálo, že „*jeho názor vůbec neospravedlňují*“.³⁷ V roce 1900 pak Custeru hájil ve svých pamětech *The Story of the Soldier* také George Forsyth, armádní důstojník známý pro svou osmidenní obranu Beecher's Island v roce 1868. Podle

32 HUGHES, s. 40.

33 KIELY, Raymond, *Edward Settle Godfrey and the Little Bighorn*, diplomová práce, Pittsburg 2021, s. 124.; LECKIE, *Elizabeth Bacon Custer*, s. 269.

34 MILES, Nelson Appleton, *Personal Recollections and Observations of General Nelson A. Miles*, Chicago, New York 1896, s. 198–199.

35 Tamtéž, s. 204.

36 V prosinci 1896 adresoval Milesovi dopis Jesse Lee, v roce 1879 zapisovatel Renova vyšetřovacího soudu. Lee uvedl, že jsou pro něho Milesovy závěry „ospravedlněním“, které si dlouho přál spatřit z pera někoho, kdo píše „bez přízně a náklonnosti“. Napsal, že děkuje Bohu za to, že Miles žil, aby před světem mohl o Custerovi šířit to, co Lee považoval za „pravdu, celou pravdu a nic než pravdu“. Jesse Matlock Lee Nelsonu Appleton Milesovi, prosinec 1896, BATES, s. 36.

37 ANDREWS, Elisha Benjamin, *A History of the Last Quarter-Century in the United States 1870–1895. Volume I*, New York 1896, s. 191.

Forsytha poskytovaly Terryho rozkazy Custerovi dostatečnou volnost, a Custer tak mohl na indiánskou vesnici bezpečně zaútočit: „Podle názoru autora k tomu byl v rámci svých rozkazů a z vojenského hlediska plně oprávněn.“³⁸ Když Elizabeth Custerová připočetla Forsytha k Milesovi, Godfreymu, Fryovi a Andrewsovi a porovнала jejich názory s kritikou ze strany Carringtona a Hughese, považovala spor za vyřešený ve prospěch svého manžela.³⁹

V roce 1904 ovšem Elizabethino dočasné uspokojení opět pominulo – episkopální biskup Cyrus Brady napsal článek do *Pearson's Magazine*, ve kterém znovu nastolil otázku Custerova porušení Terryho rozkazů.⁴⁰ Text předcházel Bradyho budoucí knize *Indian Fights and Fighters*. Když Elizabeth vyslovila své výhrady, biskup nabídl, že jejím námitkám přenechá prostor v příloze, kde by o otázce diskutovali odborníci. Andrews, Miles a Godfrey by stáli na straně Custera, zatímco Hughes a Carrington by představovali protistranu. Charles Woodruff, dřívější poručík Gibbonovy pěchoty a nyní generál, by předložil nestranný pohled. „Myslím, že je to spravedlivé rozdělení – alespoň já to tak zamýšlím,“ napsal v srpnu 1904 Brady Elizabeth.⁴¹ Ta podle Leckieové neměla nikterak v úmyslu vstupovat do veřejné debaty o vojenských záležitostech, každé její prohlášení by navíc mohlo podnítit zájem o Bradyho knihu, čehož se chtěla vyvarovat. Přemluvila však svého starého přítele Jacoba Greena, aby vstoupil do arény jejím jménem.⁴² Když se později roku 1905 objevilo na americkém knižním trhu konečné Bradyho dílo, většina sporů v jeho příloze se věnovala Milesovu svědectví. Miles ignoroval tři Bradyho žádosti o předložení dokumentu, Hughes pak na oplátku popřel jeho existenci. Woodruff celou záležitost odmítl jako nesmysl a místo toho, aby zůstal nestranným, jednoznačně prohlásil, že Custer porušil rozkazy.⁴³ Samotné Bradyho závěry odrážely dřívější Hughesovy – bylo to Custerovo porušení rozkazů, co důstojníka 25. června 1876 přivedlo „prakticky do kontaktu s nepřítelem“.⁴⁴ Elizabeth reagovala na Bradyho obvinění s rozhořčením a adresovala dopis do *New York Times*, v němž je označila za „nejhorší nařčení“, která kdy byla na adresu jejího manžela vznesena.⁴⁵

V letech po vydání Bradyho publikace se však Elizabeth ze svého pohledu setkávala spíše s dobrými zprávami. Custerův veřejný obraz byl i přes v odborných kruzích přetrvávající spor stále hrdinský a vzhledem k mnoha Custerově památce prokazovaným poctám ustoupily ve druhé dekádě 20. století otázky stran Custerova úsudku nebo možného porušení rozkazů do pozadí.⁴⁶ Řada účastníků sporu navíc později kapitulovala – Woodruff napsal článek, oslavující heroickou skupinu mužů

38 FORSYTH, George Alexander, *The Story of the Soldier*, New York 1900, s. 329.

39 LECKIE, *Elizabeth Bacon Custer*, s. 276.

40 Tamtéž.

41 Tamtéž.

42 Tamtéž.

43 Tamtéž, s. 276–277.

44 Tamtéž, s. 277.

45 CUSTER, Elizabeth Clift, „Gen. Custer“. In: *New York Times. Saturday Review of Books. Supplement to the New York Times* 10. 12. 1904, s. 871.

46 LECKIE, *Elizabeth Bacon Custer*, s. 280–281.

během posledního vzdoru, a Brady ve svém románu *Britton of the Seventh* z roku 1914 představil Custeru jako hrdinu a porážku připsal Renově neschopnosti.⁴⁷ Elizabeth, která se odmítla usmířit, napsala v červnu 1916 Godfreymu: „*Nemohu odpustit Cyrusi Townsendu Bradymu za jeho článek o bitvě, inspirovaný kapitánem Hughesem.*“⁴⁸ S nástupem 20. let 20. století debata postupně odeznívala s tím, jak pamětníci bojů starého západu postupně umírali.⁴⁹ Celý spor pak jednoznačně položil základy pozdější Custerově antitezi a nástupu „ikonoklastického“ trendu 20. let 20. století, opřeného o výzkum Earla Brininstoola a vrcholícího v roce 1934 formulací zcela převratné interpretace Frederica Van de Watera.

47 LECKIE, *Elizabeth Bacon Custer*, s. 290.

48 Tamtéž, s. 291.

49 UTLEY, *Custer and the Great Controversy*, s. 77.

6) Van de Waterův obrat

Od 20. let 20. století lze na poli americké historiografie pozorovat trend tendence spíše ke kritickému, respektive více objektivnímu náhledu na Custerovu osobu. V období po první světové válce patřil mezi vášnivé a významné studenty bitvy u Little Bighornu především právník a armádní důstojník William Graham, udržující osobní korespondenci s mnoha pamětníky bojů amerického západu, zejména s Godfreyem. V roce 1926 vydal Graham svou práci *The Story of the Little Big Horn*, jednu z prvních knih, jež odmítla bitvu u Little Bighornu nazývat „Custerovým masakrem“, jelikož šlo podle autora o „lítý boj na život a na smrt mezi ozbrojenými představiteli dvou civilizací, z nichž každá bojovala způsobem svého druhu“.¹ Grahamova koncepce byla ryze věcná – k historii na základě své profese přistupoval jako právník, snažil se o co nejméně zaujatý přístup a primárním pro něho bylo úsilí dojít k závěru na základě všech dostupných faktů a zvážení veškerých hledisek dané problematiky. K řadě kontroverzí, týkajících se bitvy u Little Bighornu, se vědomě vůbec nevyjadřoval. Po celá léta byl například podle svých slov žádán různými kritiky a historiky, aby diskutoval o vysoce sporné otázce, zda Custer záměrně porušil Terryho rozkazy. Důsledně to odmítal, ale aby těmto požadavkům alespoň částečně vyhověl, v dodatku ke své knize reprodukoval „nejúplnější a nejrozsáhlejší diskusi na toto téma, o kterém má povědomí“ – Hughesův článek z roku 1896.² Přestože podle Utleyho ve svých pozdějších letech ztlačil k názorům Custerových odpůrců, jeho tvorba nikdy tento trend plně neodrážela.³ Podle jiného významného badatele Charlese Kuhlmana tam, kde nespatřoval jasný důkaz, Graham nevstupoval a nenalézal možnost, jak něco takového vůbec hodnotit, a proto také shrnul, že co se stalo s Custerovou jednotkou u Little Bighornu, nebude nikdy známo. Kuhlman se později nechal slyšet, že by tento Grahamův přístup, aplikován doslova, mohl vést k praktické redukci historie na pouhé doslovné přetiskování pramenů bez komentáře či jakékoliv interpretace, k čemuž ovšem ve své pozdější tvorbě Graham opravdu neměl daleko.⁴

Nicméně ve své knize z roku 1926 Graham jistě pohledy přeci jenom nastínil. Na jedné straně hájil Benteenovu a Renovu roli v bitvě, na straně druhé pak nijak neodsoudil Custeru. Uznal sice, že Custer nedodržel úplné znění Terryho rozkazů, ale napsal, že velitel má v poli právo pochybovat a upozornil na skutečnost, že Custer bitvu nepřežil, aby později své případné důvody k odklonu od svých rozkazů ozřejmil.⁵ Souběžně s tím poznamenal, že není spravedlivé posuzovat Custerovy činy a obviňovat je z unáhlenosti a nerozvážnosti ve světle toho, co je známo dnes, ale že je nutné

1 GRAHAM, *The Story of the Little Big Horn*, s. 106.

2 Tamtéž, s. 175.

3 K tomuto závěru Utley dospěl na základě osobní korespondence s Grahamem mezi lety 1949–1954. UTLEY, *Custer and the Great Controversy*, s. 164.

4 GRAHAM, *The Custer Myth*, s. xxvi.

5 GRAHAM, *The Story of the Little Big Horn*, s. 178.

analýzu konfrontovat s tím, co tehdy sám Custer o celkové situaci mohl vědět a věděl.⁶ Dospěl k závěru, že onoho červnového odpoledne roku 1876 indiáni jednoduše bojovali lépe než američtí vojáci.⁷ Za porážkou armády podle něho stál nedostatek spolehlivých informací stran počtu, organizace, chování a výzbroje indiánů.⁸ Odpověď na otázku, proč tyto informace nebyly k dispozici, spočívala podle Grahama v takřka „zločinné“ vládní politice po celou dobu indiánských válek – „*politice, jež dovolovala zle spravovanému Indiánskému úřadu zasévat vítr a nutila armádu sklízet bouři*“.⁹ Graham tak svým věcným přístupem dospěl k přesvědčivým výsledkům, o něž se mohl ve své pozdější biografii opřít Van de Water, který posléze Grahamovu knihu nazval tím „nejpřesnějším věcným podáním bitvy“ u Little Bighornu.¹⁰

Ke Grahamově dílu měl původně napsat předmluvu Godfrey, ale ten danou skutečnost podmínil úpravami autorova rukopisu a odstraněním některých pasáží, které považoval vůči Custerovi za „neslušné“. Graham, který se snažil být objektivní, byl zklamaný. Godfrey patrně nesouhlasil s tím, že z odpovědnosti za porážku u Little Bighornu Graham neobvinil Rena, jehož Godfrey stejně jako Elizabeth Custerová v soukromí pokládal za „zbabělého“ a podle Grahama o Renovi nikdy nehovořil jinak než s „opovržením“.¹¹ Místo Godfreyho se tak autorem Grahamovy předmluvy stal jiný z pamětníků bitvy, tehdy podporučík a nyní brigádní generál Winfield Edgerly.¹² Ten Renovo počínání zbabělým neshledával, jak to potvrdil ve svém dopise Grahamovi,¹³ a souhlasil s Grahamovou ústřední tezí, že hlavní příčinou katastrofy u Little Bighornu byl nedostatek přesných informací, neboť jinak by Terry nerozdělil svou kolonu u ústí Rosebudu a Custer by posléze nenásledoval jeho příkladu u Little Bighornu.¹⁴ I kdyby měl vinu za katastrofu na svědomí Custer, faktem podle Edgerlyho zůstávalo, že on a jeho pět jednotek zemřeli „heroickou“ a „slavnou“ smrtí a udrželi pověst svého regimentu a armády Spojených států vysoko svou „mimořádnou statečností v boji“.¹⁵

Graham ve své knize také odmítl dříve Milesem uvedené místopřísežné prohlášení, podepsané nejmenovaným svědkem, jehož identita byla nově od vydání Bradyho knihy konečně zjištěna – šlo o Custerovu černošskou kuchařku Mary Adamsovou. V roce 1926 ale Graham napsal, že takové svědectví je „bezcné“, neboť jej prý o dva roky dříve důstojníci Godfrey, Edgerly a Charles Varnum informovali, že Custerova služebná „*nedoprovázela oddíl, ani nebyla nikdy přítomna během tažení*“.¹⁶ Během téhož roku Graham vedl rozhovor s Milesem ohledně onoho čestného

6 GRAHAM, *The Story of the Little Big Horn*, s. 23.

7 Tamtéž, s. 106–107.

8 Tamtéž, s. 93.

9 Tamtéž, s. 94.

10 VAN DE WATER, s. 208.

11 GRAHAM, *The Custer Myth*, s. 122.

12 Tamtéž, s. 217.

13 GRAHAM, *The Story of the Little Big Horn*, s. 148.

14 Tamtéž, s. xxxv.

15 Tamtéž, s. xxxvi–xxxvii.

16 Tamtéž, s. 177.

prohlášení, ale nezískal žádné informace o tom, jak bylo získáno, pouze, že jej má v držení Elizabeth Custerová.¹⁷ Od Custerovy vdovy pak pro Grahama získal kopii dokumentu Godfrey, nicméně i po nabytí opisu dospěl Graham k závěru, že jde o bezvýznamný a navíc „podvodný“ důkaz a že Milesem citovaná konverzace mezi Terryem a Custerem ve skutečnosti nikdy neproběhla.¹⁸ Přestože i někteří další autoři ještě řadu let po Grahamovi platnost svědectví odmítali,¹⁹ moderní bádání jeho validitu potvrdilo.²⁰ Adamsová byla tažení přítomna a až do 22. června 1876 postupovala s regimentem, což například podle Leckiové dokazují dopisy Toma Custer a Autieho Reeda, adresované svým rodinám.²¹ Skutečná hodnota dlouho kontroverzního dokumentu je tak mnohem důležitější, než se Milesovým současníkům zdálo.²²

Přibližně ve shodné době jako Graham začal se svým vlastním výzkumem bitvy u Little Bighornu Earl Brininstool, autor žánru kovbojské poezie a posléze významný historik indiánských válek, který byl podle Briana Pohanky v době své smrti v roce 1957 zdaleka nejplodnějším autorem custeriany.²³ Stejně jako Graham také Brininstool ve své době konverzoval s mnoha vysloužilými důstojníky americké armády, jako byl Godfrey, ovšem Brininstoolův pohled na průběh bitvy u Little Bighornu se později s Godfreyho postoji výrazně rozešel. Mezi další pamětníky, které Brininstool vyhledal, patřili například důstojníci Varnum a Thomas O'Neill či vojín William Slaper.²⁴ Udržoval rovněž rozsáhlou korespondenci s mnoha dalšími výzkumníky doby včetně Grahama, Kuhlmana, Freda Dustina, Waltera Campa nebo Williama Ghenta. Jeho největší přínos ke studiu bitvy však spočíval spíše v jeho roli kompilátora než v podobě sestavení určité převratné koncepce – tento úkol, přeneseně řečeno, přenechal Van de Waterovi.²⁵

Výrazně ovlivněn četbou dochované korespondence mezi Benteenem²⁶ a Theodorem Goldinem²⁷ se stal Brininstool zavilým odpůrcem Custer a jeho strategie a naopak rázným obhájcem Rena a Benteena. Nechal se slyšet, že ačkoliv byl Custer

17 GRAHAM, *The Story of the Little Big Horn*, s. 177.

18 GRAHAM, *The Custer Myth*, s. 282.

19 Viz například STEWART, s. 251.

20 UTLEY, *Cavalier in Buckskin*, s. 156.

21 LECKIE, *Elizabeth Bacon Custer*, s. 297.

22 WOOSTER, Robert, *Nelson A. Miles and the Twilight of the Frontier Army*, Lincoln, London 1993, s. 203–204.

23 BRININSTOOL, Earl Alonzo, *Troopers with Custer. Historic Incidents of the Battle of the Little Big Horn*, Mechanicsburg 1994, s. xv–xvi (předmluva Brian C. Pohanka).

24 Tamtéž, s. xvi.

25 Tamtéž, s. xiv.

26 Benteen vůči Custerovi i po jeho smrti pociťoval zarytou osobní nenávisť. Whittakera, který Custeru adoroval, nazval v rámci dané korespondence „literárním kreténem“ a k Hughesově článku z roku 1896 se nechal slyšet, že „by byl [ke Custerovi] sotva tak ohleduplný.“ Frederick William Benteen Theodoru W. Goldinovi, 14. 5. 1896, GRAHAM, *The Custer Myth*, s. 210.; Frederick William Benteen Theodoru W. Goldinovi, 10. 2. 1896, Tamtéž, s. 200.

27 Theodore W. Goldin sloužil v armádě Spojených států a bojoval u Little Bighornu. Svou účast a roli v bitvě ovšem později značně nadsazoval. Mezi lety 1891–1896 vedl korespondenci s Benteenem a oba muži se stali přáteli. Benteenovy dopisy, ne Goldinovy odpovědi, které se nedochovaly, jsou jedním z primárních zdrojů Benteenových pohledů na bitvu. Ke Goldinově roli u Little Bighornu viz například GRAHAM, *The Custer Myth*, s. 277.

nepochybně odvážný, jeho arogance a ego vážně „brzdily“ celou jeho kariéru a nakonec vedly k jeho pádu u Little Bighornu. Williamu Ghentovi, dalšímu historikovi dějin amerického západu a zarytému Custerovu straníku, který se například v roce 1936 pozastavoval nad současným trendem „custerfobie“, jež nazval „kultem“ a „duševní poruchou“ a nechal se slyšet, že „žádný jiný muž v americké historii nebyl tak krutě očerňován jako Custer“,²⁸ v dopise z května 1926 Brininstool napsal: „Custer byl úžasný kavalérista – o tom není pochyb. ALE, byl egoistický, svéhlavý, ‚zaujatý sám sebou‘, kvůli tomu měl neustále problémy [...] Paní Custerová si pochopitelně myslí, že generál byl dokonalý anděl, ale slyšel jsem příliš mnoho od mužů, kteří jej znali a poznali jeho zvyky, jeho přehnané chování a úmorný způsob, jakým zacházel se svými muži.“²⁹ V roce 1925 Brininstool vydal své první souborné dílo *A Trooper With Custer. And Other Historic Incidents of the Battle of the Little Big Horn*, v němž neustále kladl důraz na skutečnost, že oba Custerovi kritizovaní poddůstojníci nemohli udělat nic lépe. Pro Benteena mělo být naprosto nemožné naplnit literu Custerových rozkazů a svému nadřízenému podle Brininstoola nebyl schopen nijak pomoci.³⁰ V případě Rena měla být v Brininstoolově náhledu celé jedno půlstoletí americká veřejnost vedena k tomu, aby věřila, že byl „zbabělcem“, který ponechal u Little Bighornu Custeru svému osudu. Custer ale nařídil Renovi zaútočit na indiánský tábor a slíbil mu plnou podporu, což ve výsledku nedodržel. Reno tak udělal pouze to, co mu bylo nařízeno a když pochopil, že by jeho útok na indiánskou vesnici znamenal pouze obětování jeho jednotky, „moudře“ a „prozíravě“ se podle Brininstoola čehokoliv podobného zdržel.³¹ Nakonec byl za své jednání dohnán k vyšetřovacímu soudu, kde jej všichni kromě dvou svědků podpořili a pokud bylo svědectví vypovídajících důstojníků správné, Reno podle Brininstoola zbabělcem nebyl.³²

Za porážku u Little Bighornu byl v Brininstoolových očích zodpovědný jedině Custer, který byl varován, aby vyčkal příchodu Terryho s Gibbonem, ale „z *vlastních důvodů tyto pokyny neuposlechl*“.³³ Před Little Bighornem se proto objevil o celých 24 hodin dříve, než bylo plánováno, na nikoho dalšího nečekal a se svou „charakteristickou impulzivností“ a „temperamentním, odvážným vystupováním“ se „držel *indiánské stopy jako ohař liščího pachu*“.³⁴ Svým náročným postupem vyčerpал své muže a koně. Za vlastním debaklem pak stála celá řada Custerových chyb – neznalost síly a výzbroje protivníka, zanedbání důkladného průzkumu terénu, opomenutí pochodu dále na jih, jak mu bylo nařízeno, útok na indiánskou vesnici s unavenými muži a koňmi a nakonec rozdělení regimentu na tři bataliony, které se následně dostaly mimo vzájemnou

28 GHENT, William James, „When Custer Fought the Indians“, *New York Times. Book Review*, 8. 11. 1936, s. 22.

29 BRININSTOOL, *Troopers with Custer*, s. xviii.

30 BRININSTOOL, Earl Alonzo, *A Trooper With Custer. And Other Historic Incidents of the Battle of the Little Big Horn*, Columbus 1925, s. 137.

31 BRININSTOOL, *A Trooper With Custer*, s. 93.

32 Tamtéž, s. 96.

33 Tamtéž, s. 94.

34 Tamtéž, s. 130.

operační podporu.³⁵ „Možná jsem vůči Custerovi příliš zaujatý,“ přiznal Brininstool Ghentovi v dopise z ledna 1923, „ale slyšel jsem o něm příliš mnoho nelichotivých věcí od starých vojáků, kteří byli v pozici, aby to věděli, a ještě jsem na jeho adresu nezaslechl dobré slovo kromě toho, že to byl od začátku bojovník, naprosto beze strachu a tak [...]“³⁶ I ve 30. letech Brininstool nadále pokračoval ve svém výzkumu bitvy u Little Bighornu, přičemž stále více odsuzoval Custer a naopak obhajoval Rena. V roce 1935 vydal v nákladu 250 kopií svůj pamflet s výmluvným názvem *Major Reno Vindicated* – „Major Reno ospravedlněn“.³⁷ Podle Pohanky však predispozice k obhajobě Renovy památky a naopak zatracení Custer a ve svém důsledku nakonec zcela zatemnily Brininstoolovu domnělou objektivitu.³⁸

Nastíněný trend položil základy zcela nové Custerovy interpretace. Pouhý rok po smrti Elizabeth Custerové vyšla v roce 1934 na americkém knižním trhu práce *Glory-Hunter. A Life of General Custer*, jež zvrátila dosavadní paradigma. Custer v ní byl jejím autorem Fredericem Van de Waterem, americkým spisovatelem a novinářem, pracujícím pro prestižní dobová periodika *New York Tribune*, *New York Evening Post* či *Harper's Magazine*, nazván „lovcem slávy“ a představen jako náruživý narkoman, který byl slávou nejen posedlý, ale i závislý na touze po jejím zisku, což nakonec mělo vést k jeho zničení. Recenzent *New York Times* knihu prohlásil za konečnou práci na dané téma a jiný autor pro *Books* v podobném duchu uvedl, že „Frederic F. Van de Water napsal Custerovu knihu, která ukončí všechny Custerovy knihy“.³⁹ Van de Watera k tématu přivedl vlastní výzkum k připravovanému románu s tematikou indiánských válek *Thunder Shield* (1933), vyprávějící příběh bělocha adoptovaného Šajeny, který nakonec nalezne svou smrt po boku lakotského válečného náčelníka Šíleného koně u Little Bighornu.⁴⁰ V rámci své heuristiky ovšem Van de Watera zaujala osoba Custer a zejména jeho „fascinující rozpory“. V květnu 1931 napsal v dopise Godfreyemu, že seznal Custerovu povahu „podivnou“, téměř nepostižitelnou.⁴¹ Inspirován Dostojevským, tehdy populární psychoanalýzou Sigmunda Freuda, považující za podstatu lidské psychiky a motivace lidského chování nevědomé procesy a pudy, skrytě probíhající v podvědomí, předvědomí a nevědomí, a také tvorbou britského autora Lyttona Stracheyho, zejména jeho biografickou knihou *Eminent Victorians* z roku 1918, ve které se Strachey pokoušel porozumět čtyřem velkým osobnostem viktoriánské éry na základě psychologického vhledu, se Van de Water rozhodl v rámci komplexní biografie „proniknout do hloubi Custerovy duše“.⁴²

35 BRININSTOOL, *A Trooper With Custer*, s. 127–128.

36 BRININSTOOL, *Troopers with Custer*, s. xviii.

37 LECKIE, *Elizabeth Bacon Custer*, s. 307.

38 BRININSTOOL, *Troopers with Custer*, s. xix.

39 VAN DE WATER, 1988, s. 11.

40 Tamtéž, s. 12.

41 LECKIE, *Elizabeth Bacon Custer*, s. 304.

42 VAN DE WATER, 1988, s. 12.

Ústřední tezí Van de Waterovy práce, jež se svým vzletným a lehce nadosobním stylem řadí k nejkvalitnějším textům custerovské literatury, se stalo přesvědčení, že Custerovo jednání po celý život ovlivňovala a determinovala sláva: „*Byl jí oddaný po celý svůj život. Poskytla mu přízeň, upřenou většině mužů, a odepřela sebe sama, když ji potřeboval nejvíce.*“⁴³ Custer byl nejen lovcem slávy, ale i mužem mnoha tváří, komplikujícím autorovi svými „matoucími rozpory“ možnost generalizace: „*Jen málokdo zanechal životopisci více zcela odlišných ostrůvků skutečnosti než Lovec slávy. Zdá se, že ve svém krátkém životě byl mnoha muži. Následoval slávu až do své zkázy. Poté jej, jako žena, doprovázela ona. Paradox stojí v souladu s kariérou George Armstronga Custer. On sám byl paradoxem, slovo se stalo tělem.*“⁴⁴ Van de Waterovou percepcí byl Custer populárním hrdinou, jímž mnozí v rámci jeho vlastní profese opovrhovali. Byl idolem několika podřízených, zatímco ostatní z nich mu nedůvěřovali. Byl oddaným synem a manželem, leč brutálním velitelem. Ke svým domácím mazlíčkům a ostatním zvířatům přistupoval „s něhou“, ale k utrpení svých mužů byl „slepý“. Byl „nebezpečně neposlušným důstojníkem“, velmi nedbalým podřízeným, ovšem od svých jednotek neúprosně vyžadoval přísnou disciplínu. Byl vyzdvihován jako „rytířský“ a „udatný“ nepřítel, ale odsuzován jako „řezník“ a nemilosrdný soudce. Byl proslulý svou „ohnivou odvahou“ v bitvě, ale přesto byla jeho kariéra poskvrněna kaňkou v podobě krve majora Elliota a jeho 19 mužů, zabitých u Washity „přínejlepším neuvěřitelnou Custerovou bezcitností“. Byl vzpomínán jako přední bojovník s indiány své doby, ale jeho jediné vítězství v bitvě proti indiánům bylo podle Van de Watera spíše „masakrem“ než střetem a jeho přežívající sláva byla založena na jedné z „*nejtěžších porážek, které kdy americká armáda utrpěla*“.⁴⁵ Podle Van de Watera lze tyto a další nesrovnalosti skloubit připuštěním, že Custer byl „šílenec“. Ve skutečnosti ale bláznem nebyl a všechny jeho rozpory lze ve Van de Waterově náhledu vysvětlit jeho honbou za slávou, již miloval s „neukojitelným zápalem“.⁴⁶

Jelikož podobně jako Whittaker nebyl Van de Water primárně historik, ale prozaik, lze v jeho textu rozpoznat jasnou narační výstavbu s centrální dějovou linií a jediným dominantním tématem, vyjádřeným plně již v samém názvu knihy. Jakmile podle Van de Watera Custer „nahlédl do tváře slávy“, podřídil veškerou svou existenci snaze za její dosažení.⁴⁷ Sláva jej provázela občanskou válkou a pomohla mu ve 25 letech stát se generálem na úkor starších a zkušenějších vojáků.⁴⁸ V bitvě u Gettysburgu prožil svůj hvězdný moment a věřil, že vystoupal na vrchol své kariéry, ale fakticky jen našel další cestu vzhůru – sláva sice nakrátko „uhasila“, ale poté znovu pouze

43 VAN DE WATER, s. 17.

44 Tamtéž, s. 18.

45 Tamtéž, s. 19.

46 Tamtéž.

47 Tamtéž, s. 35.

48 Tamtéž, s. 19.

„posílila“ jeho touhu.⁴⁹ Během posledních let občanské války si na ni navykl a později mu již nic menšího nebylo dobré. Jak roky plynuly a příležitostí „uhasit žízeň po slávě“ ubývalo, projevil Custer v „násilí“ a „bezskrupulóznosti“ svého hledání „poblouznění deprivovaného narkomana“.⁵⁰ Po skončení občanské války Custerova hvězda „s úsvitem míru zbledla“.⁵¹ Americký západ ovšem Custeru nově formoval – jeho osobnost tam „zářila tak živě“, že je dnes podle Van de Watera pamatováno spíše na jeho tamní působení než v případě občanské války.⁵² Před tažením k Little Bighornu Custer „lačnil“ po nové slávě, aby dal zapomenout nedávnému ponížení.⁵³ „Tragédie, v níž našel svůj pád, byla velkolepá. Role, jež v ní sehrál, byla méně vznešená,⁵⁴ napsal Van de Water, podle něhož Custer neznal všechny proměnné a netušil, jaká síla před ním u Little Bighornu stojí a že byl dříve indiány poražen Crook: „*To je podíl osudu na jeho zničení.*“⁵⁵ V Custerově kariéře lze podle něho objevit duchovní sílu, která učinila Custerův konec „nevyhnutelným“ – zemřel způsobem, jakým zemřel, protože jako Custer nemohl skončit jinak: „*Ve smrti našel předmět svého celoživotního hledání. Jeho pád nebyl řízen hvězdami. Bylo to v něm samotném.*“⁵⁶ Na bojišti u Little Bighornu podle Van de Watera jeho mrtvola „odpočívala v pokoji“: „*Sláva, o níž po celý svůj bouřlivý život usiloval, byla konečně a provždy jeho.*“⁵⁷ Little Bighorn tak pro Van de Watera představoval epické zakončení jedné velké osobní tragédie. V tamní katastrofě Custer došel svého „životního vrcholu“ a „vykoupení“ – smrt jej v konečném završení příběhu „vyléčila“ z jeho závislosti po slávě a učinila jej „nesmrtelným“.⁵⁸

Kromě své ústřední myšlenky podrobil v knize Van de Water Custerovu osobu ještě další charakterizaci. Custer tak pro něho byl cynickým člověkem, u něhož nenalézal žádnou stopu sentimentu či soucitu. Již při pohledu do jeho tváře byla podle Van de Watera patrná naprostá „bezohlednost“.⁵⁹ Ke Custerově vlastnímu podání incidentu, v němž důstojník líčil, jak usmrtil svého prvního člověka v životě, spisovatel poznamenal, že Custer popsal smrt konfедераčního vojáka „s nadšením rybáře, zápasícího se zaháčkovaným pstruhem“: „*Je to [ovšem] spíše krátkozrakost egoisty než sadismus, co jej nutí k tomu, aby tak plně odhalil krvavý konec své oběti.*“⁶⁰ Ani jeho konfедераční protivník, ani následné oběti v něm nevzbuzovaly sebemenší soucit, netrpěl žádnými výčitkami. O svém rozhodnutí nikdy nepochyboval, jelikož byl jedním z těch, kteří si myslí, že jejich úsudek je vždy správný.⁶¹ Byl až příliš velký egoista na

49 VAN DE WATER, s. 53.

50 Tamtéž, s. 20.

51 Tamtéž, s. 139.

52 Tamtéž, s. 158.

53 Tamtéž, s. 361–362.

54 Tamtéž, s. 250.

55 Tamtéž, s. 331.

56 Tamtéž, s. 361.; s. 370.

57 Tamtéž, s. 355.

58 Tamtéž, s. 26.

59 Tamtéž, s. 223.

60 Tamtéž, s. 43.

61 Tamtéž, s. 81.

to, aby rychle ztratil víru v sebe sama a samochvála je podle Van de Watera také „posledním dochovaným produktem Custerova neúnavného pera“.⁶² Van de Water přiznal, že Custer byl pečlivým důstojníkem, který ze sedmé kavalerie vytvořil nejlepší jezdeckou jednotku plání,⁶³ současně ale byl spíše velitelem, kterého jeho muži spíše obdivovali než milovali.⁶⁴ Custer byl v díle popsán jako muž, který oplýval pozoruhodnou fyzickou výdrží: „*Byl jedním z nejzdravějších a nejvitálnějších mužů, kteří kdy žili, téměř imunní vůči hladu a žízni, horku a chladu, ospalosti a únavě.*“⁶⁵ Část odporu, který k němu mnozí pociťovali, mohla podle Van de Watera pramenit z toho, že nedokázal pochopit, že „*ostatní smrtelníci nejsou tak neúnavní jako on*“.⁶⁶ Ze stránek Van de Waterova díla tak Custer nově vystoupil jako cynik, sobec a brutální a striktní velitel bez jakékoliv empatie.

Custer současně podle Van de Watera miloval boj, jelikož jeho „romantická duše“ toužila po „nádheře války“. V akci se zdál být „mladým kentaurem se svou těžkou šavlí v ruce a tváří jako plamen“.⁶⁷ Nebyl z těch, kteří by „*se třásli strachem před hrozbou*“.⁶⁸ Statečnost ale podle Van de Watera zakrývala řadu nedostatků, které mohly být v době války zaměněny za ctnosti – Custerovu brutalitu, která Sheridanovi posloužila při devastaci údolí Shenandoah, jeho ctižádost a také jeho odhodlání pro tvrdou disciplínu – to vše mohlo být oslavováno jako zápal pro věc, i když ve skutečnosti vycházelo z jeho „zběsilé touhy po slávě“.⁶⁹ Ve Van de Waterově perspektivě nic nenasvědčovalo tomu, že by Custer vynikal výraznými velitelskými kvalitami: „*Oplýval nesmírným sebevědomím a bezchybnou udatností, ale za svou pověst brigádního generála a velitele divize vděčí spíše živoucí osobnosti než skvělé odborné schopnosti.*“⁷⁰ Nebyl stratégem srovnatelným se Sheridanem nebo dokonce s Wesleyem Merritem či Alfredem Torbertem.⁷¹ U Gettysburgu bojoval s „bezhlavou kuráží“, ale pod velením Gregga. Jeho útok vyhrál bitvu u Cedarville, ale zde byl jeho nadřízeným Torbert. Merrit řídil jeho „skvělý útok“ u Winchesteru. Byl to Torbert, kdo velel v bitvě u Woodstocku. Sheridan pak Custeru vedl u Yellow Tavern, Dinwiddie a Five Forks. Whittaker podle Van de Watera ve svém díle hovořil o těchto střetech, jako by je Custer vyhrál sám, ale ve skutečnosti jeho „oslnivá“ vítězství vždy řídil v poli nadřízený.⁷² I z Van de Waterova líčení bitvy u Little Bighornu vyšel Custer jako vojenský diletant, který přestože neprovedl žádný průzkum a neznal ani sílu ani polohu nepřítele, nařídil útok na indiánskou vesnici, „*o které nevěřil, že tam je*“.⁷³ Již dříve se rozhodl porušit Terryho

62 VAN DE WATER, s. 263; s. 322.

63 Tamtéž, s. 187.

64 Tamtéž, s. 129.

65 Tamtéž, s. 133.

66 Tamtéž.

67 Tamtéž, s. 78.

68 Tamtéž, s. 132.

69 Tamtéž, s. 122.

70 Tamtéž, s. 120.

71 Tamtéž, s. 121.

72 Tamtéž, s. 120.

73 Tamtéž, s. 368.

rozkazy, jelikož potřeboval slávu více, než aby se o její přízeň mohl dělit s Terrym a Gibbonem – byl „sobcem a gamblerem v tísní“, a s indiány se tak plánoval vypořádat sám.⁷⁴ Jakmile se odhodlal zradit Terryho, svého jediného zbývajícího ochránce, musela na „jeho ducha dolehnout tíha odpovědnosti“, protože před bitvou byli Custerovi důstojníci ohromeni skleslostí svého velitele, který se zmítal v „podivné melancholii“: „Část jeho sebevědomí byla podlomená. To, co zbylo, jej zabilo.“⁷⁵ Vydal se vstříc protivníkovi, o kterém věřil, že jej početně převyšuje v poměru nejméně 3:1 a porušil základní vojenské pravidlo, když svůj početně slabší oddíl rozdělil na čtyři části.⁷⁶ Když pochopil, jak strašlivě se mýlil, pokusil se „neblahou“ situaci zvrátit „zbrklým útokem“, ale tentokrát již štěstěna nestála na jeho straně. V závěru svého díla tedy Van de Water připojil k obrazu Custera jako lovce slávy, cynika a sobce ještě naprostého vojenského „břídila“ s nepatrným vojenským talentem, jehož pověst se nezakládala na skutečných zásluhách.

Van de Waterova biografie je nazývána revizionistickou,⁷⁷ v takovém případě je ovšem nutné definovat, co přesně „revidovala“. Představa unáhleného Custera, který přivedl sebe a své muže ke katastrofě, pocházela již z léta roku 1876 a od té doby nikdy nevyzímala z debaty o Custerově odkazu. Přestože ale o Custerově touze po slávě hovořili již například Talbot nebo dokonce i ve svém původním textu pro *Galaxy Whittaker*,⁷⁸ až do nástupu Van de Watera nebyla podrobena skutečné kritice Custerova povaha. Van de Waterovi šlo v jeho „psychologické“ studii o zachycení podstaty člověka, vytvořil zcela jinak uvažujícího, přemýšlejícího Custera. V jeho koncepci se zračila osudovost – Custer se po celý život dral se zuřivostí „deprimovaného narkomana“ za slávou, což vysvětluje jeho na první pohled nepochopitelné rozpory, a u Little Bighornu našel cíl svého celoživotního hledání. Neschopnost, arogance a „bezhlavá honba za slávou“ nakonec Van de Waterova Custera zničily. Celý příběh byl logickým vyústěním kauzálních jevů. Slovy Dippiého tak nově chlapecký generál vystoupil z Van de Waterova díla jako poháněný „stravující“, téměř „monomaniakální“ vášní pro uznání a takřka znenadání byl vyloučen ze „společnosti zaslužilých amerických hrdinů“.⁷⁹ Van de Waterovo hledisko bylo negativní, pesimistické a ironické, a to jak co se týče formy, kterou bylo prezentováno, tak co se týče obsahu, k němuž mělo za cíl obrátit pozornost. Custer v jeho pojetí přestal být plochou postavou a dosavadním symbolem. Jiný z dobových autorů Fred Dustin hodnotil Van de Waterovu biografii slovy: „První přiměřená biografie Custera jako člověka, ne mýtu. Je věrně zobrazen takový, jaký skutečně byl, ne jak jej viděli jeho ctitelé.“⁸⁰ Přestože Dustin patřil rovněž do tábora Custerových odpůrců a v roce 1939 publikoval v limitované edici práci

74 VAN DE WATER, s. 365.

75 Tamtéž.

76 Tamtéž, s. 368.

77 BARNETT, s. 416.

78 Viz WHITTAKER, *General George A. Custer*, s. 365.

79 DIPPİE, *Custer's Last Stand*, s. 68.

80 GRAHAM, *The Custer Myth*, s. 391.

The Custer Tragedy, která Custeru vylíčila jako „jednoho z nejvíce přeceňovaných mužů na scéně amerického života“,⁸¹ zde vystihl podstatu. Paul Hutton s ním později souhlasil, když napsal, že Van de Waterova biografie rozbořila „mramorového hrdinu minulosti“ a vytvořila namísto toho srozumitelnou a uvěřitelnou lidskou bytost.⁸² Van de Water se jednoduše stal autorem nedospělého, egoistického Custeru, blížícího se svou neschopností vojenskému diletantovi. Přestože ale Van de Waterovo dílo narušilo přetrvávající paradigma, je současně nutné poznamenat, že i když se autor pokusil o „nezaujatou“ analýzu Custerových činů, sám ji plně nedodal – mnohdy si ve své kritice protřečil a svou jedinou zvolenou deskriptivní charakteristiku aplikoval i na místech, kde postrádala jakoukoliv validitu. Ve skutečnosti tak vytvořil pouze odlišné schéma s opačným znaménkem.

Van de Waterovo dílo vzniklo v kontextu „skličující“ doby – na začátku 30. let, kdy krach akciového trhu uvrhl Spojené státy do hospodářské deprese. Obtížné časy s sebou přinesly vlnu cynismu a Custer se stal jednou z obětí historického revizionismu.⁸³ Podle Huttona celá řada spisovatelů rychle přijala Van de Waterův vzor a jeho interpretace se stala standardním zobrazením Custeru v některých románech, jako byla například díla *Montana Road* (1935) Harryho Sinclaira Draga, *Bugles in the Afternoon* (1944) Ernesta Haycoxe, *No Survivors* (1950) Willa Henryho, *Yellow Hair* (1953) Claye Fishera či *Bugles West* (1954) Franka Grubera.⁸⁴ Každý historik indiánských válek musel po roce 1934 vzít Van de Watera v potaz, mnozí se jím nechali inspirovat, a Hutton se proto nebál Van de Waterovo dílo prohlásit za „bezpochyby nejvíce vlivnou knihu kdy o Custerovi napsanou“.⁸⁵ Podobně jako v případě Whittakera by ovšem Van de Waterův vliv neměl být příliš přeceňován. Stejně jako Whittaker byl Van de Water spíše činitelem probíhajících jevů, významným katalyzátorem, ale ne jediným původcem. Zatímco v kultuře Van de Waterova interpretace vliv měla, v historiografické produkci nebyl jeho Custerův obraz nikdy přijat zcela a v 50. letech usilovala americká historiografie spíše o konsensuální náhled na Custerovu osobu, než že by vyloženě přebírala Van de Waterovu koncepci. Ještě v díle Daniela Kinsleyho z roku 1967 se dokonce místy zračil odraz Whittakerova pojetí. Van de Waterova interpretace se pak nepochybně nestala vzorovou pro celý zbytek 20. století, a to už jen z toho důvodu, že Custer, vzešlý z následné kritiky 60. a 70. let, se od Van de Waterova Custeru ještě v řadě prisuzovaných charakteristik a symboliky lišil.

81 LECKIE, *Elizabeth Bacon Custer*, s. 307.

82 VAN DE WATER, 1988, s. 12.

83 DIPPIE, *Custer's Last Stand*, s. 68.

84 VAN DE WATER, 1988, s. 13.

85 Tamtéž.

7) Úvodní cesta ke konsensu

Zatímco 30. léta 20. století s sebou přinesla ze strany některých amerických dějepisců zásadní obrat ve vnímání Custerovy osoby, ve 40. letech bádání poněkud pokulhávalo a nenabídlo žádnou podobně přelomovou koncepci, jež by si zasloužila podrobnější rozbor. Když v roce 1941 Graham podruhé publikoval svou tehdy již 15 let starou práci *The Story of the Little Big Horn*, byl veden stagnací americké historiografie ke skeptickému závěru – nejenže od jeho prvního vydání nedošlo v oblasti custeriany prakticky k objevu žádných nových poznatků, ale rovněž s tím, jak čas plyne (a pamětníci indiánských válek odcházejí), se podle něho stávalo stále více nepravděpodobným, že by bylo ještě něco důležitého nalezeno.¹ Následná 50. léta 20. století se ovšem ukázala být v tomto ohledu mnohem plodnější dekadou historiografické produkce.

Na jejím počátku došlo k publikaci dvou zásadních pramenných edicí, které se následně staly neopominutelnou součástí každé další výzkumné činnosti custeriany. V roce 1950 vydala svou edici dopisů manželského páru Custerových pod titulem *The Custer Story. The Life and Intimate Letters of General George A. Custer and His Wife Elizabeth* Marguerite Meringtonová, původem britská autorka povídek a divadelních dramát, která byla od roku 1894 nejbližší důvěrnicí a soukromou tajemnicí Elizabeth Custerové, jež ji o sestavení této posmrtné kompilace ještě před svou smrtí v roce 1933 požádala.² Knihu Meringtonová věnovala „zemi, již Custerovi milovali a které sloužili s [...] oddaností“.³ Přestože se ale čtenáři zaručila, že v rámci ediční činnosti nedošlo z její strany k žádným úpravám publikovaného materiálu,⁴ podle Leckieové pozdější vědci, kteří pracovali v archivech Newyorské veřejné knihovny (*New York Public Library*), zjistili na základě analýzy několika dochovaných originálů, že Meringtonová korespondenci nejen upravovala, ale mnohé z ní pozměnila a vymazala, aby tak zvýšila „přitažlivost manželského páru“. Tím ovšem pouze následovala příkladu daného již dříve Elizabeth Custerovou, která rovněž ve své memoárové trilogii z let 1885–1890 znění některých přetištěných dopisů pozměňovala. Vzhledem k tomu, že mnoho informací o Custerových existuje pouze v těchto pramenech, „tradice a historie“ se podle Leckieové ještě více „promíchaly“ a úkol historika a životopisce se mimořádně ztížil.⁵ I přesto představovalo dílo Meringtonové zásadní práci, kterou musel zahrnout v potaz každý další badatel, studující Custerovy životní osudy.

Až do 50. let pokračoval ve své další výzkumné činnosti Graham, který v roce 1953 publikoval své klasické dílo vydaných pramenů *The Custer Myth. A Source Book of Custeriana*, jeden ze základních textů k poznání bitvy u Little Bighornu, ze kterého

1 GRAHAM, *The Story of the Little Big Horn*, s. vi.

2 MERINGTON, s. xi.

3 Tamtéž, nečíslováno.

4 Tamtéž, s. xii.

5 LECKIE, *Elizabeth Bacon Custer*, s. 310.

od té doby čerpal každý pozdější autor, analyzující bitvu. Čím byla pro Custerovy životopisce Meringtonová, tím se od roku 1953 stal pro každého dalšího historika Little Bighornu Graham, který dle svých slov ve svém svazku shromáždil „velké množství kousků vzácného zdrojového materiálu“, z něhož si čtenáři mohli sestavit vlastní „mozaiku“ a zhodnotit hodnotu a správné umístění každého prvku, pokud by chtěli napsat příběh „Custerova posledního boje“.⁶ Kniha měla za cíl prezentovat utváření „Custerova mýtu“, který byl pro Grahama souborem všech příběhů a legend, obestírajících bitvu u Little Bighornu: „*Samozřejmě že je zde Custerova záhada, bude tady pořád, protože kromě výsledku [bitvy] se již nikdy nedozvíme, co se s jeho batalionem ve skutečnosti stalo. Z tohoto faktu následně povstávají fikce, invence, fantastické příběhy a legendy, které všechny dohromady vytváří Custerův mýtus.*“⁷ Graham upozornil, že v se průběhu času Custer stal „nadpřirozenou osobou“ stejně jako George Washington, Abraham Lincoln či Franklin Delano Roosevelt. Velkou zásluhu na tom podle něho měla Elizabeth Custerová, jejíž péčí se Custer stal předmětem „propagandy“, která stále ovlivňovala imaginaci Američanů. Co začalo kontroverzí a sporem, skončilo mýtem: „*Custer tak, jak je známý průměrnému Američanovi, je mýtem, stejně jako Reno, stejně jako Benteen.*“⁸ Svou knihu věnoval všem, „*kteří si myslí, že rozluštění Custerova mýtu je snadné, a zejména těm, kteří jsou si zcela jisti, že jej rozluštili*“.⁹ Kromě sestavení této pramenné edice Grahamovi americká historiografie vděčí také za uchování přepisu záznamů Renova vyšetřovacího soudu – Graham si totiž při jeho studiu uvědomil, že v důsledku častého užívání tohoto dokumentu badateli na poli více než 50 let hrozí jeho nenávratná ztráta, a zasadil se tak o edici i tohoto vzácného materiálu, který vzhledem ke své právnické profesi a víře ve vojenský justiční systém považoval za základní kámen jakéhokoliv výzkumu bitvy u Little Bighornu.¹⁰ Přestože byl podle Utleyho „*ve světle pozdějších autorit*“ jeho přínos celému tématu kromě obsahu jeho díla spíše minimální,¹¹ zařadil se svou publikační činností Graham zcela nepochybně mezi neopominutelné klasiky custeriany.

Minimálně do poloviny 50. let Custer zůstával hrdinou v řadě biografii, určených dospívajícímu publiku. Přímočarými životopisy heroického Custera se staly práce kvalitních vypravěčů a vypravěček Shannon Garstové *Custer. Fighter of the Plains* z roku 1941, Quentina Reynoldse *Custer's Last Stand* z roku 1951 či Margaret Leightonové *The Story of General Custer* z roku 1954.¹² Reynolds podle Dippiého ve své biografii využil Custerovu hrdinskou tradici tak důkladně, že se jeho příběh stal spíše popisem legendy než studiem života.¹³ Kniha Leightonové se pak vyznačovala

6 GRAHAM, *The Custer Myth*, s. xviii.

7 Tamtéž, s. xvi.

8 Tamtéž.

9 Tamtéž, nečíslováno.

10 Tamtéž, s. xxiv.

11 Dopis Roberta Marshalla Utleyho autorovi, 13. 4. 2021, archiv autora.

12 DIPPİE, *Custer's Last Stand*, s. 183.

13 Tamtéž.

vysoce kvalitními a mimořádně povedenými ilustracemi amerického malíře a ilustrátora německého původu Nicholase Eggenhofera, díky kterým byla tato práce pro mládež povýšena na vysokou úroveň. V textu byl Custer jasně představen jako hrdina západní expanze a symbol americké výjimečnosti, na druhou stranu ovšem současně autorka mladého čtenáře poučila o tom, že konflikt na západě nebyl jednostranný a že běloši také páchali na indiánech velká příkoří.¹⁴ S obrazem heroického Custeru, jehož renomé v očích zmíněných autorů neotřásla ani Van de Waterova interpretace lovce slávy, se tak lze setkat až hluboko do 50. let 20. století.

Autoritou v oblasti dalšího poznání problematiky bitvy u Little Bighornu se stal v daném období Edgar Stewart, historik amerického západu, který po osm let pracoval na velmi pečlivé analýze příčin a průběhu bitvy, vydané v roce 1955 pod lakonickým titulem *Custer's Luck*.¹⁵ Když se práce objevila na americkém knižním trhu, ptal se recenzent *New York Times* Hoffman Birney: „*Může být něco nového [...] na [již] popsaném tématu George Armstrong Custer a bitvy u Little Big Hornu?*“¹⁶ Odpovědí mu bylo ne s velkým ale – Stewart podle něho neobjevil žádné nové informace a nepředložil žádné převratné teorie, které by nebyly sestaveny dříve, spekulace jednoho autora ovšem Birney považoval za stejně dobré jako dohady jiného a Stewartovu knihu současně nazval „nejvyčerpávajícím a nejučenějším pojednáním o této tolik diskutované bitvě“ a „*pozoruhodným příspěvkem k tématu, o kterém by si člověk myslel, že [již] bylo napsáno poslední slovo*“.¹⁷ Stewart se podle svých slov snažil „příběh“ střetu u Little Bighornu „*převyprávět co nejobektivněji a s využitím příspěvků nedávné vědecké práce*“.¹⁸ Přestože ve svém díle hojně přejímal některé ze závěrů Van de Watera a Dustina a další inspirací mu byli Graham či Brininstool, nechával v textu většinou hovořit obě strany sporu, aby se následně k určitému, ze svého pohledu pravděpodobnějšímu vysvětlení přiklonil. V jeho případě proto nelze hovořit o *a priori* negativním náhledu na Custeru – důstojníka například obvinil z chybného postupu u Little Bighornu, ostře zkritizoval jeho charakter a v jeho deskripci Custerovy povahy jednoznačně převažovala Van de Waterova percepce, ale snažil se dostatečně pochopit jeho motivace bez předsudečného odsudku. V otázce porušení Terryho rozkazů se pak Custeru spíše zastal a v daném bodě jej hájil s horlivostí vlastní nejzarytějším Custerovým straníkům. Lze tak říci, že Stewart nejenže k tématu přistoupil velmi zodpovědně, ale současně sjednotil diskusi Custerových obhájců i odpůrců v prvotní konsensus.

Ve své analýze bitvy u Little Bighornu došel Stewart k závěru, že Custer při svém postupu nedodržel některá Terryho doporučení¹⁹ a porušil jeden z jeho výslovných rozkazů, jinak ale vyhověl většině Terryho návrhů a patrně provedl to, co by za

14 LEIGHTON, Margaret Carver, *The Story of General Custer*, New York 1954, s. 120.

15 STEWART, s. xi.

16 BIRNEY, Hoffman, „That Last Stand“, *New York Times. Book Review*, 19. 6. 1955, s. 6.

17 Tamtéž.

18 STEWART, s. ix.

19 Tamtéž, s. 493.

podobných okolností udělal kterýkoliv jiný velitel.²⁰ Terry podle Stewarta očekával, že Custer po lokalizaci nepřátelské vesnice na indiány udeří a způsob útoku ponechal na Custerově uvážení a posouzení.²¹ Custer věděl, že se před ním nachází obrovské množství indiánů, ale pevně věřil, že sedmá kavalerie situaci zvládne. Podle Stewarta šlo o předpoklad, který se mohlo podařit naplnit v případě, kdy by její jednotky byly kompetentně vedeny.²² Reno ale na indiány v údolí nezaútočil, jak mu Custer nařídil, a majorovo rozhodnutí zastavit se a sesednout znemožnilo konečné armádní vítězství. Renův útěk z údolí následně uvolnil velké množství indiánů, kteří se obrátili proti Custerovi. Benteen pak tím, že porušil rozkazy, které jej jasně instruovaly spojit se s Custerem a ne s Renem, zpečetil osud Custerových mužů.²³ Custer u Little Bighornu podle Stewarta chyboval tím, že neprozkoumal polohu indiánské vesnice²⁴ a že svůj regiment rozdělil na několik částí, které poté spolu nebyly schopny jednotně kooperovat, přestože Stewart také upozornil na skutečnost, že šlo o běžnou taktiku amerických důstojníků během indiánských válek a že Custerova tato strategie dovedla dříve k vítězství u Washity.²⁵ Little Bighorn se tak pro Stewarta stal „bitvou špatně naplánovanou a v několika ohledech špatně bojovanou“, v jejímž rámci došlo k porušení „prakticky každého principu válčení“.²⁶ Podíl na celkové porážce ovšem měli všichni její hlavní aktéři, ne pouze sám Custer.

Pozorovatelná snaha o konsensus ve studiu Custerovy osoby pak vyvrcholila na konci 50. let vydáním Custerovy biografie z pera Jaye Monaghana, amerického dobrodruha a historika občanské války a amerického západu, který byl mimo jiné ve 30. letech 20. století svou činností tvorby rozhovorů s indiány pro Historické sdružení státu Colorado (*Colorado Historical Society*) průkopníkem historické metody, dnes známé pod pojmem orální historie.²⁷ Ve své práci *The Life of General George Armstrong Custer* z roku 1959 Monaghan spojil celou řadu dřívějších vlivů a pokusil se čtenáři předložit pečlivě vyvážený pohled na Custerovu rozporuplnou osobnost. Podobně jako Graham nezamýšlel zabřednout do klubka nekonečných kontroverzí, které Custerovu osobu obklopovaly – Custerova tak ve svém textu příliš nehodnotil a spíše nechal promlouvat fakta či názory ostatních autorů.²⁸ Díky tomu působil jako svědomitý autor, pokračující v důkladné Grahamově práci.

Snahou Monaghana bylo patrně klást důraz na epizody Custerova života, které do té doby nebyly v dosavadní custerovské literatuře tolik akcentovány. Zaměřil se tedy například na to, jakou literaturu Custer často četl, v čem při svých studiích ve West

20 STEWART, s. 251–252.

21 Tamtéž, s. 251.

22 Tamtéž, s. 494.

23 Tamtéž.

24 Tamtéž, s. 328.

25 Tamtéž, s. 333–334; s. 494.

26 Tamtéž, s. 494.

27 MONAGHAN, Jay, *Schoolboy, Cowboy, Mexican Spy*, Berkeley, Los Angeles, London 1977, s. ix (předmluva Ray Allen Billington).

28 MONAGHAN, Jay, *Custer. The Life of General George Armstrong Custer*, Lincoln 1971, s. 323.

Pointu vynikal a také na Custerovy vztahy s opačným pohlavím, které se staly jakýmsi evergreenem Monaghanovy knihy – vyjmenoval Custerovy milostné románky a lásky od útlého dětství přes dobu dospívání až po Custerovo manželství. Posléze se rovněž vyjádřil ke sporné otázce Custerova domnělého sexuálního vztahu se šajenskou dívkou Monahsetah, která měla Custerovi podle šajenské ústní tradice a na základě záznamů, studovaných ve washingtonském Národním archivu (*National Archives*) výzkumnicí Mari Sandozovou, které se však Monaghanovi již dále nepodařilo dohledat, Custerovi také porodit potomka.²⁹ Pro Monaghana se rovněž staly zásadním tématem Custerovy politické názory, zejména jeho pohled na povýšení černochů na roveň bělochů, na rekonstrukci v občanské válce poraženého Jihu či na jeho vztahy s prezidentem Andrewem Johnsonem. Upozornil na skutečnost, že Custerovi v průběhu občanské války nezáleželo na osvobození otroků nebo na ústavních sporech o státní suverenitu. Abstrakce pro něho byly cizí – později se sám nechal slyšet, že „nejnesmyslnější“ předměty, které na West Pointu studoval, byly filozofie a etika,³⁰ a proto podle Monaghana například vůbec nechápal, proč Lincoln doprovodil bitvu u Antietamu na začátku roku 1863 proklamací o osvobození černochů.³¹ Z Monaghanova díla tak vystoupila řada nových Custerových obrazů – kromě náruživého milence také muže, který nežil v dějinném vakuu a do jisté míry reflektoval politický život své doby.

Po bitvě u Little Bighornu byl Custer obviněn ze skutečnosti, že nevyčkal ke společnému útoku příchodu Gibbonovy jednotky dne 26. června 1876 – z nedodržení dohody, o které podle Monaghana neexistoval žádný dobový záznam.³² Dle Monaghana bylo „zjevné“, že pokud by Custer narazil na indiánskou vesnici jako první, měl „veškerou svobodu“ zaútočit, a Custer podle jeho soudu u Little Bighornu plánoval udeřit na bok nebo do týlu indiánů v momentě, kdy zaútočili na Rena. To byla jeho obvyklá ofenziva, praktikovaná za občanské války v údolí Shenandoah.³³ Reno se u vyšetřovacího soudu hájil slovy, že mu Custer o bitevním plánu nic neřekl, pouze že ho podpoří, ale to podle Monaghana působilo jako špatná obhajoba, jelikož od bojů v Shenandoah Custer vždy zahájil útok na jedné frontě a poté udeřil na křídlo. Pokud to Reno nevěděl, byl podle Monaghana špatně informovaným důstojníkem. Pokud neviděl Custeru, jak mává kloboukem z útesu po jeho pravici, byl nepozorným důstojníkem a pokud nedokázal pochopit, co Custer plánoval, „*byl hloupý*“.³⁴ Monaghan tak ve svém díle přejal a rozvinul některé Stewartovy závěry a sestavil práci, jež byla od té doby až do 80. let 20. století považována za nejvyváženější Custerovou biografii. Podle Utleyho napsal Monaghan biografii, která poprvé zobrazila Custeru jako „smrtelníka s chybami i ctími“.³⁵

29 MONAGHAN, *Custer*, s. 328.

30 Tamtéž, s. 44.

31 Tamtéž, s. 106.

32 Tamtéž, s. 375.

33 Tamtéž, s. 385.

34 Tamtéž, s. 400.

35 UTLEY, *Custer and the Great Controversy*, s. 166.

V letech 1967 a 1968 pak vydal svůj dvousvazkový Custerův životopis Daniel Kinsley, který ovšem prominentní Monaghanovu pozici nikterak neohrozil. Svou rétorikou Kinsley evokoval dřívější hledisko Whittakerovy glorifikující tradice. Poslední vzdor byl pro Kinsleyho „jednou z nejdramatičtějších a nejromantičtějších tragédií americké historie“, která inspirovala „báječné obrazy“ více než kterákoliv jiná vojenská událost „od úsvitu civilizace“. Custer, „epický hrdina, legenda i ve své vlastní době“, podle něho stále žil obklopený vším „tajemstvím“ a „půvabem“, které jej zvěčnily v mýtus: „*Veškerá snaha znevážit toho muže a rozbít mýtus selhala.*“³⁶ Custer podle něho neustával vzbuzovat kontroverzi, ale jeho skutečnou tragédií bylo, že zemřel rukou těch, které nejvíce obdivoval: „*Zemřel v nejlepším slova smyslu poetickou smrtí.*“³⁷ Smrt Custeru u Little Bighornu podal Kinsley melancholicky – podle něho vymizel romantický obraz a z jeho ducha vyprchalo „kouzlo“: „*George Armstrong Custer vešel do slávy.*“³⁸ Ve druhé polovině 60. let však již podobná glorifikace neměla svou trvalost a brzy se mělo ukázat, že byla překonána navždy. Custerova osoba totiž prošla zcela nejhlubší proměnou své symboliky.

36 KINSLEY, Daniel A., *Favor the Bold. Custer: The Civil War Years*, New York, Chicago, San Francisco 1967, s. ix.

37 KINSLEY, Daniel A., *Favor the Bold. Custer: The Indian Fighter*, New York, Chicago, San Francisco 1968, s. x.

38 Tamtéž, s. 225–228.

8) „Vietnamská“ transformace Custerovy symboliky

V 60. letech 20. století prošla společnost Spojených států hlubokými sociokulturními otřesy. Martin Luther King vedl vrcholící afroamerické hnutí za občanská práva, feminismus prožíval v čele s Betty Friedanovou svou druhou vlnu a šířily se myšlenky Nové levice (*New Left*), považující za hnací sílu společenských přeměn kritické studentstvo a společenský aktivismus. Když v roce 1978 historik Eric Goldman reflektoval dekádu 60. let, nechal se slyšet, že šlo v působení změn o období „stejně důležité jako v případě americké revoluce nebo občanské války“.¹ Podle jiného autora procházely Spojené státy vážnou duchovní krizí, vyvolávající palčivé otázky o jejich historii a jimi zastávaných hodnotách.² Celé společenské hnutí 60. let pak stimulovala válka ve Vietnamu, respektive tamní americké vojenské angažmá, doprovázené masovými protiválečnými protesty a demonstracemi veřejnosti, které ve svém důsledku výrazně přispěly k obecnému zpochybnění amerického směřování.³ Zuřící debaty o morálce a účinnosti zapojení Spojených států v daném konfliktu vedly k palčivému rozdělení amerických občanů na dva nesmiřitelné tábory. Podle Roberta McMahona šlo patrně po americké občanské válce o „druhou nejtraumatičtější, nejspornější a nejproblematičtější událost v dějinách Spojených států“, jež vyvolala nejhlubší společenský rozkol od občanské války.⁴ Vietnam zasadil tvrdou ránu americkému mýtu o zjevném osudu a podlomil na něm vystavěný hodnotový systém.⁵ Pro Slotkina se stal americkou „poslední a největší indiánskou válkou“, invokující temné stránky mýtu hranice a pozdější porážka ve Vietnamu pak podle něho měla ukončit americkou víru v modus mezinárodní politiky ve stylu „boje s indiány“.⁶ Spojené státy tak procházely v daném období do té doby v podstatě po dlouhou dobu nevídanou sociokulturní transformací.

Součástí této převratné proměny a zvýšeného etnického povědomí byly i občanskoprávní tendence severoamerických indiánů, které se přetavily v aktivistické sociální hnutí, pro něhož se vžil název Rudá síla (*Red Power Movement*),⁷ s politickými požadavky v duchu myšlenek takzvaného pan-indianismu, politického směru, akcentujícího jednotu všech severoamerických indiánů nezávisle na lokálních kmenových a kulturních odlišnostech. Na konci 60. let začala po vzoru černošských

1 *Time*, „On the Record“, 20. 3. 1978, s. 67. HARRISON, Benjamin T., *The Vietnam War – A Decade Later. Impact on American Values*. In: *Peace Research* 16, 1984, 2, s. 30.

2 HERRING, George C., *America and Vietnam. The Unending War*. In: *Foreign Affairs* 70, 1991, 5, s. 117.

3 HALL, Mitchell K., *The Vietnam Era Antiwar Movement*. In: *OAH Magazine History* 18, 2004, 5, s. 16.

4 MCMAHON, Robert J., *Contested Memory. The Vietnam War and American Society, 1975–2001*. In: *Diplomatic History* 26, 2002, 2, s. 159–160.

5 HARRISON, s. 31.

6 SLOTKIN, *The Fatal Environment*, s. xvii.

7 DUFEK, Tomáš, *Hnutí Rudá síla. Politický aktivismus severoamerických indiánů*, diplomová práce, Praha 2011, s. 7.

organizací Černá síla (*Black Power*) a Černí panterři (*Black Panthers*) vznikat radikální indiánské místní sdružení, která ovšem mnohdy volila cestu vynucení diskuse o svých potřebách v přímé konfrontaci s většinovou americkou společností. V listopadu 1969 tak například obsadila protestní skupina Indiáni všech kmenů (*Indians of All Tribes*) věznicí na ostrově Alcatraz v zálivu San Francisca a po 18 měsících ji okupovala.⁸ Celá akce sice nepřinesla žádné konkrétní výsledky, ale nabyla značné publicity, a proto byl postup napodoben na mnoha dalších místech – ve Fort Lawton ve Washingtonu, na Ellis Islandu v New Yorku či Mount Rushmore v Jižní Dakotě.⁹ Ústředním protagonistou této politiky střetávání se stalo Hnutí amerických indiánů (*American Indian Movement*), kterém koncem 60. let získalo vedení mezi radikálními organizacemi. Vyvrcholením postupu konfrontace a zlomem v historii AIM i indiánských protestních hnutí obecně se stalo obsazení Wounded Knee v roce 1973 na odpor proti vládě předsedy rezervace *Pine Ridge* Richarda Wilsona.¹⁰ V roce 1976 pak indiánští aktivisté narušili připomínku 100. výročí bitvy u Little Bighornu, když v momentě, kdy vojenská kapela začala hrát bojovou píseň Custerovy sedmé kavalerie *Garry Owen*, připochovala k řečnickému pultu za zvuku bubnů velká skupina Lakotů a Šajenů, vedená vůdcem AIM Russellem Meansem, který se nechal slyšet, že 100. výročí dává indiánům pocit „hrdosti a důstojnosti“ a že na rozdíl od roku 1876 nebyli na „shromáždění“ pozváni.¹¹ Než byl dohodnut kompromis, pohrozil Means, že naruší ceremonii a dokonce podpálí tamní muzeum.¹² Přestože šlo mnohdy o akce výrazně za hranou platné legislativy, vedly podobné indiánské manifestace nepochybně ke zvýšené pozornosti, jíž se ze strany většinové americké společnosti začalo indiánům a jejich specifickým požadavkům dostávat.

V důsledku této dramatické transformace došlo postupně k přehodnocení pohledu na proces západní expanze, v jehož reflexi počali nabývat sympatií spíše indiáni. Nové perspektivy měnících se společenských nálad představil mimo jiné filmový průmysl, v němž byla tradiční identifikace publika s kavalerií obrácena. Snímky z roku 1970 jako *Soldier Blue* či *Little Big Man* prezentovaly bílé vojáky jako zločince páchající během válek s indiány na západě Spojených států regulérní genocidu a indiány jako vznešené oběti „zločinnosti“ západní civilizace.¹³ Podobné snímky ve skutečnosti představovaly alegorii vietnamské války a jejich podtón byl značně kritický vůči domněle imperialistickému a rasistickému vedení tamního konfliktu ze strany americké armády.

8 TREUER, David, *How a Native American Resistance Held Alcatraz for 18 Months*. In: New York Times 20. 11. 2019 [online], [cit. 2023-18-04]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2019/11/20/us/native-american-occupation-alcatraz.html>.

9 KRÍŽOVÁ, Markéta, *Indiáni ve 20. století. II. část*. In: Historický obzor 9, 1998, 5–6, s. 120.

10 Tamtéž, s. 121.

11 LICHTENSTEIN, Grace, *Custer's Defeat Remembered In Entreaties on Peace*. In: New York Times 25. 6. 1976 [online], [cit. 2023-16-04]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1976/06/25/archives/custers-defeat-remembered-in-entreaties-on-peace-custers-defeat.html>.

12 UTLEY, *Cavalier in Buckskin*, s. 17–19.

13 MCMAHON, s. 178.

Režisér filmu *Little Big Man* Arthur Penn sám přiznal, že se ve své práci snažil zachytit podobnosti mezi bitvou u Washity a masakrem ve vietnamské vesnici My Lai, jejíž obyvatele včetně žen a dětí v březnu 1968, na rok přesně 100 let od Washity, brutálně zmasakrovala americká jednotka pod velením poručíka Williama Calleyho.¹⁴ Penn byl osobně zprávou o událostech v My Lai šokován a cítil, že americkému národu musí být připomenuty „ohavné“ epizody jeho historie, aby se byl napříště schopen jejich opakování v budoucnu vyhnout.¹⁵

Pennův snímek vznikl na motivy stejnojmenného románu plodného amerického prozaika Thomase Bergera z poloviny 60. let, vyprávějícího životní osudy Jacka Crabba, „Forresta Gumpa amerického západu“, žijícího na pomezí světa bělochů a indiánů a střetávajícího se s mnoha ikonickými postavami amerického západu včetně „Divokého Billa“ Hickoka, Wyatta Earpa či Custeru, jehož v dramatickém vyvrcholení knihy Crabb následoval do bitvy u Little Bighornu a jako jediný z vojáků pod přímým Custerovým vedením střet přežil. Custer byl v románu vylíčen jako arogantní důstojník, který u Little Bighornu pozbyl jakékoliv možnosti sebereflexe a své muže přivedl ke hromadné sebevraždě, jelikož slovy Crabba „*patřil k tomu druhu chlapců, co si představují, že svět je to, co oni o něm vědí, takže když se v nich vzednou vášně a zaplavějí jim mozek, skutečnost je ta tam*“.¹⁶ V průběhu bitvy u Little Bighornu Custer pod vlivem nervového vypětí zešílí, plete si Crabb s Grantem, konverzuje se svými již mrtvými muži a vede monology o tom, jak Cooperova představa vznešeného divocha neodpovídá realitě. I přesto Crabb v závěru knihy nakonec přiznal, že musel Custeru pro jeho jistou „velikost“ svým způsobem obdivovat: „*Já nakonec uznal, že to byl velikán—a to tedy byl, o tom ať nikdo nepochybuje, a jestli s tím nesouhlasíte, patrně je něco podivného na vaší definici lidské velikosti [...] Dopracoval se svého vlastního stylu a vytrval při něm. Je možný, že to byl parchant, ale byl taky svým vlastním pánem a nikdy neskučel, nefňukal ani se nelísal k nikomu jinému, i kdyby to byl prezident Spojených států.*“¹⁷ Přestože Berger ve svém románu nelíčil indiány v nijak oslnivém a přehnaně obdivném stylu a nikdy netvrdil, že by je znal či by jim byl schopen rozumět, jak se nechal později slyšet, stal se i tak jeho „antiwestern“ postupem času kultovní klasikou, která vydláždila cestu kritickému přijetí dalších spisovatelů, píšících na téma amerického západu.¹⁸

V pozdějším Pennově filmovém zpracování byla ovšem symbolika vyvedena do mnohem větší krajnosti – v Pennově interpretaci nebyl Custer v podání herce Richarda Mulligana pouze šíleným velitelem, který své muže obětoval pošetilé touze po slávě a přivedl je zcela nesmyslně do smrtící pasti, ale také arogantním rasistou, krutým

14 MUELLER, *Ambitious Honor*, s. 320.; FREY, Marc, *Dějiny vietnamské války. Tragédie v Asii a konec amerického snu*, Praha, Litomyšl 2003, s. 131.

15 DIPPIE, *Custer's Last Stand*, s. 139.

16 BERGER, Thomas Louis, *Malý velký muž*, Praha 1977, s. 395.

17 Tamtéž, s. 413; s. 421.

18 BARRA, Allen, *When the Tall Tale Grew Bigger*. In: Atlantic 2. 10. 2014 [online], [cit. 2023-17-03]. Dostupné z: <https://www.theatlantic.com/entertainment/archive/2014/10/50th-anniversary-of-little-big-man/380723/>.

člověkem a nebezpečným egomaniakem.¹⁹ Bitva u Washity byla vylíčena jako masakr bez jakéhokoliv akcentu na to, že by se indiáni útočícím vojákům bránili. Penn tak ve svém důsledku povýšil Bergerova Custeru do role naprostého „ztreštěnce“ a nemilosrdného „řezníka“, což v kombinaci se značnou diváckou popularitou snímku značně napomohlo proměnit Custerův veřejný obraz.

V 60. letech byla rovněž publikována řada vlivných děl, poukazujících na v minulosti americkou společností na indiánech spáchané nespravedlnosti. Zájem o indiány byl například v roce 1962 podnícen novým vydáním knihy *Black Elk Speaks* Johna Neihardta z roku 1932, která se následně stala klasikou na univerzitních kampusech.²⁰ Vycházely první indiánské časopisy a zástupci dané komunity se poprvé prosazovali v umělecké literatuře.²¹ V roce 1969 získal jako vůbec první indián prestižní Pulitzerovu cenu za román *House Made of Dawn* Navarre Momaday z kmene Kiowů, což vedlo k průlomův indiánské literatury do amerického hlavního proudu. V oblasti „historiografie“ byla vlivným manifestem doby kniha amerického spisovatele Dorrise „Dee“ Browna *Bury My Heart at Wounded Knee* z roku 1970,²² prezentována jako zlom v pohledu na americkou západní expanzi 19. století, přestože Brown svým odsuzujícím hlediskem na tento dějinný proces ve skutečnosti navázal na některé již dřívější práce – v jistém smyslu byla kupříkladu jeho „předchůdkyní“ 19. století americká autorka a aktivistka Helen Jacksonová, jejíž dílo *Century of Dishonor* z roku 1881 podrobovalo ostré kritice vládní politiku vůči indiánským kmenům pod výmluvným názvem – „Století hanby“. Již ve 20. a 30. letech 20. století vznikaly antropologické práce Waltera Campa, Stanleyho Vestala a Eleanor Hinmanové, indiány pak také studovali historici, jako byli George Hyde či Doane Robinson. Ve 40. letech historičky jako Angie Deboová či Mari Sandozová referovaly o zabírání půdy a zdrojů indiánům silou a pomocí „šikany“.²³

I přesto měla interpretace Brownova díla značný sociokulturní dopad a lze říci, že výrazným způsobem ovlivňuje názor široké veřejnosti prakticky dodnes. Například britský levicový deník *Guardian* knihu v roce 2011 zařadil mezi 100 největších nebeletristických děl historie po bok prací Erica Hobsbawma, Edwarda Palmera Thompsona či Hannah Arendtové s komentářem: „*Dojemné podání zacházení s původními Američany vládou USA.*“²⁴ Kniha vyšla necelé tři roky po založení AIM a její publikace koincidovala jednak s úplným vrcholem indiánského aktivismu a jednak s odsouzením jednání americké armády ve Vietnamu. Kritici například rýsovali paralely mezi obsahem Brownovy knihy a již zmiňovaným masakrem v My Lai. Navarre

19 HUTTON, *From Little Bighorn to Little Big Man*, s. 41.

20 HOILMAN, Dennis, *Custer Died For Your Sins*. In: MAZZENO, Laurence W. (ed.), *Masterplots. Volume III. Coningsby–Eat a Bowl of Tea*, Pasadena, Hackensack 2011, s. 1280.

21 KŘÍŽOVÁ, *Indiáni ve 20. století*, s. 120.

22 Viz české vydání z roku 1976 BROWN, Dorris Alexander, *Mé srdce pohřbete u Wounded Knee*, Praha 1976.

23 LECKIE, *Elizabeth Bacon Custer*, s. 309.

24 *The 100 Greatest Non-Fiction Books*. In: *Guardian* 14. 6. 2011 [online], [cit. 2023-20-03]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/books/2011/jun/14/100-greatest-non-fiction-books>.

Momaday napsal v roce 1971 do *New York Times*: „*Po přečtení pana Browna člověk lépe porozumí tomu, co občas trápí americké svědomí (k naší věčné cti), a morálce, která oznamuje a spojuje události tak vzdálené v čase a prostoru, jako jsou masakry u Wounded Knee a v My Lai.*“²⁵ Přestože publicisty byla kniha oceňována, v odborných kruzích byla naopak odsouzena pro své nedostatečné vědecké kvality a úmyslné zkresení výsledného obrazu. Například Francis Prucha ve své recenzi pro *American Historical Review* napsal, že její obsah byl Brownem subjektivně vybrán tak, aby zapadal do jeho předem vytyčeného úhlu pohledu, a že nebyl zasazen do dobové perspektivy. „*Je třeba litovat, že tento druh ‚indiánských dějin amerického západu‘ získává tak populární přijetí. Indiáni, kterým bylo často ukřivděno, si jistě zaslouží něco lepšího,*“ shrnul Prucha své hodnocení.²⁶ Utley později Brownovu knihu označil za „předstíranou“ historii, ovšem se silným dopadem na postoje veřejnosti k indiánům.²⁷ Brownovo dílo tedy bylo publikací se značným sociokulturním vlivem, ale z hlediska dějinné analýzy představovalo skutečně pouze malý přínos. Objevilo se ovšem v pravou chvíli a v tom počívalo tajemství jeho úspěchu.

Z indiánského pohledu byla daleko důležitější prací kniha lakotského autora a aktivisty Vine Deloria *Custer Died for Your Sins. An Indian Manifesto* z roku 1969. V díle se Deloria zabýval stereotypním zobrazováním indiánů a vyzval bělošské obyvatelstvo, aby znovu kriticky nahlédlo na historii západní expanze Spojených států. Indiány Deloria v knize představil jako etnickou skupinu, která si dokázala uchovat svou tradiční kmenovou společnost a morální integritu tváří tvář modernizačním trendům. Neztrácel se ovšem pouze v odsuzování minulosti, ale na rozdíl od mnoha jiných autorů navrhoval i vlastní řešení stávající situace indiánů – vybídl například k lepšímu využívání federálních fondů, zaměřených na pomoc indiánům, které často podle něho spíše pokrok brzdily, než že by mu napomáhaly. Díky svému zaměření na požadavek indiánské suverenity bez politické a sociální asimilace se kniha stala charakteristickou pro dobové sebeurčení indiánů a dodnes zůstává jednou z nejvýznamnějších knih literatury faktu napsaných indiánským autorem. Podle některých závěrů zejména Deloriova kniha společně s díly Momadaye, Browna a Neihardta obrátily pohled, jakým bylo do té doby ze strany bílé Ameriky na indiány nahlíženo.²⁸

Deloriova práce byla koncipována v ironickém a jízlivém tónu za účelem záměrné provokace většinové americké společnosti. Deloria se tak v ní například zaměřil na bujarou stránku indiánů a jejich humoru věnoval celou jednu kapitolu, v níž mimo jiné označil Custeru za „nejoblíbenější a nejtrvalejší předmět“ tohoto fenoménu.²⁹ Podle

25 MOMADAY, Navarre Scott, *When the West Was Won and a Civilization Was Lost*. In: *New York Times* 7. 3. 1971 [online], [cit. 2023-20-03]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1971/03/07/archives/a-history-of-the-indians-of-the-united-states-by-angie-debo.html>.

26 PRUCHA, Francis Paul, *Bury My Heart at Wounded Knee*. In: *American Historical Review* 77, 1972, 2, s. 589–590.

27 UTLEY, Robert Marshall, *Custer and Me. A Historian's Memoir*, Norman 2004, s. 148.

28 HOILMAN, in MAZZENO, s. 1280–1281.

29 DELORIA, Vine Victor Jr., *Custer Died For Your Sins. An Indian Manifesto*, New York 1969, s. 148.

Delorii se mezi indiány tradovalo (a dodnes traduje) o Custerovi více vtipů, než jaký byl počet samotných účastníků bitvy u Little Bighornu: „*Všechny kmeny, i ty tisíce vzdálené mil od Montany, cítí při pomyšlení na Custeru zadostiučinění. Custer spojuje nesmiřitelné nepřátele, protože představuje odporného Američana minulého století, a dostal to, co si zasloužil.*“³⁰ Custer tak byl v Deloriově percepci nejen vysmívanou a odsuzovanou postavou, ale i představitelem latentního indiánského odporu vůči bělošské civilizaci. Pro Deloria byl Custer současně „psychopatem“, zaujatým slávou a projevujícím lhostejnost ke svým vlastním mužům: „*Vojáci pro něho nebyli nic jiného než nástroje,*“ nechal se slyšet.³¹ Sheridanova a Shermanova politika spálené země během občanské války podle něho vytvořila „monstra“ Custerova typu, která následně vzešla z konfliktu s přesvědčením, že jediným způsobem, jak vést válku, je zabít co největší počet lidí, a na jeho konci tak své nepřátele vůbec nepovažovali za lidské bytosti, což se následně mělo odrazit i během střetů na pláních, kde vojáci nehájili civilizaci, ale „*ničili jinou společnost*“.³² Deloriova kniha v sobě nesla ještě hlubší symboliku. Svým demonstrativním titulem *Custer Died for Your Sins*, který Deloria převzal ze sloganu na nálepce dříve šířené některými indiánskými skupinami a odkazující na porušení smlouvy z Fort Laramie z roku 1868 ze strany tehdejší Grantovy administrativy, bylo jeho vyvedení biblické – Američané nerespektovali regulární smlouvy, uzavírané s indiány, a podle úmluv Starého zákona vyžadovalo takové porušení krvavou obětí usmíření. Stejně jako Kristus proto Custer položil svůj život za hříchy všech Američanů. „*Custer byl krvavou obětí Spojených států za porušení siouxske smlouvy,*“ napsal Deloria jednoznačně o původním smyslu sloganu.³³ Tím se jeho rétorická struktura obloukem navrátila k počátkům mýtu posledního vzdoru a invokovala prvotní mystiku, prezentovanou Whitmanem a dále rozvedenou Whittakerem.³⁴

Custer se v daném období stal jednak stereotypem šilence a jednak personifikací kultury militarismu, zdiskreditované válkou ve Vietnamu. Custerův poslední vzdor se proměnil v synonymum pro totální porážku, v „americké Waterloo“.³⁵ Custer byl v dobové imaginaci megalomanem pronásledovaným vizemi vznešenosti a jako takový byl zesměšňován a stával se stále častěji terčem celé řady vtipů.³⁶ Termín „custeristický“ (*Custeristic*) se stal adjektivem pro lehkomyšlné armádní velení bez jakékoliv starosti o bezpečnost mužů. Fred Hampton, vůdce Černých panterů v Illinois, odsoudil špatně naplánované akce demonstrací weathermenovské frakce organizace Studentů pro demokratickou společnost (*Students for a Democratic Society*) z října 1969, známé jako

30 DELORIA, s. 148.

31 BIEDERMAN, Patricia Ward, *Symposium Will Take a Closer Look at Custer*. In: Los Angeles Times 8. 8. 1996 [online], [cit. 2023-17-04]. Dostupné z: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1996-08-08-ca-32282-story.html>.

32 Tamtéž.

33 DELORIA, s. 148.

34 SLOTKIN, *The Fatal Environment*, s. 27.

35 DIPPIE, *Custer's Last Stand*, s. 132.

36 Tamtéž.

„dny hněvu“ (*Days of Rage*), kromě pojmů jako „adventuristické“ a „masochistické“ také jako „custeristické“ v tom smyslu, že nepřinesly žádaný efekt a byly v podstatě zbytečné a sebevražedné.³⁷ Obraz hrdiny, který padl v boji za americké hodnoty, již nebyl akcentován. Už v roce 1959 napsal například Jack Rice pro *St. Louis Dispatch*, že Custer byl „pošetilcem“.³⁸ Dippie v roce 1976 uvedl, že Custer byl v dané době nejčastěji považován za „padoucha“ nebo za „monumentálního blázna“. Podle něho nebyla nikdy Custerova osobní pověst „černější“ a jen stěží si šlo představit, že by dosáhla ještě nižší úrovně.³⁹ V každém případě ovšem Custer zůstal součástí americké imaginace, stejně jako samotná podstata mýtu posledního vzdoru.⁴⁰

Custer se současně stal symbolem „genocidní“ politiky Spojených států. V roce 1967 spustila televizní stanice ABC svůj seriál o Custerovi, nazvaný jednoduše *Custer*, aby byla následně Asociací kmenových indiánských práv na půdu (*Tribal Indian Land Rights Association*) vyzvána k jeho stažení z vysílání. „*Custer byl šílenec, nejhorší nepřítel indiána*,“ nechal se pro *Austin American-Statesman* slyšet předseda TILRA Amos Hopkins-Dukes, zastávající stanovisko, že Custer „podporoval“ politiku genocidy a „*masakroval vesnici za vesnicí indiánů*“.⁴¹ Proti pořadu ABC kromě dalších skupin protestoval i Národní kongres amerických indiánů (*National Congress of American Indians*), jímž byl Custer označen za „Adolfa Eichmanna 19. století“, a kontroverzní seriál byl nakonec v důsledku tohoto odporu po devíti odvysílaných epizodách televizí stažen z projekce.⁴² Podle Dippieho byl seriál vzhledem ke zvýšenému etnickému povědomí a převládajícímu veřejnému mínění „učiněným mistrovským dílem nesprávného načasování“.⁴³ Pro indiány se Custer jednoduše stal jádrem komplexu bílých rasistických přesvědčení – „*Custer si o to koledoval*,“ hlásal populární slogan indiánského sdružení Spojených indiánů (*United Native Americans*).⁴⁴ Pro bělochy, sužované vinou, byl zase Custer vhodným kulturním obětním beránkem, a to přesto, že ať už byly jeho chyby jakékoliv, ve skutečnosti nebyl žádným „rasovým fanatikem“ a v mnoha ohledech zastával „osvícenější“ postoje než většina jeho vojenských současníků. Obsadit jej do role „horlivého rasistického vyhlazovače“ podle Dippieho jednoduše znamenalo nahradit skutečnost rétorikou.⁴⁵ Podle Utleyho mohl Custer symbolizovat komplex viny národa, protože jeho jméno neslo dvě základní složky použitelného

37 FRANKS, Lucinda, *The Seeds of Terror*. In: *New York Times* 22. 11. 1981 [online], [cit. 2023-26-03]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1981/11/22/magazine/the-seeds-of-terror.html>. SLOTKIN, *The Fatal Environment*, s. 15.

38 RICE, Jack, „Custer Fight On, From Bar to Bar“, *St. Louis Post-Dispatch. Section F*, 20. 12. 1959, s. 3. DIPPİE, *Custer's Last Stand*, s. 164.

39 DIPPİE, *Custer's Last Stand*, s. 125.

40 Tamtéž, s. 2; s. 125.

41 HILLINGER, Charles, „US Indian Group Protests Projected Custer Series“, *Austin American-Statesman*, 22. 7. 1967, s. 25. DIPPİE, *Custer's Last Stand*, s. 180.

42 DELORIA, s. 24.

43 DIPPİE, *Custer's Last Stand*, s. 120.

44 Tamtéž, s. 135.

45 Tamtéž.

symbolu – bylo téměř všeobecně uznáváno a evokovalo příslušné historické konotace.⁴⁶ Namísto odstranění Custerovy legendy tak bylo v 60. a 70. letech Custerovo jméno naopak nejrůznějšími aktivisty využito k tvorbě středu své vlastní mytologie a v této funkci symbolického centra se stal Custer pro moderní indiánský disent naprosto zásadní postavou.⁴⁷

⁴⁶ UTLEY, *Cavalier in Buckskin*, s. 17.

⁴⁷ DIPPIE, *Custer's Last Stand*, s. 135.

9) Druhá cesta ke konsensu

Od 70. let 20. století se musela americká historiografie v případě studia Custerovy osoby vyrovnávat nejen s dřívější Van de Waterovou interpretací Custeru jako lovce slávy, ale i s důsledky nedávné transformace Custerovy symboliky. Jedním z prvních amerických historiků, píšících na dané téma po „vietnamském“ obratu, byl Stephen Ambrose, známý pro svá populární díla o druhé světové válce či pro své životopisy amerických prezidentů Dwighta Eisenhowera a Richarda Nixona. Přestože byla jeho kniha *Crazy Horse and Custer. The Parallel Lives of Two American Warriors* z roku 1975 posléze mezi jinými Ambroseho pracemi obviněna z plagiátorství a přebírání celých pasáží bez citace z práce Jaye Monaghana,¹ je nepochybné, že se Ambrosemu podařilo v rámci dosavadní custerovské literatury vytvořit zcela unikátní perspektivu, srovnávající ve stylu Plútarchových paralelních životopisů² životní osudy Custeru a lakotského válečného náčelníka Šíleného koně, mezi nimiž Ambrose našel určité podobnosti, přestože podle něho jinak byli oba muži stejně jako jejich vlastní společnosti pochopitelně „odlišní jako život a smrt“.³

Oba pro něho byli rozenými válečníky, kteří zemřeli násilnou smrtí, oba se stali uznávanými vůdci ve svých kulturách v „úžasně mladém věku“ a oba byli vášnivými lovci, pro které pouze vzrušení z boje převyšovalo radost z lovu.⁴ Hlavním rozdílem mezi nimi pak byl jejich charakter. Custer se neustále snažil stoupat výše ve společenské hierarchii, vždy se někým *stával*.⁵ Kultura, z níž Custer pocházel, byla vynalézavá a progresivní – nikdy nebyla spokojena s přítomností, vždy žila pro budoucnost: „*Když Custer pohlédl na panenský les, představil si pily, z nich se valící prkna, výstavbu domů, farmy, očištěné od stromů, pečlivě obdělávané.*“⁶ Šílený kůň takové ambice neměl, přijal situaci, ve které se nacházel, a chtěl být pouze statečným a respektovaným válečníkem svého kmene. Byl ve stavu *bytí*.⁷ Custer věřil, že věci mohou být vždy ještě o něco lepší. Šílený kůň nikoliv.⁸ Přestože se oba teoreticky mohli za svých životů osobně setkat pouze dvakrát, jejich osudy se nakonec symbolicky střetly u Little Bighornu, kde Šílený kůň Custeru podle Ambroseho takticky „přečhytračil“.⁹ Tato

1 *Ambrose Had Done It Before*. In: Forbes 7. 1. 2002 [online], [cit. 2023-23-03]. Dostupné z: <https://www.forbes.com/2002/01/07/0107ambrose.html?sh=4968ee418a41>. Pro širokou diskusi k Ambroseho údajnému plagiátorství viz také HOFFER, Peter Charles, *Past Imperfect. Facts, Fictions, Frauds—American History from Bancroft and Parkman to Ambrose, Bellesiles, Ellis, and Goodwin*, New York 2004, s. 180–197.

2 Sám přiznal, že byl „velkým fanouškem Plútarchových životopisů“. AMBROSE, Stephen Edward, *To America. Personal Reflections of an Historian*, New York, London, Toronto, Sydney, Singapore 2002, s. 30.

3 AMBROSE, *Crazy Horse and Custer*, s. xiii.

4 Tamtéž.

5 Kurzíva původní, poznámka autora.

6 AMBROSE, *To America*, s. 167.

7 Kurzíva původní, poznámka autora.

8 AMBROSE, *Crazy Horse and Custer*, s. 125.

9 Tamtéž, s. 447.

Ambroseho komparativní koncepce posléze našla svůj odraz především v populární historické literatuře pro mládež – například v knize Jima Razziho *Custer and Crazy Horse. A Story of Two Warriors* z konce 80. let¹⁰ či v současné práci *Crazy Horse and Custer. Born Enemies* z roku 2021 Stephena Nelsona.¹¹

Pokud jde o bližší analýzu Custerovy povahy, byla podle Ambroseho její hybnou silou ambice, „klíč k americkému charakteru“ a „jediný sentiment sdílený všemi jinak různorodými Američany“.¹² Custer miloval boj a občanská válka se stala zásadní událostí jeho života. Zjistil, že zbožňuje „vůně, panoramata a zvuky“ bitevního pole. Žádné vzrušení se mu nevyrovnalo záru bitvy a stejně jako George Patton a stovky dalších generálů v průběhu věků byl podle Ambroseho zklamán, když „jeho“ válka skončila.¹³ Ústředním faktorem jeho úspěchu sice byla přízeň štěstěny, ale té šel sám naproti – vždy byl dychtivý po akci, připravený podstoupit jakékoliv riziko, ochotný chopit se vlastní iniciativy.¹⁴ Na pomyslný vrchol kariéry ovšem podle Ambroseho vystoupal „po zádech svých padlých vojáků“. Jako generál totiž disponoval jediným základním instinktem – útočit na nepřítele kdykoliv, bez ohledu na sílu jeho vlastního postavení. Opovrhoval manévrováním, průzkumem a všemi dalšími „jemnostmi válčení“. Přestože byla většina generálů občanské války „marnotratná“, pokud šlo o životy svých mužů, a Custerovi lze tak jen stěží vyčítat, že napodoboval starší a „moudřejší“ vzory,¹⁵ patřil dle Ambroseho jednoznačně k jedním z předních „rozhazovačů“ unionistických životů a jako velitel bezpochyby utrpěl největší ztráty.¹⁶ Pochopitelně na to tak nikdy nenazíral – jeho postoj k válčení byl až „sportovní“ a aby mohl vést muže v boji tímto způsobem, musel být schopen hrůzy války ignorovat. Custerovy oči proto byly „slepé“ k obrazům polních nemocnic po krvavých bitvách s „hromadami amputovaných rukou a nohou“. Viděl jen záda svých ustupujících nepřátel, nikdy ne mrtvé kavaleristy, ležící kolem něho: „*Custer se utápěl v romantismu. Stejně jako mnoho romantiků 19. století jej smrt tisíců nedojala, ale utrpení jednoho jej nesmírně zasáhlo,*“ napsal Ambrose, pro něhož tak byl Custer romantikem a skvělým vojákem, jehož úspěch byl ovšem draze vykopen životy jeho mužů.¹⁷

V bitvě u Little Bighornu se Custer podle Ambroseho dopustil několika klíčových chyb. Mimo jiné odmítl posílit svůj regiment o čtyři kompanie druhé kavalerie a těžce podcenil svého nepřítele, a to nejen početně, ale i bojovou schopností. Následné rozdělení jeho jednotky bylo z jeho strany dalším přehmatem. Chybně předpokládal, že jeho muži snesou stejné útrapy při rychlém postupu k indiánské vesnici, a na tábor

10 RAZZI, Jim, *Custer and Crazy Horse. A Story of Two Warriors*, New York, Toronto, London, Auckland, Sydney 1989.

11 NELSON, Stephen D., *Crazy Horse and Custer. Born Enemies*, New York 2021.

12 AMBROSE, *Crazy Horse and Custer*, s. 33.

13 Tamtéž, s. 167.

14 Tamtéž, s. 174.

15 Tamtéž, s. 195.

16 Tamtéž, s. 197.

17 Tamtéž.

udeřil s vyčerpanou jednotkou příliš brzy.¹⁸ „Nakonec byla jeho ambice přímo odpovědná za jeho brzkou smrt,“ uvedl Ambrose.¹⁹ Custer ale podle něho neměl důvod litovat. Jako „typický gambler“, závislý na vzrušení z karetních her, po celý svůj život uvažoval ve velkém a útok na indiánskou vesnici u Little Bighornu pro něho byl hazardní hrou, v níž mohl zvítězit. Na bitevním poli do té doby vždy triumfoval, stejně jako všichni gambleři ovšem věděl, že jej jednoho dne porážka dostihne. Když došel svého naplnění u Little Bighornu, byly alespoň „všechny žetony na stole“. Byla to hra, ve které vítěz bral vše, a Custer by ji podle Ambroseho hrál znovu, kdyby takovou šanci dostal.²⁰ Ambrose ve svém díle současně rozvinul dřívější představu, že by Custerovi jeho případný úspěch u Little Bighornu mohl zajistit prezidentskou kandidaturu. K dané tezi dospěl na základě Custerových zaznamenaných slov svému arikarskému zvědovi Krvavému noži, že se plánuje stát „Velkým bílým otcem“.²¹ Podle Ambroseho bylo možné předpokládat, že Custer uvěřil, že je jeho nominace na volební platformu Demokratické strany reálná, což mělo být jeho hnacím motivem u Little Bighornu. Utley později napsal, že podobná úvaha „překračuje absurditu“.²² Mnohem pravděpodobnějším vysvětlením se Utleymu zdálo být, že Custer uvažoval o povýšení do hodnosti brigádního generála, k němuž by měl daleko blíže v momentě, kdy by v listopadových volbách roku 1876 ovládli Bílý dům demokraté, než za stávající politické situace, v níž od roku 1869 prezidentskému úřadu dominovali republikáni.²³

Přestože byl jinak Ambrose ke Custerovi výrazně kritický, představovalo jeho dílo v jistých ohledech přímou polemiku s Custerovými kritiky, zejména pak s Van de Waterem.²⁴ Ambrose se rovněž vymezil vůči kritice západní expanze a inkorporaci Custerovy osoby do pozice symbolu daného procesu. Spojené státy podle něho na pláních nepáchaly genocidu, naopak se snažily nalézt „spravedlivé řešení indiánského problému“. Trvalou ideou bylo civilizovat indiány, začlenit je do komunity a učinit z nich součást amerického „tavícího kotle“. Že to nefungovalo, že to bylo „pošetilé, namyšlené, dokonce zločinné“, mohlo být podle Ambroseho pravdou, ale to dle jeho soudu neměnilo „dobře míněný program“ v genocidu takového rázu, jakou svět poznal ve 20. století: „Custer byl mnoha věcmi, ale nebyl žádným nacistickým SS dozorcem, který by při každé příležitosti střílel nevinné lidi.“²⁵ U Washity Custer „sloužil“ svému národu a pomáhal mu realizovat svůj osud. Každý Američan, který někdy jel vlakem do Kalifornie, usadil se v Kansasu nebo jedl pšenici či hovězí maso pěstované na pláních, sklídlil podle Ambroseho z bitvy u Washity užitek: „Historie není černá nebo bílá, ani není propagandou. Historie je nejednoznačná, pokud je vyprávěna upřímně. Je obtížné

18 AMBROSE, *Crazy Horse and Custer*, s. 444.

19 Tamtéž, s. 33.

20 Tamtéž, s. 444.

21 Tamtéž, s. 407–408.

22 UTLEY, *Cavalier in Buckskin*, s. 129.

23 Tamtéž.

24 Viz například AMBROSE, *Crazy Horse and Custer*, s. 99–100.

25 Tamtéž, s. 323.

zjistit, co se přesně stalo a proč. Je nemožné hrát si na Boha a posuzovat, zda je daný čin správný nebo špatný, dokonce i Washita.“²⁶ Ve svých memoárech později Ambrose přiznal, že se jeho pohled na západní expanzi proměnil – zatímco dříve ji bral jako nespravedlnost, po roce 1970, kdy začal studovat podklady k připravované knize, pochopil, že hovořit o genocidě není na místě, jelikož šlo o klasický dějinný proces.²⁷ Kniha mu pak dle jeho slov přinesla podle tu „nejlepší chválu“, jakou kdy obdržel.²⁸ Ambrose tak celkově ve svém díle shrnul všechny podstatné dřívější vlivy a vytvořil jedno z prvních hledisek, stavících se negativně vůči Custerově transformaci v symbol „zločinnosti“ americké indiánské politiky.

Dalším vlivným příspěvkem k tématu se v roce 1984 stalo dílo *Son of the Morning Star. Custer and the Little Bighorn*, téměř literární zpracování námětu z pera romanopisce Evana Connella, autora 14 knih včetně známých próz *Mrs. Bridge* (1959) a *Mr. Bridge* (1969) a jednoho z nejvýznamnějších amerických spisovatelů období po druhé světové válce, vynikajícího v beletrii, literatuře faktu i poezii.²⁹ Connell původně zamýšlel napsat knihu hlubších úvah o historii amerického západu, místo toho však rozvinul svůj původní kratší text o Custerovi do kompletního výzkumu bitvy Little Bighornu a osudů jejích účastníků.³⁰ V případě jeho hodnocení Custeru lze snad více než kdy dříve rozpoznat patrný vliv Van de Waterovy interpretace. Přestože byl pro Connella Custer „profesionálním vojákem“, uvedl autor současně, že je „záhadou“, proč byl považován za předního bojovníka s indiány, jelikož žádné z jeho tažení na západě neprokázalo „zvláštní dovednosti či vhléd“: „*Ne že by byly ‚zpackané‘, jen jeho strategii nelze nazvat brilantní.*“³¹ Washitu nazval Custerovým „jediným významným vítězstvím na pláních“,³² při němž ovšem Custerův regiment unikl možnému zničení pouze díky „skvělé fintě“, za kterou se Custerovi obvykle dostává uznání, ale tento manévr mohl navrhnout vůdce jeho zvěďů Ben Clark. Během občanské války jeho triumfy plánovali jiní důstojníci – Gregg velel u Gettysburgu, Torbert u Cedarville, Merritt u Winchesteru, Sheridan u Yellow Tavern a Crook u Sailor’s Creek. Custer by se tak podle Connella dal přirovnat spíše k „herci než k dramatikovi“, jelikož Connellovou percepcí působí dojmem „*muže na jevišti, který vystupuje takovým způsobem, jakým mu bylo nařízeno hrát, a přednáší repliky složené někým jiným.*“³³ Ve vypjaté situaci byla jeho reakce okamžitá a předvídatelná – zaútočil. Tato reakce na výzvu pro něho byla instinktem, přestože takové „nekontrolovatelné násilí“ nemuselo

26 AMBROSE, *Crazy Horse and Custer*, s. 324.

27 AMBROSE, *To America*, s. 28; s. 35.

28 Tamtéž, s. 167.

29 WOO, Elaine, *Evan S. Connell Jr. Dies at 88. Iconoclastic Novelist, Historian*. In: Los Angeles Times 10. 1. 2013 [online], [cit. 2023-01-03]. Dostupné z: <https://www.latimes.com/local/obituaries/la-xpm-2013-jan-10-la-me-evan-connell-20130111-story.html>.

30 FREEDMAN, Samuel G., *Book on General Custer Is Surprise Best Seller*. In: New York Times 13. 5. 1985 [online], [cit. 2023-01-03]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1985/02/13/books/book-on-general-custer-is-surprise-best-seller.html>.

31 CONNELL, *Son of the Morning Star*, s. 106.

32 Tamtéž, s. 188.

33 Tamtéž, s. 106.

vždy nutně vést k úspěchu.³⁴ Vedl útoky proti konfедераčním silám, které místy převyšovaly jeho vlastní jednotku až v poměru 5:1: „*Taková lehkomyšlnost se zdá být sebevražedná stejně jako šílené útoky indiánských válečníků, kteří na sebe volali, že je dobrý den zemřít. Zdá se, že byl podobně fatalistický.*“³⁵ Podobně jako pro Ambroseho byl i pro Connella Custerův úspěch v občanské válce do značné míry postaven na životech jeho padlých mužů – Custer v jejím průběhu ztratil více mužů než téměř kterýkoliv jiný velitel a kdekoliv se setkal s nepřítelem, postupoval jako „bojový kohout“.³⁶

Pro Connella byla rovněž k poznání Custerova charakteru zásadní jeho sebe prezentace. Custer podle něho navenek záměrně působil dojmem „absurdní postavy“, která uměla být sarkastickou, „*za žerty a skandálním kostýmem se [však] vezl zabiják.*“³⁷ Nařízené popravy vykonával nemilosrdně bez skrupulí a bez náznaku jakékoliv projevené lítosti. Současně byl „marnivým dandym“, který se rád okázale oblékal, čistil si zuby po každém jídle a „dojemně“ zbožňoval svou manželku. Přesto byl také naprosto bezohledným válečníkem, výbušným a ke svým vojákům až nemožně náročným.³⁸ Zastával hluboké přesvědčení, že v otázce rasy záleží pouze na rase bílé³⁹ a protože byl zaměstnán armádou Spojených států, aby indiány ovládal a v případě potřeby s nimi také bojoval, nenahlížel na ně jako na „městskou podívanou“, ale tak, jak se mu jevíli v poli, kde pro něho byli zpravidla nepřáteli. Connell ale současně uvedl, že i tak s indiány Custer pociťoval jistou spřízněnost a obdivoval jejich odvahu a vášnivou nezávislost.⁴⁰ Proto byl pro Connella na prvním místě vojákem, vykonávajícím rozkazy, a ne prvotním hybatelem širšího dějinného procesu: „*Custera považují za profesionálního vojáka. Byl to polní velitel, ne někdo, kdo dělal politiku,*“ nechal se slyšet.⁴¹ U Little Bighornu byl Custer patrně přesvědčen o naprosté jistotě svého úspěchu a postupoval lhostejně vůči všem vnějším signálům, neboť nikdy dříve „*nepoznal porážku.*“⁴² V případě vítězství nad indiány by „*triumfálně projížděl ulicemi Washingtonu jako Alexandr Persepolis.*“⁴³ Svou následnou smrtí vstoupil do americké mytologie: „*O významnějších mužích jeho doby lze diskutovat bez vášně, protože jsou neoddělitelně vetkáni do gobelínů minulosti, ale tento prchlivec odmítá zemřít. Na onom prašném montanském svahu stojí věčně.*“⁴⁴ Ve svém díle tak Connell vytvořil obraz Custera, inspirovaný Van de Waterem, ale do značné míry odmítající zbytečně

34 CONNELL, *Son of the Morning Star*, s. 106.

35 Tamtéž, s. 112.

36 Tamtéž, s. 116.

37 Tamtéž, s. 117.

38 Tamtéž, s. 180.

39 Tamtéž, s. 124–125.

40 Tamtéž, s. 167.

41 FREEDMAN, Samuel G., *Book on General Custer Is Surprise Best Seller*. In: New York Times 13. 5. 1985 [online], [cit. 2023-01-03]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1985/02/13/books/book-on-general-custer-is-surprise-best-seller.html>.

42 CONNELL, *Son of the Morning Star*, s. 271.

43 Tamtéž, s. 276–277.

44 Tamtéž, s. 106.

přehnaný akcent Custerova podílu na procesu ovládnutí amerického západu – Custer jako pouhého „muže na jevišti“ Connell degradoval do sekundární roviny.

Connell svým přístupem spojil kvality mimořádného prozaika s historickým námětem a vytvořil dílo, které si vysloužilo uznání od kritiků a stalo se bestsellerem. K práci přistoupil jako vypravěč, pro něhož stojí na prvním místě jakéhokoliv textu příběh – proto zvolil takřka nepřerušovaný nelineární tok narace a dílo nečlenil do kapitol. Začal vyvrcholením zápletky v podobě Renova útoku na indiánskou vesnici u Little Bighornu a následně se retrospektivně navracel k jednotlivým uplynulým jevům. Díky tomu nenechalo jeho líčení čtenáře vydechnout a využilo toho, co kritik Stanley Crouch nazval „odstupnou, melvilliánskou technikou k vyprávění příběhu, o kterém jsme si mysleli, že jej známe“.⁴⁵ Přestože mohlo na nezasvěceného čtenáře působit na první pohled zmatečně, stalo se svým fascinujícím zpracováním jednoznačně jedním z nejlepších textů custerovské literatury. „Nyní máme příběh generála George Armstronga Custer, jak by jej napsal Flaubert,“ nechal se slyšet ve své recenzi knihy pro *Christian Science Monitor* Thomas D’Evelyn, pro něhož bylo Connellovo dílo stejně jako Flaubertova *Paní Bovaryová* „demytizací romantického typu“.⁴⁶ Podle Samuela Freedmana z *New York Times* byl na Connellově díle nejpozoruhodnější jeho smysl pro detail a také ironický, až výsměšný tón.⁴⁷ Pod rouškou ironie se pro Connella ukrývala jakási přirozená vypravěčská dokonalost v tom, co se skutečně stalo, a jeho tvorba tak spíše „rozplétala mýty“, než aby na nich lpěla.⁴⁸

Podle Maxe Normana z magazínu *New Yorker* byl *Son of the Morning Star* „triumfem Connellova dokumentárního stylu“, v němž Connell „nenapravoval“ konflikt, bral „nespravedlnost amerického imperialismu“ jako samozřejmost, přesto jej Američany nutil vidět jako něco stále živého a bolestivého: „Když Connell dekonstruuje Custerův mýtus a spolu s ním i jednu z klíčových fikcí amerického kolonialismu na západě, ukazuje, že příběhy, stejně jako historie samotná, jsou utvářeny charakterem a nahodilostí a nikdy nejsou tak jednoduché a nevinné, jak se zdály předstírat.“⁴⁹ Místo pouhého převyprávění mýtu Connell studoval jeho původ a hledal ve zpracovávaném tématu podrobnosti, které by jinak mohli až příliš „vážní“ historici ignorovat. Jak sám přiznal, inspiroval se Plútarchovou radou, že „nepatrná věc, jako je fráze nebo žert,

45 NORMAN, Max, *The Man Who Mastered Minor Writing*. In: *New Yorker* 12. 12. 2022 [online], [cit. 2023-01-03]. Dostupné z: <https://www.newyorker.com/books/under-review/the-man-who-mastered-minor-writing>.

46 D’EVELYN, Thomas, *What Happened at Little Bighorn? A Narrative That Demystifies Custer’s Last Stand*. In: *Christian Science Monitor*, 31. 10. 1984 [online], [cit. 2023-01-03]. Dostupné z: <https://www.csmonitor.com/1984/1031/103108.html>.

47 FREEDMAN, Samuel G., *Book on General Custer Is Surprise Best Seller*. In: *New York Times* 13. 5. 1985 [online], [cit. 2023-01-03]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1985/02/13/books/book-on-general-custer-is-surprise-best-seller.html>.

48 NORMAN, Max, *The Man Who Mastered Minor Writing*. In: *New Yorker* 12. 12. 2022 [online], [cit. 2023-01-03]. Dostupné z: <https://www.newyorker.com/books/under-review/the-man-who-mastered-minor-writing>.

49 Tamtéž.

často odhalí charakter více než bitvy s tisíci padlých“.⁵⁰ Skládal proto „mozaiky detailů“, které „oživují“ a „komplikuji“ příběhy, vyprávěné o minulosti. Ve své knize například živě líčil scénu, kdy měl na jaře roku 1876 Custer prosit Terryho na kolenu, aby za něho přimluvil a zvrátil Grantovo rozhodnutí zbavit jej účasti na tažení: „*G. A. C. na kolenu. Představujeme si jej jako lehkomyšlného, statečného, arogantního, hloupého, bezcitného, ale ne prosebného. Nikdy neprosil. Nikdy neplakal. Bylo by snazší představit si Pattona, jak klečí na koberci před Eisenhowerem.*“⁵¹ Connell tak celkově oživil a podrobil kritice tehdy již v podstatě klasickou americkou legendu a Custeru v jeho pozici „zkameněliny v americkém folkloru“.⁵²

Svou seriózní metodou a ryze věcným zpracováním nemohlo být od Connellovy knihy odlišnější dílo Roberta Utleyho, proslulého historika a plodného autora více než dvou desítek knih na téma dějin amerického západu, jehož Hutton v roce 2022 nazval „naším největším historikem západu uplynulého půlstoletí“.⁵³ V roce 1988 Utley poprvé publikoval svůj Custerův životopis *Cavalier in Buckskin. George Armstrong Custer and the Western Military Frontier*, který o 13 let později doplnil o závěry dalšího bádání, zejména o výzkum Johna Graye, který v roce 1991 ve svém díle *Custer's Last Campaign. Mitch Boyer and the Little Bighorn Reconstructed* využil metodu pohybové analýzy v čase k sestavení autoritativní studie bitvy u Little Bighornu a dal smysl svědectví vráního zvěda Curleyho, které do té doby dřívější badatelé převážně ignorovali jako smyšlené.⁵⁴ Michael Tate ve své recenzi pro *Great Plains Quarterly* nazval Utleyho Custerovu biografii „syntézou, jež nemá v kvalitě stylu písemného stylu ani v objektivní analýze Custeru jako člověka i legendy obdoby“.⁵⁵ Přestože pro Utleyho *Cavalier in Buckskin* nepředstavoval knihu, na níž byl nejvíce hrdý a kterou považoval za své nejlepší dílo,⁵⁶ zařadila se jeho práce svou interpretací k nejvlivnějším dílům custerovské literatury.

Pro Utleyho byl vždy Custer prvotřídním vojákem, i když patrně „chybuje člověkem“.⁵⁷ Custer se mu jednoduše zdál zosobňovat klišé „rozeného vojáka“. V bitvách zachovával chladnou hlavu, pečlivě kalkuloval a opakovaně se vrhal do žár bojů, aby podpořil morálku svých linií.⁵⁸ Válku miloval – dodávala mu energii a spouštěla „složitý mechanismy intelektu a instinktu“, díky kterým byla jeho taktická

50 NORMAN, Max, *The Man Who Mastered Minor Writing*. In: *New Yorker* 12. 12. 2022 [online], [cit. 2023-01-03]. Dostupné z: <https://www.newyorker.com/books/under-review/the-man-who-mastered-minor-writing>.

51 CONNELL, *Son of the Morning Star*, s. 105.

52 Tamtéž.

53 HUTTON, Paul Andrew, *Robert M. Utley*. In: *True West. History of the American Frontier* 4. 9. 2022 [online], [cit. 2023-28-04]. Dostupné z: <https://truewestmagazine.com/article/robert-m-utley/>.

54 GRAY, John Stephens, *Custer's Last Campaign. Mitch Boyer and the Little Bighorn Reconstructed*, Lincoln, London 1993.

55 TATE, Michael L., *Cavalier in Buckskin. George Armstrong Custer and the Western Military Frontier*. In: *Great Plains Quarterly* 10, 1990, 3, s. 179.

56 UTLEY, *Custer and Me*, s. 219.

57 Dopis Roberta Marshalla Utleyho autorovi, 13. 4. 2021, archiv autora.

58 UTLEY, *Cavalier in Buckskin*, s. 26.

rozhodnutí téměř bezchybná. Poskytovala mu prostředí, ve kterém si jako mladík mohl získat poslušnost a obdiv několika tisíců stoupců a inspirovat je k boji a umírání za něj. Byl to katalyzátor, který jej dohnal na „práh mužnosti“. „*Custer v boji vzkvétal jako v žádném jiném prostředí*“, shrnul jednoduše Utley.⁵⁹ S koncem občanské války ovšem zjistil, že za jedinou, vojenskou dimenzí jeho charakteru nestálo jinak takřka vůbec nic. Mír se pro něho ukázal být hrozivější výzvou než válka, jelikož jej připravil o jedinou činnost, v níž vynikal. Custer zůstával mentálně „nerozvinutým“ mladým mužem, který sice byl „dospělým“ v úspěchu, slávě a odpovědnosti, ale stále se nacházel v „chlapeckém věku“. Na povrch jeho osobnosti se opět dral „bujarý, zábavu milující“, ale také „nezralý, pošetilý“ mladík: „*Po dekádu, jež mu zbývala, spolu chlapec a muž soupeřili o převahu, což produkovalo rozpory v jeho osobnosti a chování, které poznamenaly jeho roky na hranici*.“⁶⁰ Nový muž pak vzešel z washitské kampaně, kdy Custerovi vojenský úspěch, kontrastující s jeho „žalostným“ výkonem v roce 1867, umožnil znovu získat vládu nad adolescentem, který jej dříve stáhl dolů: „*Chlapec a muž v jeho složité osobnosti soupeřili [i nadále], ale mladík již nikdy nezískal převahu z roku 1867*.“⁶¹ Custerova kariéra pak podle Utleyho projevovala pozoruhodný trend – neustále „rostl“ a zlepšoval se s tím, jak stárl a dospíval. Kdyby ve svých 36 letech nebyl zabit u Little Bighornu, mohla tendence pokračovat, a Custer tak mohl odcházet na konci 19. století do výslužby jako respektovaný veterán občanské války, indiánských válek a španělsko-americké války.⁶²

Pod vrstvou Custerovy legendy se tak podle Utleyho skrýval „skutečný člověk“, možnost jehož nalezení zpochybnilo několik generací historiků, populárních spisovatelů, „pseudopsychologů“ a dokonce skutečných psychiatrů, kteří podle Utleyho definovali celou řadu osobností, ale „*pátrání po skutečném generálu Custerovi stále pokračuje*“.⁶³ Vysvětlením podle něho mohla být „neschopnost hodnotitelů“ proniknout pod slupku legend a mýtů, či jednoduše osobnost poznamenaná rozpory, které pro Utleyho představovaly vnější projev pokračujícího Custerova vnitřního boje mezi chlapcem a mužem o kontrolu. Skutečný Custer, který zahynul u Little Bighornu, byl muž „komplexní, záhadný a plný protikladů“.⁶⁴ Stejně jako ostatní úspěšní bojovníci s indiány své doby nesl podle Utleyho i Custer hořké plody „složitosti“ a „nejasnosti“ své profese. Válka mezi americkou armádou a indiánskými kmeny na pláních pro Utleyho byla asymetrickým konfliktem, často vedeným prostředky nekonvenčního střetu a nabývajícím povahy totální války. Americká pohraniční armáda pak představovala konvenční vojenskou sílu, jež se konvenčními vojenskými metodami snažila ovládnout lidi, kteří nejednali jako konvenční nepřátelé a často skutečně ani nepřáteli nebyli. Nečekaný útok na indiánskou vesnici byl jednoduše aktem totální války, nerozlišujícím

59 UTLEY, *Cavalier in Buckskin*, s. 44.

60 Tamtéž.

61 Tamtéž, s. 75.

62 Tamtéž, s. 169.

63 Tamtéž.

64 Tamtéž, s. 22.

mezi bojujícím a civilistou, poněvadž bylo možné obě skupiny považovat za součást stejného válečného úsilí. Bojům byly přítomny a podléhaly jim za obět' ženy a děti. Aplikace takového postupu pochopitelně zdvihala morální otázky, Utley ovšem upozornil, že vojáci ve většině případů zabíjeli „nebojující“ náhodně, ne účelově.⁶⁵ Přestože řada amerických důstojníků věřila, že „vyhynutí“ je indiánským osudem, jen málokterý z nich se toho snažil docílit válečným úsilím. Soudobým vojenským postojům stejně jako veřejnému sentimentu či vládní politice spíše dominoval impuls k „civilizaci“ indiánů, což samo o sobě podle Utleyho popíralo, že by Spojené státy prováděly politiku genocidy. Ta ostatně ani nebyla výsledkem indiánských válek, jelikož se za méně než století po jejich skončení indiánská populace zdvojnásobila.⁶⁶

Transformace Custerova do pozice ztělesnění pohraniční armády a symbolu křivd amerického národa vůči indiánům podle Utleyho postrádala autenticitu, jelikož Custer nebyl největším „americkým bojovníkem s indiány“, „lovcem“ či „mužem plání“. Hrál však každou z těchto rolí do takové míry, aby položil základy legendě a vytvořil ze sebe symbol některých významných aspektů amerického pohraničního odkazu. Custer nikdy nezpochybňoval přesvědčení svého věku, že spása indiána spočívala v jeho „civilizaci“ a přijetí bělošských hodnot. Ve svém pohledu na indiánskou politiku ovšem nebyl nijak výjimečným. Crook, Miles, Randal Mackenzie, Oliver Howard či Eugene Carr a řada méně známých důstojníků přistupovala k indiánskému problému obdobně.⁶⁷ Skutečně smysluplný národní symbol viny za hříchy proti indiánům by měl podle Utleyho odpovídat „stereotypu krvežíznivého indiánského zabijáka, běsnícího a brutálního agenta genocidy“, a do této role se Custer nekvalifikoval o nic více či méně než jeho kolegové z důstojnického sboru. John Chivington, vůdce nechvalně proslulého masakru Šajenů a Arapahů u Sand Creeku v roce 1864, by podle něho byl vhodnějším adeptem.⁶⁸ Utleyho percepce tak byl Custer jednoznačně postaven do role symbolu „zločinnosti“ západní expanze nespravedlivě, pokud byl jeho život posuzován v dobovém kontextu. To se ostatně vztahovalo k jeho přesvědčení, že tendence pohlížet na americké vojáky 19. století jako na „skutečné divochy“ byla stejně jako dřívější stereotypizace „divokého indiána“ „falešná a zjednodušující“.⁶⁹

Utleyho dílo vyvrcholilo líčením bitvy u Little Bighornu, kde se Utley vyjádřil k řadě sporných otázek. Vysvětlení porážky americké armády bylo možné podle Utleyho nalézat spíše v síle a agresivitě indiánů než v selhání Custerova velení. Upozornil na

65 UTLEY, Robert Marshall, *Frontier Regulars. The United States Army and the Indian, 1866–1891*, Lincoln, London 1984, 51.

66 Tamtéž, s. 52.

67 UTLEY, *Cavalier in Buckskin*, s. 116.

68 Tamtéž, s. 169.

69 LICHTENSTEIN, Grace, *Custer's Defeat Remembered In Entreaties on Peace*. In: New York Times 25. 6. 1976 [online], [cit. 2023-16-04]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1976/06/25/archives/custers-defeat-remembered-in-entreaties-on-peace-custers-defeat.html>. Později se Utley také nechal slyšet, že v pozici symbolu, která byla Custerovi fakticky přiřazena, nabylo jméno Custer podobného významu konfedační vlajce, budícím vášně a pohoršení. V takovém případě by podle něho nemělo být vymazáno z národní paměti, ale jeho užití bylo třeba pečlivě vážit. UTLEY, *Custer and Me*, s. 212.

skutečnost, že je často zapomínáno na to, že vojáci prohráli zejména proto, že *indiáni vyhráli*.⁷⁰ Vysvětlovat porážku výhradně vojenským selháním podle Utleyho znamená devalvovat indiánskou sílu a vedení. I přesto mohl onoho dne Custer zvítězit. Měl blízko k tomu, aby indiány překvapil a válečníci dostali jen málo času na přípravu. Za takových okolností obvykle zpanikařili. U Little Bighornu několik scénářů umožňovalo vyvolat takovou paniku – útok spojených osmi kompanií Custer a Rena na horní konec vesnice i „dvoucípý“ útok, který Custer zamýšlel provést, a který by mu patrně vyšel, kdyby Reno „neztratil nervy“.⁷¹ Jeden závěr se tak Utleymu zdál být naprosto „zřetelným“: „*George Armstrong Custer si nezaslouží obvinění, která na něho historie uvalila za jeho činy u Little Bighornu.*“⁷² Vzhledem k tomu, co věděl v každém bodě svého rozhodování a co mohl očekávat od svých podřízených, je pro Utleyho těžké říci, co měl udělat jinak. U Little Bighornu Custerova jeho štěstěna jednoduše opustila a ve svém důsledku zemřel spíše než jako „oběť špatného úsudku“ jako „oběť smůly“.⁷³

70 Kurzíva vlastní, poznámka autora. UTLEY, *Frontier Regulars*, s. 262.

71 UTLEY, *Cavalier in Buckskin*, s. 161.

72 Tamtéž, s. 162.

73 Tamtéž.

10) Nástup kulturních a sociálních témat

Když v roce 1994 Dippie krátce reflektoval vývoj dosavadního bádání, napsal, že custeriana po dlouhou dobu zůstávala v americké historiografii oborem, který nepřijímal soudobé trendy sociálních a kulturních dějin, a zůstával tak v podstatě klasickými vojenskými dějinami.¹ Nejmódnějším vývojem v hlavním proudu custeriany pro něho bylo mezioborové propojení s archeologií.² To se dostalo do centra pozornosti v 80. letech 20. století, když služba národního parku povolila na littlebighornském bojišti v letech 1984–1985 provádět archeologický průzkum poté, co se někdejší bitevním polem v srpnu 1983 prohnal požár, zbavil jej vysoké trávy po kolena, a umožnil tak studovat bitvu prostřednictvím distribuce a umístění jednotlivých artefaktů.³ Výsledky archeologického výzkumu pak interpretoval především ve svém díle *Archaeology, History, and Custer's Last Battle. The Little Big Horn Reexamined* z roku 1993 Richard Fox, který na základě studia archeologických důkazů zpochybnil rozšířené přesvědčení, že Custerovi vojáci u Little Bighornu bojovali až do konce bitvy v kontrolované akci. Podle Foxe naopak Custerovy jednotky po indiánském útoku téměř okamžitě propadly panice, seskupily se do bezmocných skupin a divoce pálily na všechny strany, dokud se mnoho jejich členů nedalo na zoufalý útek. Podle Foxe existuje jen málo důkazů o organizovaném odporu a určité taktické operace byly zaznamenány pouze v oblasti *Cemetery Ridge*. Porážka Custerova batalionu vzešla přímo z přechodu od taktické stability k rozpadu a chaosu.⁴ Fox odmítl představu posledního „heroického“ odporu posledního vzdoru, kde podle něho bojoval pouze zlomek Custerových mužů⁵ – poslední boje bitvy podle jeho soudu neproběhly na Last Stand Hillu (také *Custer Hill*), ale v oblasti *Deep Ravine*.⁶ Ovšem vzhledem ke skutečnosti, že Fox nejenže „eliminovat“ mýtus posledního vzdoru, ale současně zpochybnil prakticky veškerý dosavadní výzkum, se jeho interpretace stala nesmírně kontroverzní a nebyla historickou obcí nikdy plně přijata.⁷

Nejpozději od 70. let 20. století pak začala být bitva u Little Bighornu zkoumána také v rámci širších kulturních dějin. Brian Dippie, kanadský historik a přední odborník na americká kulturní studia, vydal v roce 1976 ke 100. výročí bitvy u Little Bighornu svou práci *Custer's Last Stand. The Anatomy of an American Myth*, analyzující mýtus, v který se v americké imaginaci bitva u Little Bighornu v populární kultuře (básních, románech, obrazech, filmech a humoru) transformovala. Dippie se snažil demonstrovat,

1 DIPPPIE, *Custer's Last Stand*, s. xi.

2 Tamtéž.

3 WELCH, James Phillip, *Killing Custer. The Battle of the Little Bighorn and the Fate of the Plains Indians*, New York, London 1994, s. 169.

4 FOX, s. 14.

5 Tamtéž, s. 200–202.

6 Tamtéž, s. 330.

7 Viz například HUTTON, Paul A., *Was There a Last Stand?* In: HART, John P. (ed.), *Custer and His Times. Book Five*, Dexter 2008, s. 189–202.

že koncept Custerova posledního vzdoru je z velké části „výtvorem nehistorických materiálů“, populární kultury, která se stala jeho zdrojem i ztělesněním zároveň.⁸ Zatímco Custerova osobní reputace v průběhu let značně kolísala, žil podle Dippieho Custerův poslední vzdor odděleně, bez kompromisů a „vážený“ dokonce i generálovými kritiky. Stejně jako jiné americké mýty totiž disponoval trvalou přitažlivostí a skládal se z rituálního převyprávění stejného základního příběhu.⁹ Svou knihu, na níž pracoval více než 10 let,¹⁰ ovšem později označil za více „deskriptivní“ než „interpretativní“ dílo a jmenoval autory, kteří podle něho odvedli v daném ohledu více „smělou“ práci. Mýtus Custerova posledního vzdoru tak dle jeho soudu nápaditým způsobem začlenila širší studia americké kultury v pracích Bruce Rosenberga, Edwarda Tabora Linenthala či Michaela Kammena.¹¹

Mezi „odvážnější“ interprety posledního vzdoru pak Dippie rovněž zařadil amerického kulturního historika Richarda Slotkina, který se ve své trilogii knih z let 1973–1992 zabýval teorií mýtu hranice, jenž pro Slotkina představuje centrální myto-ideologický tropus americké kultury. V roce 1985 Slotkin publikoval prostřední díl své trilogie *The Fatal Environment. The Myth of the Frontier in the Age of Industrialization 1800–1890*, v němž představil mýtus Custerova posledního vzdoru jako klíčovou součást komplexnějšího konceptu mýtu hranice. Podle jeho názoru se Custerův poslední vzdor nikdy nestal univerzálním mýtem všech Američanů, spíše byl některými preferován a jinými odmítnut nebo jednoduše ignorován. Jeho přitažlivost se v průběhu času značně měnila – od fází, v nichž se jeho příběh odehrával v „kvazináboženském“ duchu, k dalším, ve kterých byl redukován na satiru.¹² Poskytl ale pojmy a okolnosti, jimiž Američané chápali „historickou katastrofu“ roku 1876 a jeho termíny nadále formují kulturní diskurs až do současnosti.¹³ Při vytváření mýtů o Custerovi a posledním vzdoru podle Slotkina sehrál zásadní roli již existující jazyk mýtu hranice, díky němuž byla upřena pozornost amerických spisovatelů, novinářů a ideologů na postavy Custerova typu a příběhy, jichž byl Custer součástí. Pro novináře, kteří zahájili proces mytizace Custerova, byli muž a událost realizací mýtů, ve které sami věřili, a drželi se Custerova příběhu proto, že Custer byl ústředním představitelem několika významných historických událostí a také politického zápasu. Kromě analýzy mytologie ve svém díle Slotkin rovněž sestavil krátký životopisný Custerův portrét, ve kterém se mimo jiné zaměřil především na Custerovy podnikatelské aktivity. Ze Slotkinova díla tak Custer vystoupil ve zcela nové roli – jako byznysmen, finančník a začínající kapitalista pozlaceného věku a tento pohled o tři roky později akcentoval také Utley.¹⁴

8 DIPPPIE, *Custer's Last Stand*, s. xxi.

9 Tamtéž, s. 3.; s. 62.

10 Tamtéž, s. ix.

11 Tamtéž, s. x.

12 SLOTKIN, *The Fatal Environment*, s. 28.

13 Tamtéž, s. 15.

14 UTLEY, *Cavalier in Buckskin*, s. 83.

Později se jistým „vyvrcholením“ daného trendu stala práce Michaela Elliotta *Custerology. The Enduring Legacy of the Indian Wars and George Armstrong Custer* z roku 2007, zkoumající bitvu u Little Bighornu v historické paměti. Na rozdíl od Slotkina se Elliott nazval „prezentistou“, tedy „někým, jehož zájem o historii je upřen na to, jak je tato historie, včetně dřívější historické komemorace, pocíťována v našem současném věku“.¹⁵ V duchu Slotkinovy interpretace Elliottovo dílo mapovalo fenomén toho, jak sporná a nejednoznačná dědictví Custerovy poslední bitvy a indiánských válek nadále symbolizují „násilnou“ minulost Ameriky a pokusilo se nabídnout prostředek k lepšímu pochopení multikulturní současnosti amerického národa. Elliottova kniha se tak stala unikátní studií přežívání rezonance Custer a bitvy u Little Bighornu ve společnosti Spojených států.

Na konci 20. století zůstával Custerův veřejný obraz i přes diskuse v odborných kruzích obdobný symbolice 60. a 70. let, na každý pád ale Custer nepřestával Američany fascinovat ani „v době války v Perském zálivu“.¹⁶ „Stále zuří spory o tom, zdali Custer jednal jako hrdina nebo jako blázen,“ napsal v roce 1986 Iver Peterson.¹⁷ Richard White se zase nechal v roce 1995 pro *New York Times* slyšet, že většina Američanů pravděpodobně zná Custerovo jméno a má alespoň přibližnou představu o tom, co se stalo u Little Bighornu – mnohem významnější postavy a události se stáhly do „matných koutů národní paměti“, ale „neúspěšný velitel a jeho totální porážka v malém střetnutí zůstávají v jasně osvětleném středu“.¹⁸ Patricia Biedermanová pak v roce 1996 uvedla, že Custer byl možná „nejslavnějším poraženým americké historie“.¹⁹

Podle Dippieho vedli Custerovi „nadšenci“ od 70. let 20. století urputný boj proti „politické korektnosti“ a reinterpretaci významu bitvy u Little Bighornu. Mnozí z nich nikdy nepřijali změnu názvu, která v prosinci 1991 proměnila Custerovo národní bojiště v Littlebighornské bojiště, stejně jako se nikdy nesmířili se jmenováním indiánky Barbary Booherové do pozice superintendantky bojiště v roce 1989.²⁰ „Myslím, že Barbara byla vybrána ze všech špatných důvodů, protože je to žena a indiánka,“ nechal se například slyšet Bill Wels, člen správní rady neziskové organizace, věnující se uchování Custerovy památky.²¹ Podporovatelé tohoto kroku ale naopak zastávali

15 ELLIOTT, s. 9.

16 BRAUDY, Leo, *Hot Heads and Holy Men. Custer's Last Campaign. Mitch Boyer and the Little Bighorn Reconstructed*, By John. S. Gray. In: Los Angeles Times 26. 5. 1991 [online], [cit. 2023-26-04]. Dostupné z: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1991-05-26-bk-3566-story.html>.

17 PETERSON, Iver, *Custer's Defeat. A 110-Year Mystery*. In: New York Times 26. 6. 1986 [online], [cit. 2023-19-04]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1986/06/26/us/custer-s-defeat-a-110-year-mystery.html>.

18 WHITE, Richard, *Last Stands*. In: New York Times 30. 4. 1995 [online], [cit. 2023-05-04]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1995/04/30/books/last-stands.html>.

19 BIEDERMAN, Patricia Ward, *Symposium Will Take a Closer Look at Custer*. In: Los Angeles Times 8. 8. 1996 [online], [cit. 2023-17-04]. Dostupné z: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1996-08-08-ca-32282-story.html>.

20 DIPPIE, *Custer's Last Stand*, s. xii.

21 BARTIMUS, Tad, *New Boss at Little Bighorn Monument Draws Fire From Fans of Custer Battlefield. Critics Charge the American Indian Named to the Post Is Unqualified. Supporters Say She Will Bring a Fairer View of the Fight*. In: Los Angeles Times 12. 8. 1990 [online], [cit. 2023-15-04].

stanovisko, že jmenování Booherové přinese novou perspektivu a povede k více vyváženému pohledu na kontroverzní bitvu: „*Superintendenti před ní se soustavně více zajímali o vojenskou historii z Custerova pohledu. Není nic symboličtějšího než indiánka a žena, která by rozrušila tyto takzvané historiky, kteří jsou většinou bělochy a muži,*“ uvedla Janine Pease-Windy Boy, prezidentka nedaleké *Little Big Horn College*.²² Již dříve vedli v roce 1988 indiánští aktivisté v čele s Russellem Meansem na littlebighornském bojišti další manifestaci.²³ 500. výročí Kolumbova „objevení“ Ameriky v roce 1992 pak ústilo mimo jiné k další diskusi o významu západní expanze Spojených států. Ve stejném roce měl premiéru televizní dokumentární film Paula Steklera *Last Stand at Little Bighorn*, nepřekvapivě odsuzující Custeru. Tím, že přijal Foxovu teorii a popřel, že by vůbec existoval poslední vzdor, pak Stekler podle Dippieho učinil krok směrem k tvorbě něčeho „hluboce antimytického“, jelikož Custerův poslední vzdor je vizuálním konstruktem a „mýtus se hroutí, když není vidět“.²⁴

Společně se Steklerem byl autorem scénáře dokumentu James Welch, indiánský prozaik a básník, považovaný za otce zakladatele literárního hnutí indiánské renesance (*Native American Renaissance*). Welch na produkci scénáře navázal knihou *Killing Custer. The Battle of the Little Bighorn and the Fate of the Plains Indians* z roku 1994, v níž využil svou dokumentární zkušenost z tvorby Steklerova snímku a snažil se o poskytnutí indiánské perspektivy při zasazení bitvy u Little Bighornu do kontextu širšího kulturního a rasového střetu, jehož byla pro Welche vyústěním.²⁵ Dílo nebylo přímočarou historickou analýzou jako spíše „směsí“ historie, vyprávění a Welchových vlastních úvah o tom, jak různé kultury zobrazují událost, pamatují si ji, připomínají a přikládají jí význam: „*Kniha se stává jak sugestivním dílem znovuobjevení, tak mnohovrstevným zkoumáním toho, jak vyprávíme sporné příběhy,*“ napsal Richard White ve své recenzi díla pro *New York Times*.²⁶ Custer podle Welche zastával k indiánům postoj, který by se dal dle jeho soudu popsat jako „ambivalentní“ nebo přinejmenším „matoucí“. Zatímco na jedné straně vyznával velký obdiv ke schopnosti indiánů žít v souladu s přírodou a bojovat s velkou odvahou, ve skutečnosti k nim jako k lidem choval „špatně maskované pohrdání“.²⁷ Přestože podle Welche nebyl „*hlupákem, řítícím se střemhlav vstříc vlastní smrti*“,²⁸ dopustil se u Little Bighornu fatální chyby, když neprozkoumal indiánskou vesnici a přílehlý terén. Vážně pak podcenil sílu a

Dostupné z: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1990-08-12-mn-944-story.html>.

22 BARTIMUS, Tad, *New Boss at Little Bighorn Monument Draws Fire From Fans of Custer Battlefield. Critics Charge the American Indian Named to the Post Is Unqualified. Supporters Say She Will Bring a Fairer View of the Fight*. In: Los Angeles Times 12. 8. 1990 [online], [cit. 2023-15-04]. Dostupné z: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1990-08-12-mn-944-story.html>.

23 Tamtéž.

24 DIPPIE, *Custer's Last Stand*, s. xiii.

25 WELCH, s. 45.

26 WHITE, Richard, *Last Stands*. In: New York Times 30. 4. 1995 [online], [cit. 2023-05-04]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1995/04/30/books/last-stands.html>.

27 WELCH, s. 129.

28 Tamtéž, s. 126.

odhodlání indiánů, neposlouchal své zvědy, kteří neustále poukazovali na to, že vesnice je obrovská, a rozdělil a oslabil své síly na každém místě trasy útoku.²⁹ Jeho netrpělivost při řádném průzkumu nakonec vedla ke katastrofě.³⁰ Při popisu samotné bitvy přejal Welch Foxovu interpretaci, s jehož závěrem podle něho bylo těžké polemizovat.³¹ Welch byl pak podle svých slov při rozhovoru s několika indiány, zejména Lakoty a Šajeny, překvapen, když se dozvěděl, že bitva u Little Bighornu nebyla onou ústřední událostí v jejich kmenové paměti, jak by se dalo předpokládat.³² Přesto napsal, že význam bitvy je možné pociťovat i v současnosti: „*Custer se zdá být živý, zdravý a jezdí mezi námi.*“³³ Bitva u Little Bighornu, relativně malá událost ve válečné historii země, tak pro něho i o více než století později nadále vytvářela dělítko mezi indiány, stejně jako představovala zdroj rasového napětí mezi indiány a bělochy.

Do custeriany začal na konci 20. století vstupovat kromě kultury a rasy také gender, a to především prostřednictvím výzkumu postavy Elizabeth Custerové.³⁴ Shirley Leckiová ve své knize *Elizabeth Bacon Custer and the Making of a Myth* z roku 1993 navázala na dřívější práci Lawrence Frosta³⁵ a zkoumala roli Elizabeth nejen v procesu ochrany manželovy památky, ale byla pro ni rovněž klíčová specifická ženská perspektiva života na hranici. Elizabeth podle Leckiové byla Custerovým nejdůležitějším posmrtným interpretem a její budování Custerovy legendy vycházelo z jejího osobního přesvědčení, lásky k zesnulému manželovi i z požadavků, kladených na ni ze strany dobové viktoriánské morálky – stejně jako mnoho žen 19. století na sebe nikdy nenahlížela primárně jako na jednotlivce, ale především jako na „člena rodiny“ a její odpovědnost vůči rodině, v tomto případě vůči jejímu manželovi, měla přednost před její povinností vůči sobě samé.³⁶ „*Ve skutečnosti tou osobou, kterou chtěla nejvíc přesvědčit, byla ona sama, a já spatřuji v chlapeckém generálovi, jehož vytvořila, realizaci jejích vlastních nenaplněných emocionálních a ideologických potřeb,*“ napsala Leckiová, která dospěla k závěru, že Elizabeth přikládala nejvyšší hodnotu nikoliv tomu, aby světu otevřeně prezentovala své nejniternější já, ale spíše skutečnosti, aby byla za jakýchkoliv okolností „neomylně loajální manželkou“. Postupem času pak naprosto ztratila schopnost oddělit fakta od mýtu.³⁷

V hodnocení samotného Custeru byla Leckiová značně ovlivněna Utleym a jeho aplikací pojmu totální války. Podle Leckiové byl Custer pouhým nástrojem v rukou svých nadřízených a prostým prvkem celého procesu západní expanze. Proti indiánům plánil uplatňoval stejnou taktiku totální války jako dříve za občanské války v údolí Shenandoah, kdy na základě Sheridanových instrukcí vedl vůči civilnímu obyvatelstvu

29 WELCH, s. 166.

30 Tamtéž, s. 127.

31 Tamtéž, s. 170.

32 Tamtéž, s. 285.

33 Tamtéž, s. 226.

34 DIPPIE, *Custer's Last Stand*, s. xi.

35 FROST, Lawrence A., *General Custer's Libbie*, Seattle 1976.

36 LECKIE, *Elizabeth Bacon Custer*, s. 311.

37 Tamtéž, s. xxiii.

stejné postupy – jeho muži ničili úrodu, vypalovali farmy a údolí přeměnili v „pustinu“, aby zlomili vůli civilistů pokračovat v boji za věc Konfederace.³⁸ Později Custer pro Sheridanů uplatnil stejný typ války proti indiánům jižních plání u Washity. Když padl u Little Bighornu, pokoušel se o to samé. Přestože ale vítal možnost bojovat s indiány a získat vojenské vavříny, nebyl to nakonec on, kdo o válce proti Siouxům a jejich spojencům rozhodoval, stejně jako dříve nebyl původcem plánu destrukce údolí Shenandoah: „*Význam jeho života a kariéry spočívá v tom, že byl velitelem, na kterého se architekti totální války mohli spolehnout při provádění tvrdých a často brutálních opatření, aby dosáhli svých cílů. Učinil tak proto, že byl ve světě doma jen tehdy, když sklízel chválu od svých nadřízených a uznání široké veřejnosti.*“³⁹ I tak ale pro Leckiovou zůstal rozpornou osobou.⁴⁰ Jedinou jistou dynamikou, která v jeho životě podle Leckiové působila, byla ta, že „vzkvétal“, když měl možnost získat chválu od svých nadřízených a široké veřejnosti. Když mu byla tato příležitost odepřena, obrátil se do svého nitra a stal se „úzkostným“ a dokonce i „depresivním“. Podle Leckiové mohla jeho nezměrná potřeba po uznání pramenit z toho, že vyrůstal v domácnosti, kde soupeřil o pozornost s dětmi z bývalých manželství svých rodičů a dalšími čtyřmi sourozenci.⁴¹

Stejně jako Leckiová nabídla genderovou perspektivu klasicky vojenského tématu i Louise Barnettová, která velkou část své práce *Touched by Fire. The Life, Death, and the Mythic Afterlife of George Armstrong Custer* z roku 1996 rovněž věnovala specificky ženské zkušenosti života na hranici – upozornila například na skutečnost, že řada manželek tamních důstojníků čelila nejrůznějším skličujícím podmínkám a že rodinný stav ženám v armádě nic neposkytoval.⁴² Přesto ale podle Barnettové jejich pozdější paměti odhalily dvojí a v jistém smyslu paradoxní představu – kronika nouze a strádání s sebou nesla podtext osvobození se od složitosti civilizace. Na jedné straně naříkaly nad mnoha nepříjemnostmi a nebezpečími pohraničního života, na straně druhé ale v jejich případě život na hranici vedl k novému ocenění elementárních věcí a k uspokojivému cvičení vynalézavosti, když se učily improvizovat a nahrazovat. Koneckonců byly podle Barnettové samy vybranou skupinou, ženami, které se vědomě rozhodly žít na hranici se svými manželi a byly odhodlány zajistit, aby jejich společný život fungoval.⁴³ Podle Barnettové pak nebylo možné odhalit Custerů, aniž by byla současně věnována pozornost jeho manželce Elizabeth.⁴⁴ Elizabethina konstantní snaha udržovat jeho památku přispěla k tvorbě legendy, ale během toho procesu byla sama mytizována jako „věrná vdova“. Na rozdíl od Leckiové roli Elizabeth při utváření

38 LECKIE, Shirley Anne, *General George Armstrong Custer: The Waging of Total War in the American West*. In: RILEY, Glenda, ETULAIN, Richard W. (ed.), *Chiefs and Generals. Nine Men Who Shaped the American West*, New York 2004, s. 129.

39 Tamtéž, s. 157.

40 LECKIE, *Elizabeth Bacon Custer*, s. xiii.

41 LECKIE, *General George Armstrong Custer*, s. 132–133.

42 BARNETT, s. 85.

43 Tamtéž, s. 91.

44 Tamtéž, s. 3–4.

Custerova posmrtného obrazu Barnettová spíše upozadila a akcentovala více „národní potřebu anachronického hrdiny“.⁴⁵

Ženská perspektiva ovšem Barnettové sloužila pouze jako jeden z hlavních přístupů k široké analýze Custer a zejména jeho následného vstupu do americké imaginace. Podrobila zkoumání Custerovu „mnohotvárnou osobnost“, vymykající se dle jejího soudu jednoduché definici a znovu se pustila do hledání „člověka, čekajícího na objevení“. Stejně jako řada autorů před ní došla i Barnettová k závěru, že Custer miloval boj – bylo to logické vzhledem ke skutečnosti, že nebyl dobrovolníkem, ale vojákem z povolání, profesionálem, který svou práci odváděl mimořádně dobře.⁴⁶ Armáda byla zdrojem Custerovy identity, místem, kde mohl být nejlépe oceněn.⁴⁷ Custer podle Barnettové nebyl ani velkým, ale ani obyčejným mužem. Talent, který vědomě odhalil, by neměl být ani snižován, ani zvětšován – ze současného úhlu pohledu můžeme jasně vidět jeho rozměry a rozpoznat jak jeho „zvláštní dokonalost“, tak jeho meze.⁴⁸ Psychiatr Charles Hofling popsal Custerův život jako oscilaci mezi obdobími úspěchu, spojenými se sebekontrolou, a obdobími neúspěchu, poznamenanými nedostatkem kontroly, které předvídatelně vyvrcholily „divokou“ ztrátou kontroly u Little Bighornu. Oproti tomu Barnettová shledala „jedno velké období stresu a nedostatku kontroly“ Custerova života v poválečných letech mezi roky 1865–1867 – to vyvrcholilo jeho válečným soudem v roce 1867, k němuž arogantně přistoupil jako Shakespearův Coriolanus, a suspendací, nejnižším bodem Custerovy kariéry, po němž následovalo trvalé zotavení. Ať už Custer od svého návratu do armády v roce 1868 až do své smrti na bitevním poli u Little Bighornu zažil jakékoliv zklamání a potíže, přistoupil k nim vyrovnaně – jako „vyspělý“ muž.⁴⁹

Po své smrti se podle Barnettové Custer stal jednou z osobností, do kterých si Američané projektují své vlastní významy podle aktuální politiky a zájmů.⁵⁰ Tyto symboliky proto vypovídají více než o protichůdných realitách jeho života o „protichůdných potřebách národní psychiky“.⁵¹ Přesto ale jasně uvedla, že podle jejího soudu Custer zcela jistě zemřel „pro hříchy bílé Ameriky“, vzhledem k tomu, že lidé, na které zaútočil, byli na zemi, kterou dokonce i vláda Spojených států uznala za jejich vlastní: „*Plnil rozkazy, ale jelikož přijal hodnoty a expanzivní politiku své země a byl z celého srdce ochoten za ně bojovat, nebyl nevinnou obětí.*“⁵² Protože historie nedokázala debakl u Little Bighornu dostatečně dobře vysvětlit, aby uspokojila lidovou představivost, musel tak učinit mýtus.⁵³ Podobně jako atentát na prezidenta Johna Kennedyho záhada Little Bighornu plodila nekonečné hypotézy a dohady, čímž se

45 BARNETT, s. 5.

46 Tamtéž, s. 53.

47 Tamtéž, s. 60.

48 Tamtéž, s. 410.

49 Tamtéž, s. 62.

50 Tamtéž, s. 1–2.

51 Tamtéž, s. 411–412.

52 Tamtéž, s. 411.

53 Tamtéž, s. 399.

snažila uspokojit potřebu „skrytého“ a „nevysvětlitelného“. A stejně jako atentát na Kennedyho podle Barnettové přinesla svůj podíl „bizarnosti a fantasknosti, zlověstného a absurdního“.⁵⁴ Kdyby ale Custer vyhrál, žádná záhada by z bitvy nevzešla, protože bílí Američané očekávali jeho vítězství a o to více je zaskočila jeho porážka: „*Záhadu nelze z bojiště vypudit, protože těžištěm tajemství není fyzické místo, ale psychika bílé Ameriky. Jeho zdrojem je rasismus, čisté a prosté přesvědčení, že skupinu bílých vojáků, jako byla ‚bojující sedmá‘, nemůže přemoci ani drtivá převaha indiánů.*“⁵⁵ Úkolem typického Custerova nadšence se stalo udržet záhadu nad tímto strohým faktem, prosadit trvalost tajemství nad nepřijatelnou realitou indiánského úspěchu.

Pod falešným mystériem toho, co se stalo na bitevním poli u Little Bighornu, se tak podle Barnettové ukrývá skutečné tajemství kolektivního odmítnutí bílé Ameriky přijmout zjevné vysvětlení porážky. V jistém smyslu se proto Custer stal „nejznámější obětí“ kolektivní víry bílé Ameriky v rasovou nadřazenost: „*Rasová i národní prestiž byla vložena do katastrofy, kterou nebylo možné vysvětlit. To je trvalé tajemství Little Bighornu.*“⁵⁶ Kromě „přetrvávání rasismu“ by bylo podle Barnettové jen obtížné vysvětlit pokračující proslulost bitvy u Little Bighornu, která si vyžádala jen malý počet mrtvých a nijak nezměnila konečný výsledek historického konfliktu mezi indiány a bělochy.⁵⁷ Badatelé „v zajetí“ tajemství podle ní donekonečna zkoumali něco, co bylo například ve srovnání s bitvou u Gettysburgu „relativně jednoduchou vojenskou akcí“, ve snaze odhalit dosud ignorované vysvětlení toho, jak mohla být „malá, průměrná bojová síla“ zničena dobře vyzbrojeným a odhodlaným nepřítelem, jehož počet byl přinejmenším několikanásobný a sestávající z mužů, vychovaných od narození jako válečníci.⁵⁸ Na Custeru byla částečně aplikována melvillovská symbolika – stejně jako způsobila v Bílé velrybě katastrofu pošetilost kapitána Achaba, měl přivést svůj oddíl na porážku i Custer. Neštěstí lodi Pequod ale nakonec ohlásil světu Izmael a katastrofa byla vysvětlena, čímž fikce dostala uspokojivý konec. Žádná taková útěcha nebo objasnění se ovšem nevyonořily z „chaotické“ historické reality Custerova posledního vzdoru: „*Ať už byl Custer považován za vinného či nevinného, stalo se jeho jméno synonymem pro fatální omyl.*“⁵⁹ „Demytizovaná bitva“ a „srozumitelný velitel“ tak zjevně podle Barnettové nebyly tím, co bílí Američané od Little Bighornu žádali, jelikož „upřímné objasnění záhady“ by jim prozradilo více, než by chtěli vědět.⁶⁰

Ve své biografii Barnettová představila v podstatě poslední „velkou“ koncepci Custerova života 20. století. Neopominutelným se však ještě stal rovněž poctivý výzkum ze stejného roku *Custer. The Controversial Life of George Armstrong Custer* Jeffryho Werta, který vzhledem ke své odborné specializaci věnoval značnou část své

54 BARNETT, s. 332.

55 Tamtéž, s. 336.

56 Tamtéž, s. 342.

57 Tamtéž, s. 345.

58 Tamtéž, s. 345–346.

59 Tamtéž, s. 346.

60 Tamtéž, s. 347.

pozornosti Custerově roli v občanské válce. Přestože Robert Remini jeho práci v komparativní recenzi pro *New York Times* nazval oproti Barnettové „lepší biografií s plnějším a napínavějším popisem posledního vzdoru“,⁶¹ nelze v případě Werta hovořit o žádném přelomovém podání, které by významným způsobem obohatilo dosavadní diskusi. Knihu postavil na neobyčejně kvalitním archivním výzkumu, prošel značné množství materiálu, ale události spíše pouze předkládal bez jakékoliv interpretace. Stejně jako mnozí jiní historici i Wert dospěl k závěru, že Custer toužil po slávě. K bitvě Little Bighornu shrnul, že rozhodnutí Custerova – ať už oprávněná či neoprávněná – vedla k tragédii, za kterou nese hlavní odpovědnost.⁶² Custer byl podle něho vojákem „uzavřeným v obraze“, mužem formovaným svou dobou, kdy Spojené státy uzavřely svou „kontinentální misi“. Custer tuto epochu částečně definoval a v důsledku zůstává „znepokojivou“ a kontroverzní osobou americké historie: „V životě fascinoval národ, ve smrti pronásledoval jeho duši.“⁶³ Wertovo dílo se současně stalo názornou demonstrací skutečnosti, že i v tak probádaném tématu lze stále nalézat nové poznatky. Wert přišel na základě studia záznamů West Pointu s přelomovým zjištěním, že Custer od roku 1859 trpěl kapavkou a že dané onemocnění patrně vedlo k jeho pozdější neplodnosti.⁶⁴ Tato nová informace vrhla zcela nový pohled na manželství Custerových, jelikož do té doby byla upřena hlavní pozornost na Elizabeth, jíž byla kladena „vina za selhání“, neboť se na základě genderových rolí předpokládalo, že za otázku dětí (a případné neplodnosti) musela být v manželství odpovědná žena.

61 REMINI, Robert V., *Furious George*. In: *New York Times* 14. 7. 1996 [online], [cit. 2023-26-04]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1996/07/14/books/furious-george.html>.

62 WERT, s. 354.

63 Tamtéž, s. 14.

64 Tamtéž, s. 34–35.

Epilog

Ani ve 21. století zájem o Custerovu osobu ze strany americké historiografie zdaleka neustává. Mezi nejkvalitnější tematické práce úvodní dekády 21. století bývají obvykle řazena díla Jamese Donovana a Nathaniela Philbricka, předkládající látku v komplexním zpracování. Donovan ke zpracování tématu ve své knize *A Terrible Glory. Custer and the Little Bighorn. The Last Great Battle of the American West* (2008) vedlo poznání, že jelikož americká historiografie dospěla v 80. a 90. letech 20. století k mnoha novým informacím, bylo podle jeho soudu třeba někoho, kdo by tyto nové poznatky zpracoval do „vzrušujícího podání bitvy“.¹ Custer podle něho k Little Bighornu nepostupoval příliš rychle a jakmile dospěl k závěru, že je jeho jednotka indiány odhalena, musel bezpodmínečně zaútočit – šlo o rozhodnutí, které by za daných okolností učinil každý „agresivní kavalerní velitel“. Custer věděl, že aby vyhrál, musel si podržet ofenzivu, jelikož zaujmout obranné postavení či ustoupit by pro něho znamenalo kapitulaci.² Nakonec mu však v jakýchkoliv ambicích na další útočnou akci zamezil až příliš velký počet nepřátel, který jej přivedl ke zkáze.³ Custer tak u Little Bighornu podle Donovana rozehrál velkou hazardní hru, při které vsadil všechny karty na „oslnivý triumf“, a prohrál.

Podobným způsobem jako Donovan téma uchopil v práci *The Last Stand. Custer, Sitting Bull, and the Battle of the Little Bighorn* z roku 2010 i Nathaniel Philbrick, historik fascinovaný americkými národními mýty a známý pro svá oceňovaná díla o historii ostrova Nantucket a námořních dobrodružstvích. Philbrickova koncepce vychází z figurativní dichotomie – okolnostem bitvy u Little Bighornu podle něho dominovaly dvě hlavní postavy „dramatu“, Custer a lakotský náčelník Sedící býk. Na základě svého přesvědčení, že uprostřed jakékoliv „kalamity“ určuje lidské jednání pod obrovským stresem „tekutost moře“,⁴ oba muže Philbrick přirovnal k loďním kapitánům, vedoucím své „posádky“ skrze řekami lemované vnitrozemí Severní Ameriky na dvě výpravy, které se spolu setkaly v tragickém vyústění.⁵ Little Bighorn je pak pro Philbricka příběhem dvou posledních vzdorů, který jeden bez druhého nedávají smysl a nelze je pochopit odděleně: „*V té či oné době byli oba Custer i Sedící býk hrdinové, ale oba byli také skutečnými a zranitelnými lidmi, pro které byl poslední vzdor stejně tragédií jako prostředkem k věčné slávě.*“⁶ Philbrick tak opět celý námět prezentuje skrze melvillovskou symboliku, v níž Custer plní roli Achaba a Sedící býk (obrazně) Moby

1 ELLINGTON, Kay, *Lone Star Listens. Jim Donovan*. In: *Lone Star* 29. 1. 2017 [online], [cit. 2022-19-11]. Dostupné z: <https://www.lonestarliterary.com/node/844>.

2 DONOVAN, s. 266–267.

3 Tamtéž, s. 267.

4 PHILBRICK, s. xxi.

5 Tamtéž. Philbrick není prvním autorem, který Custeru přirovnal k loďnímu kapitánovi, viz MONAGHAN, *Custer*, s. 371.

6 *The Last Stand* [online], [cit. 2023-28-04]. Dostupné z: <https://www.nathanielphilbrick.com/the-last-stand>.

Dicka. Custer u Little Bighornu podle Philbricka mohl vyhrát – pokud by dokázal překročit řeku na severu a získat stejně jako u Washity indiánská rukojmí, držel by ve svých rukou klíč potřebný k vítězství: „Ze zpětného pohledu se Custer jeví být egomaniakálním hlupákem, jak si ale Sedící býk, Pronásleduje nepřítele a řada dalších Lakotů a Šajenů toho dne uvědomovali, byl až děsivě blízko k zisku nejúžasnějšího vítězství své kariéry,“ napsal.⁷ Opíraje se o Mellvilův citát, že „veškerá morální velikost je toliko chorobou“,⁸ připsal Philbrick Custerovu trvalou pozici v americké imaginaci na vrub skutečnosti, že podle něho Custer „dokonale ztělesnil nedostatky“ svého věku.⁹ Jeho jméno bylo dehonestováno, se začátkem 21. století se ovšem dle Philbricka začal přístup opět měnit a po 11. září 2001 a začátku irácké války v roce 2003 bylo možné připustit, že nezávisle na povaze a řízení konfliktu vojáci jako Custer pouze plnili rozkazy a vykonávali svou povinnost.¹⁰ Takto jednoduché to však v Custerově případě nebylo. Custer podle Philbricka často od svých nadřízených na pláních dostával volné pole působnosti a spolurozhodoval o svém osudu, za který také nesl zodpovědnost. Zatímco někdy na indiány zaútočil, jindy se s nimi rozhodl vyjednávat.¹¹ V roce 1876 vláda ve Washingtonu sice Custeru do Montany vyslala, ale na to, co u Little Bighornu hodlal učinit, neměl Grant žádný vliv.¹² Custer tak Philbrickovou percepcí není zcela nevinným „pozorovatelem“ probíhajících jevů, ale postavou, která na jejich formování měla sama značný podíl.

Přestože první dekadě 21. století dominoval v americké historiografii převážně konsensuální pohled, lze se také místy setkat s pokračující odsudečnou tradicí Custerovy osoby, a to například v díle *Empire of the Summer Moon. Quanah Parker and the Rise and Fall of the Comanches, the Most Powerful Indian Tribe in American History* z roku 2010 S. C. „Sama“ Gwynneho, který se v Custerově charakterizaci inspiroval Connellem a v 16. kapitole svého díla, nazvané demonstrativně „Pravý opak Custeru“, postavil Custeru do kontrastu s Ranaldem Mackenziem, jiným velkým důstojníkem amerického západu té doby. Byl to Mackenzie, ne Custer, kdo podle Gwynneho americkou armádu „naučil“ bojovat proti indiánům, ale navzdory svým úspěchům zůstal oproti Custerovi prakticky neznámým důstojníkem.¹³ Po „fiasku“ u Little Bighornu, kde se mělo Custerovi „vymstít“, že nedbal varování svých indiánských zvědů¹⁴ a kde jej dostihly jeho chyby „napáchané během krvavých roků jeho velení“,¹⁵ byl Mackenzie vyslán na severní pláň, aby „zametl Custerův nepořádek“.¹⁶ Gwynne tak Custeru zcela zavrhl a současně plně souhlasil s tvrzením autora *New York Times* Bruce Barcotta, že

7 PHILBRICK, s. 260.

8 Tamtéž, s. 306.

9 Tamtéž.

10 Tamtéž, s. 305.

11 Tamtéž.

12 Tamtéž, s. 306.

13 GWYNNE, S. C., *Říše letního měsíce. Vzestup a pád národa Komančů*, Praha 2019, s. 11.

14 Tamtéž, s. 255.

15 Tamtéž, s. 234.

16 Tamtéž, s. 252.

se mu v porovnání s jinými postavami amerického západu dostává až příliš značné a neúměrné pozornosti.¹⁷

I přes Gwynneho touhu ovšem zájem věnovaný Custerovi ani v nejmenším nepominul. V roce 2015 vydal přelomovou práci *Custer's Trials. Life on the Frontier of a New America* životopisec T. J. Stiles, patrně nejlepší historik, který se kdy k tématu vyjádřil – tento závěr ostatně potvrzuje ocenění jeho knihy prestižní Pulitzerovou cenou za historii,¹⁸ kterou do té doby žádná z jiná prací custeriany neobdržela. Stiles nabídl zcela unikátní náhled na Custeru a ve své mistrovsky psané biografii názorně demonstroval, jak velká část Custerova odkazu byla mnohdy americkým dějepiscectvím zcela přehlížena. Ke zpracování tématu jej vedla skutečnost, že se dosavadní literatura „v drtivé většině soustředila na Little Bighorn, jako by vše, co se stalo předtím, bylo důležité jen jako prolog“.¹⁹ Byl si vědom skutečnosti, že Custeru v americké imaginaci definovala jeho smrt, v důsledku které si jej Američané pamatují „jako muže jednoho regionu, západu, a jednoho konfliktu, indiánských válek“.²⁰ Od tohoto Custerova obrazu se ovšem pokusil oprostit, a i proto jeho kniha nekončí tradičním vyvrcholením v podobě bitvy u Little Bighornu, jelikož „posedlost posledním vzdorem vede [mimo jiné] k přehlédnutí jeho významu v letech po občanské válce“.²¹ Stiles tak neusiluje o novou interpretaci bitvy u Little Bighornu a souhlasí s Utleym,²² že hlavním faktorem výsledku byli samotní Lakotové a jejich spojenci, kterým je třeba udělit uznání: „Je to více o tom, že oni vyhráli, než že Custer prohrál.“²³ Hlavní pozornost Stiles naopak upnul na Custerova léta v občanské válce, na jeho roli jako politické postavy během rekonstrukce Jihu a v rasové historii Spojených států: „V mnoha dalších veřejných prostředích jsem zjistil, že je jeho role ignorována nebo omlouvána. Například jeho podpora Andrewa Johnsona, jeho odmítnutí sloužit v černošském pluku v roce 1866, jeho přátelství a podpora bílých plantážníků v Texasu, nedostatek sympatií k zavražděné černošské dívce, odpor vůči jeho přidělení v Kentucky, jeho otevřený politický odpor vůči Grantovi v roce 1876 a další epizody odhalovaly jeho vlastní motivace a názory, ale také hrály důležitou roli v jeho životě, což z něj činilo kontroverzní postavu.“²⁴ Custer pro něho byl „během svého života tak důležitý, a to je něco, co ztrácíme, když se,

17 BOGGS, Johnny D., *Interview with Author S.C. Gwynne*. In: HistoryNet 12. 3. 2010 [online], [cit. 2022-09-10]. Dostupné z: <https://www.historynet.com/interview-with-author-s-c-gwynne/?f>.

18 *Custer's Trials. A Life on the Frontier of a New America*. In: Pulitzer Prizes [online], [cit. 2023-28-04]. Dostupné z: <https://www.pulitzer.org/winners/tj-stiles-0>.

19 Dopis T. J. Stilese autorovi, 23. 4. 2023, archiv autora.

20 STILES, s. xv.

21 *There's More to Custer Than His 'Last Stand'*. In: MPR News, 18. 11. 2015 [online], [cit. 2023-17-04]. Dostupné z: <https://www.mprnews.org/story/2015/11/18/bcst-books-custer-stiles>.

22 Utleymo *Cavalier in Buckskin* byl podle Stilese „prubířským kamenem“ pro každého, kdo hledal upřímné a dobře informované porozumění Custerovi. Ve svém díle se snažil se řídit Utleymo „rozumným přístupem“ s ohledem na celý Custerův život. CHIAVENTONE, Frederick J., *The Truth About George Armstrong Custer*. In: Cowboys & Indians. The Premier Magazine of the West [online], [cit. 2023-17-04]. Dostupné z: <https://www.cowboysindians.com/2016/04/the-truth-about-george-armstrong-custer/>.

23 Tamtéž.

24 Dopis T. J. Stilese autorovi, 23. 4. 2023, archiv autora.

pochopitelně, soustředíme [jen] na jeho dramatickou smrt“.²⁵ Jeho biografie tak přinesla řadu nových faktů stejně jako originálních interpretací a vrhla na Custeru zcela nový pohled. Podle Candice Millardové z *New York Times* se stal Stiles jediným autorem, který dokázal nechat čtenáře zapomenout na Custerův poslední vzdor.²⁶ Zatímco se podle Millardové většina knih na dané téma jako nedávná Philbrickova práce „*nezadržitelně žene vstříc jeho smrti*“, odsunul Stiles bitvu u Little Bighornu do epilogu, čímž Custerovi patrně „*poskytl určitou míru vykoupení*“.²⁷

Stilesovou ústřední tezí je idea, že Custer ve skutečnosti nežil na geografické hranici, ale na hranici chronologické, v době velkého dějinného zlomu,²⁸ nástupu modernity, kterou pomáhal budovat, ale na níž se sám nikdy nedokázal plně adaptovat: „*Stejně jako mnoho jeho spoluobčanů oslavoval staré ctnosti, i když je vytlačoval, a byl nadšený z inovací, i když se s nimi potýkal.*“²⁹ Společně se svými současníky zažil „sociální cunami“ v době, kdy se rodil nový průmyslový, korporátní a vědecký řád, implikující převratné sociální změny a omezující v americké kultuře individualismus, romantiku a hrdinství.³⁰ Custer byl jednoduše „národní celebritou“, „*zapojenou do tvorby zcela nového světa, Ameriky, kterou známe dnes*“.³¹ „*Jeho život je fascinujícím příběhem schopného, ale sebezničujícího muže, který se snaží uniknout zastarávání v měnícím se světě,*“ nechal se Stiles později slyšet.³² Custer je pro něho mužem „hlubokých předpokladů“, jehož úspěchy stejně jako jeho selhání formovaly americkou minulost i přítomnost: „*Tak či onak, Custer byl Amerikou – a stále je. Ve svých úspěších, neúspěších, zápasech s tím, jak se svět měnil, ztělesňoval to nejlepší a nejhorší z amerických hodnot a kultury. [...] Custer byl nestálý, emotivní muž, který nás stále překvapuje, částečně proto, že stále přehodnocujeme, kdo jako Američané jsme.*“³³ Custer jednoduše pro Stilese personifikuje unikající „mladý věk Ameriky“, který se „*nikdy nevrátí*“.³⁴

Ve Stilesově charakterizaci Custeru se opět zračí jako v případě Van de Watera, Connella či Utleého snaha odhalit Custerovy rozpory. Custer je ve Stilesově hluboce osobním portrétu mnohem více lidskou, ne odosobněnou postavou. Skvěle demonstruje,

25 *There's More to Custer Than His 'Last Stand'*. In: MPR News, 18. 11. 2015 [online], [cit. 2023-17-04]. Dostupné z: <https://www.mprnews.org/story/2015/11/18/bcst-books-custer-stiles>.

26 MILLARD, Candice, 'Custer's Trials,' by T. J. Stiles. In: *New York Times* 20. 11. 2015 [online], [cit. 2023-18-04]. Dostupné z: www.nytimes.com/2015/11/22/books/review/custers-trials-by-t-j-stiles.html.

27 Tamtéž.

28 STILES, s. xvii.

29 Tamtéž, s. xviii.; s. 206–207.

30 Tamtéž, s. xvii.

31 *There's More to Custer Than His 'Last Stand'*. In: MPR News, 18. 11. 2015 [online], [cit. 2023-17-04]. Dostupné z: <https://www.mprnews.org/story/2015/11/18/bcst-books-custer-stiles>.

32 CHIAVENTONE, Frederick J., *The Truth About George Armstrong Custer*. In: *Cowboys & Indians. The Premier Magazine of the West* [online], [cit. 2023-17-04]. Dostupné z: <https://www.cowboysindians.com/2016/04/the-truth-about-george-armstrong-custer/>.

33 DONOHUE, Keith, *Authors on the Record. Custer's Trials*. In: *Prologue Magazine* 47, 2015, 4 [online], [cit. 2023-17-04]. Dostupné z: <https://www.archives.gov/publications/prologue/2015/winter/custer.html>.

34 STILES, s. xix.

jak křehkou a složitou osobností ve skutečnosti byl – nestálým a rozporuplným člověkem, schopným, ale nejistým, vášnivým, ale sebezničujícím, romantickým individualistou v ostrém rozporu s rigidní povahou vojenské instituce. Člověkem, jenž mnohokrát v životě selhal a chyboval, ale vždy se dokázal ze zdánlivě ztracené situace vyprostit díky svému mimořádnému nadání pro soupeření: „*Znovu a znovu se zachránil svým darem bojovat. V tomto nakonec také selhal.*“³⁵ Podle Stilese je proto paradoxní, že je dnes na Custeru nahlíženo jako na vojáka, který selhal, když boj byl ve skutečnosti jedinou schopností, kterou během svého života plně ovládal: „*Urážel své vojenské nadřízené, špatně řídil podřízené, odcizoval civilní úřady, nevhodně se vměšoval do politiky, ohrožoval své manželství a prohrával svůj majetek. Znovu a znovu se zachraňoval díky své schopnosti bojovat. A přesto si jej, ironicky, nyní pamatujeme jako špatného velitele. [...] Ambivalence jeho současníků je naší rozpolceností – vůči naší době stejně jako té jejich. Custerův příběh začíná svým koncem a nikdy nekončí.*“³⁶ Stiles tak ve svém díle „odhalil“ Custeru, který se nikdy nedokázal přizpůsobit nástupu modernity, což vytvářelo jeho vnitřní konflikt, přispívající k jeho vnější nestabilitě. Custerova neschopnost adaptace korelovala s postoji mnoha jeho současníků a tato ambivalence dodnes oslovuje následné generace Američanů, nacházející se na mnoha dalších „hranicích“ věků. Custer byl jednoduše v zásadním rozporu se svou dobou, což se přeneslo v jeho rozpor se sebou samým a se všemi kolem něho.³⁷

Další velkou interpretaci Custerovy osoby druhé dekády 21. století nabídl ve své biografii *Ambitious Honor. George Armstrong Custer's Life of Service and Lust for Fame* z roku 2020 James Mueller. Na rozdíl od Stilese pro Muellera Custerovy rozpory vycházely z „rolí“, které za svého života hrál: „*Většinu svého života strávil jako voják a vychutnával si aspekty toho života, ale vždycky toužil po něčem větším. Srdcem umělec si Custer liboval v předvádění různých rolí, které během svého života hrál.*“³⁸ Co Stiles nazval Custerovou „nestabilitou“ (lepším výrazem by podle Muellera byla „komplexita“), vychází pro Muellera spíše z jeho konstantního boje mezi „showmanstvím“ a smyslem pro povinnost.³⁹ Custer byl člověkem „umělecké povahy“ a jako umělec měl vždy planoucí ambice v něčem vynikat. Custerovou první profesí byla pozice školního učitele, v armádě napsal knihu, přispíval do magazínů a novin, zajímal se o politiku a účastnil se předvolebního turné s Andrewem Johnsonem: „*Kdyby přežil svou poslední bitvu, mohl klidně odejít z armády a věnovat se kariéře v jedné nebo více z těchto oblastí. Kromě kariéry spisovatele mohl přednášet jako Mark Twain nebo vystupovat v představeních jako Buffalo Bill Cody.*“⁴⁰ V roce 1865 si Custer splnil svůj

35 STILES, s. xx.

36 Tamtéž, s. xxi; s. 455–456.

37 Pro podobný závěr viz také LEWIS, Peter, „*Custer's Trials*“ Portrays a Man at Odds with Himself and His Times. In: Christian Science Monitor, 27. 10. 2015 [online], [cit. 2023-17-04]. Dostupné z: <https://www.csmonitor.com/Books/Book-Reviews/2015/1027/Custer-s-Trials-portrays-a-man-at-odds-with-himself-and-his-times>.

38 MUELLER, *Ambitious Honor*, s. xiii.

39 Tamtéž.

40 Tamtéž, s. xi.

sen – vysloužil si slávu bojem za spravedlivou věc a měl po svém boku krásnou ženu, jež jej zbožňovala. Přesto cítil, že mu něco chybí, a proto se po skončení občanské války stal součástí politického boje.⁴¹ Působení na americkém západě mu nabídlo další roli, v níž se mohl realizovat. Pokoušel se rovněž prorazit jako byznysmen, ale selhal.⁴²

Muellerova biografie tak celkově navrhuje „odpověď v pohledu na Custeru ne jako na rozeného vojáka, předurčeného k vojenské slávě, ale jako na člověka, který měl duši umělce, který na život nahlížel jako na romantickou cestu“.⁴³ Tato cesta skončila bitvou, která by se podle Muellera nikdy nestala tak slavnou nebýt smrti jejího „hvězdného účastníka“: „Custerovo umělecké cítění jej přivedlo k vytvoření životního příběhu, který po generace fascinuje jak historiky, tak veřejnost, příběhu, končícího bitvou, jež se stala ústřední součástí mýtu nazývaného různě americká hranice, Divoký západ či jednoduše západ.“⁴⁴ Custerovu smrt u Little Bighornu Mueller nahlíží jako tragikomické vyvrcholení jednoho dlouhého představení. Custer byl hrdinou zuřivých bitev občanské války, který nyní umíral bez nábojů v „potyčce“ na nepojmenovaném kopci dva dny jízdy od nejbližšího telegrafu. Jako většina veteránů indiánských válek Custer dobře věděl, že veřejnost na tento konkrétní střet rychle zapomene. Jako muž, který vždy dokázal ocenit dobrý vtip, se sarkasticky pousmál a padl s úsměvem na rtech.⁴⁵ Nicméně Custerova celoživotní touha po velikosti, poháněná jeho potřebou být uznávaným, vedla podle Muellera k vytvoření veřejné postavy tak výrazného a charismatického obrazu, že je jeho smrt slavnější než smrt kteréhokoliv amerického vojáka dříve či poté: „Custerův umělecký charakter je nakonec tím, co z něj udělalo trvalou součástí mýtu hranice a americké historie. Protože byl hercem a spisovatelem, stal se veřejnou osobností, kterou nebylo možné jeho dramatickou smrtí nezvěčnit,“ shrnul Mueller, jehož příklad názorně demonstrovuje skutečnost, že i dnes se lze na poli americké historiografie setkat se stále novými a neotřelými interpretacemi Custerova života a jeho povahy.⁴⁶

„Živý“ je současně také Custerův veřejný obraz, v jehož centru nadále zůstává Custova role v bitvě u Little Bighornu. V roce 2012 napsal Thomas Ricks pro periodikum *Foreign Affairs* text pod titulkem „Přestaňte si dobírat nebohého generála Custeru, jen se řídil armádní doktrínou své doby“.⁴⁷ Podle Ricksova znění Custer nebyl „hlupákem“, ale naopak skvělým kavalerním velitelem, jehož taktiku u Little Bighornu je třeba vnímat v souladu s armádní doktrínou doby.⁴⁸ Podobná líčení nalézají svou

41 MUELLER, *Ambitious Honor*, s. 152.

42 Tamtéž, s. 237.

43 Tamtéž, s. xi–xii

44 Tamtéž, s. xii.

45 Tamtéž, s. 300.

46 Tamtéž, s. xiv.; s. 302.

47 RICKS, Thomas E., *Quit Picking on Poor Gen. Custer, He Was Just Following Army Doctrine of His Time*. In: *Foreign Affairs* 25. 6. 2012 [online], [cit. 2023-17-04]. Dostupné z: <https://foreignpolicy.com/2012/06/25/quit-picking-on-poor-gen-custer-he-was-just-following-army-doctrine-of-his-time/>.

48 Tamtéž.

oporu například v závěrech autorské dvojice vojenských a bezpečnostních analytiků Richarda Kuglera a Davida Gomperta, kteří v roce 2006 publikovali ve vojenském odborném periodiku *Joint Force Quarterly* příspěvek *Custer and Cognition*, v němž aplikovali na Custerův postup u Little Bighornu vysvětlující model bojového myšlení. Kavalerní velitel 19. století podle nich musel reagovat na mnohé neznámé a nejasné okolnosti a činit rychlá rozhodnutí za proměnlivých okolností. Custer rozhodně nebyl špatným taktikem, protože většinu svých bitev v občanské válce vyhrál, což v jeho případě naznačuje „skvělé rozhodování“ a patrně implikuje „vysoké sebevědomí“.⁴⁹ Tváří v tvář situaci u Little Bighornu důvěřoval intuici, kterou si vyvinul na základě svých rozsáhlých zkušeností a utvořil si mentální model boje sedmé kavalerie s indiány ve formě „klešťového útoku“, který jej vedl k očekávání vítězství. Když se ovšem plán začal hroutit, nedokázal využít nových informací k přehodnocení svých předpokladů a analýze svých možností. Přestože čelil neznámým okolnostem, nezpochybňoval svou intuici. Custerovou chybou tak ve skutečnosti nebylo rozdělení jednotky, ale jeho rozhodnutí pokračovat v útoku i poté, co měl jasnou představu o početním stavu indiánů a věděl, že Reno selhal.⁵⁰ Fatální omyl spočíval v jeho spoléhání se na intuici, což jej vedlo ke špatnému poznání situace v momentě, kdy se naopak jeho protivník dokázal adaptovat velmi rychle: „*Bitva nabízí pohledy na to, jak kombinovat a nekombinovat intuici, založenou na zkušenostech, a uvažování, založené na informacích, což je v dnešním světě nejistoty a hojnosti informací zásadní,*“ shrnuli oba autoři.⁵¹ Custer podle analýzy prokázal, že se mohou vojenští rozhodovací činitelé za mnoha okolností jevit jako „moudří“, ale v jiných případech u nich může selhání spojení intuice s uvažováním vyústit v „katastrofu“.⁵²

Custer rovněž setrvává coby přírůstek politických komentátorů. „*Vede Trump svůj poslední vzdor?*“ ptal se v srpnu 2016 před americkými prezidentskými volbami republikánský politický analytik Todd Domke, který ve své pozoruhodné úvaze našel mezi Custerem a tehdejší republikánským prezidentským kandidátem Donaldem Trumpem jisté podobnosti – mezi jinými ješitnost, aroganci, unáhlenost a také blondáté vlasy. Zatímco Custer podle něho vyhrál řadu bitev občanské války a dosáhl hodnosti generálmajora, Trump zase zvítězil v mnoha „bitvách“ republikánských primárek a nakonec získal slávu, po níž toužil, v podobě nominace Republikánské strany. Ovšem stejně jako Custerův poslední vzdor zastínil Custerovy rané vojenské úspěchy, mohl podle Domkeho Trumpův nedávný postup, při němž Trump „*rozdělil své síly*“, vést stejně jako v Custerově případě k velké porážce.⁵³ V roce 2020 zase v rámci jiného přirovnání psal Keith Schneider, že Trump učinil během svého úřadování v pozici

49 GOMPERT, David C., KUGLER, Richard L., *Custer and Cognition*. In: *Joint Force Quarterly* 41, 2, 2006, s. 88.

50 Tamtéž, s. 91.

51 Tamtéž, s. 88.

52 Tamtéž, s. 93.

53 DOMKE, Todd, *Commentary. Is Trump Making His 'Last Stand'?*. In: *WBUR* 27. 8. 2016 [online], [cit. 2023-19-04]. Dostupné z: <https://www.wbur.org/news/2016/08/27/commentary-trumps-last-stand>.

prezidenta Spojených států podobně jako Custer všechno špatně a v souboji o znovuzvolení se svým protikandidátem Joem Bidenem směřuje k porážce stejně jako Custer u Little Bighornu.⁵⁴

Custerův veřejný obraz zůstává na americké domácí scéně kontroverzním zejména v rasové rovině, v níž se lze nadále setkat s pohledem na Custeru jako na „zabijáka [...] původního lidu“.⁵⁵ Custeru stále v americké imaginaci definuje na prvním místě bitva u Little Bighornu: „139 let po bitvě u Little Bighornu stále nemůžeme vyslovit jeho jméno, aniž bychom si nepředstavili zohavená těla jeho mužů nebo byli zdrceni ostrou, přetrvávající hanbou válek plání a masovým vyvražďováním domorodých Američanů,“ napsala v roce 2015 Candice Millardová, která dospěla k závěru, že na otázky, kým byl a co jej k onomu osudnému dni v roce 1876 přivedlo, Američané odpovědět ve skutečnosti nedokáží a jen zřídka se na ně ptají.⁵⁶ V současné době probíhají vyhrocené spory o osud Custerovy jezdecké sochy ve městě Monroe. Zatímco zastánci jejího uchování tvrdí, že představuje memento Custerovy služby Unii během občanské války a ne jeho jednání na pláních, odpůrci sochy doufají ve výsledek podobný osudu detroitského pomníku Kryštofa Kolumba, který místní starosta Mike Duggan nechal po opakovaných protestech v roce 2020 odstranit. Od stejného roku volá v Monroe po demontáži Custerova pomníku především místní aktivistka Katybeth Davisová, která se k tomuto kroku podle svých slov odhodlala během účasti na demonstracích sociálního hnutí *Black Lives Matter* po smrti George Floyda, kdy měla nabýt poznání, že je stále v Americe „rasismus tak systémový a institucionální“.⁵⁷ Sestavila petici, požadující odstranění pomníku, která k dubnu 2023 dosáhla již téměř 15 000 podpisů, přestože se nárůst jejích signatur v posledních letech výrazně zpomalil.⁵⁸

Davisové se brzy dostalo v návaznosti na svou činnost podpory ze strany řady indiánských organizací. Spojené kmeny Michiganu (*United Tribes of Michigan*) v květnu 2021 na svém zasedání schválily rezoluci k „okamžité akci k odstranění Custerova pomníku z centra Monroe“ z důvodu „urážlivého a bolestivého veřejného připomenutí dědictví genocidy domorodých obyvatel a současné reality systematického rasismu v naší zemi“.⁵⁹ „Custer je notoricky známý jako ‚zabiják indiánů‘. [...]

54 SCHNEIDER, Keith, *Donald Trump and George Armstrong Custer: Lessons in History*. In: ModeShift 27. 9. 2020 [online], [cit. 2023-19-04]. Dostupné z: <http://modeshift.org/419/donald-trump-and-george-armstrong-custer-lessons-in-history/>.

55 EGAN, Timothy, *Let's Finish the American Revolution*. In: New York Times 3. 7. 2020 [online], [cit. 2023-18-04]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2020/07/03/opinion/fourth-of-july.html>.

56 MILLARD, Candice, *'Custer's Trials,' by T. J. Stiles*. In: New York Times 20. 11. 2015 [online], [cit. 2023-18-04]. Dostupné z: www.nytimes.com/2015/11/22/books/review/custers-trials-by-t-j-stiles.html.

57 HERBERG, Laura, *Fight Over Custer Statue in Monroe, Michigan, Comes to a Standstill*. In: WDET 19. 8. 2021 [online], [cit. 2023-17-04]. Dostupné z: <https://wdet.org/2021/08/19/Fight-Over-Custer-Statue-in-Monroe-Michigan-Comes-to-a-Standstill/>.

58 DAVIS, Kalybeth, *Removal of General Custer in Monroe, MI*. In: Change.org [online], [cit. 2023-19-04]. Dostupné z: <https://www.change.org/p/city-of-monroe-removal-of-general-custer-statue-in-monroe-mi-ffce5e91-4367-41b0-a3ec-deb6ef39a6ac?redirect=false>.

59 BACHO, Blake, *United Tribes of Michigan Approve Efforts to Remove „Indian Killer“ Custer Monument*. In: Monroe News 28. 5. 2021 [online], [cit. 2023-17-04]. Dostupné z: <https://eu.monroenews.com/story/news/2021/05/28/united-tribes-michigan-support-removing-custer->

Custerova vojenská kariéra byla ubohá. Byl to neúspěšný delikvent z West Pointu a a nebyl by jmenován důstojníkem, kdyby Unie zoufale nepotřebovala vojáky. Custer byl degradován z hodnosti generála a zemřel jako podplukovník. [...] Custer si nezaslouží žádnou slávu, ani právo dále mučit občany menšin 145 let po smrti,“ stojí v textu rezoluce, obsahujícím objektivně celou řadu nejen ahistorických, ale i manipulativních a nesmyslných tvrzení.⁶⁰ „*Custer jednoduše představuje příšernou část historie. [...] Byl to samozvaný bojovník s indiány a provedl masovou genocidu. [...] Odstranění sochy by nám pomohlo, abychom se jako lidé posunuli o krok vpřed, abychom se uzdravili z toho, co se nám stalo,*“ nechal se zase slyšet Thomas Stephens, místopředseda jiné indiánské organizace Výbor Anišinabeů (*Anishinaabek Caucus*).⁶¹ Pro demontáž všech Custerových památníků pak jednomyslně hlasoval také Národní kongres amerických indiánů.⁶²

V srpnu 2021 se u příležitosti 145. výročí bitvy u Little Bighornu konalo v Monroe místní shromáždění na protest proti Custerově pomníku. Davisová a další aktivisté Custeru přirovnali k Adolfu Hitlerovi, jelikož podle nich „*chtěl vyhladit indiány*“.⁶³ „*Není hrdinstvím vjet do bezbranné vesnice a vraždit a mrzačit ženy, děti a starce. To jsou činy zbabělce,*“ nechal se na pódiu slyšet michiganský resident Chris Franklin.⁶⁴ Řada jiných obyvatel Monroe ovšem Custeru odmítá vidět jinak než hrdinu a Custer pro ně naopak představuje zdroj místní hrdosti. V Monroe je po Custerovi pojmenována řada míst – kromě letiště také silnice či základní škola. Rezydentka Nancy Barronová, jejíž rodina žije v Monroe více než 200 let, je například toho názoru, že je Custer s městem neodmyslitelně spojen: „*Chcete strhnout nápisy, strhnout sochu, [...] vykopat Custeru na hřbitově? Kde tohle končí? [...] Custer je součástí této komunity a vždy jí bude, bez ohledu na to, co k němu cítíte.*“⁶⁵ „*Možná že bitva u Little Bighornu nakonec nebyla Custerovým posledním vzdorem,*“ shrnula ve své reportáži, mapující probíhající kontroverzi, reportérka Laura Herbergová.⁶⁶

Představitelé města museli po protestech přistoupit k angažování nezávislého prostředníka, který by vedl komunitní setkání, naslouchal argumentům obou stran a dospěl k závěru budoucího osudu pomníku. Místní činitel Vince Pastue se nechal slyšet,

monument/7467487002/.

60 BACHO, Blake, *United Tribes of Michigan Approve Efforts to Remove „Indian Killer“ Custer Monument*. In: Monroe News 28. 5. 2021 [online], [cit. 2023-17-04]. Dostupné z: <https://eu.monroenews.com/story/news/2021/05/28/united-tribes-michigan-support-removing-custer-monument/7467487002/>.

61 Tamtéž.

62 Tentýž, *Custer Billboard Denounces Controversial Figure's Representations in Monroe County*. In: Monroe News 28. 8. 2022 [online], [cit. 2023-17-04]. Dostupné z: <https://eu.monroenews.com/story/news/local/2022/08/28/custer-billboard-denounces-controversial-figures-representations-across-monroe/65458878007/>.

63 HERBERG, Laura, *Fight Over Custer Statue in Monroe, Michigan, Comes to a Standstill*. In: WDET 19. 8. 2021 [online], [cit. 2023-17-04]. Dostupné z: <https://wdet.org/2021/08/19/Fight-Over-Custer-Statue-in-Monroe-Michigan-Comes-to-a-Standstill/>.

64 Tamtéž

65 Tamtéž.

66 Tamtéž.

že zástupce třetí strany bylo třeba pozvat kvůli neschopnosti dvou táborů vést společný dialog: „*Toto je pouze doslova mikrokosmos našich problémů, kterým právě teď v této zemi čelíme. Nemůžeme spolu upřímně mluvit o věcech, s nimiž nesouhlasíme. [...] Je to jen jedna nebo ta druhá strana a nikdo neustoupí. Zvolíte si svou pozici a neuhýbáte z ní.*“⁶⁷ Výběr mediátora byl nicméně nakonec podroben takové kritice, že se řídicí orgán rozhodl odložit celou diskusi na neurčito.⁶⁸ V prosinci 2021 se pak rada města nedokázala shodnout ani na přijetí rezoluce, která by Monroe zavazovala ke spolupráci s příslušníky různých indiánských kmenů a také k výstavbě interpretačního prostoru kolem pomníku, jehož účelem měla být snaha poskytnout „ucelenější“ pohled na Custerův život.⁶⁹ Brzy nato přešla do akce místní aktivistická skupina, která ve spolupráci s Výborem Anišinabeů vztyčila podél silnice I-75 provokativní billboard, zobrazující Custerovu červeně přeškrtnutou fotografii vedle úderného hesla: „*Monroe ctí válečného zločince.*“⁷⁰ Dosud poslední informace hovoří o tom, že byly v říjnu 2022 zadrženy dvě ženy, podezřelé z vandalismu sochy, které měly na pomníku pod Custerovo jméno sprejem napsat: „*Skalpovali jsem ho.*“⁷¹

V době tvorby tohoto textu Custerův pomník v Monroe stále stojí. Jaký bude jeho další osud, zůstává ovšem velkým otazníkem. Z představitelů odborné obce Stiles upozorňuje na kontroverzi, kterou Custer vzbuzoval již za svého života. Není tak pro něho překvapením, že i nadále představuje „hromosvod vyhrocených sporů“. Socha a reakce na ni podle něho odrážejí rozporuplné role, které hrál. Pomohl porazit jižanské povstání, zachránit republiku a zničit otroctví, čímž učinil Ameriku „lepší“ a „svobodnějším“ místem. Na druhou stranu byl otevřeně odmítavý k plnému černošskému občanství a veřejně vystupoval proti novým zákonům o občanských právech. Pro svou roli na západě byl méně kontroverzní, v boji s indiány se neodchýlil od armádních norem, což ale podle Stilese pochopitelně neznamená, že to, co udělal, bylo správné. Rozhodnutí o budoucnosti pomníku považuje za „politické“ rozhodnutí, které musí učinit sami obyvatelé Monroe.⁷² Mueller se staví k celému úsilí jednoznačně

67 HERBERG, Laura, *Fight Over Custer Statue in Monroe, Michigan, Comes to a Standstill*. In: WDET 19. 8. 2021 [online], [cit. 2023-17-04]. Dostupné z: <https://wdet.org/2021/08/19/Fight-Over-Custer-Statue-in-Monroe-Michigan-Comes-to-a-Standstill/>.

68 BACHO, Blake, *Custer Billboard Denounces Controversial Figure's Representations in Monroe County*. In: Monroe News 28. 8. 2022 [online], [cit. 2023-17-04]. Dostupné z: <https://eu.monroenews.com/story/news/local/2022/08/28/custer-billboard-denounces-controversial-figures-representations-across-monroe/65458878007/>.

69 Tentýž, *Custer Statue Stays For Now; Council Deadlocked*. In: Monroe News 29. 12. 2021 [online], [cit. 2023-17-04]. Dostupné z: <https://eu.monroenews.com/story/news/2021/12/29/custer-stays-now-council-deadlocked/9033116002/>.

70 Tentýž, *Custer Billboard Denounces Controversial Figure's Representations in Monroe County*. In: Monroe News 28. 8. 2022 [online], [cit. 2023-17-04]. Dostupné z: <https://eu.monroenews.com/story/news/local/2022/08/28/custer-billboard-denounces-controversial-figures-representations-across-monroe/65458878007/>.

71 RAMIREZ, Charles E., *Monroe Police Arrest Two Who Vandalized Historic Custer Monument*. In: Detroit News 11. 10. 2022 [online], [cit. 2023-19-04]. Dostupné z: <https://eu.detroitnews.com/story/news/local/michigan/2022/10/11/monroe-police-arrest-2-who-vandalized-custer-monument/69554685007/>.

72 Dopis T. J. Stilese autorovi, 23. 4. 2023, archiv autora.

negativně a řadí jej do kontextu širšího „ikonoklastického“ hnutí současných Spojených států. Zatímco dříve se podle něho většina úsilí soustředila na postavy, které podporovaly otroctví nebo bojovaly za Konfederaci, dnes jsou „pod útokem“ i postavy spojené s americkým západem.⁷³ Custerova socha v Monroe je dle něho poctou Custerově službě v občanské válce, v níž pomohl zachránit Spojené státy, kterým toho za svého života a služby mnohé obětoval. „*Památníky vojenských hrdinů jsou odstraňovány, pokud jejich život jako v případě Custerova uráží moderní představy o tom, jak lidé dřívějších generací měli žít a přemýšlet,*“ shrnuje Mueller, podle něhož ve druhé dekádě 21. století podobná memoria „*vyšla z módy*“ a adorování jsou hudebníci či sportovci spíše než muži, nesoucí „*hodnoty hrdinství*“.⁷⁴

73 MUELLER, *Ambitious Honor*, s. 322.

74 Tamtéž, s. 323.

Závěr

Custerův veřejný obraz se začal utvářet v průběhu americké občanské války, v níž se zrodil Custerův obraz jako „chlapeckého generála“ a „chrabrého“ a „šviháckého“ důstojníka. Přesto by neměla být Custerova mediální prezentace v období občanské války přeceňována – Custer byl známým, ale ve srovnání s jinými důstojníky Unie podružným aktérem, a jako takový vystupuje i z dobových historiografických prací. V letech po skončení konfliktu se Custerovo jméno objevovalo na stránkách amerického periodického tisku v souvislosti s Hancockovým tažením v roce 1867, střetem u Washity v roce 1868, který byl považován za první zásadní vítězství americké armády na jižních pláních a výrazně přispěl k upevnění Custerovy pověsti, nebo se státní návštěvou ruského velkoknížete Alexeje v roce 1872. Custer začal na západě vystupovat v nové roli předního amerického bojovníka s indiány, otevírajícím Spojeným státům nové hranice. Tento obraz dosáhl svého vrcholu v roce 1874, kdy Custer vedl expedici do Černých hor. K formování svého veřejného obrazu pak Custer sám přispíval svou vlastní literární a publicistickou tvorbou.

Po své smrti v bitvě u Little Bighornu v roce 1876 se Custer stal ústřední postavou mytologie posledního vzdoru, jejíž význam se vztahoval na celou řadu dobových sociálních a politických konfliktů. Svou „heroickou“ smrtí u Little Bighornu vstoupil v dobové imaginaci téměř bezprostředně do amerického panteonu. Glorifikaci Custerovy osoby vedl zejména list *New York Herald*. Ze všech novinářů uchopil jeho vydavatel Bennett příběh s největší pozorností a do hloubky rozvinul jak jeho mytický rozměr, tak ideologický a symbolický význam. V jeho interpretaci se stal Custer „rytířem beze strachu a bez úhony“ či ztělesněním antického hrdiny. Přestože byl poslední vzdor prezentován v heroickém duchu nezávisle na stranické příslušnosti novin, jazykový a kulturní konsensus se nepřenesl do roviny kauzální. Zatímco listy hájící ideály Demokratické strany Custerova vyobrazovaly jako heroického velitele, jehož porážku zavinily okolnosti, které sám nebyl schopen nijak ovlivnit, republikánská periodika měla tendenci vyzdvihoval, že Custer u Little Bighornu chyboval. Republikánská rétorika pouze předznamenala transformaci bitvy u Little Bighornu ve stranickou otázku v důležitém volebním roce 1876. Zatímco republikánská periodika útočila kromě Custerova postupu také na demokratickými kongresmany ovládanou Sněmovnu reprezentantů, měly demokratické listy tendenci z porážky vinit administrativu prezidenta Granta a bránit Custerovu osobu jako oběť „katastrofálního selhání“ Grantovy indiánské politiky. Tématem prezidentského volebního klání roku 1876 se ovšem bitva nestala. Na stránkách tisku se v létě 1876 současně rozpoutala diskuse mezi vojenskými důstojníky a účastníky bitvy u Little Bighornu, která do značné míry předznamenala pozdější spor o Terryho rozkazy z přelomu 19. a 20. století.

Během pokračující debaty o dopadu bitvy u Little Bighornu a Custerově odkazu vstoupil na dané pole v roce 1876 také prozaik Frederick Whittaker, který Custerovi

věnoval báseň, článek a kompletní biografii, publikovanou již v prosinci 1876. Whittakerova koncepce byla veskrze romantická. Whittaker zamýšlel svého čtenáře okouzlit a nabídnout mu příklad, hodný následování. Ve svém díle vytvořil obraz takřka dokonalého Custer, který nebyl pouze skvělým kavalerním důstojníkem, hrdinou a romantickým rytířem, ale i oddaným synem, manželem a americkým vlastencem. Touha získat didaktické poučení z minulosti pro Whittakera v samém důsledku ospravedlnila produkci zcela idealizované biografie, která ovšem měla k poctivému hodnocení Custerova charakteru daleko. Whittaker také rozvinul dřívější kritiku jednání Custerových poddůstojníků v bitvě u Little Bighornu a z podílu na katastrofě obvinil i prezidenta Granta. Šlo o nesmírně vážná nařčení, která vedla k dalším vyostřeným diskusím v rámci Custerovy kontroverze. Závěry autora patrně nejkontroverznějšího Custerova životopisu měly iniciační vliv, který by ovšem neměl být zcela přeceňován. Ve své době se Whittakerovo dílo setkalo se značně smíšeným přijetím. Kritické recenze jeho knihy vydala periodika *Galaxy*, *Nation* nebo *Army and Navy Journal* a později se rovněž vůči Whittakerovi vymezili také novinář James Talbot či historička Frances Victorová. Ve svém díle Whittaker nepochybně zformuloval glorifikující obraz „heroického“ Custer, který se s obměnami vyskytoval v literární produkci až do 50. let 20. století. V oblasti mytologie posledního vzdoru byl však jeho vliv naprosto okrajový. Nelze ani jednoznačně říci, že by se Whittaker stal jednoznačnou autoritou pro následnou historiografickou produkci, jelikož diskuse a polemika o Custerově jednání a odkazu bitvy u Little Bighornu probíhala po celý zbytek 19. století. V odborných vojenských kruzích Whittaker respektován nebyl a jeho závěry v pozdějším sporu o Terryho rozkazy nebyly vojenskými odborníky brány vůbec v potaz. Whittakerův vliv na populární historii byl nepochybný – v 80. a 90. letech 19. století vycházelo k tématu bitvy u Little Bighornu velké množství literatury, přičemž autoři těchto děl se většinou opírali o Whittakerovy závěry a interpretace. I zde ovšem daný závěr neplatil zcela absolutně.

Nepopíratelný byl v oblasti Custerova posmrtného odkazu vliv Elizabeth Custerové, který definoval celou jednu éru až do její smrti v roce 1933. Elizabeth držela nad památkou svého manžela ochrannou ruku po celých 57 let svého vdovství, v rámci něhož se snažila ze všech sil potlačit značnou část probíhající debaty, aby neustále udržovala v kurzu idealizovanou verzi osobnosti svého manžela. Do velké míry byla v této své činnosti úspěšná. Kromě svých veřejných aktivit byla vdova nesmírně aktivní na literárním poli. V letech 1885–1890 publikovala trilogii pamětí, v níž Custeru vylicila jako dokonalého manžela a muže neobyčejného charakteru. Přestože ve svých dílech zvolila především deskriptivní hledisko, byla i její díla další polemikou v rámci Custerovy kontroverze. Ochrana manželova odkazu pro ni vždy stála na prvním místě jakékoliv literární tvorby. Mnoho mužů ji odmítalo urazit a o bitvě u Little Bighornu a Custerově odkazu hovořit, dokud byla naživu. Přežila většinu Custerových současníků, obhájce i odpůrce. Pokud bylo cílem Elizabeth udržet Custerův heroizovaný veřejný

obraz, musela být do své smrti s výsledky své činnosti převážně spokojena. V následujících 50 letech po bitvě u Little Bighornu byl minimálně na stránkách amerického periodického tisku Custer stále hrdinou a i její zásluhou dlouho takovým zůstával rovněž v historiografické produkci. Úvodní Custerovy biografie 20. století patřily do kategorie vysoce „hagiografických“. I přes usilovné snahy Elizabeth Custerové o ochranu památky svého manžela ovšem vždy výklad Custerova odkazu znesnadňovalo přetrvávání řady kontroverzí a sporných otázek, týkajících se průběhu bitvy u Little Bighornu a příčin porážky americké armády, které plně nezodpověděly ani výsledky vyšetřovacího soudu z roku 1879. Po celý zbytek 19. století stál v centru debaty o bitvě u Little Bighornu zejména spor o výklad Terryho rozkazů Custerovi. Polemika probíhala především ve vojenských kruzích mezi přímými účastníky Velké siouxske války či dalšími vysloužilými veterány indiánských válek. Šlo mimo jiné o Charlese Kinga, Edwarda Godfreyho, Jamese Frye, Roberta Hughese či Nelsona Milese. Elizabeth pochopitelně mezi vojenské autority nepatřila, a proto byla nucena sřežít odkaz svého manžela přímo či nepřímou uplatňovaným vlivem v pozadí probíhající diskuse.

Celý spor položil základy pozdější Custerovy antiteze a nástupu „ikonoklastického“ trendu 20. let 20. století, opřené o výzkum Earla Brininstoola a vrcholícího formulací zcela převratné interpretace Frederica Van de Watera. Pouhý rok po smrti Elizabeth Custerové vyšla v roce 1934 na americkém knižním trhu práce *Glory-Hunter. A Life of General Custer*, jež zvrátila dosavadní paradigma. Custer v ní byl jejím autorem Van de Waterem nazván „lovcem slávy“ a představen jako náruživý narkoman, který byl slávou nejen posedlý, ale i závislý na touze po jejím zisku, což nakonec mělo vést k jeho zničení. Van de Water se stal autorem nedospělého, egoistického Custer, blížícího se svou neschopností vojenskému diletantovi. Podobně jako v případě Whittakera by ovšem Van de Waterův vliv neměl být nadmíru přeceňován. Stejně jako Whittaker byl Van de Water spíše činitelem probíhajících jevů, významným katalyzátorem, ale ne jediným původcem. Zatímco v kultuře Van de Waterova interpretace vliv měla, v historiografické produkci nebyl jeho Custerův obraz nikdy zcela přijat a v 50. letech usilovala americká historiografie spíše o konsensuální náhled na Custerovu osobu. Ještě v díle Daniela Kinsleyho z roku 1967 se dokonce místy zračil odraz Whittakerova pojetí. Van de Waterova interpretace se pak nepochybně nestala vzorovou pro celý zbytek 20. století, a to už jen z toho důvodu, že Custer, vzešlý z následné kritiky 60. a 70. let, se od Van de Waterova Custer ještě v řadě prisuzovaných charakteristik a symboliky lišil.

Zatímco 30. léta 20. století s sebou přinesla ze strany některých amerických dějepisců zásadní obrat v percepci Custerovy osoby, ve 40. letech 20. století bádání nenabídlo žádnou podobně přelomovou koncepci. 50. léta 20. století se ovšem ukázala být mnohem plodnější dekádou historiografické produkce. Na jejím počátku došlo k publikaci dvou zásadních pramenných edicí, které se následně staly neopominutelnou

součástí každé pozdější výzkumné činnosti custeriany. Custer dlouho zůstával hrdinou v řadě biografii, určených dospívajícímu publiku. Autoritou v oblasti dalšího poznání problematiky bitvy u Little Bighornu se stal v daném období Edgar Stewart, který k tématu přistoupil zodpovědně a sjednotil diskusi Custerových obhájců i odpůrců. Pozorovatelná snaha o konsensus ve studiu Custerovy osoby pak vyvrcholila na konci 50. let publikací Custerovy biografie Jaye Monaghana, jež byla od té doby až do 80. let 20. století považována za nejvyváženější Custerovou biografii. V 60. letech 20. století procházely Spojené státy sociokulturní transformací a součástí převratné proměny a zvýšeného etnického povědomí se staly i občanskoprávní tendence severoamerických indiánů. V důsledku této dramatické transformace došlo k přehodnocení pohledu na proces západní expanze. Custer se v daném období stal jednak stereotypem šilence a jednak personifikací kultury militarismu, zatímco se Custerův poslední vzdor proměnil v synonymum pro totální porážku. Custer byl v dobové imaginaci megalomanem, pronásledovaným vizemi vznešenosti, stejně jako symbolem „genocidní“ politiky Spojených států. Pro indiány se stal jádrem komplexu bílých rasistických přesvědčení a pro bělochy, sužované vinou, vhodným kulturním obětním beránkem, a to přesto, že ve skutečnosti žádným „rasovým fanatikem“ nebyl a v mnoha ohledech zastával „osvícenější“ postoje než většina jeho vojenských současníků. Namísto odstranění Custerovy legendy bylo v 60. a 70. letech 20. století Custerovo jméno naopak nejrůznějšími aktivisty využito k tvorbě středu své vlastní mytologie a v této funkci symbolického centra se stal Custer pro moderní indiánský disent naprosto zásadní postavou.

Od 70. let 20. století se tak musela americká historiografie v případě studia Custerovy osoby vyrovnávat nejen s dřívější Van de Waterovou interpretací Custerova jako lovce slávy, ale i s důsledky nedávné transformace Custerovy symboliky. Vůči kritice západní expanze a inkorporaci Custerovy osoby do pozice symbolu daného procesu se vymezil mezi prvními autory Stephen Ambrose. I pro Evana Connella, který jinak přejal Van de Waterovu charakterizaci Custerova, byl Custer na prvním místě vojákem, vykonávajícím rozkazy, a ne prvotním hybatelem širšího dějinného procesu. Robert Utley pak Custerův odkaz zasadil do hlubšího kontextu indiánských válek. Transformace Custerova do pozice ztělesnění pohraniční armády a symbolu křivd amerického národa vůči indiánům podle něho postrádala autenticitu. Přestože Custer nikdy nezpochyboval přesvědčení svého věku, že spása indiána spočívala v jeho „civilizaci“ a přijetí bělošských hodnot, ve svém pohledu na indiánskou politiku nebyl nijak výjimečným. Skutečně smysluplný symbol viny za hříchy proti indiánům by měl podle Utleyho odpovídat „stereotypu krvežíznivého indiánského zabijáka“ a do této role se Custer nekvalifikoval o nic více či méně než jeho kolegové z důstojnického sboru. Utleyho percepcí tak byl Custer postaven do role symbolu „zločinnosti“ západní expanze nespravedlivě, pokud byl jeho život posuzován v dobovém kontextu. Tato skutečnost se ostatně vztahovala k jeho přesvědčení, že tendence pohlížet na americké

vojáky 19. století jako na „skutečné divochy“ byla stejně jako dřívější stereotypizace „divokého indiána“ „falešná a zjednodušující“.

Od 80. let 20. století lze na poli custeriany pozorovat nástup nových trendů. Téma, které do té doby zůstávalo klasickými vojenskými dějinami, bylo rozšířeno o interdisciplinární propojení s archeologií a začalo být rovněž zkoumáno v rámci širších amerických kulturních dějin. Ze sociálních témat a přístupů byla v rámci custeriany aplikována rasa, stejně jako v pracích Shirley Leckiové nebo Louise Barnettové gender. Ve 21. století pak Custer setrvává coby přírůstek politických komentátorů a jeho jméno zůstává kontroverzním v rasové rovině. V současnosti probíhá spor o zachování/stržení jeho jezdecké sochy v Monroe, který vypovídá o skutečnosti, že Custerovo jméno americkou společností do velké míry stále rezonuje, byť v případě Monroe na vyloženě místní úrovni. Custer zůstává relevantním předmětem výzkumu i pro americkou historiografii, což ilustruje produkce děl Jamese Donovana, Nathaniela Philbricka, T. J. Stilese či Jamese Muellera. Lze proto navázat na dnes již více než 60 let starý závěr konstatováním, že „poslední slovo“ k tématu patrně nikdy nezazní.¹

Custerův odkaz prošel od roku 1876 několika dramatickými transformacemi. Kontroverze, kterou vzbuzoval již za svého života, jej provázela i do života posmrtného. Výklad jeho osoby a jeho činů nikdy nebyl zcela jednoznačný a na literárním a dějepisném poli spolu vždy o pozornost soupeřily minimálně dva Custerovy obrazy. Téma se proto vymyká jednoduché periodizaci. S jistou dávkou zjednodušení lze shrnout, že v prvotní fázi konstrukce udal trend Whittaker a v symbolické rovině hrdiny západní expanze následně péči o Custerův odkaz rozvinula Elizabeth Custerová. Později se Custer proměnil v „lovce slávy“ a symbol „zločinnosti“ a „genocidní“ povahy zmíněného dějinného procesu. To ovšem příliš nevedlo k pochopení „skutečného“ Custer a jako takový zůstával Custerův odkaz dlouho schematickým. Až od druhé poloviny 20. století lze pozorovat snahu americké historiografie oprostít Custer a jeho legendy a odkrýt její obal, pod nímž se nachází komplexní a nejistá postava, plná vnějších rozporů, ztělesňující nedostatky i přednosti své doby. Z posledních dějepisných výzkumů Custer stále více vystupuje také v roli úspěšného důstojníka americké občanské války, spisovatele, politika či kapitalisty pozlaceného věku. Američany Custer nepřestává fascinovat ani na počátku 21. století. Nedávné práce nachází řadu vysvětlení pro jeho neměnnou přitažlivost – od přetrvávání rasismu přes Custerovu ambivalenci a neschopnost přizpůsobit se nástupu modernity až po jeho „uměleckou povahu“. Ve skutečnosti jím může být soubor všech uvedených faktorů. Custerův příběh se stal mytickým a sám Custer transcendentní postavou, založenou na ideálech kulturní představitivosti. Skrze poznání Custerova odkazu a historické percepce jeho osoby proto lze lépe porozumět skutečnosti, jak kultura Spojených států amerických chápe a vykládá své dějiny, stejně jako symbolickým a ideologickým významům, jež jim přikládá.

1 UTLEY, *Custer and the Great Controversy*, s. 11.

Na počátku 20. let 20. století se Custer může stát jednou z obětí aktuální americké kulturní války, přestože je americkou historiografií jeho hodnocení v řadě kritizovaných hledisek daleko smířlivější. Značná část hněvu fakticky vychází z Custerovy legendy, respektive se vymezuje vůči tomu, co Custer v americké imaginaci dodnes symbolizuje, ne vůči Custerovi samotnému. Na každý pád jeho rezonance přetrvává. Zatímco mnozí z jeho ostatních „polozapomenutých“ současníků zůstávají výhradně předmětem odborných diskusí, Custer na rozdíl od nich nezemřel. Řečeno s Jamesem Welchem, i v roce 2023 stále žije a jezdí mezi Američany.

Seznam použité literatury a pramenů

Vydané prameny:

GRAHAM, William Alexander, *The Custer Myth. A Source Book of Custeriana*, Mechanicsburg 2000.

MERINGTON, Marguerite, *The Custer Story. The Life and Intimate Letters of General George A. Custer and His Wife Elizabeth*, Lincoln, London 1987.

Periodika:

Army and Navy Journal, 1876–1877.

Atlantic, 2014.

Austin American-Statesman, 1967.

Baltimore American and Commercial Advertiser, 1876.

Bismarck Weekly Tribune, 1876.

Chicago Daily Tribune, 1876.

Christian Science Monitor, 1984, 2015.

Daily Alta California, 1878.

Dallas Daily Herald, 1876.

Detroit News, 2022.

Fall River Daily Globe, 1909.

Forbes, 2002.

Foreign Affairs, 2012.

Forth Worth Daily Democrat, 1876.

Guardian, 2011.

Harper's New Monthly Magazine, 1868–1869, 1890.

Harper's Weekly, 1863–1864, 1867–1868, 1874.

Hartford Daily Courant, 1862.

Galaxy, 1877.

Galveston Daily News, 1876.

Inter Ocean, 1874, 1876.

Lone Star, 2017.

Los Angeles Times, 1990–1991, 1996, 2013.

Missouri Democrat, 1869.

ModeShift, 2020.

Monroe News, 2021–2022.

Nation, 1877.

New Yorker, 2022.

New York Herald, 1863–1864, 1872, 1876–1877, 1879.

New York Times, 1864–1865, 1869, 1876–1880, 1885–1886, 1891–1892, 1904, 1908, 1910, 1936, 1939, 1955, 1971, 1976, 1981, 1985–1986, 1995–1996, 2015, 2019, 2020.

New York Tribune, 1864, 1876–1877, 1885, 1889, 1893–1894, 1920.

Omaha Republican, 1876.

Philadelphia Inquirer, 1876.

St. Louis Post-Dispatch, 1959.

Sun, 1876, 1879.

Time, 1978.

WBUR, 2016.

WDET, 2021.

Wheeling Daily Register, 1876.

Literatura:

AMBROSE, Stephen Edward, *Crazy Horse and Custer. The Parallel Lives of Two American Warriors*, New York 1975.

AMBROSE, Stephen Edward, *To America. Personal Reflections of an Historian*, New York, London, Toronto, Sydney, Singapore 2002.

ANDREWS, Elisha Benjamin, *A History of the Last Quarter-Century in the United States*. In: *Scribner's Magazine* 17, 1895, 6, s. 720–742.

ANDREWS, Elisha Benjamin, *A History of the Last Quarter-Century in the United States 1870–1895. Volume I*, New York 1896.

BARNETT, Louise, *Touched by Fire. The Life, Death, and the Mythic Afterlife of George Armstrong Custer*, New York 1996.

BATES, Charles Francis, *Custer's Indian Battles*, Bronxville 1936.

BERGER, Thomas Louis, *Malý velký muž*, Praha 1977.

BILLINGTON, Ray Allen, *Westward Expansion. A History of the American Frontier*, Albuquerque 2001.

BRININSTOOL, Earl Alonzo, *A Trooper With Custer. And Other Historic Incidents of the Battle of the Little Big Horn*, Columbus 1925.

BRININSTOOL, Earl Alonzo, *Troopers with Custer. Historic Incidents of the Battle of the Little Big Horn*, Mechanicsburg 1994 (předmluva Brian C. Pohanka).

BROWN, Dorris Alexander, *Mé srdce pohřbíte u Wounded Knee*, Praha 1976.

BURT, Mary Elizabeth (ed.), *The Boy General. Story of the Life of Major-General George A. Custer*, New York 1901.

CAUDILL, Edward, ASHDOWN, Paul, *Inventing Custer. The Making of an American Legend*, Lanham, Boulder, New York, London 2015.

COGLEY, Thomas Sydenham, *History of the Seventh Indiana Cavalry Volunteers*, La Porte 1876.

CONNELL, Evan Shelby, *Son of the Morning Star. General Custer and the Little Bighorn*, New York 1993.

COWARD, John M., *Making Sense of Savagery. Native American Cartoons in The Daily Graphic*. In: *Visual Communication Quarterly* 19, 2012, 4, s. 200–215.

CUSTER, Elizabeth Clift, *“Boots and Saddles”. Or Life in Dakota with General Custer*, New York 1885.

CUSTER, Elizabeth Clift, *“Boots and Saddles”. Or Life in Dakota with General Custer*, Norman 1961 (předmluva Jane R. Stewartová).

CUSTER, Elizabeth Clift, *Tenting on the Plains. Or General Custer in Kansas and Texas*, New York 1887.

CUSTER, George Armstrong, *My Life on the Plains. Or, Personal Experiences With Indians*, New York 1874.

DELORIA, Vine Victor Jr., *Custer Died For Your Sins. An Indian Manifesto*, New York 1969.

DILLIARD, Irving, *Historian in Cowboy Boots. Jay Monaghan, 1893–1980*. In: *Journal of the Illinois State Historical Society* 74, 1981, 4, s. 261–278.

DIPPIE, Brian W., *Custer's Last Stand. The Anatomy of an American Myth*, Lincoln, London 1994.

DIPPIE, Brian W. (ed.), *Nomad. George A. Custer in Turf, Field, and Farm*, Austin, London 1980.

DIPPIE, Brian W., *The Southern Response to Custer's Last Stand*. In: *Montana. The Magazine of Western History* 21, 1971, 2, s. 18–31.

DONOVAN, James, *A Terrible Glory. Custer and the Little Bighorn. The Last Great Battle of the American West*, New York, Boston, London 2009.

ELLIOTT, Michael A., *Custerology. The Enduring Legacy of the Indian Wars and George Armstrong Custer*, Chicago, London 2007.

FORSYTH, George Alexander, *The Story of the Soldier*, New York 1900.

FOX, Richard Allan, *Archaeology, History, and Custer's Last Battle. The Little Big Horn Reexamined*, Norman 1993.

FREY, Marc, *Dějiny vietnamské války. Tragédie v Asii a konec amerického snu*, Praha, Litomyšl 2003.

FROST, Lawrence A., *General Custer's Libbie*, Seattle 1976.

FRY, James Barnet, *Comments by General Fry on the Custer Battle*. In: *Century Magazine* 43, leden 1892, 3, s. 385–387.

GODFREY, Edward Settle, *Custer's Last Battle. By One of His Troop Commanders*. In: *Century Magazine* 43, leden 1892, 3, s. 358–384.

GOMPERT, David C., KUGLER, Richard L., *Custer and Cognition*. In: *Joint Force Quarterly* 41, 2, 2006, s. 87–93.

GRAHAM, William Alexander, *The Story of the Little Big Horn. Custer's Last Fight*, New York 1959.

GRAY, John Stephens, *Custer's Last Campaign. Mitch Boyer and the Little Bighorn Reconstructed*, Lincoln, London 1993.

GREELEY, Horace, *The American Conflict. A History of the Great Rebellion in the United States of America, 1860–'65. Volume II.*, Hartford 1866.

GWYNNE, S. C., *Říše letního měsíce. Vzestup a pád národa Komančů*, Praha 2019.

HALL, Mitchell K., *The Vietnam Era Antiwar Movement*. In: *OAH Magazine of History* 18, 2004, 5, s. 13–17.

HARRISON, Benjamin T., *The Vietnam War – A Decade Later. Impact on American Values*. In: *Peace Research* 16, 1984, 2, s. 30–37.

HART, John P. (ed.), *Custer and His Times. Book Five*, Dexter 2008.

HEADLEY, Joel Tyler, *The Great Rebellion. A History of the Civil War in the United States. Volume II.*, Hartford 1866.

HERRING, George C., *America and Vietnam. The Unending War*. In: *Foreign Affairs* 70, 1991, 5, s. 104–119.

HOFFER, Peter Charles, *Past Imperfect. Facts, Fictions, Frauds—American History from Bancroft and Parkman to Ambrose, Bellesiles, Ellis, and Goodwin*, New York 2004.

HUGHES, Robert Patterson, *The Campaign Against the Sioux in 1876*. In: *Journal of the Military Service Institution of the United States* 8, 1896, 79, s. 1–44.

HUTTON, Paul Andrew, *From Little Bighorn to Little Big Man. The Changing Image of a Western Hero in Popular Culture*. In: *Western Historical Quarterly* 7, 1976, 1, s. 19–45.

HUTTON, Paul Andrew (ed.), *The Custer Reader*, Lincoln, London 1992.

HYDE, George Elmer, *Lid Rudého oblaka. Dějiny oglalských Lakotů*, Praha, Litomyšl 2007.

JOHANNSEN, Albert, *The House of Beadle and Adams and Its Dime and Nickel Novels. The Story of a Vanished Literature. Volume II.*, Norman 1950.

JOHNSON, Robert Underwood, BUEL, Clarence Clough (ed.), *Battles and the Leaders of the Civil War. Volume I., II., III., IV.*, New York 1884–1888.

JOHNSON, Rossiter, *A Short History of the War of Secession 1861–1865*, Boston, New York 1889.

KELLOGG, Clara Louise, *Memoirs of an American Prima Donna*, New York, London 1913.

KING, Charles, *Campaigning with Crook and Stories of Army Life*, New York 1890.

KING, Charles, *Custer's Last Battle*. In: *Harper's New Monthly Magazine* 81, srpen 1890, s. 378–387.

KINSLEY, Daniel A., *Favor the Bold. Custer. The Civil War Years*, New York, Chicago, San Francisco 1967.

KINSLEY, Daniel A., *Favor the Bold. Custer. The Indian Fighter*, New York, Chicago, San Francisco 1968.

KNIGHT, Oliver, *Following the Indian Wars. The Story of the Newspaper Correspondents Among the Indian Campaigners*, Norman 1960.

KRAUSE, Herbert, OLSON, Gary D., *Prelude to Glory. A Newspaper Accounting of Custer's 1874 Expedition to The Black Hills*, Sioux Falls 1874.

KŘÍŽOVÁ, Markéta, *Indiáni ve 20. století. II. část*. In: *Historický obzor* 9, 1998, 5–6, s. 119–125.

KŘÍŽOVÁ, Markéta, *Mayové*, Praha 2011.

KVĚTINA, Petr, *Archeologie Custerovy poslední bitvy*. In: *Dějiny a současnost* 35, 2013, 9, s. 44–47.

LANE, Harrison, *Custer's Massacre. How the News First Reached the Outer World*. In: *The Montana Magazine of History* 3, 1953, 3, s. 46–53.

LECKIE, Shirley Anne, *Elizabeth Bacon Custer and the Making of a Myth*, Norman, London 1993.

LECKIE, Shirley Anne, *General George Armstrong Custer. The Waging of Total War in the American West*. In: RILEY, Glenda, ETULAIN, Richard W. (ed.), *Chiefs and Generals. Nine Men Who Shaped the American West*, New York 2004, s. 129–158.

LEIGHTON, Margaret Carver, *The Story of General Custer*, New York 1954.

LELAND, Charles Godfrey, *Memoirs*, New York 1893.

MARDOCK, Robert Winston, *The Reformers and the American Indian*, Columbia 1971.

MARTIN, Jim, *A Bit of Blue. The Life and Work of Frances Fuller Victor*, Salem 1992.

MAZZENO, Laurence W. (ed.), *Masterplots. Volume III. Coningsby–Eat a Bowl of Tea*, Pasadena, Hackensack 2011.

MCCLELLAN, George Brinton, *McClellan's Own Story. The War for the Union, The Soldiers Who Fought It, The Civilians Who Directed It and His Relations to It and to Them*, New York 1887.

MCMAHON, Robert J., *Contested Memory. The Vietnam War and American Society, 1975–2001*. In: *Diplomatic History* 26, 2002, 2, s. 159–184.

MILES, Nelson Appleton, *Personal Recollections and Observations of General Nelson A. Miles*, Chicago, New York 1896.

MILES, Nelson Appleton, *Serving the Republic. Memoirs of the Civil and Military Life of Nelson A. Miles, Lieutenant-General, United States Army*, New York, London 1911.

MONAGHAN, Jay, *Custer. The Life of General George Armstrong Custer*, Lincoln 1971.

MONAGHAN, Jay, *Schoolboy, Cowboy, Mexican Spy*, Berkeley, Los Angeles, London 1977 (předmluva Ray Allen Billington).

MUELLER, James E., *Ambitious Honor. George Armstrong Custer's Life of Service and Lust for Fame*, Norman 2020.

MUELLER, James E., "Custar" in the News. *George Armstrong Custer in the Gettysburg Campaign*. In: David B. Sachsman (ed.), *A Press Divided. Newspaper Coverage of the Civil War*, London, New York 2014, s. 141–162.

MUELLER, James E., *Shooting Arrows and Slinging Mud. Custer, the Press, and the Little Bighorn*, Norman 2013.

MYERS, Rex C., *Montana Editors and the Custer Battle*. In: *Montana. The Magazine of Western History* 26, 1976, 2, s. 18–31.

NELSON, Stephen D., *Crazy Horse and Custer. Born Enemies*, New York 2021.

- O'KEEFE, Michael, *Custer, the Seventh Cavalry, and the Little Big Horn. A Bibliography. Volume I*, Norman 2012.
- OPATRŇÝ, Josef, *Co se stalo u Little Big Hornu. Proměny pohledu na střetnutí mezi bílou a rudou Amerikou*. In: *Dějiny a současnost* 28, 2006, 3, s. 30–33.
- PHILBRICK, Nathaniel, *The Last Stand. Custer, Sitting Bull, and the Battle of the Little Bighorn*, London 2010.
- PRATT, Julius W., *The Origin of "Manifest Destiny"*. In: *American Historical Review* 32, 1927, 4, s. 795–798.
- PRUCHA, Francis Paul, *Bury My Heart at Wounded Knee*. In: *American Historical Review* 77, 1972, 2, s. 589–590.
- RAZZI, Jim, *Custer and Crazy Horse. A Story of Two Warriors*, New York, Toronto, London, Auckland, Sydney 1989.
- REILLY, Hugh J., *Bound to Have Blood. Frontier Newspapers and the Plains Indian Wars*, Lincoln, London 2011.
- ROSENBERG, Bruce A., *How Custer's "Last Stand" Got Its Name*. In: *The Georgia Review* 26, 1972, 3, s. 279–296.
- SAUM, Lewis O., *Colonel Custer's Copperhead. The "Mysterious" Mark Kellogg*. In: *Montana. The Magazine of Western History* 28, 1978, 4, 12–25.
- SLOTKIN, Richard Sidney, *Regeneration Through Violence. The Mythology of the American Frontier, 1600–1860*, Middletown 1973.
- SLOTKIN, Richard Sidney, *The Fatal Environment. The Myth of the Frontier in the Age of Industrialization 1800–1890*, Norman 1998.
- STEWART, Edgar Irving, *Custer's Luck*, Norman 1955.
- STILES, T. J., *Custer's Trials. A Life on the Frontier of a New America*, New York 2016.
- TALBOT, James Joseph, *Custer's Last Battle*. In: *Penn Monthly* 8, 1877, 9, s. 679–699.
- TATE, Michael L., *Cavalier in Buckskin. George Armstrong Custer and the Western Military Frontier*. In: *Great Plains Quarterly* 10, 1990, 3, s. 178–179.
- TERRY, Thomas C., SHAW, Donald L., *Custer and the "Savages". Newspaper Coverage of the Indian War, Summer 1876*. In: SACHSMAN, David B. (ed.), *The Press in a Changing America, 1865–1900*, London, New York 2017, s. 269–295.
- UTLEY, Robert Marshall, *Custer and Me. A Historian's Memoir*, Norman 2004.
- UTLEY, Robert Marshall, *Custer and the Great Controversy. The Origin and Development of a Legend*, Lincoln, London 1998.

- UTLEY, Robert Marshall, *Custer. Cavalier in Buckskin*, Norman 2001.
- UTLEY, Robert Marshall, *Frontier Regulars. The United States Army and the Indian, 1866–1891*, Lincoln, London 1984.
- UTLEY, Robert Marshall, *Kopí a štít. Život a doba Sedícího býka*, Praha 1999.
- VAN DE WATER, Frederic Franklyn, *Glory-Hunter. A Life of General Custer*, Indianapolis, New York 1934.
- VAN DE WATER, Frederic Franklyn, *Glory-Hunter. A Life of General Custer*, Lincoln, London 1988 (předmluva Paul Andrew Hutton).
- VICTOR, Frances Fuller, *Eleven Years in the Rocky Mountains and Life on the Frontier. Also a History of the Sioux War, and Life of Gen. George A. Custer with Full Account of His Last Battle*, Hartford 1877.
- VICTOR, Frances Fuller, *Our Centennial Indian War and the Life of General Custer*, Norman 2011 (předmluva Jerome Greene).
- WALTMANN, Henry G., *Circumstantial Reformer. President Grant & the Indian Problem*. In: *Arizona and the West* 13, 1971, 4, s. 323–342.
- WELCH, James Phillip, *Killing Custer. The Battle of the Little Bighorn and the Fate of the Plains Indians*, New York, London 1994.
- WERT, Jeffrey D., *Custer. The Controversial Life of George Armstrong Custer*, New York 1996.
- WEST, Emmet C., *History and Reminiscences of the Second Wisconsin Cavalry Regiment*, Portage 1904.
- WILSON, James Grant, *Two Modern Knight Errants*. In: *Cosmopolitan* 11, 1891, 3, s. 294–302.
- WHITE, Hayden, *Metahistorie. Historická imaginace v Evropě devatenáctého století*, Brno 2011.
- WHITE, Richard, *The Republic for Which It Stands. The United States During Reconstruction and the Gilded Age, 1865–1896*, New York 2017.
- WHITTAKER, Frederick, *A Complete Life of Gen. George A. Custer, Major-General of Volunteers, Brevet Major-General U. S. Army, and Lieutenant-Colonel Seventh U. S. Cavalry*, New York 1876.
- WHITTAKER, Frederick, *A Complete Life of General George A. Custer. Volume 2. From Appomattox to the Little Big Horn*, Lincoln, London 1993 (předmluva Robert Marshall Utley).
- WHITTAKER, Frederick, *General George A. Custer*. In: *Galaxy* 22, 1876, 3, s. 362–371.

WOOSTER, Robert, *Nelson A. Miles and the Twilight of the Frontier Army*, Lincoln, London 1993.

Studentské práce:

DUFEK, Tomáš, *Hnutí Rudá síla. Politický aktivismus severoamerických indiánů*, diplomová práce, Praha 2011.

KIELY, Raymond, *Edward Settle Godfrey and the Little Bighorn*, diplomová práce, Pittsburg 2021.

Resumé

The aim of presented master's thesis is to analyze perception and portrayal of George Armstrong Custer in the United States press and historiography. It is concluded that Custer's public image began its shaping during the American Civil War. In the years following the end of the conflict Custer's name became newsworthy with the battle of Washita of 1868 or with the state visit of Grand Duke Alexei in 1872. On the frontier Custer began to present himself in his new role as a leading Indian fighter. After his death at the battle of the Little Bighorn in 1876 he became instantly a central figure for the Last Stand mythology. Newspaper coverage of Custer's Last Stand set the first rough draft for converting that historical event into the part of the frontier mythology. Custer became "le chevalier sans peur et sans reproche," or the embodiment of ancient hero. Although Last Stand was presented in a heroic setting regardless of partisan lines, this cultural and linguistic consensus did not produce anything like a political consensus. Republican papers tended to emphasize that Custer made a blunder at the Little Bighorn.

During the ongoing debate over the impact of the battle of the Little Bighorn and Custer's legacy, Frederick Whittaker also entered the field, dedicating a poem, an article, and a complete biography to Custer, published as early as December 1876. Whittaker's interpretation of Custer's life was fully romantic. He intended to charm his reader and offer him an example hero. He created an image of almost perfect Custer, who was not only a great cavalry officer, a hero and a romantic knight, but also a devoted son, husband and American patriot. Whittaker also unfolded earlier criticisms of Custer's subordinates, Major Marcus Reno and Captain Frederick Benteen, and likewise accused governing United States president Ulysses Grant of complicity in the disaster. These serious allegations only led to further heated discussions within the Custer controversy. However, Whittaker's book met with a very mixed reception. Critical reviews of his book were published by the magazines *Galaxy*, *Nation* or *Army and Navy Journal*, and journalist James Talbot and historian Frances Fuller Victor also opposed his perspective. Whittaker undoubtedly codified a glorifying image of the "heroic" Custer, which appeared with variations in literary production until the 1950s. However, in the area of the Last Stand mythology his influence was merely marginal.

There was probably no other more important person for shaping of Custer's postmortem legacy than his wife Elizabeth Custer, whose influence defined an entire era until her death in 1933. She outlived most of Custer's contemporaries and kept a protective hand over her husband's legacy throughout the whole 57 years of her widowhood, during which she did her best to suppress much of the ongoing debate to keep an idealized version of her husband. Elizabeth was intensely active on the literary field as she published her trilogy of memoirs during the years 1885–1890, in which she portrayed Custer as the perfect husband and a man of extraordinary character. If

Elizabeth's desire was to maintain Custer's heroic public image, she must have been largely satisfied with the results, since in the following 50 years after the Little Bighorn Custer was still largely a hero. However, despite the diligent efforts of Elizabeth Custer to protect her husband's memory, the interpretation of Custer's legacy has always been complicated by the fact of many everlasting controversies regarding his course at the Little Bighorn. Throughout the rest of the 19th century, the dispute over the interpretation of Terry's orders to Custer was at the center of debate. The controversy took place mainly in military circles between direct participants of the Great Sioux War and other retired veterans of the Indian Wars.

The whole dispute over Terry's orders laid the foundations of the latter Custer antithesis, based on the research of Earl Brininstool and culminating in the formulation of a breaking interpretation by Frederic Van de Water in his book *Glory-Hunter. A Life of General Custer*. Custer was here presented as a passionate addict, who was not only obsessed with fame, but also addicted to the desire of its gain, which eventually led to his destruction. Van de Water became the author of an immature, egotistical Custer, approaching in his incompetence a military dilettante. However, Van de Water's interpretation of Custer was never fully accepted in the American historiography and there was a sought for a more consensual view in the 1950s. Effort for consensus in the study of Custer culminated in the late 1950s with the publication of Custer's biography by Jay Monaghan, which was considered the most balanced biography of Custer until the 1980s. In the 1960s, the United States was undergoing a sociocultural transformation. As a result, the perspective of westward expansion was reevaluated. Custer became both the stereotype of the madman and the personification of the culture of militarism, as well as a symbol of the "genocidal" policy of the United States. Instead of eliminating the Custer legend, Custer's name was used by various activists to create the center of their own mythology.

American historiography then had to deal not only with Van de Water's earlier interpretation of Custer as a glory hunter, but also with the consequences of the recent transformation of Custer's symbolism. As one of the first authors Stephen Ambrose refused the incorporation of Custer into the position of a symbol for the evilness of westward expansion. Even for Evan Connell, who otherwise adopted Van de Water's characterization of Custer, was Custer first and foremost a professional soldier "not someone making policy." Robert Utley then placed Custer's legacy in the deeper context of the Indian Wars. Since the 80s of the 20th century there can be observed new trends in the field of Custeriana. The subject was expanded to include interdisciplinary collaboration with archeology and also began to be examined within the broader framework of American cultural history. In the 21st century Custer's name remains racially controversial. There is an ongoing controversy over the preservation/removal of his equestrian statue in Monroe, which demonstrates the fact that Custer's name still resonates within the American society to a large extent. Custer remains a relevant

subject of research for American historiography, which can be illustrated by the production of recent works by James Donovan, Nathaniel Philbrick, T. J. Stiles or James Mueller.

Přílohy

Seznam příloh:

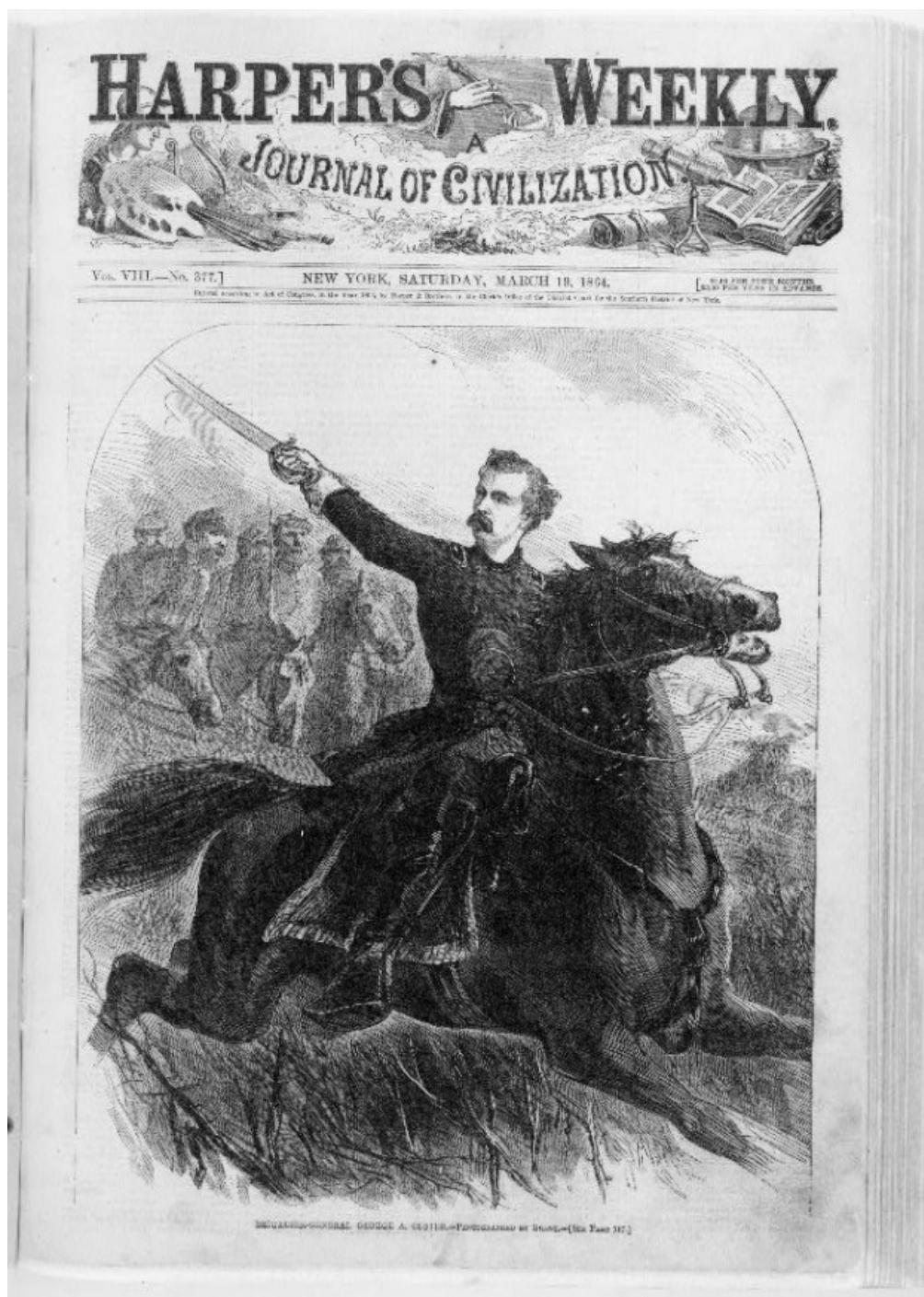
- Příloha č. 1** – George Armstrong Custer v roce 1867.
- Příloha č. 2** – Custer na obálce magazínu *Harper's Weekly* 19. března 1864.
- Příloha č. 3** – Custer v listopadu 1864 představuje ve Washingtonu ukořistěné konfederační standarty.
- Příloha č. 4** – Custer, vystupující v roce 1867 v nové roli bojovníka s indiány.
- Příloha č. 5** – Major sedmé kavalerie Marcus Reno.
- Příloha č. 6** – Kapitán sedmé kavalerie Frederick Benteen.
- Příloha č. 7** – Reportér *Bismarck Tribune* Mark Kellogg.
- Příloha č. 8** – Generál Alfred Terry.
- Příloha č. 9** – Reklama na publikaci *A Complete Life of General George A. Custer* Fredericka Whittakera v deníku *New York Times*.
- Příloha č. 10** – Poručík Edward Godfrey.
- Příloha č. 11** – Elizabeth Custerová v roce 1885.
- Příloha č. 12** – Custerův pomník z dílny Wilsona McDonalda, vztyčený ve West Pointu.
- Příloha č. 13** – Earl Brininstool.
- Příloha č. 14** – Frederic Van de Water.
- Příloha č. 15** – William Graham a Earl Brininstool.
- Příloha č. 16** – Jay Monaghan.
- Příloha č. 17** – Robert Utley.
- Příloha č. 18** – T. J. Stiles.
- Příloha č. 19** – Custerova jezdecká socha z dílny Edwarda Pottera ve městě Monroe.

Příloha č. 1 – George Armstrong Custer v roce 1867.

Zdroj: José María Mora, Wikimedia Commons (public domain). Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:George_A._Custer_by_Mora,_1867.jpg.

Příloha č. 2 – Custer na obálce magazínu *Harper's Weekly* 19. března 1864.

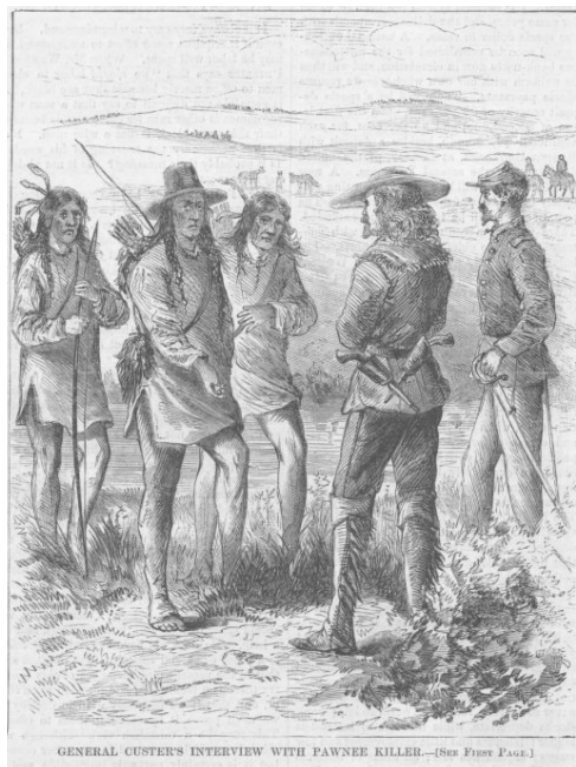
Zdroj: *Harper's Weekly*, 19. 3. 1864, s. 177.

Příloha č. 3 – Custer v listopadu 1864 představuje ve Washingtonu ukořistěné konfederační standarty.

Zdroj: *Harper's Weekly*, 12. 11. 1864, s 721.

Příloha č. 4 – Custer, vystupující v roce 1867 ve své nové roli bojovníka s indiány.

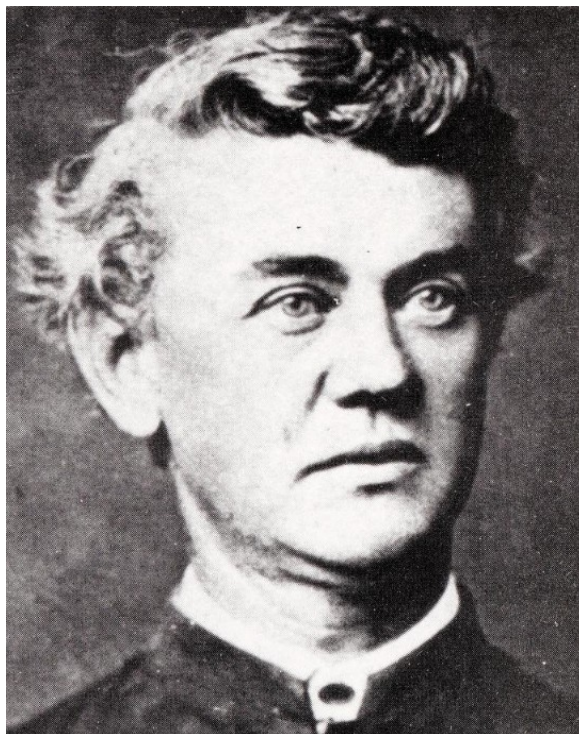
Zdroj: *Harper's Weekly*, 3. 8. 1867, s. 484.

Příloha č. 5 – Major sedmé kavalerie Marcus Reno. Jeho jednání v bitvě u Little Bighornu bylo podrobena ostré kritice a ze svého postupu se nakonec důstojník musel zodpovídat před vyšetřovacím soudem v roce 1879, který jej zprostil veškerých obvinění.

Zdroj: PHILBRICK, nečíslováno.

Příloha č. 6 – Kapitán sedmé kavalerie Frederick Benteen. Custer zarytě nenáviděl a nikdy mu neodpustil, že podle jeho názoru v bitvě u Washity „ponechal svému osudu“ jednotku majora Joela Elliotta. Custerovo dílo *My Life on the Plains* sarkasticky překřtil na *My Lie on the Plains* – „Má lež na pláních“.

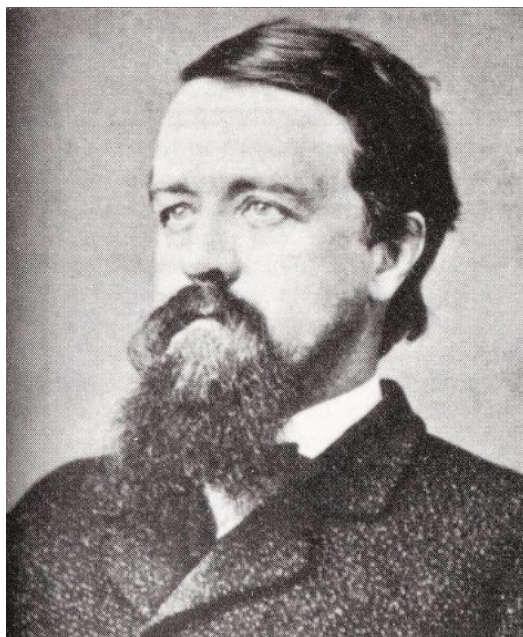
Zdroj: PHILBRICK, nečíslováno.

Příloha č. 7 – Reportér *Bismarck Tribune* Mark Kellogg. Kellogg Custeru obdivoval a charakterizoval jej jako „nejpodivnějšího génia armády“. Smrt reportér našel po Custerově boku u Little Bighornu.

Zdroj: PHILBRICK, nečíslováno.

Příloha č. 8 – Generál Alfred Terry. Jeho rozkazy, adresované 22. června 1876 Custerovi, rozpoutaly takřka nekonečnou kontroverzi.

Zdroj: PHILBRICK, nečíslováno.

Příloha č. 9 – Reklama na publikaci *A Complete Life of General George A. Custer* Fredericka Whittakera v deníku *New York Times*.

NEW PUBLICATIONS.

THE GALLANT CUSTER.
NOBLY VINDICATED!
"SITTING BULL" SPEAKS!

The account of Gen. Custer's last great fight, as given in
CAPT. WHITTAKER'S LIFE OF GEN. CUSTER,
is now proved to be entirely correct. But for the cowardice of his subordinate commanders
CUSTER WOULD HAVE WON THE MOST BRILLIANT INDIAN VICTORY EVER ACHIEVED IN THIS COUNTRY.

Reno and Benteen were kept back for hours by a few squaws, while Custer and his command were in the most desperate battle ever fought, every man going to his death bravely. So fell Custer, the brave cavalier, the Christian soldier, surrounded by foes, but dying in harness, amid the men he loved. With him fell four others of his family.

The *New-York Herald* correspondent had a most remarkable interview with Sitting Bull, in the presence of Major Waish, the head of the Canadian Mounted Police, in which
THE FACTS HAVE ALL COME OUT, AND CUSTER'S DETRACTORS ARE USED UP.
EVERY ONE SHOULD READ THE "LIFE OF GEN. CUSTER."

The daring deeds which marked his career would fill a volume.—*New-York Herald.*
His life was a perfect romance. He was the greatest cavalry officer we ever had.

One volume, octavo, elegantly illustrated. Price, \$3.
SOLD BY SUBSCRIPTION.

GEN. CUSTER'S OWN BOOK,
MY LIFE ON THE PLAINS,
is a most charming book. Price, \$2.
SHELDON & COMPANY,
NEW-YORK.

Zdroj: *New York Times*, 17. 11. 1877, s. 5.

Příloha č. 10 – Poručík Edward Godfrey. Bitvy u Little Bighornu se zúčastnil jako poručík Benteenova batalionu a v roce 1892 na žádost Elizabeth Custerové publikoval v magazínu *Century* vlivný článek, který se stal nejobsáhlejším publikovaným podáním bitvy ze strany jejího přímého účastníka.

Zdroj: LECKIE, *Elizabeth Bacon Custer*, nečíslováno.

Příloha č. 11 – Elizabeth Custerová v roce 1885. Nad památkou svého manžela držela ochrannou ruku po plných 57 let svého vdovství. Do velké míry byla ve své činnosti úspěšná.

Zdroj: LECKIE, *Elizabeth Bacon Custer*, nečíslováno.

Příloha č. 12 – Custerův pomník z dílny Wilsona McDonalda, vztyčený v srpnu 1880 ve West Pointu. Elizabeth Custerová McDonaldovu práci podrobila kritice a v roce 1885 dosáhla demontáže sochy.

Zdroj: FROST, *General Custer's Libbie*, s 251.

Příloha č. 13 – Earl Brininstool. „Custer byl úžasný kavalérista – o tom není pochyb. ALE, byl egoistický, svěhlavý, „zaujatý sám sebou“,“ nechal se slyšet na Custerovu adresu.

Zdroj: BRININSTOOL, *A Trooper with Custer*, s 2.

Příloha č. 14 – Frederic Van de Water. V roce 1934 publikoval svou Custerovu biografii, v níž důstojníka představil jako náruživého narkomana, závislého na „lovu slávy“.

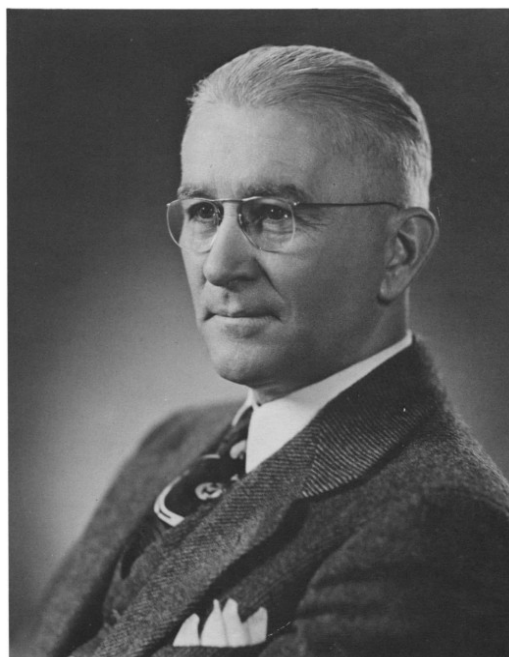
Zdroj: *New York Times. Book Review*, 10. 9. 1939, s 2.

Příloha č. 15 – William Graham (vlevo) a Earl Brininstool (vpravo). Graham k historii přistupoval jako právník a jeho výzkumná koncepce byla ryze věcná.

Zdroj: O'KEEFE, s. xviii.

Příloha č. 16 – Jay Monaghan. V roce 1959 se stal autorem Custerovy biografie, která byla až do 80. let 20. století považována za nejvyváženější práci na dané téma.

Zdroj: DILLIARD, Irving, *Historian in Cowboy Boots. Jay Monaghan, 1893–1980*. In: *Journal of the Illinois State Historical Society* 74, 1981, 4, s. 263.

Příloha č. 17 – Robert Utley. Paul Hutton jej v roce 2022 nazval „naším největším historikem západu uplynulého půlstoletí“.

Zdroj: O'KEEFE, s. xxii.

Příloha č. 18 – T. J. Stiles. V roce 2015 publikoval přelomovou Custerovu biografii *Custer's Trials*, která byla jako zatím jediná z prací custeriany oceněna prestižní Pulitzerovou cenou za historii.

Zdroj: STILES, nečíslováno.

Příloha č. 19 – Custerova jezdecká socha z dílny Edwarda Pottera ve městě Monroe. Jejím odhalení v roce 1910 přihlížel mezi jinými také americký prezident William Howard Taft. V současné době pomník budí vyhrcovanou kontroverzi a jeho budoucí osud je nejistý.

Zdroj: Dwight Burdette, Wikimedia Commons. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:General_Custer_statue_Monroe_Michigan.JPG